הלכה · משנה תורה · מפרשים

הליכות אליהו על הרמב"ם

רבי אליהו פיינשטיין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הליכות אליהו על הרמב"ם

רבי אליהו פיינשטיין

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הליכות-אליהו-על-הרמבם/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

חידושים על הרמב"ם ז"ל הלכות עכו"ם בדבר קושית הפר"ח על הרמב"ם שהשמיט דין המפורש בסנהדרין קי"א ויצאו הן ולא שלוחן.
ועי' בשעה"מ הל' ע"ז שפלפל בזה. ולכאורא י"ל בפשיטות דכונת הגמ' ויצאו הן ולא שלוחן אחד דכיון דבעינן שיהיו המדיחין שנים לא מהני מה ששולחים אחד.
וכ"ז רק אם נאמר ישלד"ע אבל להלכה דפ' אשלד"ע לא בעי קרא ע"ז וכיון דפ' הרמב"ם דבעינן שיהיו המדיחין שנים ממילא ידעינן דל"מ שליח א'. ושנים מהני כיון דאשלד"ע הוי כאילו עשאו בעצמם.
והעיקר בטעם המיעוט נראה משום דכתיב ויצאו בעינן מעשה בגוף וכל מקום שהמצוה על גוף העושה ל"מ שליח כמ"ש התורי"ד דל"מ שליח רק היכא דהמעשה רק בדבר הנעשה אז מהני שליח ושלוחו כמותו. אבל היכא דבעינן בגוף העושה ל"מ שליח והדברים ארוכים ומשה"נ גבי עגלה ערופה דכתיב ויצאו ממעטינן ולא שלוחם.
הלכות שבת עירובין כ"ב ע"ב תוד"ה דילמא מעלות ומורדות כו' ותימא דלרבנן כל א"י תעשה רה"י על ידי כו' וי"ל דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם כו' ואפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצה ועיי"ש בסוגיא. וצריך להבין דלפ"ז האיך יתיישבו דברי הגמ' בעי רחב"א כו' תל המתלקט עשרה כו' אליבא דרבנן לא תיבעי לך השתא ומה התם דניחא תשמישתיה אמרי לא אתו רבים כו' ולפי דברי התוס' הלא במחיצה העשויה ביד"ש מודו דמבטלי וכבר העירו בזה המפרשים משבילי בית גלגל.
והנראה לי בפשיטות ע"פ מה דאיתא בשבת דף ז' ע"ב בתוס' ד"ה ואם חקק ועיי"ש וביתר ביאור ברשב"א בחידושיו שם דלענין שבת אין ההקפדה במחיצות ממש שיהיו מכשירות את החקק אלא שיהיה החקק נשמר שלא יהיו רבים בוקעין בו עיי"ש ביתר ביאור. ולפ"ז כונת התוס' דמחיצה שנעשית מאיליה ולא ע"י בני אדם לתכלית שמירה ואינה מעכבת דרך הרבים שיהיה המוקף נשמר ע"י המחיצות בודאי בטלה ול"ה מחיצות ואם נעשה בידי אדם כיון שנעשה לשם דבר המוקף רה"י מיקרי ואף שאינה מעכבת דרך הרבים מ"מ כיון דהקיפוה לשם כך הלא בודאי מעכבת על הרבים על איזה צד כי לא בחנם הקיפוה וא"כ אין כ"ז אלא לענין דבר המוקף ע"י מחיצות שנעשו בי"ש אבל המחיצה עצמה בודאי אחת היא אם בי"ש או בידי אדם, ומשו"ה לק"מ מתל ושבילי בית גלגל דהיינו לענין המחיצה עצמה.
ושיטת הרמב"ם בזה אשר הוא לכאורא תמוה למה לא הביא כלל הך דאתו רבים ומבטלי מחיצתא והאיך הוא הדין בא"י דמקפא לה סולמא דצור מהך גיסא ומחננא דגדר בהך גיסא ועי' בריטב"א דהמה שתי מחיצות כמין גם וכן בבל דמקיף לה פרת מהך גיסא

ודגלת מהך גיסא דכתב הריטב"א ג"ש דהמה כמין גם או כיון דנופלין זה בתוך זה הוי כג' מחיצות.

וי"ל דהרמב"ם הבליע במתק לשונו תירוץ יפה. על הקושיות האלו דהנה בפ' י"ד כתב וכן מקום שהוא מוקף ד' מחיצות כו' אפי' יש בו כמה מילין אם הוקף לדירה כגון מדינה שמוקפת חומה ודלתותיה ננעלות בלילה כו' ורפט"ז מקום שלא הוקף לדירה כו' וכגון המקיף מן הארץ לשומרו כו' אם יש בגובה י"ט הרי הוא כרה"י לחייב כו' ואין מטלטלין בכולו הרי שהתנה הרמב"ם שלא נעשה רה"י רק אם הוא מוקף מחיצות או לדירה או לשמור אבל אם אינה לא לדירה ולא לשמור אינו רה"י וביאר טעמו של דבריו ביתר ביאור בפט"ז הל' ט"ו שכתב וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה וכל מחיצה שאינה עשויה אלא לצניעות בלבד אינה מחיצה.

ומקורו הוא מהא דאמרינן בעירובין כ"ו ע"א וכגירסת ר"ח שם (דלא כגירסת רש"י ותוס') א"ל ר"ה ברי' דר"י לרבא והא אמר ר"ה מחיצה שאינה עשויה לנחת לא שמה מחיצה והוי כמו שאינה עשויה להשמר כלים בתוכה ויעוי' במ"מ שם. אך מה שחילק המ"מ בין מחיצה ביד"ש לדעתי זה ליתא בדעת הרמב"ם דאין הקפידא בכונת עשיית המחיצה לשם מה נעשה רק אם ראויות המה לכך וכונתו שאינה עשויה כמו שאינה ראויה היינו שלא נעשית לכך ולא כתב שלא עשאוה דיהיה הפירוש דאזלינן בתר כונה וכן מ"ש שאינה עשויה אלא לצניעות ג"כ כונתו כך שהוא דבר תמוה לאמר דניזל בשבת במחיצותיה אחר כונת המקיף אע"כ וכונתו לדבריו שכפל כמה פעמים כנ"ל ויעוי' בחידושי הרמב"ן שכתב דל"ה מחיצות רק אם ניכר שעומד בתוך היקף מחיצות יעוי"ש ולהרמב"ם י"ל דאם פרוץ מרובה על העומד אף מרוח אחת ל"ה מחיצה אם בקעי בה רבים והענין ארוך ורחב ולא באתי בזה רק להעיר.

ומ"ש הרמב"ם בפי"ג דבעינן דלתות ננעלות ודבריו בכאן ומ"ש בפ"א מהל' עירובין סותרין לדבריו בפי"ז מהל' שבת הל' ו' דלא בעינן אלא שיהיו ראויים לנעול הארכתי בזה במק"א ועמ"ש למעלה ט"ו עי"ש ראשי דברים. בשבת ק"ב ע"ב המצדד את האבן כו' אלא תלתא בנייני הוו כו' תתא בעי צידודי ועפרא כו' ויעוין ברמב"ם פ"י מה' שבת שפסק כשמואל ולא פירש דבעי צידודי ועפרא וכבר תמה בזה הכ"מ בשם הרמ"ך עיי"ש וי"ל בפשיטות דצידוד הוא משום כדי שיתקבץ עפר סביב האבן מתחתיו ויתיישב יפה וכן נראה מדברי רש"י בד"ה תתא ויותר מפורש כן בפי' הר"ח שפי' תתאי בעי צידודי ועפרא שכן דרך הבנאין באבני היסוד מצדדין האבנים ומושיבין אותן על העפר ומיושבים ד' הרמב"ם.

פי"ד מהל' שבת הל"ט עמוד בר"ה גבוה י' ורחב בד' ה"ז רה"י נעץ בגובהו יתד כ"ש אפי' אינה גבוהה שלשה כו' ה"ז ממעטו ונעשה כרמלית ואין מודדין לו אלא מן היתד ומעלה ואפי' מלאו כולו יתידות ה"ז ממעטגובהו כו' ועי' בראב"ד לא כיון יפה לפי השמועה כו' ועי' בהה"מ פ' חלון ע"ח ע"א אר"ה עמוד כו' ואין דברי רבינו עולין לפי גרסא זו ונראה שהוא גורס בדברי רב אשי אע"פ שאין גבוהה ג' כו' אע"פ שאין גבוהה ג' ממעט לפי שאין נוח לו להשתמש (כן פי' הה"מ דברי אביי ורבא) ואין חושבין לו אלא מן היתד ומעלה ורב אשי בא לתת טעם אחר שדין הוא שימעט היתד שהרי בני ר"ה משתמשין ותולין בו מלאו כולו ביתדות לדידך דאמרת כו' א"נ שלא מיעטו אלא עד שלש בדוקא כו' ועי' בל"מ.

אבל באמת עתה שזכינו לפר"ח על ערובין מבורר הדבר שגירסת הרמב"ם היתה כגר"ח, אביי ורבא דאמרי תרווייהו אפי' גבוה ג' לא מידי הוא כלומר דלא ממעט ר"א אמר אפי' אינה גבוה ג' ממעט דאפשר דתלי ביה מידי א"ל ר' אחא בריה דרבא לר"א כו' אם מלא לזה העמוד כולו יתדות מהו א"ל לא שמיעא לך הא דאר"י בור וחוליתו מצטרפין כו' אמאי והא לא קא משתמש ליה בבור כמו החוליא כו' אלא דמנח מידי כגון מחצלת ומשוה ליה בור כמו חוליא ה"נ מנח מידי על היתדות ומשתמש כו' יעו"ש ומבורר גירסת הרמב"ם ודינו.

רק שצ"ע למה לא הביא הרמב"ם על מלאו כולו ביתדות הא דמנח עליו מידי ומשתמש וצ"ל דהרמב"ם מפרש דהשתא דפשיט הגמ' דחשבינן להא דמנח עליו מידי ומשתמש שיהי' מחמ"ז רשות בפ"ע ה"נ גם ביתד יחידי הא דתולה בו ומשתמש הפי' דמשתמש במחצלת שתולה בהיתד ומחמ"ז נחשב כרשות הרבים וזהו פשוט.

שם פי"ז הל"ט פסק דשלש מחיצות הוי כרמלית ולכאורא יפלא דהוא נגד סוגית הגמ' י"ב ע"ב מבוי שאינו ראוי לשיתוף הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב אלמא דאף בשלש מחיצות ואף בלחי ברוח ג' אם לחי משום מחיצה חייב, אך י"ל דהרמב"ם יפרש דלתרץ מלתא דר"י דלמעלה קאי דאין הפירוש שלא נשתתף שלא עשה שיתוף רק שאינו ראוי לשיתוף משום שאין לו אלא ג' מחיצות הכשירו בלחי חייב משום דאי לחי משום מחיצה הלא יש לו ד' מחיצות, אך עדיין יקשה הא דקאמרינן התם עוד אין צריך, אלא לחי הזורק לתוכו חייב לחי וד"א פטור.

והיה נ"ל לאמר דלרבא דס"ל לחי משום היכר ע"כ צ"ל דשלש מחיצות הוי רה"י גמור וכדמשמע לר"י דס"ל שתי מחיצות דאורייתא ועי' שבת י' אבל לזרוק מידו משמע בהדיא דלר"י שתי מחיצות הוי רה"י וה"ה לדידן שלש אבל אם נאמר דלחי משום מחיצה אין

ראי' ודוחק. והעיקר נראה דהרמב"ם היה לו פי' הר"ח לעינים שפירש הך דאין צריך אלא לחי ועשה לחי וד"א אע"פ שעשה לחי הלא עוד חסר לעשות ד"א משו"ה פטור יעוי' בפר"ח הנדפס מחדש דס"ל בהדיא כפי' הרמב"ם ועי' במ"מ דהביא פי' הר"ח לתרץ מה שהקשו על הרמב"ם הנ"ל מדף י"א ע"ב וצ"ע על הכ"מ שהקשה בשם הרמ"ך ולא הביא להא שכתב המ"מ.

אבל צ"ע דאכתי מה יועיל הלחי לרבא דס"ל לחי משום היכר וצ"ל דהר"ח ס"ל דלא כהרמב"ם במקצת רק ס"ל לחלק דשתים מחיצות ודלת הזורק לתוכו פטור ועי' בתוס' דף י' ע"ב שכ' ג"כ דדלת ל"ה כמחיצה גמורה אבל בשלש מחיצות גמורות הוי רה"י דלא כהרמב"ם ומשו"ה פי' הר"ח לרבא לחי סד"א היינו מחיצה דלרבא לחי משום הכירא ל"מ לחי אבל להרמב"ם ע"כ צ"ל כמ"ש מתחילה דלרבא מודה דג' מחיצות הוה רה"י ועדיין צ"ע.

שם הל' י"ד כמה יהיה פתח המבוי ויהיה די להכשירו בלחי או קורה גבהו אין פחות מעשרה ולא יותר על כ' אמה ורחבו עד י' אמות בד"א שלא היה לו צורת פתח אבל אם היה לו צו"פ אפי' היה גבוה מאה אמה או פחות מי' או כו' ה"ז מותר ועי' בהה"מ שכ' ודע שהמבוי שהכשירו בלחי אין גבהו יותר מכ' פוסלו כו' ורבנו שהזכיר כו' לא הזכיר לחי אלא מפני פסול פחות מי' ורחבו יותר מעשר כ"ו בד"א בשלא היה לו צו"פ כו' ומתוך כך סובר רבינו שה"ה לפחות מי' כו' ונחלקו עליו ואמרו שאין מחיצה פחותה מי"ט כו' ובאמת לפי שיטת הה"מ תמוהים דברי הרמב"ם וכן השיג עליו הרשב"א בחידושיו לעירובין הנדפס מחדש.

ונראה לי מפשטות דברי הרמב"ם שיש לו שיטה אחרת בדין זה והוא פי' המשנה כפשטה מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט דלאו דוקא על קורה קאי רק שעל פתח המבוי קאי דלא הכשירו את המבוי בהכשירו בלחי או קורה (דבזה הקילו בו מבחצר) רק שאינו גבה פתח המבוי יותר מעשרים ופחות מעשרה ולא רוחב יותר על י' אמות, וע"ז קאי המשנה דפתח מבוי כזה אם יש לו צוה"פ א"צ למעט, וזהו דיוק לשון הרמב"ם עד כמה יהיה פתח המבוי כו' ולפ"ז הא דקאמר הרמב"ם אבל אם היה לו צו"פ אפי' היה גבוה כ' או פחות מי' לאו אצוה"פ קאי דלעולם צוה"פ הוא גבוה י' רק דפתח המבוי הוא פחות מי' דל"מ ליה לחי וקורה אע"פ שהלחי גבוה (רק דבקורה לא משכחת לה דהרי בעינן שיהיה מונח על פתח המבוי וא"י להוציאו אפי' פחות מג' חוץ מפתח המבוי ממילא הוי הפתח גבוה י' או למעלה מעשרים) אבל צוה"פ מהני למבוי כזה

והמבוי בעצמו הוא רה"י כגון דמצד רה"ר גבוהים המחיצות עשרה רק דקרקע המבוי גבוה מעט עד שאין בפתח גבוה י' וזהו לדעתי פשוט בכונת הרמב"ם.
ולפ"ז להרמב"ם לא מהני גם לחי למבוי כזה שהוא גבוה יותר מכ' או פחות מי' אפי' שהלחי גבוה י' ומיושב בזה קושית התוס' י"א ע"א ד"ה אפכא מאי מי מהני צוה"פ בגובהה כו' לתכשר בקנה מכאן דהוי כלחי. ולהרמב"ם לחי פשיטא דל"מ בגבוה יותר מכ' ועי' בפ"ה שכ' וחייב אתה לדעת כי המבוי לא יהיה גבהו כו' ומשמע כנ"ל ועי' בבה"ג הל' עירובין שכתב ומבוי דקאמרינן שרי לטלטולי ביה ה"מ היכי דלא מודלי טפי מעשרין גרמידי אבל מודלי טפי צריך למעוטי דתנן מבוי כו' ולא מתכשר מבוי לטלטולי עד דעבדין ביה לחי או קורה כו' ופשטות הלשון משמע ג"כ כמ"ש שלדעת הרמב"ם דל"מ היתר לחי בגבוה מכ' ועי' בהגר"א סי' שס"ה ובמק"א הארכתי קצת בזה ועי' סי' הנ"ל בטור ובשו"ע ובאחרונים.
בעירובין ד"ה לחי הבולט מדפנו של מבוי פחות מד' אמות נידון משום לחי כו' ד' אמות נידון משום מבוי וצריך לחי אחר להתירו ויעוי' עוד בדף י' לחי המושך עם דפנו של מבוי פחות מד"א כו' ומשתמש עם חודו הפנימי ד' אמות כו' ואסור להשתמש בכולו. והנה הרמב"ם פי"ז מהל' שבת פסק לרישא דר"ה לחי הבולט כו' והשמיט החילוק שבין ד"א לפחות ויעי' במ"מ והוא דוחק דאף דהרמב"ם פסק כרבא דמותר להשתמש בין הלחיים הלא הוא דוקא בפתוח לר"ה אבל לא בפתוח לכרמלית ועדיין היה להרמב"ם להביא הך דיצא מתורת לחי וע"ק דהלא בלחי המושך אמר בפירוש בדף י' אסור להשתמש בכולו ואמא' השמיט הרמב"ם.
ונראה ליישב בדרך פשוט דהנה הסכימו רש"י ותוס' דהא דאיכא נ"מ בין פחות מד' לד' אין זה אלא דוקא בלחי העומד מאליו אבל לא בעשה מתחילה לשם לחי דכיון דעשה לשם לחי גם ד"א נידון משום לחי ולפ"ז י"ל דהרמב"ם יסבור עוד דאין נ"מ בין עשאה מתחלה ובין סמך עליו קודם השבת לשם לחי דכיון דסמךעליו הלא הוי כאלו עשאה מתחלה לשם לחי לענין זה.
אך ר"ה לטעמיה אזיל די"ל לקמן בדף ט"ו דלא בעינן אפי' סמך עליו לשם לחי דאמר ליה לרב לא סבר לה מר לסמוך אדקלא ועוי"ש הרי דס"ל דלא בעינן סמך עליו ומשו"ה ס"ל דד"א אינו נידון משום לחי בשבת אבל כיון דאנן קיי"ל דבעינן סמך עליו מבעוד יום הוי כאלו עשאן מתחלה לשם לחי ואף ד"א נידון משום לחי ויעוי' בתוס' דף ה' שכתבו דבלחי המושך ס"ל לרש"י דאף בעשאו לשם לחי יצא מתורת לחי בד"א ולכאורא מוכח כן מדשני רב אשי אליבא דרבא הא דאר"י מבוי שרצפו בלחיין פחות מד' במשך ד"א

לרשב"ג כו' צריך לחי אחר להתירו כו' והלא לרבא דס"ל לחי העומד מאיליו ל"ה לחי ע"כ בעשאו מתחלה לכך מ"מ ל"ה לחי בד"א ועוי"ש.
ולפ"ז רש"י לטעמיה דפי' הא דרב אשי משום דיצא מתורת לחי הוכרח לומר דהא דר"ה בלחי המושך ל"ה כלחי הבולט ואף בעשאו מתחלה לכך ל"מ בד"א אבל הפי' ששמע רש"י דאם משכו בד' אמות צריך לחי אחר להתיר בין הלחיים לרבא דס"ל בין הלחיים מותר יעוי"ש א"כ אין הוכחה כלל דשאני (לחי המושך מלחי הבולט ואדרבא יש להוכיח מהני מפרשים דלא ס"ל לחלק ומשו"ה הכא לרבא לא רצו לפרש לענין דצריך לחי אחר להתיר את המבוי כיון דלרבא איירי ע"כ בעשאו לשם לחי גם בד"א מתיר ולא פירשו הנ"מ רק לענין דצריך לחי אחר להתירו (ולכאורא י"ל דהני מפרשים יפרשו את הני ממרות דר"ה כפי' הכ"מ להרמב"ם אבל כבר כתבתי למעלה דבלחי המושך א"א לפרש כנ"ל דבהדיא קאמר אסור להשתמש בכולו) ומשו"ה השמיט הרמב"ם הך תרי ממרי דר"ה.
ויש ליישב בזה גם הא דהשמיט הרמב"ם גבי חצר קטנה שנפרצה לגדולה הנך תי' דבגמ' דף ט' שם דנכנסין כותלי קטנה ובמופלגין הרבה כדי דלא תיקשי למ"ד נראה בחוץ נידון משום לחי יעוי"ש וא"כ הרמב"ם דפסק דנידון משום לחי למה הביא בפ"א דעירובין הך דחצר קטנה סתמא ול"כ בנכנסין.
ולפי הנ"ל י"ל דרבה בר ר"ה לא קמותיב רק בשיטת אבוה ר"ה דלא בעינן סמכו עליו ושפיר הקשה דא"כ גם חצר קטנה לשתרי אבל לדידן דבעינן סמכו עליו שפיר הביא הרמב"ם הך משנה סתמא דקטנה אסורה והיינו בלא סמכו דאי סמכו אין חידוש כלל דפשיטא דאם עשה פסין לקטנה אף אם רק נראין בחוץ דהותרה והגדולה מותרת דעד כאן לא בעינן לסמיכה רק אם לא הוה שיורי מחיצה המתרת עצמה אבל אם נפרץ מחיצת המבוי ונשתייר מקצת פשוט דליכא למ"ד דבעינן סמכו ומש"ה גדולה מותרת כיון דהוה שיורי מחיצותיה אבל קטנה אסורה עד דיסמכו לשם פסין והוי כעשה פסין אח"כ דא"צ להשמיענו.
גם י"ל דלרבה בר ר"ה י"ל דאיירי גם בפרצה בשבת לפמ"ש התוס' לקמן דף י"ד ע"א תוד"ה עירב דר"ה כרב ס"ל בנפלה המחיצה בשבת דהוי כליתנהו מחיצות ובנפלה בשבת לכו"ע בנשתייר מקצת לא בעינן סמכו ומשו"ה מקשה אבל להרמב"ם דס"ל בנפלה בשבת כשמואל לקמן צ"ג וע"כ בנפל בע"ש ובעינן סמכו ויש להאריך בזה אבל לפמ"ש מתחילה א"ש בפשיטות ועי' בתוס' דף ה' ע"ב דגם פס ד"א יצא מתורת פס וה"ה גבי סמכו עליו בפס העומד מאליו דלא כר"י ועי' בירושלמי שם פי"ז הל' כ"ב לחי שהיה

רחב הרבה בין שהיה רחבו פחות מחצי רוחב המבוי בין שהי' רחבו כחצי רוחב המבוי כשר ונידון משום לחי אבל אם היה יתר על חצי רוחב המבוי נידון משום עומד מרובה על הפרוץ ויעוי' בסוגית הגמ' ה' ע"ב.

ודבריו תמוהין מאד דבגמ' מבואר דיתר על ד"א אינו נידון משום לחי וגם הלא הרמב"ם פסק דעומד כפרוץ כעומד דמיא ולמה לו טעמו דלחי ויעוי' בהה"מ שדחק בזה והעלה בצ"ע. והנה הא שפסק הרמב"ם דלא כסוגית הגמ' דביתר על ד"א אינו נידון משום לחי י"ל בפשיטות עפמ"ש התוס' להסתפק אם פסי חצר מהני ביותר ד"א משום דפסי חצר מהני משום מחיצה הסברא נוטה דכל שהסתימה גדולה מהני יותר.

וכן משמע להדיא בחצר גדולה שנפרצה לקטנה דאם הגדולה הוי גדולה ביותר ג"כ הגדולה מותרת ובגמ' דף ט' משמע דהוא מטעם פסין וכן משמע בכ"מ דחצר שנפרצה לרה"ר במקצתה לא נאסרה לטלטל ולא מצינו שיהיה חומר אם נפרצה בפרצה קטנה יותר מגדולה ועל כי"ב נוכל לאמר לא מצינו מחיצות להחמיר, ועי' בתוס' שהקשו א"כ ליליף ק"ו מבוי מחצר שיהיה מהני ביותר מד"א ועי' בתוס' שדחקו בזה, אבל הרמב"ם מחמת קושיא זו ס"ל דר"ה ס"ל לחי משום היכרא אבל מאן דס"ל לחי משום מחיצה מהני גם ביותר מד"א וחיליה דידיה מגמ' מפורשת בדף ו' כיצד מערבין דרך רה"ר כו' ב"ה אומרים צה"פ מכאן ולחי וקורה מכאן וסתם דרך רה"ר הוא ט"ז אמה וכ"ה בפירש"י.

ולכאורא תמוה הלא לחי לא מהני ביותר מעשר וע"כ צ"ל כמ"ש התוס' דיעשה לחי רחב וע"כ דמהני לחי יותר מד"א (ויש לומר דזה דחקו לרש"י לפרש על הא דר"ה דאיירי שהוא בלחי העומד מאליו ועי' בתוס' ולכאורא תמוה מה דחקו לרש"י לפרש כנ"ל וידוע מ"ש דרש"י לא בא מעולם לפסוק הלכה רק לפרש סוגית הגמ' ולפי הנ"ל י"ל דרש"י לטעמיה שפירש דרך רה"ר דאיירי ברחב ט"ז אמה ועכצ"ל בלחי רחב יותר מד"א ומשו"ה דחק לחלק בין שעשאו לשם לחי בין העומד מאליו) וע"כ צ"ל דהברייתא בדף ו' אזלא למ"ד לחי משום מחיצה כיון דמערבין רה"ר בכך וס"ל כר"י דלכו"ע לדידיה הוי לחי משום מחיצה ומשו"ה מהני אף ברחב יותר מד"א צ"ל דר"ה ס"ל לחי משום היכירא והא דמשמע לכאורא בדף ט"ו דר"ה ס"ל לחי העומד מאליו מהני כאביי והיינו דלחי משום מחיצה י"ל דלרב קאמר לשיטתיה דס"ל ל"א הואיל והותרה וע"כ דלחי משום מחיצה והוי כמו נפול מחיצות וס"ל לר"ה דאם לחי משום הכירא לא מיקרי ליתנהו למחיצות ומשו"ה קאמר ממ"נ ורב אמר לו מי סמכינן עליו מאתמול והיינו דאף דלחי משום מחיצה מ"מ בעינן סמכינן עליו מאתמול אבל ר"ה בעצמו י"ל דס"ל לחי משום הכירא.

ונראה דגם התוס' ס"ל דמדף ט"ו אין ראיה דר"ה ס"ל דלחי משום מחיצה שכ' דאף אם נאמר דלחי משום מחיצה מ"מ הכירא בעיא וכבר תמה בזה הגרע"א. אבל באמת צ"ל דמשם אין ראיה די"ל דלרב לטעמיה קאמר אבל הוא לא ס"ל ועי' בריטב"א שכ' ג"כ כהתוס' והרמב"ם ס"ל דבאמת ר"ה לטעמיה דס"ל לחי משום הכירא אבל אם נאמר לחי משום מחיצה הוי ק"ו מחצר ויותר מד"א בוודאי מהני, וא"ש גם הסוגיא בדף ו' (והא דהקשו התוס' לר"י בע"ב שם ולא תירצו דאיירי בלחי רחב י"ל דדומיא דקורה קתני והא דנקטו בברייתא גם לת"ק דחנניא לחי וקורה י"ל דהתוס' ס"ל כגירסא שבגמ' שלפנינו לחי וקורה ובתיקון רה"ר בעינן דוקא לחי וקורה ואף אם הגירסא לחי וקורה י"ל דתיקון הקורה כבר אשמעינן במתניתין ובריייתא דל"מ ביותר מעשר וע"כ דמעמיד פס שלש ומניח הקורה ועי' בדף י"א רק על ר"י הקשו שפיר מחמת דלא מפורש במתניתין לדידיה שיעורא די"ג א' ושליש גבי לחי וקורה) וס"ל להרמב"ם דגם ר"ה בריה דר"י ורב אשי אמרו אליבא דר"ה ולהו לא ס"ל ומשו"ה השמיט הרמב"ם הך דר"ה דלחי הבולט יותר מד"א וגם הא דלחי המושך דלקמן בדף ו' (ובהאדלחי המושך י"ל בפשיטות עפמ"ש הר"י לענין לחי הבולט ומ"ש עליו המפרשים אבל באמת גי' הר"י היתה בהא דלחי המושך מותר להשתמש ועי' במפרשים וכיון דקיי"ל דמותר להשתמש בין הלחיים ונראה מבפנים ומבחוץ הוה לחי השמיטו הא דר"ה) אבל בהא דשמעינן מרב אשי דס"ל פרוץ כעומד אינו נידון כאן רק משום לחי בהא ס"ל להרמב"ם דלא כהתוס' דקאי אליבא דס"ל פרוץ כעומד אסור רק מפרש דאפי' אליבא דהלכתא דקיי"ל פרוץ כעומד מותר מ"מ בעי הכא דלדון משום לחי משו"ה ס"ל לר"א אליבא דר"ה דלחי רחב ד"א ל"מ אם הוה פרוץ כעומד ורחב ד"א לא היה מהני לא משום לחי ולא משום פרוץ כעומד.

והסבר הדברים י"ל עפמ"ש במק"א בישוב דברי הרמב"ם בהל' סוכה ותמצית הדברים דאף דס"ל פרוץ כעומד מותר מ"מ ל"ה דינו כעומד מרובה על הפרוץ דבעומד מרובה הוי כלו כגדור אבל בעומד כפרוץ אף דס"ל דמותר היינו משום דאם אין הפרוץ מרובה הוי הפרוץ כפתח וכן מדויק לשון הרמב"ם בפט"ז הל' ט"ז אבל אם היה פרוץ כעומד כו' אבל עשר אמות הרי הוא כפתח כו' הרי שאם פרוץ כעומד ל"ה כגדור כולו רק שהפרצה נחשב כפתח ופתח בעי לחי משו"ה בעינן בהנשאר דין לחי ומשו"ה דקדק הרמב"ם לכתוב דאם היה רוחב הלחי כחצי רוחב נידון משום לחי.

אבל אם עומד מרובה נידון משום עומד מרובה על הפרוץ ונ"מ לענין נפרץ מצדו בראשו דאם לא נשאר פס ד' שיעורו בארבעה ועיין במפרשים דהטעם משום דבטל דין לחי וקורה מראש המבוי, ואם היה תיקון המבוי בצוה"פ אף בראשו שיעורו בעשר ועי' במ"א

שס"ה ומכש"כ אם היה עומד מרובה על הפרוץ, אבל אם ההיתר משום לחי הוי פרצתו בארבעה וי"ל עוד נ"מ אם ההיתר הוא משום לחי לענין אם הוא גבוה מעשרים לשיטת הרמב"ם וכמ"ש במק"א בשיטת הרמב"ם בזה.
ומדויקים דבריו ונכונים דלא כמו שנדחקו הרבה בזה. שם פי"ז הל"ה.
אכסדרה כו' מותר לטלטל כו' והזורק לתוכה פטור כמבוי שהתקינו בקורה ועי' בראב"ד שכ' כ"ז שבוש ועי' בהה"מ ומ"ע. ומבורר בדבריו שס"ל דקורה הוי כפי תקרה וכשם של"א בקורה פ"ת יורד וסותם לחייבו ולעשותו רה"י גמור כן בכל פ"ת ל"א יורד וסותם לעשותו רה"י גמור.
וצ"ל דהרמב"ם ס"ל כפי' התוס' עירובין צ"ה לענין פ"ת דלא פליגי רב ושמואל כ"א ברוח אחת וס"ל לשמואל דל"א פ"ת רק בנשאר פס גם ברוח רביעית אבל לא בנפרץ במילואו והוא יפרש בזה דלא כהתוס' דפליגי בדאורייתא כמ"ש בדף פ"ו ע"א ובדף ח' ע"ב דלמ"ד פ"ת הוי גם בנפרץ במילואו ברוח א' דאורייתא.
וצ"ל לדידהו דל"א פ"ת רק ברחבה ארבעה אבל הרמב"ם יסבור בזה כרש"י דאמרינן פ"ת גם ברחבה טפח עי' בדף פ"ו ומה דל"א פ"ת גבי קורה כדאיתא עירובין י"ב ומשמע שם דכו"ע מודו בזה ועי' בתוס' פ"ו שנתקשו בזה והרמב"ם יתרץ זאת דע"כ לא פליגי רו"ש רק מדרבנן אם הוי תיקון לחצר דרב ס"ל דהוי תיקון ושמואל ס"ל דבחצר ל"מ, אבל גם רב מודה דל"ה אלא מדרבנן אבל לזרוק לתוכו הוי עדיין כרמלית וכשיטתו דבכ"מ דג' מחיצות הוי כרמלית ולא הוי פ"ת מחיצה גמורה רק בנשאר פס גם ברוח רביעית היינו שנשאר קצת מחיצה גם בצד שאמרינן פ"ת ומשו"ה פסק הרמב"ם בהל' סוכה דאם יש לה פצימין אמרינן פ"ת גבי סוכה אף דהיא מדאורייתא והיינו כיון דנשאר לה פצימין אף בנראה מבחוץ מהני לענין שנאמר פ"ת אף לעשותו מחיצה מה"ת.
והא דאביי ס"ל דאף באין לה פצימין אמרינן פ"ת גבי סוכה, צ"ל דבזה פליגי אביי ורבא דאביי יסבור כס"ד דגמ' בדף י"ב דגם קורה מהני מדאורייתא לעשותו כמחיצה ובסברא זאת פליגי אביי ורבא. ולענין הלכה דקיי"ל בכל דוכתא קורה משום הכירא ול"ה מחיצה מה"ת ה"ה בכל פ"ת זה נראה ברור בדעת הרמב"ם ועי' בתוס' דף פ"ו מ"ש לאביי אבל אינו מוכרח כמ"ש בסוף דבריהם ועי' בדף ח' ע"ב ואכמ"ל.
הלכות עירובין רמב"ם פ"ג הל' כ"ד. חצר קטנה שנפרצה לגדולה במילואה מבעוד יום אנשי גדולה מערבין כו' שהרי נשארו כו' ואנשי קטנה אסורין כו' שדיורי גדולה חשובין כקטנה ואין דיורי קטנה כו' ועי' בסוגיא דף ט' דלמ"ד נראין מבפנים ושוין בחוץ הוה לחי מוקי בנכנסין כותלי קטנה לגדולה והרמב"ם השמיט זאת ועוי' באחרונים שנדחקו בזה.

והנראה לאמר בזה ע"פ דברי הירושלמי פ"ק הל' ו' ויעשו כותלי גדולה כלחיים אצל כותלי קטנה כו' רב עקיבא בשם רבנן דתנן לגדולה הן נדונית ואינן נדונית לקטנה ועי' בק"ע שדבריו תמוהין ועי' בפ"מ שפי' נכון אבל בעי טעמא מפ"מ אינן נידונית לקטנה ועי' בסוכה י"ח ע"א פצימין לאכסדרה הן עשויות וי"ל דלפי מה שאיתא לקמן צ"ג דיורי גדולה בקטנה כו' וכן הדין לענין תפלה ולענין גט ולכלאים אף דהתם אין הטעם משום פצימין דאדרבא אם לא היו פצימין היה יותר נחשב כאחד.

אבל לפ"ז ע"כ הטעם משום דכיון דהקטנה פרוץ להגדולה הוי כאילו הוא זוית מהגדולה ופצימין של הגדולה לא מהני לה כלל ולא שייך כלל הך דנראה מבחוץ ושוה מבפנים וזהו טעמא דירושלמי וס"ל להרמב"ם והרי"ף והרא"ש דהשמיטו הך דנכנסין כותלי קטנה דבאמת לא שייך כלל הכא האי דינא דנראה מבחוץ דכותלי גדולה אינן מחלקין את הקטנה מהגדולה רק להגדולה מן הקטנה.

הלכות חמץ ומצה הרמב"ם פסק בפ"ו מהל' חו"מ ה"ז שאין אדם יוצא י"ח במצה של טבל וכל איסורין והשיג עליו הש"א בהל' חו"מ הלא בגמ' דף ל"ה מוקי להה"א ברייתא דאין אדם יוצא במצה של טבל כר"ש דלית ליה איסור כולל אבל לדידן דקיי"ל דאיסור חל על איסור א"כ ליכא למעוטי מקרא דלא תאכל חמץ וליכא למימר בטעמיה דהרמב"ם משום דהוה לה מצוה הבאה בעבירה דא"כ ל"ל קרא לר"ש כדמוקי לה אליבא הברייתא בפסחים תיפוק ליה ג"כ משום מצוה הבאה בעבירה אע"כ צ"ל דבזה לא שייך כלל מצוה הבאה בעבירה כיון דנאמר דאי לית מצה אחרינא שרי למיכל של איסור משום דאתי עשה ודחי ל"ת ל"ה מהב"ע כלל דע"כ ל"א מהב"ע רק גבי סוכה ואתרוג דבודאי אסור לגזול אתרוג כדי לצאת בו אף אי לית ליה אחרינא אבל לא שייך מהב"ע היכא דעשה דחי ל"ת עיי"ש בשאג"א שהאריך בזה.

ואפ"ל בזה בהקדם ביאור דברי הירושלמי שהביאו תוס' בקידושין ל"ח ע"א ד"ה אקריב עומר והדור אכול דאמאי לא אכלו מצה מחדש דליתא עשה ולידחי ל"ת ומתרץ הירושלמי דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דלאחר הדיבור וכבר תמהו כולם והוזכר גם מזה בשאג"א דהלא ביבמות ה' אמרינן איפכא דרצה למילף דעשה דוחה ל"ת שיב"כ מתמיד ודחי שכן הוא עשה דלפני הדיבור הרי דעשה דקודם הדיבור אלים מעשה דלאחר הדיבור ונ"ל לאמר בזה דהנה בכ"מ שנמצא עשה שהל"ת מנגדתו כגון כלאים בציצית, ונולד לנו ספק אם הל"ת דלא תלבש כלאים כולל אף היכא דאיכא בעשיית הכלאים מצות ציציתאו דאדרבא נימא דעשה דגדילים תעשה לך נאמרה סתמא אפי' היכא דאיכא כלאים.

וע"ז אתי קרא להורות דהעשה נאמרה סתמא וכוללת אפי' אם יהי דחיית ל"ת ונסתפק הגמ' אם בל"ת יש בו כרת אם גם בכה"ג דהעשה כוללת אף בכה"ג ומייתי ממילה שדוחה שבת וע"ז שפיר דחי הגמ' שכן ישנה לפני הדיבור והיינו כיון שהעשה נאמרה קוה"ד שאז עוד לא נצטוו על המילה ואז בודאי הלא העשה נאמרה בכל גוני אף בשבת מהיכי תיתי נאמר שאח"כ שנתנה שבת נשתנה הדין.

וכן בקרבן למ"ד הקריבו לפני הדיבור אף דבמרה נצטוו על השבת מ"מ לא היה עוד לאו ע"ז אבל הכא גבי חדש אף דמצה היה לפני הדיבור מ"מ לא נוכל לאמר שנאמרה לאכול מצה מן החדש דחדש הלא אינו נקרא רק תבואה של ישראל כשבאו לארץ א"כ לא היה אז חדש כלל וכן טבל וכדומה, א"כ אדרבא הלא העשה בודאי אינה כוללת אף אם אינו מוצא רק של איסור כיון שלא היה אז של איסור כלל.

ושפיר קאמר הירושלמי דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת. אך כ"ז אם נאמר מושבותיכם לאחר ירושה וישיבה משמע אבל אם נאמר כל מקום שאתם יושבים במשמע א"כ לא מיקרי חדש דוקא תבואה של ישראל מא"י רק תבואת חו"ל ג"כ מיקרי חדש וא"כ לא שייך דברינו הנ"ל.

לזאת י"ל באופן אחר קצת בהקדם דברי המ"א בסי' תע"ה סק"ד בשם התה"ד על הא דרוצה לאמר להקפיד לאכול כזית מצה ולבלוע כאחת דא"כ האיך היה הלל אוכל פסח מצה ומרור הלא אין בית הבליעה מחזיק יותר משתי זתים ומתרץ דכשהוא מרוסק מחזיק. ולכאורא קשה דא"כ יהיה נשאר קושית הגמ' כריתות י"ד א' ניתני שש חטאות וכגון דאכיל עוד כזית דם ואי דלעסו לוקי כגון שלעסו שכתב המג"א דבכה"ג מחזיק ג' זתים.

ויש ליישב ע"פ דאיתא זבחים ע"ח ע"א ארשב"ל הפיגול והנותר כו' ואכלן פטור כו' ובדף ע"ט ופליגא דר"א דאמר כשם שמצות אין מבטלין זא"ז כך איסורים אין מבטלין זא"ז דתניא אמרו עליו על הלל הזקן שהיה כורך מצה ומרור כו' ובתוס' דף ע"ח ע"א ד"ה אלא כ' ואין להקשות אהא דשמעתין מהא דע"פ לא לכרוך אינש מצה ומרור כו' ועוד דהתם כשאוכל כזית מצה דכי מבטל ליה מרור ליכא כזית מצה אבל אם אוכל הרבה שרי שמעינן מינה דאפי' מין בשא"מ בנטלן דרך אכילה ואכלן בבת אחת ב' זיתים מצומצמות נתבטלו דעכ"פ חלק ס' מאחד נתבטל בחבירו וע"ש בסוגיא היטב בדף ע"ח דכן צ"ל בסוגיא דכל החשש שא"א שלא ירבה אחד על חבירו היינו שמשהו מפיגול יתערב בנותר ואיכא ס' נגדו וכן מכל זית משו"ה אינו לוקה על כל אחד ובזה מיושב קושית הגמ' מאורז ודגן ומיושב בזה קושית התוס' שם ואכמ"ל.

לפ"ז לכאורא קשה מה פריך הגמ' בכריתות י"ד ונוקמא כגון שאכל עוד כזית דם הלא יהיה אז איסורין מבטלין אם יאכלם באכילה אחת. ונראה ליישב עפמש"כ התוס' פסחים קט"ו ע"ב ד"ה בלע מצה, דע"י בליעה לא שייך ביטול.

לזה פריך הגמ' דנוקמי ע"י בליעה. ולפ"ז מיושב שפיר דברי התרוה"ד דהתם בכריתות שפיר קאמר הגמ' דאינו מחזיק יותר מב' זיתים דאיירי ע"י בליעה, אבל ע"י ריסוק שפיר מחזיק אף יותר אך בכריתות לא מצי הגמ' לאוקמי כלל ע"י לעיסה דהיה בטל וכדי דלא יהיה בטל נצטרך לאמר שיטול הרבה מכל מין וכה"ג בודאי אינו מחזיק.

וע"פ הדברים האלה יוצמח לנו קושיא אחת על דברי הירושלמי הנ"ל, דאמאי לא אכלו ישראל מצה מן החדש והא דקאמר הירושלמי משום דאין עשה דוחה ל"ת אין זה כדאי לדחות עשה דאכילת מצה דהלא היה שם פסח ואנן קיי"ל כהלל דאית ליה אוכל פסח ומצה ומרור ביחד א"כ נהי דמצות אינן מבטלין זא"ז עכ"פ האיסור אשר במצה נתבטל וכבר כתבו המפרשים לתרץ דברי הרמב"ם שלא יסתור בהא דפסק איסורין מבטלין זא"ז ומצות אינן מבטלין זא"ז דהיינו טעמא דהני מצות כולהו משם אחד הם וטעם אחד לכולם ובמק"א הארכתי בזה דרך דרוש.

וי"ל בזה ע"פ דאיתא ביבמות ע"א אר"י א"ר ערל מקבל הזאה כו' א"ל רב אשי תניא בהדיא, והנה המ"ד בירושלמי המתוכחים בענין זה דליתי עשה דמצה ולידחי ל"ת המה ר' יונה ור' יוסי ועי' בירושלמי פסחים פ"ח הל' ו' ר' יונה ור' יוסי תרי הנך בקדמיתא הוינן אמרין ישראל ערל מזין עליו ולא הוינן אמרין כלום א"כ ע"כ צ"ל דפסח גלגל היה לדידהו פסח הבא בטומאה כמו דמוכח ביבמות שם אי ערל אינו מקבל הזאה דבעשור לחודש מלו א"ע ולא היה להם זמן על הזאה.

והנה בפסחים דף ע"ו ב' דפסח הבא בטומאה נאכל משום דעיקרו אינו בא אלא לאכילה וכפי המבואר שם היינו דוקא למ"ד אכילת פסחים מעכבא אבל למ"ד אכילת פסחים לא מעכבא דין פסח כמו שאר דברים שדוחין את הטומאה דאינן נאכלין בטומאה כמו דאי' שם בפסחים ועי' בירושלמי שם. ויש להוכיח דר"י סבירא ליה כמ"ד אכילת פסחים לא מעכבא וא"כ הפסח לא היה נאכל ובזמן דליכא פסח מרור נמי אינו נאכל כדאי' בפסחים ק"כ ולא נשאר רק הכזית מצה לחוד ושפיר עביד דלא אכיל דלא היה להם מה לבטלו כיון דנאכל המצה לבדו.

ולפי הדברים הנ"ל יש ליישב דברי הירושלמי שלא יהיה הגמ' דיבמות סותר לזה דשפיר קאמר הירושלמי דאין עשה לפני הדיבור כזה דוחה ל"ת דהא קודם הדיבור לא היה אפשר לדחות ל"ת כלל אף אם היה אז משכחת לה איזה מצה אסורה כיון דהיה אז

פסח הנאכל והיה מצה נאכלת עם פסח ומרור ביחד והו"ל שלשה זיתים א"כ הי' המצה בטל והיה נתבטל האיסור וכה"ג גם לאחר הדיבור פשוט דשרי ולא היו צריכים כלל לדחיית הל"ת דאף במקום שאין עשה דוחה ל"ת מ"מ אם אין רק חצי שיעור דנדחה כמ"ש התוס' בשבועות כ"ג דחצי שיעור קיל אפי' מאיסור עשה בעלמא פשוט דנדחה תמיד מפני העשה אפי' במקום שאינה דוחה ל"ת וא"כ שפיר פסק הרמב"ם דאינו יוצא במצה של טבל דאין עשה דוחה הל"ת וממילא הוה מצוה הבאה בעבירה, והא דאצטריך הגמ' בפסחים לדרשא אחרינא מלא תאכל חמץ היינו לר"ש לטעמיה דאית ליה כ"ש למכות דלדידיה אזיל כל הדברים שאמרנו למעלה דגם אם היה אוכל המצה ביחד עם הפסח והמרור לא היה מתבטל האיסור כיון דלדידיה גם חצי שיעור כשיעור הוא ולוקה וממילא אזיל תירוץ הירושלמי דעשה שלפני הדיבור דאדרבא הסברא הזאת היא עוד מאלמת העשה כדמוכח מיבמות ועשה דמצה ראוי שתדחה ל"ת דאיסור לזאת מוכרח לדרשא אחריתא כדדריש בברייתא דפסחים שם.

הלכות סוכה פ"ה מהל' סוכה הל' י"ב הדלה עליה עלי האילנות כו' ואח"כ קצצן אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה ואם לא היה הסיכוך הרבה מהן צריך לנענע כו' עירב דבר שמסככין בדבר שאין מסככין כו' אע"פ שהכשר יותר על הפסול פסולה סיכך בזה לעצמו כו' אם יש בסכך פסול ג"ט במק"א כו' ה"ז פסולה בד"א בסוכה קטנה כו' סיכך בדבר כשר ובדבר פסול זה בצד זה ואין במק"א מסכך הפסול רחב ג"ט כו' יותר על סכך הפסול כשר ואם היה זה כמו זה בצמצום אע"פ שאין במק"א ג' ה' פסולה מפני שסכך פסול כפרוץ נחשב ובהשגות א"א זהלא ידעתי למה אמרו ואולי במקרה סוכתו כ' משום שא"א לצמצם אבל הטעם שכתב לא יבא ע"ז הדרך ע"כ ויעוי' במפרשים מה שכתבו על דבריהם.

ויש להוסיף עוד ולתמוה על הרמב"ם שכיון שדעתו אם סכך פסול וסכך כשר היו מעורבין אינו בטל הסכך פסול ברוב כשרים. א"כ למה אם קצצן בטלים הלא בהדלה את האילן איכא שני פסולים.

פסול דמחובר ופסול דתעשה ולא מן העשוי א"כ כמו אם לא קצצן לא מהני מה שהסכך פסול הוי מיעוט כמו כן ל"מ אם קצצן דעדיין איכא פסול דתעשה ולא מן העשוי. גם הסברא תמוה דבסיכך בזה לעצמו בטל הפסול ברוב וכשהן מעורבין אינן בטלין גם דברי הראב"ד בהשגתו תמוה מאד הלשון למה אמרו הוא מחוסר הבנה גם איזה ניחותא איכא בסוכה גדולה שכתב ואולי בסוכה גדולה אמרו כו' וראיתי הרבה מתקשין בהבנתו.

ולי נראה שדברי הרמב"ם והראב"ד פשוטין מאד בהקדם סברות אחדות יסודות קיימות דכבר מבואר בשו"ע ובאחרונים שיטת המפרשים דסכך פסול פוסל כנגדו, גם הא דבסוכה גדולה אינו פוסל סכך פסול בשלשה היינו דוקא אם נשאר בסכך כשר לבד ז"ט בפ"ע אשר אינו מפסיק סכך פסול רוחב ג' אבל אם כל הסוכה כך מה מהני אשר היא גדולה דזיל בתר טעמא דמאי טעם פוסל בסוכה קטנה שלשה טפחים דכיון דצריך להך סברא להשלים להכשר סוכה רואין את הפסול כפרוץ וכמו באויר אם נפק מתורת לבוד פוסל כן סכך פסול דכיון דצריכין אנו להסכך הזה להכשר הסוכה הוי הפסול כפרוץ ופוסל בג' אבל אם נשאר בסוכה זע"ז מן סכך כשר ול"ה הפסול רק משום שהסכך הכשר הוא רחוק מן הדפנות משו"ה אינו מפסיק רק אם יהיה שיעור מקום דהיינו ד"א והא דאינו מצטרף סכך פסול עם אויר בסוכה גדולה היינו כיון דלא שוו שיעורייהו כמ"ש התוס' (והא דלא חשו רבנן דבי רב לקושיא דרבה מה לי אפליג בסכך פסול מה לי באויר כתבתי במק"א).

ולפ"ז דבריהם מיושבים בפשיטות דזהו כונת הרמב"ם דאם עירב סכך פסול עם סכך כשר כיון דסכך פסול פסול ופוסל כנגדו א"כ הוי כל הסכך פסול ואף הכשר פסול והאיך יהיה בטל הפסול ברוב, אבל אם סיכך בזה לעצמו כ' והוי הכשר בפ"ע דאין הסכך הפסול פוסלו שפיר בטל הפסול ברוב אבל כ"ז אם הסכך הפסול פסול מחמת עצמו הוא אבל אם אינו פסול אלא מחמת תעשה ולא מן העשוי לא שייך לאמר דיפסול כנגדו דהרי הכלל בתעשה ולא מן העשוי אם אין פסולו מחמת עצמו ל"ש ביה תעשה ולא מן העשוי א"כ האיך יוכל לפסול כנגדו כיון דלגביה הסכך כשר הרי אין פסולו מחמת עצמו ומשו"ה אם קצצו ולא נשאר על הסכך הפסול רק פסול דתעשה ולא מן העשוי בטל ברוב אף כשהוא מעורב ולא קשה הלא גם הסכך הכשר היה פסול מתחילה משום דפסלו הסכך פסול והוי הוא ג"כ מן העשוי לק"מ דהלא לא היה פסולו מחמת עצמו ואין שייך בו פסול דתעשה ולא מן העשוי אבל כ"ז אם לא היה הסכך פסול רק במק"א משו"ה אם אין בו ד' בסוכה גדולה וג' בסוכה קטנה בטל ברוב אבל אם כל הסוכה מסוכך רק בסכך כשר ופסול זה בצד זה אם היה בו שלשה במקום אחד בהפסול הרי אין בו זע"ז שיעור סוכה כשרה ובשיעור סוכה הרי גם בסכך פסול נפסל בשלשה כאויר.

ומשו"ה כתב הרמב"ם סיכך בסכך פסול ובסכך כשר זה בצד זה היינו כיון דכל הסוכה כך לזאת אם אין בו ג"ט במק"א (דאילו היה בו ג"ט במקום אחד היתה הסוכה פסולה אף אם בסוכה גדולה איירי. כיון דאין בה זע"ז במקום אחד ויעוי' בגמ' דף י"ח ע"א, ולכאורא מוכח איפכא דא"כ מאי פריך הגמ' אלא למ"ד באמצע ארבעה אמאי כשרה כו'

כיון דאיירי דכל הסוכה היתה מסוככת בנסרים שיש בהם ד' א"כ לא הוי שיעור סוכה סכך כשר ובד' ע"ז הלא כו"ע מודו דפסול בג' ואף מ"ד באמצע בד' אמות לא יפלוג ע"ז ומאי ניחותא לדידיה י"ל דהלא כיון דמחצה כשר ומחצה פסול אי אפשר אלא במעדיף משום דאפשר לצמצם א"כ הוי בסכך כשר יותר מד"ט ולא צריך להצטרף לשיעור סוכה רק פחות מג' א"כ שפיר יש בה זע"ז מסכך כשר וניחא למ"ד בד"א ועוד אכתוב להלן מזה) אז אם הרוב מסכך כשר היא כשרה אבל אם היה פסול רוחב שלשה לא היה מהני רוב ואם היה מחצה על מחצה פסול משום שסכך הפסול כפרוץ נחשב והיינו משום דבסוכה קטנה שאין בכשר שיעור הכשר סוכה והוי פסול דסכך פסול כמו אויר ובאויר הלא כתב הרמב"ם בהדיא לקמן דמחצה על מחצה פסול וכמו דאר"פ בהדיא בדף כ"ב כזוזא מלעיל כאסתרא מלתחת והא דאמרינן ש"מ פרוץ כעומד כו' י"ל דלדידיה לא הוה קשה ממתני' דהוה מוקמינן בגוונא דאיכא מסכך כשר כשיעור דאז פסול דסכך פסול בד' לא הוי כפרוץ ממילא כשר אף מחצה על מחצה לדידן דקיי"ל פרוץ כעומד מותר.

וכונת הראב"ד בהשגתו י"ל דלטעמיה אזיל שכתב בהשגותיו על הרז"ה בסוגיא דמסככין בנסרים כו' ולר"מ כיון דנפקי מתורת לבוד נהי דסוכה כשרה מיהו הן עצמן פסולים דל"א לבוד זה הפסול עם זה הפסול כו' אלא ש"מ דכל ג' סכך פסול כו' אבל הם עצמם פסולים כיון דנפקי מתורת לבוד יעוי"ש שהאריך, הרי ס"ל להראב"ד דהא דפחות מג' אינו פסול בסוכה גדולה ומותר לישן תחתיו וממילא מצטרף בסוכה קטנה הוא מטעם לבוד א"כ כ"ז הוא דוקא אם ליכא גם בסכך פסול סברא דלבוד אבל אם נאמר לבוד גם הסכך פסול יצטרף לשלשה לא נוכל לאמר לבוד להקל ולא להחמיר דהא דל"א לבוד להחמיר הוא דוקא אם לא נצטרף להכשיר מחמת סברא דלבוד וכיון דלא נאמר לבוד ממילא נשאר הפסול בפסולו להראב"ד ולפ"ז בסוכה קטנה לא יצטרף הסכך הפסול אפי' בפחות מג' (וי"ל עוד להסביר להראב"ד דהיכא דהוה מחצה פסול ומחצה כשר לא יצטרף הסכך פסול בסוכה קטנה דכיון דלהראב"ד הא דמתכשר הסכך פסול הוא משום דהוא בתורת לבוד מתבטל א"כ ל"ש זאת רק היכא דהוה מיעוט אבל היכא דהוה מחצה ל"ש ביטול משום דלא חשוב) דהא דסכך פסול מצטרף בסוכה קטנה הוא או מטעם לבוד או משום דגם הוא נעשה כשר לישן תחתיו אבל אם לא מתכשר אינו מצטרף.

ולפ"ז עולה הדק היטב לשון הראב"ד בהשגתו לא ידעתי למה אמרו ואולי בסוכה גדולה אמרו ובמקרה כו' אבל הטעם שכתב לא יבא ע"ז הדרך עכ"ל דבסוכה קטנה בודאי כ"ה דאיכא סכך פסול יותר מג' אינו מצטרף ורק בסוכה גדולה משום שא"א לצמצם אבל הטעם שכתב לא יבא ע"ז הדרך דבסוכה גדולה לא שייך הטעם שכתב דסכך פסול

כפרוץ נחשב דבסוכה גדולה לא הוי סכך פסול כפרוץ כמ"ש למעלה דהשיעורים אינם שוים וגם בהא דישנים תחתיו משמע מסתימות דברי הראב"ד והרמב"ם דלא ס"ל לחלק בסוכה קטנה בין סכך פסול לאויר ועוד צ"ע בזה.

ובמ"ש יתברר ספיקת הגרע"א בסי' תרכ"ח מ"א ס"ק ב' אם בפסול תעשה ולא מן העשוי פוסל סכך כשר שכנגדו יעוי"ש. ולפי הנ"ל מפורש ברמב"ם דבודאי אינו פוסל שכנגדו דזהו כל עיקר סברתו לחלק דסכך פסול אינו בטל ברוב כשהוא מעורב ופסול דתעשה ולא מן העשוי נתבטל אף כשהוא מעורב והיינו כנ"ל משום דפסול דתעשה ולא מן העשוי אינו פוסל סכך כשר שכנגדווגם הא דחדשו דהיכא דהפסול אינו מגופו **(יעוי' בשו"ע לענין סיכך תחת תקרה ואח"כ הסיר את התקרה והוא מחלקת הר' ברוך מרעגענשפורג והר' יצחק הלבן הובא באו"ח הל' סוכה)** לא שייך פסול דתעשה ולא מן העשוי ג"כ מוכח מדברי הרמב"ם כנ"ל דמחמ"ז אף דמתחילה קודם קציצה היה גם הסכך כשר פסול עכ"ז אח"כ כשקצץ חזר לכשרותו ול"ה פסול דתעשה ולא מן העשוי רק על הסכך פסול ומ"ש לעיל בהגה"ה ליישב ההוכחה מן הגמ' דף י"ח שלא הקשו למ"ד באמצע ד"א הלא עכ"ז בסיכך כל הסוכה הלא פסול בשלשה וכתבתי משום דא"א לצמצם ע"כ איירי במעדיף והסכך כשר הוא יותר מד' נגעתי בזה במה שחידש הגרע"א בסי' תרל"ב ס"ק ג' יעוי"ש שכתב בהדיא כמ"ש דאף אם הסכך פסול ג' מ"מ מצטרף פחות מג' לשיעור סוכה אך יש להעיר על זה לפמ"ש הראב"ד דהא דפחות מג' מצטרף משום לבוד אבל היכא דנפיק מתורת לבוד אינו מצטרף ואין ישנים תחתיו, א"כ ממילא כיון דאיכא סכך פסול ג' או יותר לא נוכל לצרף פחות מג' לשיעור הכשר סוכה כיון דל"ש תורת לבוד ויהיה מוכרח כדעת המג"א דלא כהגרע"א.

וי"ל דיהיה תלוי זאת באשלי רברבא היינו לשיטת הראב"ד שהוא מטעם לבוד א"כ ממילא אם יש בכל הסכך פסול ג' ויותר לא נוכל לצרף פחות משלשה מזה לשיעור סוכה, אבל לכל הנך רבותא דס"ל דאף סכך פסול ג' ישנים תחתיו וע"כ לא מטעם לבוד קאתינן עלה רק כיון דלא נצרך לצרף לשיעור סוכה רק פחות מג' הכי הלכתא דיצטרף י"ל כהגרע"א דאף מסכך פסול ג' ויותר מצרפינן פחות מג' לשיעור סוכה.

ויוצמח מזה עוד מחלוקת אחרת בין הנך פוסקים לענין מ"ש להסתפק אם אין בכל הסוכה הגדולה משך זע"ז סכך כשר אם הוה עלה דין סוכה גדולה שיהיה סכך שלשה פוסל בה. דלהראב"ד ע"כ יהיה מוכח דדין סוכה גדולה יש לזה דאל"ה הרי תיקשי סוגית הגמ' דף י"ח הנ"ל דגם למ"ד בד"א אכתי תיקשי כיון דסכך כל הסוכה בנסרים שיש בהם ד' ופסול ד' בינתים האיך היא כשרה דהלא בסוכה קטנה בודאי גם מ"ד ד"א מודה

דסכך פסול שלשה פוסל בה וא"ל דכיון דע"כ איירי במעדיף א"כ הוי סכך כשר יותר מד' ונצרף פחות משלשה מהסכך פסול דהלא להראב"ד כיון דנפקי מתורת לבוד לא נוכל לצרף, אבל לשיטת רוב הפוסקים דס"ל דלא מטעם לבוד מצטרף שפיר נוכל לאמר דדין סוכה קטנה יש עליו כיון דליכא בה זע"ז סכך כשר ומהגמ' הנ"ל אין ראי' להיפך דיש לדחות כנ"ל דלמ"ד בד"א יצטרף פחות מג' לשיעור יותר מד' ויהיה סוכה כשרה זע"ז.
והנה הרמב"ם אף דלא כתב בהדיא לענין סכך פסול שלשה אם ישנים תחתיו אך מדכתב סתם דסכך פסול ד' אין ישנים תחתיו משמע דס"ל דפחות מד' ישנים תחתיו כשיטת רוב הפוסקים. ולפ"ז יש להמתיק דברי הרמב"ם והראב"ד הנ"ל דאזלי לטעמייהו דלהרמב"ם כיון דסיכך כל הסוכה בסכך פסול וכשר זה בצד זה מחצה על מחצה פחות פחות משלשה ואין במקום אחד זע"ז סכך כשר דין סוכה קטנה עלה דסכך פסול דין אויר יש לו וכפרוץ נחשב אבל הראב"ד לטעמיה דדין סוכה גדולה יש עלה ושפיר כתב דאם בסוכה גדולה איירי אין הטעם עולה על דרך זה.
והא דניחא ליה להראב"ד דברי הרמב"ם בסוכה גדולה ולא קשי ליה מ"ש שכתב ודקדק דאין בסכך פסול שלשה הוא משום דהראב"ד לטעמיה דס"ל דסכך פסול שלשה אין ישנים תחתיו ומחמ"ז צ"ל דפחות משלשה איירי כדי להכשיר כל הסוכה. ועוד יש להתיישב בכל הנ"ל כי מדברי השו"ע משמע דדין סוכה גדולה יש לזה אף שפסק כשיטת רוב הראשונים דסכך פסול ג' ישנים תחתיו דלא כהראב"ד לזאת צ"ע לעת הפנאי לברר הדברים ויעוי' בתוס' דף י"ד ע"ב דמפורש בדבריהם דאף אם כל הסוכה מסוככת בנסרים פחותים מד' ופסל בינתים כשר אפי' תחת הנסרים ואפי' לר"מ וכ"ה בבעל המאור אבל מ"מ אין הכרע שגם הרמב"ם יהיה מוכרח לסבור כן דפשיטות דבריו משמע כמ"ש למעלה ויעוי' בדף י"ד ע"ב כגון דאנחה אפומא דמטללתא דעייל תלתא לגו ואפיק חדא לבר כו' ויעוי' ברש"א שפירש דאיירי בסוכה קטנה וכתב שכ"ה בבעל המאור ויש לדייק מזה דאם הכניס לתוכה רק בפחות משלשה אף שכל הנסר הוא יותר מ"מ מצטרף הסכך פסול פחות משלשה לשיעור סוכה וכן משמע לשון הברייתא אע"פ שלא הכניס לתוכה אלא שלשה טפחים פסולה ומשמע בהדיא דאם אם לא הכניס אלא פחות משלשה כשרה.
וי"ל דגם המג"א מודה היכא דהניח סמוך לדופן דנוכל לאמר על מקצתה דופן עקומה ונוכל ליישב בזה קושית הרש"א על רש"י דכיון דמיירי בסוכה קטנה מאי מהני אם היה נאמר דופן עקומה אך לפי הנ"ל י"ל בפשיטות דאם היינו יכולים לאמר דופן עקומה היה יתכשר אם לא נצטרך לשיעור זע"ז רק בפחות מג' לזאת אפי' אם הכניס לסוכה

שלשה ואפי' יותר היה שאר הסוכה כשרה משום דעד פחות משלשה היינו אומרים דופן עקומה ושאר הסוכה היה מתכשר בסכך פסול פחות מג' ויעוי' במ"א סי' תרל"ב שדחק ג"כ בכונת רש"י אך דבריו צ"ע וכבר נתקשו בהם הדג"מ והנתיב חיים יעוי"ש.
ונ"ל עוד לאמר הא דסכך פסול פחות משלשה או פחות מארבעה בסוכה גדולה מצטרף להכשר סוכה והיינו מדין דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה אין זה דוקא אלא אם חד דופן ממשכא בהדה היינו שמתחילת עשייתו הסוכה היה ממשכא חד דופן עמה והרי גם שיעור סכך פסול זה ג"כ בכלל פסל היוצא מן הסוכה ומצטרף.
אבל אם היתה סוכתו מתחילה כשר ואח"כ המשיך לה סכך פחות מד' סכך פסול אף שהסמיך ג"כ דפנות אין מצטרף להכשר סוכה ול"ה דינו כפסל היוצא מן הסוכה ולא עדיף מקנים היוצאים לפנים מן הסוכה דצריך שיהיה חד דופן ממשכא בהדייהו ויעוי' ברש"י דף י"ט שם מ"ד כיון דלא ממשכא דופן שני בהדייהו מוכח דבאפי נפשה הוא הרי דמשמע בהדיא דאם אח"כ הסמיך לה חד דופן עם סכך כשר הוי כמו אין לה אלא דופן אחד כיון דנעשה בפ"ע אף דהסכך כשר לא מצרפינן לה הדפנות כמין גם העשויין מכבר א"כ כש"כ אם הסכך פסול דלא מצרפין אם לא ממשכא מתחילה חד דופן בהדייהו, ולפ"ז מכש"כ אם מתחילה לא עשה רק ו' על ו' בסכך כשר ואח"כ עשה עוד דופן טפח וסיכך בסכך פסול דלא נצטרף סכך פסול עם סכך כשר אם לא ממשכא חד דופן בהדיה דהלא גם הא דסכך פסול מצטרף להכשר סוכה הוא נלמד מדין פסל היוצא מן הסוכה יעוי' בדף י"ט שם בודאי ג"כ לא מצטרף רק אם ממשכא מתחילה חד דופן בהדה.
ומיושב בזה דברי הראב"י התמוהין מאד עי' ברא"ש סוכה לענין חוטט בגדיש שכתב וז"ל וכתב אבי העזרי בשם רבותיו אם הגדיש גדול ולא הניח חלל טפח אלא במשך ז' ושוב חטט יותר אינה כשרה כולה ע"י משך ז משום פסל היוצא מן הסוכה דהא לא ממשכא חדדופן בהדה כו' ולכאורא תמוה דמה שייכא פסל היוצא כו' וטעם דלא ממשכא חד דופן דהלא הסכך פסול משום תעשה ולא מן העשוי גם הלא חטט הרבה ואיכא דפנות וכבר תמה בזה הפרישה על הטור שהעתיק דברי ראב"י אלו ויעוי' באחרונים שדחקו בזה ואין פותר.
ולפי הנ"ל י"ל דבא אבי העזרי להשמיענו דאף אם חטט בה אח"כ עוד פחות מארבעה לבד הזע"ז דהלא משום סכך פסול היה מתכשרא ומצטרף עם הסוכה משו"ה אצטריך לטעמא דלא ממשכא חד דופן בהדיה והיינו כמ"ש למעלה דלא שייך סברא דפסל היוצא מן הסוכה רק אם ממשכא חד דופן מתחילה אבל בכה"ג דלא היה ממשכא מתחילה דופן בהדיה דהא מתחילה לא חטט בו רק זע"ז שוב לא מתכשר יותר.

ובזה ישבתי מה שהעיר חתני הרב מוהר"מ שליט"א דאמאי אמרינן דוקא אם היה בו זע"ז בחלל טפח דהלא סגי גם בה' על ה' ואח"כ לתכשר בשני טפחים סכך פסול מכאן ובשני טפחים סכך פסול מכאן והוא דקדוק חזק מאד ראוי לחכם שכי"ב אבל לפי מ"ש למעלה מיושב שפיר דאם לא היה מתחילה רק חלל טפח על פחות מזע"ז ואח"כ חטט בו זע"ז לא היה מצטרף סכך פסול עם סכך כשר כיון דמתחילה לא היה ממשכא חד דופן בהדיה ועי' בסי' תרל"ה ובמ"א ס"ק ג' ובסי' תרל"א סעי' ז' ועוד צ"ע בזה כי הוא דין חדש וצריך עיון ובירור דברים הרבה לעת הפנאי.

בדבר מה שכתבתי למעלה בטעמו של הרמב"ם שכתב דאם רוב הסכך הוא כשר ומונח בפ"ע בטל הסכך פסול י"ל עוד מלתא דמסתברא דהרמב"ם לאו משום ביטול ברוב נגע בה רק כיון דאף אם שקלת להו סגי בכשר ומשו"ה בעינן דאף אויר פחות מג' ואף אם אינו הולך ע"פ כל הסוכה יצטרף להפסול דהלא אם שקלת את הפסול לא תהא צילתה מרובה מחמתה בהכשר לבד ולפ"ז יהיו דברי הרמב"ם פשוטין ומוכרחין בסברא דאם כל הסוכה מסוככת מחצה על מחצה זה בצד זה סכך כשר וסכך פסול הוי סכך פסול כפרוץ דהלא אם שקלת הסכך פסול יהיה אויר מחצה והוי כזוזא מלעיל דהסוכה פסילה והוא פשוט ומוכרח.

אך דלפ"ז יוצמח לנו דינים חדשים להחמיר אף בסוכה גדולה שנמצא בה סכך פסול שיצטרף אף החלל שבסכך כשר לסכך פסול ויהיה הכשר במחצה על מחצה כשמעדיף מעט דוקא אם סיכך בנסרים פחותים משלש שאין אויר בינתים. אך יש להעיר ע"ז מהא דמשני הגמ' בנכנס ויוצא דהלא אדרבא בנכנס ויוצא יהיה פרוץ מרובה על העומד דהלא אם הכשר נכנס ויוצא ממילא גם הפסול נכנס ויוצא והאויר המשהו הלא יצטרף עם הסכך פסול וכי שקלת הסכך פסול יהיה חמתה מרובה אשר לזאת צ"ל דהגמ' איירי בשיש זע"ז סכך כשר ובאופן זה הסכך כשר הוי כפסל היוצא מן הסוכה וסכך פסול אינו פוסל אא"כ מפסיק באמצע שיעור מקום ולאו מטעם ביטול קאתינן עלה והא דאם רוב הפסול לא מהני ופסולה כל הסוכה אף אם בכ"א לא הוי מקום ד' היינו משום דבטל שם סוכה ממנה אבל אם בכל מקום שהסכך כשר מונח יש רוב אף אם גם שם יש אויר משהו לא מצטרף עם הסכך פסול דשם סוכה עלה ולדעתי הדברים מסתברים ודברי הרמב"ם עולים הדק יפה.

ויש להתבונן מאי משני הגמ' אם היו נתונים שתי נותנו ערב דלהרמב"ם הלא לא מהני מידי הסכך כשר שמונח על הפסול דהלא הסכך פסול פוסלו כיון שמונח כנגדו וע"כ צ"ל דהרמב"ם יפרש כפירוש התוס' דקאי הקושיא והא א"א לצמצם על תי' הב"ע

בנכנס ויוצא וע"ז משני במעדיף ואם היו נתונים שתי כו' כדי שלא יהיה אויר בנתים ומדלא אצטריך הגמ' לשנויי האלה רק למ"ד פרוץ כעומד אסור אבל למ"ד פרוץ כעומד מותר ניחא צריכים אנחנו לאמר דאיירי בסוכה גדולה כנ"ל וגם א"א לאמר להרמב"ם דיפרש דקושית הגמ' והא א"א כו' יהיה קאי אליבא דמ"ד פרוץ כעומד מותר דאם הסכך פסול מרובה מעט מה יועיל זה שיניח ערב הלא להרמב"ם סכך פסול ופוסל כנ"ל אע"כ דיפרש דקאי למ"ד פרוץ כעומד אסור דלדידיה צ"ל ביוצא ונכנס ובישוב דבריו צ"ל כמ"ש למעלה.

ועי' בכ"מ שכתב ג"כ משום דהאויר מצטרף לסכך פסול והיינו דהרמב"ם הלא לא הזכיר השיווי וריבוי במקום רק בסכך כשר על הסכך פסול א"כ אם יהיה הסכך מחצה על מחצה יצטרף הסכך פסול עם האויר עכ"ז לא אדע אם בסוכה גדולה אף בכה"ג יצטרף סכך פסול עם אויר ויעוי' בתוס' שהזכרתי שג"כ העירו בהא דהאויר יהיה מצטרף לפסול ומ"ש הכ"מ דהרמב"ם יפרש דריבוי הסכך יהיה מחמת שאם היו נתונים שתי נותנם ערב צ"ע כמ"ש בפנים וצ"ל דהוא יפרש בדעת הרמב"ם שאם מונחים זע"ז מתבטלים ודוקא אם המה מעורבים אינם מתבטלים ולענ"ד נראה כמ"ש.

הלכות שבועות פ"ה הל' ח' שבועה שלא אוכל עפר כו' אכל פחות מכזית ה"ז ספק כו' הל"ט וכן הנשבע שלא לאכול חרצן ואכל פחות מכזית ה"ז ספק היה הנשבע נזיר שהוא אסור בחרצן בכזית ואכל פחות מכזית אינו חייב בשבועת ביטוי שהרי אין דעתו בשבועתו אלא על כזית שהוא מושבע עליו ואין שבועה חלה עליו כו'.

והנה הדברים תמוהים והוא לכאורא נגד הסוגיא דשבועות כ"ב בעי רב אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה דכיון דכזית איסורא דאורייתא הוא כי קא משתבע אהיתירא קא משתבע ודעתיה אמשהו א"ד כיון דאמר שלא אוכל דעתיה אכזית ופשיט הגמ' משבועה שלא אוכל נבילות דאע"ג דכי חרצן לגבי נזיר דמיא אי לא פריש דעתיה אכזית יעו"ש ומשמע בהדיא דאדרבא בנזיר כיון דכזית איסורא הוא היה הסברא דהוא משתבע אהיתירא דהיינו פחות מכזית אף לפי פשיטות הגמ' דאף דאיסורא הוא עכ"ז דעתו אכזית מ"מ לגבי חרצן לא עדיף משאר אינשי דאם דעתו אמשהו מחמת דלאו בר אכילה גם בנזיר כן ויעוי' בר"ן שהקשה על הרמב"ם הובא בכ"מ.

ודברי הכ"מ אינם מובנים מ"ש דבנזיר אינו נאכל ע"י תערובות הוי כעפר הלא הא דאינו נאכל ע"י תערובות מחמת איסור לא עדיף מנבילה, גם מ"ש דמשו"ה בעי למפשט עפר משום דחרצן לגבי נזיר הוי כעפר אינו מובן דהלא בגמ' קאמר נבילה בת אכילה היא ואריה הוא דרביע עליה לפ"ז משמע בהדיא דאם לא היתה בת אכילה הוי דינו כעפר

וה"ה חרצן לפי הספק דהוי כעפר, וגם צ"ע לפמ"ש דהרמב"ם פוסק כאת"ל ולפי דעת קצת גם באינו מפורש האת"ל אם השואל הוא אמורא אחרינא, לפ"ז אמאי פסק הרמב"ם בעפר וחרצן דהוא ספק ולפי רש"י הוי כאת"ל.

לזאת נראה דהרמב"ם אינו מפרש כפירש"י וס"ל דחרצן הוי בר אכילה גם היה לו להרמב"ם גי' אחרת באיבעי' דחרצן כמו שהוא בדקדוקי סופרים מגי' ישנה שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כיון דמתאכיל ע"י תערובות דעתיה אמשהו א"ד דעתיה אכזית ולפ"ז הגי' ה"פ דחרצן הוי באמת בר אכילה רק כיון דדרכו לאכלו ע"י תערובות וממילא דרך אכילת חרצן משהו א"כ דעתיה אמשהו,א"ד כיון דשלא אוכל קאמר דעתיה אכזית ואינו תלוי האיבעיא כלל באיבעיא דעפר ול"ה באת"ל והדר בעי ר"א נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן והיינו דבנזיר פשוט ליה להגמ' דל"ש הסברא כיון דמתאכל ע"י תערובות כיון דגם ע"י תערובות אינו נאכל ול"ה דעתיה ע"ז ולפ"ז ל"ה הספק רק מחמת דמושבע ועומד הוא דעתיה אמשהו והוי כמו נבילות וטריפות, והא דלא קא מיבעיא ליה בנבילה גופא וכמו שהקשו התוס' י"ל דהיא גופא קמ"ל דבנזיר ל"ה חרצן דעתיה אמשהו כמו בשאר כל אדם ופשיט ליה מנו"ט דדעתו אכזית ומ"ש הרמב"ם שהרי אין דעתו בשבועתו כו' ל"ה טעמא דמשו"ה לא נתכון אלא על כזית רק דהכונה בפשיטות דכיון שאין דעתו אלא על כזית דהוא מושבע ועומד משום אין שבועה חלה עליו כלל והא דנקט הרמב"ם דאם אכל פחות מכזית א"ח בשבועת ביטוי ולא נקט כזית י"ל דנקט במה דשאני אם אמר סתם שלא אוכל חרצן ובין אם אמר שלא אוכל חרצן אחד גם י"ל דנקט לאשמעינן דאינו חייב כלל משום ח"ש כיון דלא חייל כלל איסור שבועה דכיון דדעתו אכזית.

והעיקר נראה דהא דנקיט הרמב"ם שאכל פחות מכזית משום דאם אכל כזית אף שנשבע על פחות מכזית היה פטור דאין שבועה חל על כשיעור וכמ"ש הרמב"ם בהל' ז' שבועה שלא אוכל כשאוכל פחות מכזית חייב משמע בהדיא דאם אכל כזית היה פטור וכן משמע מלשון רש"י הובא בכ"מ ובמק"א הארכתי בזה וא"צ הרמב"ם להשמיענו גבי חרצן רק אם אכל פחות מכשיעור וזהו נכון דלא כמהרי"ק שנדחק בשורש קס"ה עיין במהרי"ק שורש קס"ה שנדחק בזה ועי' ברש"י יומא ע"ג ע"ב ומלשון רש"י שהביא הכ"מ ליתא לפנינו בשבועות שם.

פ"ט הל' י"ד כ"מ שאמרנו פטור. פטור משבועת העדות אבל חייב משום שבועת ביטוי כו' ואע"פ שהוא מזיד אינו חייב משום שבועת ביטוי אלא משום שבועת העדות בלבד שהרי הכתוב הוציא שבועת העדות מכלל שבועת ביטוי לחייב בה המזיד כשוגג בקרבן אבל לא במלקות שנאמר לאחת מאלה במין אחד ממיני שבועות אתה מחייבו ואי אתה

מחייבו בשני מינין עד שתהיה אתה מחייבו מדין שבועות העדות ובדין שבועת ביטוי כו' ובהל' י"ח כתב הנשבע לחבירו שהוא יודע לו עדות ונמצא שאינו יודע ה"ז פטור כו' שהרי שבועת ביטוי אינה אלא בדבר שיש בה לאו והן ואם יאמר שבועה שאיני יודע כו' אין זה שבועת ביטוי אלא שבועת העדות כו'.

והנה מ"ש בהל' י"ד שנאמר לאחת כתב הכ"מ והלח"מ דהיינו כאביי בשבועות כ"ה ע"ב אמרוה רבנן קמיה דאביי לאיחיובי עליה תרתי א"ל תרתי לא מציתו אמריתו לאחת אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתים ולאביי למאי הלכתא כו' לחייב על המזיד כשוגג א"ל רבנן לאביי כו' רבא אמר משום דהוה דבר שבכלל ויצא לדון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו כו' (ועי' פירש"י כלומר ל"צ למעוטי' מאחת וכי אתא אחת לאו לעדות וביטוי אתא אלא לביטוי לחודא דאם אמר שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין כו') מכלל דאביי סבר איתא לשבועה בעולם (כלומר איתא לשבועת ביטוי וכו' כגון בפסולי עדות או שלא בב"ד דליכא למפטריה מאחת מחייב משום ביטוי) והאמר אביי מודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות כו' הואיל וליתא באיני יודע כו' הדר ביה אביי מההיא ואב"א חדא מינייהו ר"פ אמרה, ולפ"ז תימא על הרמב"ם דפסק כאביי בתרתי דסתרי אהדדי וכבר הקשה זאת הר"ן ומה שתירץ הכ"מ ע"פ דברי הרי"ף יעוי' ברז"ה ור"ן שתמהו על הרי"ף בזה ויעוי' במלחמות שכתב דגם כונת הרי"ף הוא כפירש"י.

והיותר תימה לי בדברי הרמב"ם שהרי בגמ' קאמרינן דאמרו ליה רבנן לאביי אימא במזיד מחייב חדא בשוגג מחייב תרתי א"ל לאו היינו דאמרי לאחת אחת אתה מחייבו כו' ואי במזיד מי איכא תרתי ע"ש אלמא דס"ל להגמ' דליכא לאוקמי מיעוט דלאחת על מזיד והרמב"ם כתב בהדיא איפכא דמזיד ממעט מאחת (ויעוי' לקמן בר"פ שבועת הפקדון התרו בו בשה"פ מהו ופירש"י שם הא דל"ק בשבועות העדות דלא משכחת לה התראה ועי' בתוס' שם (ובמק"א הארכתי בזה) אלמא דס"ל להתוס' ורש"י שם בפשיטות דבמזיד בשבועת העדות חייב מלקות ולהרמב"ם פשוט דלא מחייב לא משום שבועת ביטוי ולא משום שבועת העדות) וצ"ע שלא העירו בזה.

אשר לזאת נראה לי פשוט דהרמב"ם לא פסק כאביי אדרבא לא עקר כאן הכלל האמור בכ"מ הל' כרבא לגביה דאביי רק דפי' בדברי אביי ורבא שלא כדפירש"י. ואביי ס"ל דמיעוטא דלאחת לא איירי רק גבי קרבן ומשו"ה ליכא למיעוטי רק שוגג משני קרבנות אבל במזיד חייב משום שבועת ביטוי דהוא אף במזיד ומשום שה"ע דהוי בקרבן.

ורבא קאמר דלעולם מיעוטא דלאחת קאי אמזיד כדאמרו ליה רבנן לאביי והא דקשה להו בשוגג מחייב תרתי ע"ז קמשני משום דהוה דבר שבכלל ויצא לדון בדבר החדש והיינו במזיד דחייב בו קרבן ולא מלקות משום שבועת ביטוי אין לך בו אלא חדושו ומשו"ה ליכא לאיחיובי גם בשוגג רק משום שה"ע ולא משום שה"פ, והגמ' פריך מכלל דאביי סבר איתא לשבועה בעולם דהיינו דחייב משום שבועת ביטוי אף היכא דאיתא לשבועת העדות דהיינו במזיד באומר איני יודע לך עדות וא"כ שפיר איתא בלאו והן.

ובזה מיושב שפיר לשון הרמב"ם שהרי הכתוב הוציא שה"ע מכלל שבועת ביטוי לחייב בה המזיד כשוגג בקרבן כו' והיינו כרבא ולא כאביי ולא קשה ולא מידי קושית הר"ן והכ"מ וזה גרם להם שהסבו דעת הרמב"ם לכונה אחרת שסובר כאביי במיעוטא דאחת ובאמת נראה ברור שהוא פוסק כרבא והקושיא מעיקרא ליתא ודוק בזה, ויעוי' ברש"י שעשה כלומר בדברי רבא דהיינו משום דפשיטות דברי רבא משמע דקאי על הא דסליק מיניה קושית רבנן דאביי אימא בשוגג מחייב תרתי ולא אחת מלאחת ורש"י ס"ל דקאי על תחלת משא ומתן בדברי הגמ' אמרוה רבנן קשיא דאביי לאחיובי תרתי עיי"ש והרמב"ם מפרש בפשיטות דקאי רבא אמאי דסליק מיניה זהו מה שנ"ל בדברי הרמב"ם.

וי"ל עוד שלשיטת הרמב"ם אביי ורבא לטעמייהו אזלי דאי' בכריתות י"ב אמר אביי ומודה ר"מ בשנים שאמרו ידעת עדות והוא אומר ל"י שפטור דאיבעי אמר לא נתכונתי לעדות, ועי' בתוס' ישנות מכאן א"ר דאם אינו מתכון להעיד כו' אין מקבלין עדותו יעו"ש ולכאורא תימא על הרמב"ם שלא הביא להא דאביי כמו שהביא הנך ומודה בא"ל בעלת ש"ח כו' ואמרו לו נדרת בנזיר כו' ועי' בתומים ובשע"מ סי' צ"ב בחו"מ.

וי"ל דהרמב"ם דחה הך דאביי מהלכה דאמרינן בשבועות ל"ד ע"ב ההוא דא"ל כו' מנה מניתי לך בצד עמוד זה א"ל לא עברתי כו' אתו תרי סהדי דהשתין מים בצד עמוד זה ארשב"ל הוחזק כפרן כו' א"ד ההוא כו' נפקי ביה סהדי דהשתין מים בצד עמוד זה אר"נ הוחזק כפרן א"ל רבא לר"נ כל מלתא דלא רמיא כו' הרי מוכח מסוגיא דרשב"ל ור"נ דאמרי הוחזק כפרן אע"ג דבודאי לא נתכונו בשעת ראיה להעיד מ"מ הוחזק כפרן אלמא דלא בעינן שיהיו מתכוונין בשעת ראי' להעיד ומשו"ה פסק הרמב"ם דלא כאביי ועי' בשבועות ל"ז גבי הזיד בפקדון כו' פלוגתת רש"י ותוס' למה לא איבעי גבי שה"ע שרש"י כתב משום דלא משכחת לה התראה ועי' בתוס' דמשכחת לה התראה כיון דאין ספק להמותרה (ע"כהכונה דבאמת יש עדים אחרים שהיו בעת מעשה ויודעים שאלו יודעים רק דליכא למימר דהמה המתרים דבכה"ג בודאי פטורים כמ"ש התוס' למעלה בדף ל"ג כיון שהם לפנינו יעו"ש) רק דיכולים לאמר שכחנו.

ויעוי' בפוסקים שהביאו בשם ת' רשב"א דאין אדם רוצה לאמר שכחתי. ונראה דהרמב"ם ס"ל דגם א"י לפטור עצמם ממלקות בטענה זו כמו שהבאתי למעלה דאם לא היה מיעוטא דאחת היו חייבים מלקות משום שבועת ביטוי, רק דלאביי הלא יכולים לאמר לא נתכון לעדות דהוה כמו לא ידעתי כמו דאמרינן בכריתות שם.

א"כ לא משכחת מלקות כלל בשה"ע להכי קאמר אביי שפיר במזיד מי איכא שתים דלא משכחת לה משום שבועת ביטוי לא קרבן ולא מלקות אבל רבא לטעמיה דלא ס"ל הך דאביי ולא בעי כונה לעדות כמו דאמר בשבועות כל מלתא דלא רמיא משמע דבלא הך טעמא הוי שפיר הוחזק כפרן, גם מוכח כן מהא דאמר רבא במכות ו' ע"א אמר רבא הכי אמרינן להו למיחזי אתיתי או לאסהודי אתיתו כו' ועי' ברמב"ם פ"ה מהל' עדות דאם יש קרובים באותה עדות שאלינן להו אם נתכונו בשעת ראיה להעיד או למחזי בעלמא וכן להרחוקים ועי' בש"ך חו"מ סי' ל"ו.

הרי מוכח להדיא דאם אין שם קרובים א"צ לשאול להעדים אם נתכונו בשעת ראיה להעיד ולאביי הלא צריך לשאול לכל עדים שבאו להעיד אם נתכונו לעדות משו"ה לרבא שפיר משכחת לה מלקות במזיד ושפיר יש לאמר דמיעוטא דלאחת קאי אמזיד ממלקות והרמב"ם דפסק כרבא והשמיט הך דאביי דבעי כונה שפיר הביא הך מיעוטא דאחת אמלקות והא דלא הביאו התוס' בדף ל"ז הך דלא נתכונתי י"ל דמפרשי דלא כהתוספת ישנות ואכמ"ל.

הלכות נזירות נזיר ח' ע"א הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה כו' רואין את הקופה כאילו מלא חרדל ונזיר כל ימיו כו' כו' מי סברת נזירות דר"י ס"ל כרבי כו' ויעוי' ברמב"ם פ"ג מהל' נזירות הל' י"ז שפסק דהוי נזיר עולם ובהריני נזיר כשער ראשי פסק כרבי והוא תמוה דלכאורא מזכה שטרי לבי תרי וכבר תמה התוי"ט והל"מ והמל"מ ולא העלו דבר ברור יעו"ש.

שוב ראיתי שדברי הרמב"ם מפורשין בירושלמי מכלתין הל' ב' ובאשר לדעתי הפי' בירושלמי דלא כהפ"מ שלפירושו הוא דחוק מאד ולדעתי הפי' פשוט אעתיק את לשון הירושלמי ומה שנ"ל בפירושו מן הכא הכביד שערו רבי (כמו אמר מר הכביד שערו אתיא כרבי פ"מ) דמר ר"י כו' דברי רבי נזיר עולם מגלח אחת לי"ב חודש דברי חכמים פעמים שהוא מגלח אחת לשלשים יום פעמים שהוא מגלח אחת לי"ב חדש (היינו פעמים מצינו ברייתא דס"ל לרבנן כרבי דמגלח אחת לי"ב חדש ופעמים מצינו לברייתא דפליגי רבנן על רבי וס"ל מגלח אחת לל' יום) ר"ה לא כו' מתניתא כו' הריני נזיר כשער כו' ומגלח אחת לשלשים יום רבי אומר כו' א"ר זעירא בסתם חלוקין מה אנן קיימין אם

באומר מלא שערי כולי עלמא מודין שמגלח לאחר י"ב חודש אם באומר כמנין כו' כו"ע מודיי שמגלח אחת לל' יום אלא כי אנן קיימין כשער ראשי ר' אומר מלא ראשי ורבנן אמרי כמנין וכאן למה אין האיש נודר שאינו אלא כמזרז עצמו מן האיסורין (פי' דבספק כזה אזלינן להקל משום דלמה האיש נוזה הלא אינו אלא לשמור עצמו מן האיסור אמדינן לדעתו שאין כונתו להיות נוזר נזירות אחת שההכרח להתיר לו לגלח כל י"ב חודש ולחלל נזירותו לזאת בודאי לא קיבל עליו רק נזירות הרבה כמנין מלא הקופה וההכרח לפרש כן דלפי' הפ"מ דהוא משום ספק נזירות להקל דלפ"ז יהיה דלא כהרמב"ם שהוא פוסק כסוגית הבבלי דל"א ספק נזירות להקל היכא דבודאי קבל עליו נזירות רק דהספק הוא כמה קיבל עליו ויהיה קשה להרמב"ם למה פסק בכשער ראשי דמגלח אחת לל' יום אע"כ דבספק כזה הוה להקל משום דכונתו לזרז עצמו מן האיסורין) ועוד מן הדא הוסיף ר"י אם אמר כמלקטי קיץ כו' ה"ז נזיר עולם ומגלח אחת לל' יום אין תאמר ר"י כרבנן (היינו בניחותא אם תדקדק תמצא דר"י ס"ל כרבנן) כרבי הוא הוסיף ר"י (דאם כרבי הוא הוסיף מה זו הוכחה הלא פליג דרבי ס"ל באומר כמלקטי ולא אמר כמנין נזירות אחת הוא דקבל עליו אע"כ דרבנן הוא ופלוגתתם הוא דוקא באומר כמלקטי כו' ב"כ) אבשלום נזיר עולם הוה ומגלח אחת לי"ב מ"ט משום נזירות (והיינו טעמא דרבי והנך רבנן דס"ל דנזיר עולם מגלח אחת לי"ב חודש) והיידא אמרה על רבנן שהוא מגלח אחת לל' יום (היינו היכן מצינו לרבנן דס"ל נזיר עולם מגלח אחת לל' יום) הדא הוא דתנינן הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה בודקין אותו ותני עלה שהוא מגלח אחת לל' יום והא אמר שהוא מגלח אחת לי"ב חודש (פי' דהלא הוא סברא פשוטה להירושלמי דכו"ע מודיין דבאומר מלא שערי ולא אמר כמלא שערי דנזירות אחת קביל עליו ולא מסתברא כלל דהך ברייתא יפליג ע"ז ולמה אמר שהוא מגלח אחת לל' אע"כ דס"ל להך ברייתא דרבנן כר' נהוראי בתלמודא דידן דנזיר עולם מגלח אחת לשלשים) העתקתי דברי הירושלמי ופירושו לדעתי מחמת שדברי הפ"מ בפי' הירושלמי הוא דחוק מאד וגם לפי פירושו הוא פלוגתא בהירושלמי אם מלא הקופה נזירות הרבה קביל עליה אבל לפמ"ש לפי סברת הירושלמי אין ספק כלל דבמלא הקופה נזירות אחת קביל עליה ובכמלא פליגי ר' ורבנן ולפ"ז פסק הרמב"ם כאשר מפורש בירושלמי ועי"ל דס"ל להרמב"ם דגם בגמ' דידן אין הכונה דס"ל לר"י כרבי היינו דלא כרבנן רק דבזה מודו כו"ע לרבי והיינו מסקנת הגמ' דס"ל כרבי בחדא ופליג עליה בחדא.

ומה שהקשו דלפי פי' הרמב"ם דגם לרבי דנזירות חד קיבל עליה א"כ אמאי אמרו בגמ' דלית ליה תקנתא והלא אית ליה תקנתא לי"ב חודש י"ל דס"ל להרמב"ם דהטעם דאמרינן

ספק נזירות להקל היינו דוקא היכא דהוא ספק, אם נחית לנזירות כלל לזאת לא נוכל לעשותו נזיר מספיקא לזאת אף אם קביל עליה בודאי נזירות אחת כשמגלח אותה לסוף ל' יום שוב הוי נזירות שניה ספק נזירות חדשה ולא היינו יכולין להורידו מספק לנזירות, אבל אם אמרינן דנזירות אחת קיבל עליה אף אם מגלח לי"ב חודש אין זה מחמת שיצא מהנזירות רק שכך ההלכה אם הכביד שערו מגלח אחת לי"ב חודש וכיון שירד לנזירות וספק אם יצא ממנה לא אמרינן בספק כזה ספק נזירות להקל.

וזהו שמחלק בגמ' בין אם נאמר דנזירות הרבה קביל עליה דאז הנזירות השניה היתה נזירות חדשה בזה היה לנו לאמר דספק נזירות להקל אבל אם נאמר דנזירות אחת קבל עליו אף אם מגלח אחת לי"ב חודש אין זו תקנתא להנזירות דאינו יוצא ממנה אף אם הוא מיקל כובד שערו ואין זה אלא תקנתא לדידיה אבל לא להנזירות לזאת לא אמרינן ספק נזירות להקל וזהו ברור בכונת הרמב"ם ופשוט.

שוב ראיתי בש"ק שהעיר בזה אך נדחק מאד בפי' הירושלמי וגם לפי דבריו הוי פלוגתא בזה להירושלמי א"כ עדיין יקשה למה פסק הרמב"ם דהוי נזיר עולם לא כפשיטות גמ' דילן וגם נדחק בהא דאית ליה תקנתא ולפמ"ש הכל עולה פשוט וישר ודברי הרמב"ם מכוונים בלי גמגום כלל ודו"ק ועי' ברש"י דף י"ד ע"א ד"ה וא"ת כו' דנזיר עולם אין לו הפסק והאי דמגלח משלשים לשלשים (דרש"י אזיל לטעמיה דס"ל דאף לרבי נזירים דעלמא מגלחים לל' ואבשלום שאני עי' לעיל) ה"ז משום כובד ולא דלהוי הפסקכו' הרי מפורש כדברינו למעלה דבנזיר עולם ל"ה הפסק ומשו"ה אף דמגלח אינו יוצא מנזירות מספק.

שבת ק"ג.

לענין פ"ר דלא ניחא ליה נראה דאף הני דפליגי על הערוך מ"מ יסברו דל"ה אלא מדרבנן וכ"ה ברא"ש בהשגתו על הערוך שהביא מהא דר"א דמילה לענין בהרת ואי דאיכא אחר יעו"ש שכתב הרא"ש דע"כ ל"ק אלא לענין חיוב ופטור אבל איסורא מדרבנן איכא לר"ש.

ונראה שכ"ה דעת הרמב"ם שכתב בהל' נזירות פ"ה הל' י"ד אבל לא יסרוק במסרק ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ודאי אם עשה כן אינו לוקה ולכאורה יפלא כיון דהוה פ"ר אמאי אינו לוקה וע"פ הנ"ל ניחא דהלא כבר כתבו בשם הריב"ש דסורק הוה פ"ר דלא ניחא ליה וא"ש בזה מה דאצטריך הגמ' לאמר להשיר נימין מדולדלות קא מתכון ולכאורא תיפוק ליה משום דהוה פ"ר אבל י"ל דרוצה למצוא טעם אף במסרק רק דל"ה פ"ר.

אבל לפ"ז גם במסרק דהוה פ"ר וגם באדמה שהוא משיר ודאי ל"ה איסור דאורייתא כיון דהוה פ"ר דלא ניחא ליה והא דלהשיר נימין מדולדלות ג"כ ל"ה אלא איסורא מדרבנן. וי"ל דזהו הטעם של הרמב"ם שהשמיט האיבעי בנזיר מ"ב איבעי להו מפני שמשרת או מפני המשרת ונ"מ להני מיני אדמה שאינם משירים אבל לפי הנ"ל דזהו גופא אינה אלא מדרבנן אין סברא לאסור גם שאר מיני אדמה ויעוי' עוד בשבת ויעוי' ברש"י שבת ו' ע"ב ופ"א ע"ב שכ' דהא אבל לא סורק משום דודאי משיר והוה פ"ר והא דלא כ' רש"י משום להשיר נימין מדולדלות כמו דאמרינן בגמ' וכבר העירו התוס' בזה וי"ל דלרש"י ס"ל דלמסקנא דאמרינן מודה ר"ש בפ"ר ל"צ לטעמא דלהשיר נימין מדולדלות ובמק"א הארכתי דרבה לטעמיה אבל בפשיטות יותר י"ל דרש"י ס"ל דלא איצטריך ליה להך טעמא רק דלכאורא הוה פ"ר דלא ניחא ליה אבל כיון דלהשיר נימין מדולדלות קא מתכון ממילא ניחא ליה נמי להשיר נימין ול"ה גם שאינו מדולדלות לא ניחא ליה ושפיר הוה איסורא מדאורייתא משו"ה בנימין שאינם מדולדלות ודו"ק.

פ"ו מה' נזיר הל' ט"ז נזיר שגילח ונודע שהוא טמא כו' ואם טומאות התהום אינו סותר כו' ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים כו' סתר הכל (ויעוי' בכ"מ שהקשה דהלא ל"ק בפסחים פ"א ע"ב דאמר הכי אתותב ולישנא בתרא ס"ל דאף קודם זריקת דמים יעוי"ש מה שדחק בזה גם בל"מ האריך) ולא אמרו טומאות התהום אלא למת אבל לא להרוג כו' (והוא פי' הר"ח בפסחים שם והוא כנגד סוגית הגמ' ע"א בפסחים שם יעוי"ש ועי' בל"מ) ובפ"ט הל' י"ח כתב מת שהיה מושכב לרוחב הדרך אע"פ שאין שם מקום לעבור אלא עליו או נוגע בצידו ואע"פ שהוא טומאה ידועה ועבר שם נזיר טהור הואיל וספק בר"ה טהור בד"א במהלך כו' אבל אם היה רוכב כו' שמהלך ברגליו אפשר שלא יגע כו' אבל טעון או רכוב א"א כו' ויעוי' ברמב"ם בה' ק"פ פ"ו הל' י"א שכתב מי כו' ומצא מת מושכב לרחבו של דרך אם היה המת טומאת התהום כו' ה"ז טהור לפסח ושוחט ואוכל פסחו ואע"פ שאפשר שנגע הואיל והיא טומאת התהום כו' הל' י"ג מי שנטמא במת והוזה עליו כו' ובהל' י"ב כתב מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואח"כ נודע לו שהוא טמא בטומאות התהום אינו חייב בפ"ש כו' ודבר זה הלכה כו' יעוי"ש ובפי"ח מהל' אה"ט המוצא מת מושכב כו' ה"ז טמא לתרומה שחזקתו שנגע כו' שאין זה כשאר ספיקות אלא חזקתו שנגע ובפ"ד מהל' ביאת מקדש הל' ו' כתב כהן שעבד ואח"כ נודע שהיה טמא אם היתה טומאה ידועה כו' שהרי עבודתו חולין ואם היא טומאת התהום הציץ מרצה כו' ואפי' נודע לו שהוא טמא קודם שיזרוק הדם וזרק הורצה שהציץ מרצה על טומאת התהום ואע"פ שהוא מזיד כו' ויעוי' בכ"מ ולח"מ בה' אלו.

והנה המעיין ימצא כמה דקדוקים ותמיהות בדבריהם וביותר מ"ש בפ"ט הל' י"ח ואע"פ שהיא טומאה ידועה ובגמ' אי' בפירוש בד"א בטומאת התהום וכן כתב הרמב"ם גופא בה' ק"פ כנ"ל גם צריך ביאור מה שלפעמים מצריך שיהיה נודע לו לאח"כ היינו לאחר זריקה ופעמים אף קודם זריקה כמ"ש בה' ביאת מקדש ופעמים אף אם נודע לו מקודם כמו שמבואר למעלה גם דברי הכ"מ תמוהים באיזה מקומן כמו שיבואו בהמשך הדברים.

והנה לבוא עד כוונת דברי הרמב"ם ראיתי לבאר איזה יסודות אחדות ונבוא לדברי הר"מ הנועדות הנה דין טומאת התהום לדעת הרמב"ם נחלקות לשתים שהן הרבה ודאי טומאת התהום וספק טומאה א) והנה ודאי טומאה לא הותרה רק אם נתודע לו אחר טהרת נזירותו ואחר עשיית פסחו. והמשנה בפסחים נטמא טומאת התהום הציץ מרצה היינו לפי המסקנא גם בודאי טומאה וע"ז נחלקו תרי לישני דמר בר רב אשי לל"ק בנודע לו לפני זריקה דוקא וללי"ב אפי' נודע לו לפני זריקה הציץ מרצה וס"ל להרמב"ם דל"ש ריצוי ציץ רק בטומאת הדם וגם בטומאת כהן דג"כ ל"ה פסול בגוף הקרבן אבל לא כן בפסח ונזיר כיון דטמא אסור לעשות הקרבן פסח וכן בנזיר עד שימנה ויזה ויטבול א"כ הוה הקרבן מחו"ז לבד הפסול טומאה ול"ש ריצוי ציץ.

וע"כ לא קאי הגמ' רק גבי טומאת כהן וטומאת הדם דאם נודע לו לאחר זריקה הציץ מרצה בציבור אף בטומאת ודאי ומיושב בזה מה דהמתין מר בר רב אשי עד דנפשט הבעיא דגם בטומאת כהן גמירי טומאת התהום דאילו בטומאת בעלים בפסח ונזיר ל"ש ריצוי ציץ כנ"ל. גם מיושב בזה קושית התוד"ה אלא לפני זריקה כו' וקשה לר"י אם עד שלא גילח כו' וא"כ לפני זריקה נמי כיון דמעכבת אמאי אינו סותר כו' יעוי"ש מה שתירצו בדוחק אבל לפי הנ"ל מיושב שפיר דבטומאת הבעלים בודאי לא איירי מר בר רב אשי ואם נודע לו לפני זריקת דם כשם שבטומאה ידועה אם נטמא אז היה סותר הכל כן הידיעה בטומאת התהום דגמירי דהוי דינו כאילו נטמא אז בטומאה ידועה ג"כ סותר ולא שייך ריצוי ציץ כיון דהוי מחו"ז והוי גם פסולו בגוף הקרבן לבד פסול טומאה ותנן בפ"ח דזבחים ובפ"ג דמנחות שהציץ מרצה על הטמא ואינו מרצה על היוצא (ויעוי' בגה"ש להגרע"א שהקשה על תחילת דברי התוס' שם שכתבו דאם נודע לו לפני זריקת דם שאר קרבנות אחר זריקות אחד מן הדמים תנן יביא שאר קרבנות ויטהר אפי' נטמא אז בטומאה ידועה.

והקשה הגאון הנ"ל הלא שם בנטמא למפרע בזה בידוע סותר אף לאחר זריקת כל הדמים, אבל באמת כונתם פשוטה כמ"ש למעלה דידיעה בטומאת התהום הוי כטומאת

טומאה ידועה שנטמא אז כיון שטומאת התהום אחר שהביא קרבנות אם נודע לו למפרע אינו סותר לנזירותו א"כ ה"ה דאם נודע לו לאחר זריקת אחד מן הדמים דלענין סתירת נזירות אין שום חילוק בין אחד מן הדמים לכל הדמים ומשו"ה דקדקו התוס' דטומאת התהום דכולא שמעתין היינו שאינו סותר נזירותו, וא"כ ע"כ שקלא וטריא דמר בר"א היינו לפני זריקת אחד מן הדמים וע"ז הקשו קושיתם מנודע לו לפני תגלחת וזהו ברור) וכיון דנודע לו טומאת בעלים קודם זריקה דאז לא הותרה לו ממילא הוה הקרבן גם מחו"ז ושוב לא יזרוק כיון דסותר נזירותו או בפסח נדחה לפ"ש, אך עוד יקשה ע"ז מאי מקשה מהמוצא מת לרוחבו של דרך וכל טמא וטהור להבאמשמע יעוי"ש והלא ברייתא זאת איירי ג"כ לענין נזיר ועושה פסח בטומאת בעלים ויבואר להלן בהמשך דברינו.

ב) בדין ספק טומאה ס"ל להרמב"ם דג"כ יש חילוק בין התהום לטומאה ודאית היינו היכא דבטומאה ידועה היה טמא מטעם ספק הקילו בה בטומאת התהום שיהיה טהור לגמרי. ובזה הדין אף קודם שעשה הנזיר קרבנותיו וקודם שעשה פסחו דינו כטהור ועושה את פסחו והנזיר מביא את קרבנותיו.

ויליף לה הרמב"ם מברייתא דהמוצא מת מושכב לרחבו של דרך דבנזיר ועושה פסח טהור וכל טהור להבא משמע ולהרמב"ם לא הוה אלא טומאת ספק כמו שכתב בהל' ק"פ פ"ו ואע"פ שאפשר שנגע כו' ובה' אה"ט שאינו כשאר ספיקות כו' והיינו אע"ג דספק טומאה בר"ה טהור אין זה אלא דוקא בספק השקול אבל היכא שיותר מצוי ליגע משלא ליגע אף בר"ה ובדבר שאינו יודע לשאל טמא ויעוי' בתוס' נדה ה' ע"ב בד"ה ואם א"א אא"כ נגע טמא כו' וי"ל דלאו אי אפשר כלל אלא קרוב לודאי כו' וכ"ה בתוס' ואם א"א כו' ספיקו טמא כו' וכ"ה ברמב"ם פט"ז מהל' אה"ט הל' ו' טמאות כו' ונתעטף בטליתו כו' ואם א"א שלא יגע ספיקו טמא עכ"ל הרי דבקרוב לודאי ספיקו טמא אף בר"ה ובא ההלכה על טומאות התהום לטהר בכל ספיקא.

וחיליה דהרמב"ם הוא דהלא אמרינן בפסחים פ"ו ע"ב שם ובנזיר ס"ג מנה"מ אמר ר"א א"ק וכי ימות מת עליו במחוורת עליו כו' ואף דבמסקנא אמרינן טומאת התהום הלכתא גמירי לה מ"מ לא אשתני דינא ממאי דס"ד דילפינן מקרא היינו דבטומאת התהום בעינן טומאה מחוורת ופירש"י שתהא ברורה לו וכ"ה בפי' ר"ח במחוורת עליו כלומר ידיעה ברורה ולפ"ז כל שאין כאן ידיעה ברורה הלכתא גמירי לה בטומאת התהום שהוא טהור בנזיר ועושה פסח ולפ"ז גם טומאה שנמצא ברוחב הדרך וכיוצא בזה אף שהוא קרוב לודאי דטמא לתרומה לאו ידיעה ברורה היא וטהור מ"ה בטומאת התהום אף קודם

שעשה פסחו וקודם שהביא קרבנותיו הנזיר דהלא גם קרא דוכי ימות מת עליו בתחילת הטומאה קא מיירי וכן הברייתא להבא משמע כמו דאמרינן בגמ'.
והא דהקשה הגמ' על מר בר ר"א מהך ברייתא אף דלא איירי רק בטומאת ספק והוא הלא איירי בטומאה ידועה מדחילק בין נודע לו מתחילה ובין נודע אח"כ. י"ל דס"ל להגמ' דטומאת ספק בנזיר ועושה פסח וידיעת טומאת ודאי דטומאת התהום בכהן שוים דכל עיקר החילוק בנזיר ועושה פסח בטומאת בעלים היינו כיון דנודע קודם דבר המעכב בו היינו זריקת דם או תגלחת לא שייך בו ריצוי ציץ כיון דיש עוד פסול אחר דמחוי"ז לבד טומאה, אבל בכהן דשייך בו ריצוי ציץ א"כ כיון דחזינן דהלכה דטומאת התהום היה גם על להבא והיינו בטומאת ספק ה"ה אף בכהן לענין ריצוי ציץ ואף במזיד מרצה.
והנה חידש הרמב"ם עוד דין אחד בהך דרשא דמחוורת עליו דהיא קיימא אף לפי המסקנא בטומאת התהום הלכתא גמירי לה דע"כ לא דחי הגמ' הך ילפותא לטומאת התהום דלפ"ז הלא נצטרך לאמר במחוורת עליו היינו שתהא ידועה לו מעיקרא ואף אם נטמא בה ודאי א"כ האיך אמרינן כל שהכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום לזאת ע"כ טומאת התהום הלכתא גמירי לה, אבל הדרשא תדרוש וכי ימות מת עליו במחורת עליו ונ"מ גם לטומאה ידועה שאינה סותר בנזיר רק אם נטמא בידיעה ברורה אבל כל שאין הידיעה ברורה אף דהוא טמא מחמת ספק או מחמת קרוב לודאי לא מיקרי וכי ימות מת עליו מפני שאינו ידיעה ברורה ואינו סותר בנזירות ואין זה אלא דוקא בנזיר אבל לא בעושה פסח.
כי בפסח לא כתיבי הך לכם על טמא לנפש וחיליה דהרמב"ם בזה הוא מספרי פ' נשא דהכי אי' התם וכי ימות מת עליו להוציא את הספק כו' וע"כ הוא דרשא דר"א במחוורת עליו שתהא לו ידיעה ברורה הלא דדרשא דר"א קיימא לפי המסקנא והיינו אף בטומאה גלויה וידועה, דלא כפי' המפרש שפי' לענין טומאת התהום דהלא בגמ' מסקינן דטומאת התהום הלכתא גמירי לה ואין לפרש דברי הספרי לפי הס"ד.
ועי' בירושלמי דהגי' דר"י אמר הך דרשא דוכי ימות מת עליו ורשב"ל אמר הך דדרך יעוי"ש וכ"ה בפר"ח ויעוי' בנזיר דליתא כלל להך דר"י דגמ' דילן מדרך רחוקה לכם. ואם נעמיק עוד בדבר נראה לפרש כונת הך דרשא דחידשה התורה בנזיר אשר אינו סותר נזירתו רק בטומאה מבוררת אבל כל טומאה שהיא מחמת ספק אף שבכ"מ הוא טמא מחמת ספק זה כגון בספק טומאה ברה"י או ברה"ר במקום שקרוב לודאי שנטמא ואף דל"א שם האי כללא דספק טומאה בר"ה טהור אבל כיון דאין הטומאה אלא מחמת ספק (ויעוי' בתוס' ב"מ ו', ע"ב ובש"מ דגם רוב אין זה אלא ספק רק דהתורה חדשה דאזלינן

בתר רובא יעוי"ש וכבר האריכו בזה האחרונים וא"כ הכא אף דברוב פעמים א"א שלא יגע מ"מ לא הוי רק טומאת ספק וכיון דהתורה מיעטה בכאן שלא לטמא ולא לסתור רק בטומאה ברורה וודאית גם ספק זה אינו סותר) בנזיר ל"ה וכי ימות מת עליו וכן ספק טומאה: ברה"י אף דילפינן מסוטה דהוא טמא מספק מ"מ הכא גבי נזיר כיון דבעינן טומאה מחוורת גם ספק טומאה ברה"י אינו סותר כלל ולפ"ז יהיה כונת הספרי בהא דלהוציא את הספק למעט שני הספיקות היינו ספק טומאה ברה"ר היכא דא"א שלא יגע וספק טומאה רה"י דעלמא כמו דסיים הספרי שהיה בדין ומה אם במקום שלא עשה בו אונס כרצון עשה ספק כודאי כאן שעשה אונס כרצון אינו דין שנעשה ספק כודאי ת"ל וכי ימות מת עליו.

הרי דגם ספק טומאה ברה"י מיעט קרא. אבל זה אינו אלא בנזיר אך לא בפסח.

דההלכתא ל"מ רק בטומאת התהום אבל לא בטומאה ידועה דהתם דין הספיקות כמו בעלמא. אך י"ל דלא יהיה אלא מטעם ספק דהא דילפינן מסוטה לטמא ספק ברה"י רק דיהיה ע"ז איסור מה"ת אבל רק מטעם ספק משו"ה לענין שאר איסורים כגון ביאת מקדש וק"פ לא יהיה זה אלא כשאר כל הספיקות (גם י"ל עוד טעם אחר לחלק בין נזיר לפסח לענין ספק טומאה בר"ה היכא דא"א שלא יגע וגם ס' טומאה ברה"י דכבר ידועה שי' התוס' כתובות כ"ו דהיכא דמחמרינן עליו אף מטעם ספק שוב אתרע חזקת היתר ויעוי' ביו"ד י"ח: לענין סכין והדברים ארוכים וכתבתי במק"א.

והדבר ידוע דהא דספק רה"ר טהור אין זה אלא דוקא במקום דליכא חזקה אבל היכא דאיכא חזקה גם ספק ברה"ר טמא ומכש"כ בספק טומאה ברה"י היכא דאיכא חזקת טמא. א"כ שפיר יש לחלק בין נזיר לעושה פסח דהלא בנזיר הספק הוא בעת הטומאה דאז בעת הטומאה הוא סותר נזירותו ול"ה אלא ספק אבל בפסח דבעת הספק הלא בודאי מטמאינן ליה לכל דבר ושוב כשרוצה לעשות הפסח נרצה לטהר אותו מחמת ספק טומאה הלא הוא אז בחזקת טמא והיכא דאיכא חזקה לא נוכל לטהר אותו מצד ספק טומאה ברה"ר ומכש"כ ברה"י ויש לדון בזה ולפקפק) דלא ילפינן פסח מנזיר כדמצינו בפסחים שם אר"א א"ק וכי ימות מת עליו אשכחן נזיר עושה פסחמנלן כו' וגם אם נשוה אותם אין זה אלא בטומאת התהום דמצינו שהן שוין אבל לא לענין טומאה מחוורת בטומאה ידועה.

וע"פ הדברים האלו יש להבין ולבאר דברי הירושלמי פ"ח דפסחים הל' ח' ובפ"ח דנזיר הל' א'. ונקדים עוד הקדמה אחת קצרה דהא שכתבתי דבנזיר אינו סותר כלל טומאה מספק מחמת גזה"כ דבעינן מחוורת והיינו שידע בבירור ול"ה אף ספק נזיר טמא אין זה

אלא דוקא אם אין כאן טומאה ודאית כלל אבל אם נטמא אחד משני נזירים וא"י איזהו אז לא שייך לאמר שיהיו שניהם טהורים כיון דאחד טמא בודאי והו"ל כשני טמאים שנתערבו שכ"א הוי נזיר טמא מספק וזהו מפורש במשנה ר"פ שני נזירים.

ואחר הקדמות האלו נציע לשון הירושלמי אשר ז"ל בפ"ח דפסחים נזיר שנטמא בספק רה"י ואינו בפסח ר' הושעיא רבה אמר הנזיר מגלח ר' יוחנן אמר אין הנזיר מגלח דתנינן תמן כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת מקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין כו' היידינו ספק ר"י אמר ראשה דפירקא ר' הושעיא רבה אמר הדין דהכא יחיד שנטמא בספק רה"י בפסח ר"ה רבה אמר ידחה לפ"ש ור"י אמר משלחין אותו לדרך רחוקה צבור שנטמאו בס' רה"י ר"י אמר יעשו בספיקן ר' הושעיא אמר יעשו בטומאה ואף ר"ה מודה שיעשו בספיקן לא אמר אלא לחומרן ע"כ והנה המפרשים נדחקו בפירושו ויעוי' במהרי"ט אלגזי הל' בכורות פ"ה שהאריך בזה.

ונלע"ד דהירושלמי יסתפק בהך דרשא דמחוורת עליו, והיינו דוקא בנזיר ולא בפסח ור' הושעיא רבא אזיל בשיטת רשב"ל דלא ס"ל הך דרשא דמחוורת לכם ומשו"ה ס"ל דנזיר מגלח על ספק טומאה ברה"י (וי"ל דגם ר' הושעיא מודה דאינו מגלח בודאי רק הכונה שהוא ספק נזיר טמא ובעי גילוח מספק) ור"י לטעמיה אזיל דס"ל בפ"ז הל' ז' הך דרשא דעליו משו"ה קאמר דאין הנזיר מגלח אף מספק ול"ה ספק נזיר טמא כלל ולפ"ז לא משכחת לכאורא ספק נזיר טמא כלל דאם הוה ספק הלא ל"ה מחוורת ולא קרינן ביה וכי ימות מת עליו וקאמר היידנו ספק (כיון דלא משכחת לה) ר"י אמר ראשה דפירקא היינו מתניתין דשני נזירים שאמר להם א' ראיתי א' מכם שנטמא דרק בכה"ג הוי דין נזיר ספק טמא לר"י ור' הושעיא אמר ההן דהכא דגם נזיר שנטמא בס' רה"י הוי ספק טמא.

והא דהביא ר"י ראיה לדבריו מהא דכל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין על ביאת מקדש י"ל ג"כ כנ"ל כיון דכללא הוא דטומאת מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת המקדש וכיון דטומאת ספק אין חייבין עליה על ביאת מקדש לא קרינן ביה וכי ימות מת עליו וא"צ גילוח כלל אף מספק.

וביחיד שנטמא בספק רה"י בפסח פליגי ר"י ור' הושעיא דר' הושעיא ס"ל כיון דא"י לאכול הפסח מטעם ספק לא גרע מחולה וזקן דכיון שאינו ראוי לאכול כזית אין שוחטים עליו ור"י ס"ל כרבא דאמר בפסחים ס"ט אמר רבא קסבר ר"א שוחטין וזורקין על טמא שרץ כו' הזאה למאי לאכילה אכילת פסחים לא מעכבא א"ל ר' אדא בר נתן לרבא כו' א"ל

שלא לאוכליו לחולה ולזקן דלא חזי אבל האי מחזי חזי תיקוני הוא דלא מתקן ואזיל ר"י לטעמיה בירושלמי כ"צ ה"א יעוי"ש ה"נ בספק טמא ס"ל לר"א דמחייב בספיקא בפ"ר ול"ה כחולה וזקן דהא שאינו ראוי לאכול הוא אינו פסול בגופו משו"ה משלחין אותו בדרך רחוקה ומסיים שפיר הירושלמי ואתיא כמר דר"א נטמא בבית הפרס משלחין אותו בדרך רחוקה והיינו דר' יוחנן לטעמיה דהלא גם בבה"פ לכאורא מ"ש מחולה וזקן. אבל לפי הנ"ל ניחא דר"א הלא ס"ל דכיון דל"ה פסולו בגופו לא מיקרי שלא לאוכליו ושפיר ר"א לטעמיה קאמר גם הכא משלחין אותו בדרך רחוקה. צבור שנטמא בספק טומאה ברה"י דר"י ס"ל יעשו בספיקן אף ר' הושעיא מודה כו' ל"א ר"ה אלא לחומרן והיינו מחלוקתם הכא בענין אחר, דהנה בנזיר ספ"ז על הך כלל דכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת מקדש פליגי בה אמוראי ר' יוסי ס"ל דכלל הוא לכל הטומאות ור"א ס"ל דאין זה אלא לדוקא לטומאות הפורשות מן המת היינו רביעית דם ורובע עצמות אבל לא לכלים שיגעו במת דהתם טעמיה דנזיר משום דל"ה וכי ימות מת עליו אבל לא משום קלות הטומאה ויהיה נ"מ מזה גם לספק טומאה ברה"י דלר"י אילו היה כודאי טומאה היו חייבין עליהן על ביאת מקדש וגם צבור היו עושין בטומאה אבל ר"א לטעמיה אזיל דס"ל משלחין אותו לדרך רחוקה א"כ ס"ל דל"ה אלא ספק טמא אבל ר' הושעיא נהי ס"ל דלשא"ד הרי הוא כודאי טומאה מ"מ ס"ל לפסח ל"ה אלא כספק דהרי ס"ל לר' הושעיא לעיל בפ"ז הל' ו' צבור שנטמא א' מהן וא"י איזהו תני ר' הושעיא יעשו בספיקן כו' והיינו כנ"ל משו"ה הוכרח הירושלמי ל"א ר' הושעיא אלא לחומרן.

ובזה מיושב דברי הרמב"ם אשר לכאורא תמוהין מאד דלמה לא הביא דצבור שנטמא דעושין בטומאה אינו אלא לחומרן דלפי הנראה בירושלמי אין כאן פלוגתא כלל דבין ר"י ובין ר' הושעיא כולהו ס"ל דיעשו כספיקן אבל לפי הנ"ל מיושב שפיר דע"כ לא קאמר הירושלמי אלא לר' הושעיא דס"ל כר' יוסי בירושלמי דנזיר דכללא הוא דכל טומאה שאין הנזיר מגלח א"ח עליה על ביאת מקדש וה"ה ספק טומאה ברה"י א"כ ל"ה כודאי טמא לענין פסח דפסח וביאת מקדש שוין הן כדמשמע בפסחים ע"ח, אבל הרמב"ם דס"ל כר"א בירושלמי דנזיר שם וכן פסק בהדיא בפ"ז מהל' ק"פ סמוך לדין דספק טומאה ברה"י דאף בכלים הנוגעים במת יעשו בטומאה אף דאין הנזיר מגלח עליו א"כ כיון דפוסק כר' הושעיא דספק טומאה ברה"י הוי כודאי טומאה וכמו דמשמע מגמ' דילן והוא דלא כר"א דירושלמי הנ"ל במשלחין אותם לדרך רחוקה משו"ה סתם ג"כ דציבור

שנטמא בספק טומאה ברה"י יעשו בטומאה ולא כתב הא דיעשו כחומרן ועוד נכתוב מזה להלן.

היוצא מהנ"ל דהרמב"ם ס"ל בטומאת התהום ודאי לא הותרה בנזיר ועושה פסח בטומאת בעלים רק אם נודע לאחר זריקת הדם ולא חדשה הלכה רק דשעת ידיעה בטומאת התהום הוי כטומאה. ובטומאת כהן לענין ריצוי ציץ הוי טומאת התהום כטומאת הדם.

וספק טומאת התהום הוי בנזיר ועושה פסח כטהרה אף ספק טומאה ברה"י וברה"ר במקום שא"א לו אא"כ יגע וזהו דוקא ברה"ר וספק טומאה ידועה בכה"ג הוי בפסח כודאי טומאה ובנזיר חידוש הוא שחדשה תורה דבעינן במחוורת עליו שתהא ידיעה ברורה משו"ה אף בטומאה ידועה ל"ה אף כספק נזיר טמא וכר"א בירושלמי בפסחים ובנזיר כנ"ל.

ובזה דברי הרמב"ם מבוארין דבהל' נזירות פ"ו כתב דין טומאת התהום ודאי ומשו"ה התנה דוקא שנודע לאחר זריקת דם אבל אם נודע קודם זריקה הוי כנטמא אז בטומאה ידועה דסותר נזירותו וכקושית התוס' בפסחים פ"א והא דאמר מר בר ר"א היינו לטומאת כהן אבל א"א לאמר בטומאת בעלים דהרי לבד פסול טומאה יהיה כאן פסול דמחו"ז ול"ש ריצוי ציץ ומיושבתמיהת הכ"מ והלח"מ יעוי"ש.

ובפ"ט כתב דין ספק טומאה דהיינו דין דהמוצא מת מושכב לרוחב הדרך וכתב ע"ז דבנזיר אפי' בספק טומאה ידועה אינו סותר ואף דא"א שלא יגע כיון דספק ברה"ר טהור א"כ אף אם א"א שלא יגע אינו אלא כספק טומאה ול"ה כמחוורת ואם היה כה"ג ברה"י הואיל דבכל ספיקא טמא בצירוף דקרוב לודאי שיגע היה כודאי טומאה גם בנזיר (והיה מקום לאמר דיסבור הרמב"ם דספק טומאה ברה"י עם רגלים לדבר כמו בסוטה היה נחשב כודאי טומאה גם לנזיר ולכל דבר אף שלא לביאת המקדש וצ"ע) אבל בהל' פסח דס"ל להרמב"ם דלא ילפינן מנזיר לענין מחוורת עליו משו"ה כתב לענין המוצא מת מושכב ברחבו של דרך דדוקא בקבר התהום הוא אבל בטומאה ידועה היה טמא, ודעת הרמב"ם בספק טומאה ברה"י לענין נזיר לא בא הדין מבורר כי מזה שהביא פ"ט הך דשני נזירים אין ראיה כמ"ש למעלה דהתם הלא אחד מהם נטמא בודאי והו"ל כשני טמאים שנתערבו אם אירע לאחד ספק טומאה ברה"י אשר אפלגו בזה בירושלמי ר' הושעיא רבה ור"י לא בא בפירוש רק ראה זה נמצא בספ"ו מהל' נזירות ירד להקר נמצא משוקע בקרקע המערה עד שידע שנגע נמצא צף על המים ה"ז בחזקת טמא שחזקתו שנגע בזה שהוא צף ויש סיוע להרמב"ם דלא הוי טמא מחמת ספק גרידא דמדנקט ירד

להקר ויעוי' בטהרות ר"י אומר בירידה טמא ובתוספתא שם שבירידה חזקתו שנגע דכל דבר שיש במים נמשך אל היורד וההפך בעליה יעוי"ש ובר"ש.
אבל הלא חזינן מהרמב"ם דמשום ספק רה"י בלבד לא היה טמא, גם מפורש כמ"ש דאם נצטרף לספק דרה"י גם אם קרוב לודאי שיגע טמא אף בנזיר (וי"ל הסברא בשינוי קצת ממ"ש בפנים דספק טומאה ברה"י כודאי שוי' תורה רק דודאי טומאה ולא כי ימות מת הוי אבל אם קרוב לודאי שנגע הוי ג"כ בכלל וכי ימות מת א"נ י"ל דיסבור הרמב"ם דספק סוטה כודאי שוי' אך היינו דוקא ברגל"ד כמו סוטה אבל בטומאה דרה"י כיון דליכא רגל"ד ל"ה רק ספק ולא ילפינן מסוטה רק כיון דבסוטה דאיכא רגל"ד ל"מ רק לאפוקי מחזקה אבל לא לשוי' כודאי וכיון דהיכא דאתרע החזקה הוה ודאי שמעינן מינה דלא מוקמינן אחזקה ויעוי' בתוס' חולין ט' ע"ב סד"ה התם כו' לזאת בכל טומאת ספק דרה"י לא הוה מחוורת אבל בהצטרפות רגל"ד יהיה ודאי כמו בסוטה והוי מחוורת אבל אין זה אלא ברה"י וברה"ר טהור ויהיה מדויק לשון הרמב"ם ספ"ט על הא דמוצא מת מושכב משום שספק בר"ה טהור ונצרך עוד לברר הדברים) ובפסח כבר כתבנו למעלה דדעת הרמב"ם דהוי כודאי טומאה ומשו"ה פסק דיחיד שנטמא נדחה לפ"ש וצבור שנטמאו בספק טומאת רה"י יעשו בטומאה וסתימת דבריו משמע דהוי ככל דיני פסח הבא בטומאה והא דקאמר הירושלמי דמודה ר' הושעיא דיעשו כספקן כתבתי למעלה או דהירושלמי ס"ל לר"ה דספק טומאה ברה"י ל"ה אלא מטעם ספק או דיסברו כר' יוסי בירושלמי נזיר דכללא דכל שאין הנזיר מגלח על כל הטומאות קראי וממילא הוי ספיקא.
ומדברי הרמב"ם בהל' ק"פ מוכרח כאופן הראשון שכתבתי בהגה"ה למעלה דס"ל בכ"מ דס"ט ברה"י הוי ודאי טומאה עוד צ"ע בזה, ואם נטמא ודאי בטומאת התהום אז דוקא אם נודע לו לאחר עשיית הפסח א"צ לעשות פ"ש ומשמע דוקא אם נודע לו אחר זריקה שכתב סתם אחר עשיית הפסח דמשמע בהדיא אחר זריקה עי' בהל' י"ב פ"ו וגם משמע מדבריו דהפסח אינו נאכל בכה"ג דנודע לו דנטמא ודאי בטומאת התהום אבל בנמצא מושכב לרוחב הדרך בכה"ג עושה ואוכל (ויעוי' בירושלמי פסחים פ"ז שלכאורא סותר לזה ונדבר להלן) ובפ"ד מהל' ביאת מקדש לענין כהן העובד ששייך ריצוי ציץ כתב הרמב"ם ואפי' נודע לו שהוא טמא קודם שיזרוק וזרק הדם הציץ מרצה והוא מימרא דמר בר"א וכלישנא בתרא דמפרש לה הרמב"ם לענין כהן העובד כמ"ש למעלה ויעוי' בכ"מ שכתב אלא דאיכא למידק שממ"ש רבינו נראה דלכתחילה אינו זורק כל שנודע לו ובפ"ז מהל' ק"פ נראה מדבריו דלכתחילה נמי שוחט וזורק כו' יעוי"ש.

ולפמ"ש למעלה דלכאורא דברים מתמיהים המה דהלא בק"פ אדרבא אם נטמא בודאי טומאת התהום אף קודם זריקה דינו כטמא והא דשוחט וזורק הוא בטומאת ספק והכא הלא איירי אף בטומאת ודאי. וצ"ל דכונת הכ"מ דהרמב"ם הלא לא חילק בין טומאת ספק לטומאת ודאי וגם בטומאת ספק לכתחילה לא יזרוק ומכ"ש קודם שחיטה וחילק בזה בין ק"פ שהוא חובה והוא מצוה עוברת כו' ויעו' בפ"ו מהל' נזירות מ"ש הכ"מ לדחוק הא דחלק הרמב"ם בנזיר בין לפני זריקה ודחק בדברי הגמ', אך לפמ"ש פשוט דקושית הגמ' קאי רק על כהן העובד ובדידיה אין נ"מ בין ספק טומאת התהום בין ודאי טומאה דהלא כהן טמא הוא כמו כל אדם רק לענין ריצוי ציץ הלכתא גמירי לה דבטומאת התהום הציץ מרצה גם על טומאת הגוף משו"ה בכהן הזורק אין נ"מ כלל בין קודם זריקה בין לאחר זריקה בין בטומאת ספק בין בטומאת ודאי כמ"ש הרמב"ם הטעם דהציץ מרצה גם במזיד והיינו דהלא קיי"ל דהציץ בכ"ע שהוא מרצה בין שוגג בין מזיד (והא דאמרינן במזיד לא הורצה היינו מדרבנן) מרצה וה"נ בטומאת התהום דמרצה על טומאת הגוף אין נ"מ בין קודם זריקה או לאח"כ.

גם י"ל דמ"ש הרמב"ם לפני זריקה הוא ל"ד דלענין כהן הזורק אין נ"מ בין קודם זריקה או קודם שחיטה בכל אופן שהוא הציץ מרצה כיון שאינו בעל הקרבן הלא השחיטה לא מעלה ולא מוריד. רק זו היא שקשה בדברי הרמב"ם בהל' ביאת המקדש שלא חילק כלל בין קרבנות יחיד לק"צ וסתם דבכל גוני בטומאת התהום הציץ מרצה והלא בגמ' שם פ"א איבעיא להו כהן המרצה בתמיד אם הותרה לו טומאת התהום משמע בהדיא דביחיד אין שום ספק דלא הותרה ורק בנזיר ועושה פסח גמירי יעוי"ש בסוגיא ולכאורא היא תמיה עצומה גם על המפרשים שלא הרגישו בזה ומצאתי בש"ק פסחים פ"ז הל' ז' שהעיר בזה ולא תי' כלום.

ועוד קשה לי על השמטת הרמב"ם האי בעיא דכהן המרצה בקרבנותיו הותרה לו טומאת התהום כו' והא דאיבעיא ליה לרבא כהן המרצה בתמיד אם הותרה לו טומאת התהום והאיבעיא נראה דהיינו רבא לטעמיה אזיל דס"ל בזבחים ל"ג מכלל דתרווייהו ס"ל טומאה דחויה היא בציבור (ויעוי' בתוס' יומא ו' ע"ב ד"ה אמר רב תחליפא משמיה דרבא כו' דדחקו התוס' לאמר דרבא ס"ל טומאה הותרה ובאמת ראיתי בשעה"מ הל' ביאת מקדש שהעיר בזה נראה דא"א לאמר כלל הכי דהלא לקמן דף ח' אמרינן ותסברא אי סבר ר"י הותרה הזאה כלל למה לי וכן אמרינן בפסחים ע"ח יעוי"ש ויעוי' ביומא ח' ע"ב דקאמר רבא בעצמו דר"ל של יוה"כ מזין עליו כל ז' וברביעי בשבת היו מפרשינן ליה אי לאו דבקביעותא דירחא תליא יעוי"ש ויעוי' בפסחים ע"ז סברוה דכו"ע סברי טומאה

דחויה כו' וקושית הגמ' עד שאתה מפרישהו מטומאת ביתו כו' אפ"ל דל"ק אלא לר' יהודא דחייש שמא ימות ולפי מאי דמסקינן בגמ' דר"י ס"ל טומאה הותרה לק"מ אדרבא מתני' דפרה דס"ל לר"א דמזין על כהן שליוה"כ ע"כ דטומאה דחויה ולק"מ מסתם מתני' דיומא וצ"ע על התוס') ושפיר איבעיא ליה אם בתמיד הוי היתר טומאת התהום ועי' ברש"י בסוגיא וא"כ הרמב"ם דפוסק טומאה דחויה היא בציבור היה לו להביא הך דינא דבתמיד הותרה טומאת התהום ולא נוכל לאמר דסמיך על הא דביאת מקדש דלא כתב שם אלא ריצוי ציץ דל"ש בק"צ הקבוע לו זמן והמפרשים לא העירו מזה כלום.

אשר ע"כ נ"ל לאמר דבר פשוט. ע"פ מה שהקשו עוד כל המפרשים הא שכתב הרמב"ם דל"א טומאת התהום אלא למת אבל לא להרוג ומשמע דמפרש כן הא דאי' בברייתא ולא נאמר טומאת התהום אלא למת בלבד, אשר לכאורא הוא תמיה עצומה הלא בגמ' שם דף פ"א שקיל וטרי מה ממעט הך דלמת בלבד אם טומאת שרץ ולא נחית הגמ' להך דהר"מ למעוטי הרוג, וצ"ל דסבירא ליה להרמב"ם דהגמ' בכל השקלא וטריא בע"א היה ס"ל כר"א ור"א ור"ל דס"ל דטומאת התהום מקראי גמירי לה וע"כ דלא היו יודעים מהך ברייתא דאתמר בה דבעינן שלא הכיר בה אחד מסוף העולם.

דמזה הלא אתותבו כל הנך אמוראי דדרשי טומאת התהום מקראי והוכרח לאמר דהלכתא גמירי לה והנה הסברא דדוקא למת ולא להרוג נאמרה טומאת התהום הוא משום דבהרוג הלא ע"כ הכיר בה אחד בסוף העולם דהא איכא הורג וממילא בס"ד דגמ' לא היה יכול למעט הרוג דאין סברא כלל לחלק אבל לפי המסקנא שפיר י"ל דהברייתא מיעטה הרוג ולא נתמעטה טומאת זיבה.

ומיושב בזה קושית הפמ"א על הא דקאמר הגמ' והא אין למידין ק"ו מהלכה כו' אלא מועדו מועדו גמיר כו' והא כמו שאין למידין ק"ו מהל"מ כן אין למידין בגז"ש כמו שכ' רש"י בשבת דאין למידין בי"ג מדות, ולפי הנ"ל י"ל דק"ו לא נוכל למילף רק מנזיר והנה בנזיר אף דאיכא קרא דוכי ימות מת עליו במחוורת לא אתא למעוטי רק ספק אבל בודאי טומאת התהום ע"כ גם לס"ד ל"ה רק הלכה אבל בפסח כיון דילפינן מהדרך בגלוי י"ל דגם ודאי טומאת התהום ילפינן מקרא ושפיר יליף בגז"ש, (אבל לא יועילו הדברים האלה ליישב הקושיא על רש"י דאף דברש"י ד"ה ומי ילפינן ק"ו מהלכה משמע כנ"ל מדאצטריך לרש"י לאמר דלא ספק טומאה ילפינן כו' רק ודאי כו' אבל בסוף דבריו שכתב בהדיא דמתחילה דפריך הגמ' ומי ילפינן ק"ו מהלכה ידע דילפינן מהל"מ יעוי"ש) וכ"ז בס"ד אבל לפי המסקנא דהלכתא גמירי לה הוי ההלכתא דטומאת הגוף הוי בטומאת התהום כטומאת דם דהציץ מרצה.

לזאת בכהן הזורק גם בקרבן יחיד הציץ מרצה ואף קודם זריקה כמו טומאת דם דאף במזיד הציץ מרצה וכמ"ש הרמב"ם ובנזיר ועושה פסח בטומאת בעלים לא נוכל לאמר ריצוי ציץ בנודע קודם זריקה דהוי מחו"ז כמ"ש למעלה. רק אם נודע אח"כ פטור מפ"ש דהוי כאילו נטמא אח"כ רק בספק טומאה הוי טהור לגמרי ועושה ואוכל.

וצ"ע עוד בירושלמי פסחים פ"ז הל"ה נטמא הציבור יזרק הדם בטהרה ואל יאכל הבשר בטומאה כו' נטמא הדם והציבור יזרק הדם בטומאה ואל יאכל הבשר בטומאה כו' סברי מימר דר' נתן היא תפתר דברי הכל בנטמא כספק קבר התהום כו' ועי' בק"ע ופ"מ והוא לכאורא שלא כפמ"ש למעלה בדעת הרמב"ם.

ואפ"ל דהכי יפרש להירושלמי דקאי על ברייתא הראשונה וה"פ דיעשה בטהרה כיון דספק טומאת התהום בטהרה היא לגבי פסח וכל שאילו ביחיד אינו נדחה כו' ואל יאכל הבשר בטומאה כיון דטהורים המה לגבי פסח אבל אלו הטמאים בספק התהום בודאי יאכלו דלא גרע מקודם שחיטה דעושים ואוכלים (ויעוי' ברמב"ם ספ"ז שכתב הפסח שהקריבו בטומאה נאכל בטומאה כו' בד"א שהפסח יאכל בטומאה שנטמאו הציבור קודם זריקת הדם אבל אם נטמאו לאחר זריקת הדם לא יאכל שחטוהו בטהרה ונטמאו רוב הציבור קודם זריקת הדם יזרק הדם ואל יאכל הבשר בטומאה.

והוא פלא שדבריו סותרין זא"ז ויעוי' בכ"מ והוא דחוק גם דקדוק בלשון דמתחילה כתב כשנטמאו הציבור כו' ובשחטוהו בטהרה דקדק לכתוב רוב הציבור אשר ע"כ אפ"ל דבר חדש בדעת הרמב"ם דאף שהכהנים טמאים ונעשה בטומאה. וגם הטמאים מהציבור עושים הראשון עכ"ז הטהורים אינם אוכלים רק בטהרה ואם נטמאו לאחר זריקת הדם לא הותרה להם טומאת הגוף ויעוי' בירושלמי בא בטומאת עובדין האיך עבידא כו' ויעו' בק"ע ודעת ר' הילא דלא יאכלו אף טהורין בטומאת בשר כיון דאפשר שישחטו טהורין ור' זעירא פליג.

ולדידן בודאי הל' כר' זעירא כמ"ש הרמב"ם בהל' ביאת מקדש לענין חמשה דברים שבאין בטומאה אינן נאכלין בטומאה דכל הבשר הוי כנטמא. ולפ"ז לרבא דס"ל כל היכא דהותרה טומאת בשר הותרה טומאת הגוף בודאי אף אם נטמא לאחר זריקה יאכל בטומאת הגוף אבל להרמב"ם דפסק כר"נ ור"ש דס"ל דאף דהותרה טומאת בשר לא יאכלוה טמאים ולא ס"ל דרשא דרבא ובודאי י"ל דלא הותרה אלא לטמאים אבל לטהורים שנטמאו לאחר זריקה לא יאכלו, ולפ"ז יהיה איירי בבא ראשונה כשנעשה בטומאה ומ"מ מי שנטמא לאחר זריקה לא יאכל הבשר ומשו"ה לא כתב רוב הציבור אבל בבא שניה כששחטו בטהרה בזה אם נטמא קודם זריקה גזרינן, וצ"ע עוד בדבר

זה כי מסתימות הדברים משמע דהותרה טומאה לגמרי וי"ל דיהיה תליא אם טומאה הותרה או דחויה.

וגם יש ליישב מה דהשמיט הרמב"ם הא דיזרוק הדם בטהרה ויעוי' בש"ק ודבריו דחוקים וי"ל דס"ל להרמב"ם דע"כ לא קאמר הברייתא אלא משום דס"ל טומאה הותרה בציבור ומשו"ה חידש הברייתא דע"כ לא הותרה רק אם נטמאו הציבור קודם שחיטה אבל אם נטמאו לאחר שחיטה לא הותרה, ולפ"ז הרמב"ם דפוסק טומאה דחויה ממילא שמעינן דאם אפשר לאהדורי אטהרה מהדרינן ואם א"א כגון שנטמאו גם הכהנים בכלל הרוב ציבור בודאי יזרק בטומאה דלא העמידו חכמים דבריהם הכא במקום כרת ויעוי' בירושלמי מעתה אל יזרק הדם בטומאה כו' וכמ"ש למעלה בדעת הרמב"ם ומיושבים דברי התוס' דף ע"ט ד"ה או שהיו הכהנים טמאים כו' ואע"פ שיכולין לזהר שלא' ליגע בבשר כו' וכתב ע"ז הגרע"א ולא זכיתי לעמוד על דבריהם הא אין ההיתר מצד טומאת בשר כו' רק משום טומאת גברא כו' ולפי מ"ש דבאמת לא הותרה כלל טומאת הגוף טהורים ודקדקו התוס' דהא אפשר גם שלא ליגע בבשר כמו שהוא באמת דעת ר' הילא בירושלמי וע"ז סיימו התוס' כיון דאשתרי טומאת אימורין אין כאן איסור דטומאת בשר דשוים המה והוא דברי ר' זעירא בירושלמי.

ומשמע מדבריהם ג"כ כמ"ש דאילו טומאת הגוף היכא דהבעלים טהורים לא אשתרי ולא חדשה המשנה רק אם רוב העובדין טמאים אינן נדחין הטמאים לפ"ש רק יעשו בטומאה ורק בטומאת בשר דהושוה לטומאת אימורים). ויעוי' עוד בירושלמי הל' ז' צבור שנטמאו בספק התהום מהו שירצה עליו את הציץ ק"ו מה אם היחיד שהורעת כחו בטומאה ידועה כו' קל שאתה מיקל ביחיד שאם נתודע לו לפני זריקה יעשה כמו שנטמאו לאחר זריקה בשביל שלא ידחה לפ"ש (להרמב"ם צריך לפרש בספק דהמוצא מת כו' כנ"ל דגם לפני זריקה טהור לפסח) אתה מחמיר עליו בציבור שאם נתודע לאחר זריקה יעשה כמו שנטמא לפני זריקה שלא יאכל הבשר (אפי' דאסנתודע בודאי קבר התהום ואף בספק צ"ע דאולי לאחר זריקה כיון דבין כך ובין כך פטור מלעשות פ"ש לא הותרה לו ספק דטומאת התהום ויעוי' בק"ע דגריס אפכא וצ"ע) קל שאתה מיקל בנזיר טהור שאם נתודע לו לפני זריקה יעשה כמו שנטמא לאחר זריקה שלא יביא קרבן טומאה (להרמב"ם ג"כ ע"כ בספק מחמיר בנזיר טמא שאם נתודע לו לאחר שנזרק יעשה כמו שנטמא וחזר ונטמא והיינו כיון דהידיעה בקבר התהום הוי כטומאה בידיעה ואף דבנזיר טמא לא גמירי הלכתא דקבר התהום מ"מ לענין חומרא לא עדיף מנזיר טהור) עובד של פסח מהו כו' מאי כדין ר' נחמן בשם ר' מנא לכם בין לו בין לעובד שלו עד

כדין עושי פסח נזיר מניין ר' יוסא בשם ר"ח הוינן סברין מימר עליו ולא על העובד שלו מן מה דתני היא נזיר היא עושה פסח הדא אמרה מה דנפל לדין נפל לדין.
המתבאר מדברי ירושלמי דלפי מה דילפינן טומאת התהום מקראי עובד דנזיר ע"כ הלכה היא ועובד דפסח ידעינן מקרא ועפ"ז נ"ל ליישב קושית הפמ"א שכתבתי למעלה באופן אחר קצת ממ"ש והוא דילפינן עובד דתמיד מעובד דנזיר מק"ו דמעובד דפסח ליכא ק"ו דהא באמת פסח הוא קרבן שקבוע לו זמן והיה לו לדחות את הטומאה ורק בטומאה ידועה זמנו פ"ש ול"ש למילף מינה ורק מנזיר ילפינן ובנזיר אף למאן דיליף מקראי טומאת העובד דניתר בטומאת התהום הלכה היא ומשו"ה קאמר ומי ילפינן ק"ו מהלכה ותי' אלא מועדו מועדו מפסח גמיר ובפסח הלא כמו דילפינן טומאת בעלים מקראי כמו כן ילפינן טומאת העובד.
עוד י"ל ולהמתיק קצת הא דלא נוכל למילף מעובד דפסח לפמ"ש למעלה דקרבן שהקריבוהו טמאים הוי כמו נטמא ומשו"ה לא הותר לו טומאת העובד משום שפסח הלא אינו בא אלא לאכילה ואם יקריבוהו טמאים הלא יהיה פסול לאכילה משו"ה לא נוכל למילף ק"ו מעובד דפסח רק מעובד דנזיר והכל כנ"ל.
ולישב דברי הרמב"ם דס"ל דבכל עובדים אף בקרבן יחיד מרצה על טומאת התהום מוכרח לאמר ג"כ כפמ"ש לתרץ הגמ' דפסחים כן הירושלמי כיון דס"ל דילפינן מקראי דוקא נזיר ותמיד ופסח אבל לדידן דס"ל דהלכה גמירי הוי אההלכה דטומאת התהום בריצוי ציץ הוי טומאת דם כנ"ל. עוד נשאר לנו ולבאר דברי הרמב"ם בפ"ו מהל' ק"פ הנ"ל שכתב מי שנטמא במת והוזה עליו ג' וז' ובז' שלו נטמא בקבר התהום ולא ידע ועשה פסח בחזקת שהוא טהור ואח"כ נודע לו כו' אינו חייב בפסח שני שכיון שטבל בשביעי פסקה טומאתו הראשונה אבל אם נטמא טומאת התהום בששי לטומאתו כו' הרי זה חייב בפסח שני שחזקת הטמא טמא עד שיהיה רגל"ד.
ולכאורא דבריו המה תמוהים נגד סוגית הגמ' בנזיר ס"ד ע"ב דאתמר התם א"ר המנונא נזיר ועושה פסח שהלכו בקבר התהום בשביעי שלהם טהורים כו' מתיב רבא ירד לטבול כו' שחזקת טמא כו' א"ל מודינא לך בעושה פסח דלא מחוסר ולא כלום א"ל אביי הא מחוסר הע"ש א"ל שמשא ממילא ערבא כו' הרי מפורש דדוקא לאחר טבילה בז' רק מחוסר הע"ש אמרינן שמשא ממילא ערבא, והיאך כתב הרמב"ם דוקא אם נטמא בששי חייב בפסח שני וכבר השיג עליו הראב"ד בזה וז"ל א"א לא נראה מן הגמ' בנזיר אלא אפי' בז' עד שלא טבל והזה סותר כו' ומ"ש הכ"מ דכיון שכתב הרמב"ם דכיון שטבל בשביעי פסקה טומאתו ממילא משמע שאחר טבילה מיירי יעוי"ש צ"ע דא"כ למה כתב

מתחילה מי שנטמא במת והוזה עליו בג' וז' למה לא הזכיר רק הזאה ממילא משמע דאף אם לא טבל בז' אינו סותר ועי' ברמב"ם הל' פרה דהזאה בז' הוי בין קודם טבילה בין לאחר טבילה והיא דלא כשיטת התוס' מגילה כ' יעוי"ש וא"כ היה לו להרמב"ם לכתוב טבל והוזה.

לכן העיקר בזה דהרמב"ם ס"ל כשיטת התוס' בנזיר שם שכתבו על הא דקאמר הגמ' ואף אביי הדר ביה דתניא יום מלאות תביא כו' אר"כ שא"ה דמחוסר קרבן ה"נ מחוסר הערב שמש א"ל שמשא ממילא ערבא וכתבו ע"ז בד"ה אמרי כו' כלומר לא מיבעיא חסרון הטבילה שהרי מקוה לפנינו ובידו לטבול אלא אפי' הערב שמש שאין בידו לא הוי חסרון דשמשא ממילא ערבא כו' ולשיטתם צריך לפרש גם בתחילה דדוקא תגלחת שאין בידו דהא בעיא איש אחר לגלחו מיקרי מחוסר מעשה א"ל רבא ואף אנא מודינא לך בעושה פסח דלא מחוסר ולא כלום והיינו אף קודם טבילה והא דאותיבי מירד לטבול רק בנזיר דמחוסר תגלחת אחר טבילה ומשו"ה לא הזכיר הרמב"ם מטבילה דלענין קבר התהום אף קודם טבילה אינו סותר דהכי גמירי לה הלכתא דכל מי שמטומאה הראשונה כבר הטהרה בידו שוב אינו סותר (ולכאורא ראית התוס' מוכרחת עד שקשה על הראב"ד שכתב דגם הטבילה מעכב א"כ האיך קאמר אביי דמשו"ה לפני מלאות א"צ קרבן אחר משום דשמשא ממילא ערבא הלא התם ליכא למימר כלל דאם לא טבלה תהיה היא פטורה מן הקרבן אף לאחר מלאת וא"כ האיך דמיא להדדי וי"ל דהראב"ד יתרץ דברי הגמ' דהיה קשה לאביי הלא בקרא כתיב ובמלאת ימי טהרה וכיון דמחוסר הערב שמש אכתי לאו מלאת ימי טהרה נינהו וע"ז קאמר אביי כיון דשמשא ממילא ערבא ימי טהרה נינהו וזה לא שייך אלא לענין הערב שמש דאם אמרינן גבי טומאת התהום הך סברא דשמשא ממילא ערבא ממילא גם מלאת ימי טהרה מיקרי אבל טבילה אינו שייך כלל להיום דכיון שכבר היתה יכולה לטבול ימי טהרה מיקרי) ומשו"ה לא הקפיד הרמב"ם אלא אהזאה דדמיא לתגלחת שאינו בידו.

והא דכתב הרמב"ם שכיון שטבל בשביעי פסקה טומאתו והלא טבילה אינה מעכבת כמו שדקדק ע"ז הכס"מ אין כונתו רק שכיון שאחר שטבל פסקה טומאתו א"כ גם מתחילה לא מיקרי עוד חזקת טומאה עליו לענין קבר התהום שהרי הטהרה בידו דהא איכא מיא בנהרא כנ"ל ברור בדעת הרמב"ם ויעוי' בש"ש שמעתא ה' פ"ג מ"ש בזה.

גם מ"ש לתמוה על הרמב"ם בדין טומאת התהום ודעתו דלהרמב"ם רק בספק טומאה הקילו בטומאת התהום ולפמ"ש וברורנו למעלה כל דבריו תמוהים המה יעוי"ש הביאור

בדברי הרמב"ם אלה העליתי מכבר ע"פ ערך י"ב שנה בתשובה אחת לענין חזקה בטבו"י אם מיקרי חזקת טמא קודם שהעריב שמשו.

אך באשר עוסק אנכי כעת בענין זה דטומאת התהום שניתי פרק זה דעת הרמב"ם כל טומאות מן המת שאין חייבין עליהם על ביאת מקדש המה מד"ס ואינם דין תורה יעוי' בפ"ג מהל' ביאת מקדש ובפ"ג מהל' טומאת מת, והיינו רביעית דם ואמה"ח ומן המת שאין עליהם כזית בשר ורובע עצמות והנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת כמו שכתב בפ"ה מהל' טומאת מת שדין זה שטמא טומאת ערב אינה דין תורה.

ולפ"ז צ"ל שמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' נזירות שהנזיר שנטמא למת טומאת שבעה בין בטומאת שהוא מגלח עליהם בין שאינו מגלח עליהם ה"ז לוקה ולכאורא כיון דלשיטתו אין הטומאות האלו דין תורה למה לוקה עליהם וכבר תמה בזה המל"מ. ונראה דכונת הרמב"ם דהיינו בטומאות שאין הנזיר מגלח עליהם אבל חייבים עליהם על ביאת מקדש והיינו אהל וכלים הנוגעים במת שחייבים עליהם על ביאת מקדש ודקדק לכתוב נמי טומאות שבעה דאילו נגע בכלים שנגעו באדם או בכלים אף ע"פ שטמא טומאת ערב מ"מ אינו לוקה שג"ז הוא להרמב"ם לאו מן התורה, אבל צ"ע על מ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' טומאת מת שטומאה זו היא לאו מן התורה דהלא איתא בירושלמי נזיר ס"פ כ"ג א"ר ירמיה כו' מה פליגון לקרבן אבל למלקות לוקין אפי' על שלישי אפי' על רביעי תני ר"י דמן ציידנא ופליג כו' כל טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן אין חייבין כו' אר"י ב"ר בון כו' לטומאות הפורשות מן המת נצרכא כו' הרי בהדיא דאף שלישי ורביעי במת הוה ד"ת ולוקין עליהם אף שאין חייבים על ביאת מקדש.

וצ"ל דהרמב"ם פסק דלא כמסקנת הירושלמי בזה רק כר"י דמן ציידנא דפליג ואף שהרמב"ם פסק כהאי שינויא דלטומאות הפורשות נאמר האי כללא דהלא בנגע בכלים שנגעו במת אף דאין הנזיר מגלח עליהם מ"מ פסק דחייבין על ביאת מקדש י"ל דס"ל להרמב"ם כפשט דהתו"כ דרק היכא דטעון כבוס בגדים חייב על הזורק אותן למקדש אבל בכלי שלישי או רביעי כיון דלא נפקא מכבוס בגדים שכתוב בתורה גבי מת אינם דין תורה, ויותר קרוב לאמר דס"ל דר' ירמיה לא קאמר רק על המכניס אותם למקדש דלוקה אבל לא על האדם שנגע בכלים שנגעו בכלים או באדם הנוגע במת והלא סתמא אין חייבין על ביאת מקדש בברייתא מסתמא גם פטור מלקות בכלל וכלים הלא לא חמירי מאדם הנוגע ור"י לטעמיה דקאמר בירושלמי והוא שטבל דקלישא ליה טומאתו אבל לדידן דפסקינן דלא כר"י ע"כ הטעם משום שאינו ד"ת.

ועפ"ז י"ל דמ"ש הרמב"ם בפ"ג מהל' ביאת מקדש דאינו חייב על המכניס כלים למקדש אלא על בגדים שנגע בהם זה הטמא למת שהן אב הטומאה כמו שיתבאר אבל כלי שהוא ראשון אם הכניסו למקדש אינו לוקה היינו דוקא בטומאות הבאות מן המת דלהרמב"ם הוי רק מד"ס אבל בשאר טומאות ערב בודאי ס"ל להרמב"ם דלוקה אף אם אינו טמא אלא טומאת ערב וכמ"ש בתחילה מקרא דואם לא יכבס דאיירי בנושא את הנבילה דאינם טמאים אלא טומאת ערב ויעוי' במל"מ.

וראיתי במראה הפנים בנזיר שם שכתב לתרץ קושית המל"מ על הרמב"ם בהל' נזיר שהבאתי למעלה דכונת הרמב"ם שכתב בדיוק בהל' טומאת המת שכל טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אינה ד"ת דוקא הפורשות מן המת אבל לא על כלים יעוי"ש לדעתי לא כללא הוא דהלא גם שלישי בטומאת מגע אינם ד"ת להרמב"ם וגם אינם מדוייקים בלשונו של הרמב"ם בהל' נזיר שכ' ג"כ שנטמא למת וכונתו על טומאת מגע גם תמוהים דבריו שם שדעתו שהרמב"ם פוסק כהך מ"ד בירושלמי דאע"פ שאין חייבים כרת על ביאת מקדש מ"מ לוקה גם על שלישי ועל הד' והרי הרמב"ם אומר בהדיא בהל' טומאת מת שטומאת שלישי ורביעי אינם דין תורה והוא מפורש דלא כהירושלמי וצע"ג על הפ"מ בזה.

גם עי' בש"ק שהביא ג"כ הך דהל' ביאת מקדש ודעתו דדוקא במכניס בגדים שהיה לבוש בהם חייב וצ"ע דלא משמע כן מלשונו של הרמב"ם שכתב שאינו לוקה אלא על בגדים שנגע בהם שהן אב הטומאה ולא דקדק לכתוב שהוא לבוש בהם וגם הלמוד בת"כ מואם לא יכבס בגדיו הלא לאו דוקא שהוא לבוש בהם כמו שמפורש בכמה דוכתי שלאו דוקא בגדים שהוא לבוש בהם מטמא נושא הנבילה רק כל כלי שטף יעוי' ב"ב ובשארי דוכתי אבל המחוור כמ"ש למעלה דרק על שלישי ורביעי של מת קאמר אך צ"ע על בגדים שנגעו באדם הנוגעים במת האיך דינם להרמב"ם גם המכניס כ"ח למקדש ובזה אפ"ל דס"ל להרמב"ם דאינו חייב רק בגדים הראוים להיות אב הטומאה ועי' בעירובין ק"ד ע"ב ובתוס' וברש"י שם ובמק"א הארכתי בשיטתם ז"ל ואכמ"ל.

ודיוקו של הפ"מ מדסתם הרמב"ם כל טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהם כו' שהרמב"ם אדסמיך עלי' קאי שאין חייבין עליהם ג"כ על ביאת מקדש שזהו כל דיוקו שכל טומאה שטעון ביאת מים מד"ת חייבין עליה על ביאת מקדש כמו דאיתא האי כללא בהדיא במשנה דפי"א דפרה כל הטעון ביאת מים מד"ת חייבין עליהם על ביאת מקדש כו' ומדפטר שלישי במת מוכח בהדיא דגם טומאת אלו הן מד"ס וע"ז סמך הרמב"ם לדחות הך דירושלמי וזהו פשוט.

אך קשה עלי בדברי הרמב"ם שכתב בפ"ז דנזירות הל' ח' יראה לי שזה אינו מזה בשלישי ובשביעי (והיינו הנוגע בכלים שנגעו במת אף שטמא בודאי טומאות ז' מה"ת וחייב עליהם על ביאת מקדש להרמב"ם רק הלכה היא בנזיר) אם נגע בכלים כדי שיעלו לו למנין ימי נזירותו ולכאורא יפלא מאין למד זה הרמב"ם דעולים לו למנין נזירותו הלא במשנה כללם עם רביעית דם ורובע עצמות שכתב הרמב"ם בהדיא דאינם עולים לו וצ"ל דס"ל להרמב"ם דכיון דהגמ' אמרה דהך טעון הזאה ג' וז' לא קאי על כלים הנוגעים במת כן גם אה דאינו סותר את הקודמין ומתחיל ומונה מיד לא קאי ע"ז דנידוק הא הימים מימי טומאה אינם עולים לו כדשארא אבל איני יודע מקור לזה רק מדפשיטא ליה לגמ' והני כלים בני' הזאה נינהו מכלל דהיה מקובל להם דלא קאי הך בבא על כלים הנוגעים במת וצריך עיון כי כעת לא הספיקה לי העת לעיין יותר.

פ"ט מהל' נזירות הט"ז כיצד יולד להם ספק זה בטומאה כגון שהיו' שנים עומדים ברה"י שספק טומאה שם טמא ואמר להם אחד שעמד מבחוץ ראיתי אחד מכם כו' וכתב ע"ז הראב"ד בחיי ראשי איני יכול לקבל דבר זה שאם יהיו שלשה בחצר אחת לא יהא שם ס"ט טמא וז"א מן הגמ' אלא אם יהיו שלשה במעמד אחד ונפלה טומאה ביניהם ולא נודע באיזה מהם נגע כו' או אפילו ידע א' מהם שלא נגע בו והספק על שנים כו' אבל אם אין שלשתם במעמד אחד אלא האחד מרחוק כו' שניהם טמאים דיקא נמי דקתני וא"י איזה מכם ולא קתני איזהו אלא ש"מ שהוא אינו מהם אלא במעמד אחד היו עכ"ל ויעוי' בכ"מ שכתב איני יודע מנין לומר כן כו' ועי' בל"מ שהרבה בדוחקים וכמעט מפורש בראב"ד היפך דבריו יעוי"ש.

אבל באמת דברי הראב"ד פשוטים ואזיל לטעמיה בפט"ז מהל' אה"ט שכתב הרמב"ם מפני מה טהרו חכמים ספק טומאה בר"ה שהרי הציבור עושין פסח בטומאה כו' ומפני מה החמירו בס"ט ברה"י שהרי סוטה שנסתרה אע"פ שהדבר ספק הרי היא טמאה לבעלה וכתב ע"ז הראב"ד הרי היא טמאה כו' ובתוספתא מפרש עוד טעם אחר מפני שאפשר להשאל על היחיד וא"א לשאל על הרבים ויעוי' בכ"מ שם שכ' בטעם הרמב"ם שדברי הראב"ד הם דברי רשב"ג בתוספתא, ועוד דסוגיין דגמ' בכל דוכתא דס"ט ברה"י מסוטה ילפינן לה הרי דס"ל להכ"מ שהראב"ד כונתו להשיג על טעם הרמב"ם בס"ט ברה"י אבל באמת ז"א דבס"ט ברה"י לכו"ע מסוטה ילפינן לה אבל השגתו קאי על טעם הרמב"ם בס"ט ברה"ר דהרמב"ם ס"ל דלא נוכל למילף מסוטה רק ספק ברה"י כמו בסוטה דאין שם אלא שנים הבועל והנבעלת וממילא ספק ברה"ר נשאר הדין כמו כל ספק איסור והא שכתב מפסח הבא בטומאה והוא מהירושלמי' סוטה אין זה אלא טעם

לחלק בין טומאה דיחיד לטומאה דרבים אבל הראב"ד ס"ל דבלא טעם להקלעל ס"ט ברה"ר אין לנו לחלק לזה כתב טעם דרשב"ג בתוספתא משום שא"א להשאל על רבים והוי כמו ס"ט בדבר שאין בו דעת לשאל ומשו"ה ס"ט ברה"ר טהור כמו ספק בדבר שאין בו דעת לשאל, וזהו ברור כונת הראב"ד והמה ממש דבריו בהל' נזירות הנ"ל דלפ"ז לא מיקרי ס"ט ברה"ר רק אם יהיה הדבר ספק על שלשה דהיינו שתפול הטומאה בין שלשה ב"א העומדים ברה"י וכיון שהיא על שלשה אין בהם דעת לשאול אף ששואלים אנו האחד ואומר שלא נטמא עדיין מיקרי אין בו דעת לשאול על שנים הנשארים כיון דנולד הספק על שלשה ורבים היו כאין בו דעת כו' אף שאחד בודאי יוכל להשאל כיון שאין אנו יכולים לשאול כל שלשה מטעם זה טהרנו את הספק א"כ לא נשתנה הדין בזה ששאלו את אחד מהם ואמר ברור לי שלא נטמאתי מ"מ הוי ס"ט ברה"ר כיון דגם הוא היה מתחילה בכלל הספק אבל אם אחד עמד מרחוק ולא נכנס בכלל הספק כלל ולא נולד הספק רק על שנים הרי יש בהם דעת להשאל והוי כס"ט ברה"י.

אבל הרמב"ם דלא ס"ל טעם הנ"ל רק דלא נוכל למילף מס"ט כ"א ס"ט ברה"י כמו סוטה ממילא אם היו שלשה ברשות אחד ורואים זא"ז ל"ה מקום סתירה ול"ה רה"י כמו סוטה וממילא לא נוכל למילף לטמא ספיקו ונשאר על דין כל ספק איסור דלהרמב"ם ספיקו מותר ולא החמירו חכמים בספק טומאה שלא ברה"י וראית הראב"ד חזקה וא"י איזה מכם משמע דעליו אין ספק גם מתחילה, ודבריו המה פשיטות דברי הגמ' בר"פ שני נזירים דקאמר ואמאי כל ס"ט ברה"י מהיכא ילפינן לה מסוטה כו' דאיכא בי תרי אבל הכא שני נזירים והא דקאי גביה הא תלתא כו' באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם אמר ר"א דיקא נמי דקתני וא"י איזה מכם ש"מ הרי פשיטת הגמ' משמע כדברי הראב"ד דהיינו שנזרקה ביניכם אבל הוא לא נכנס בכלל הספק דהו"ל ס"ט ברה"י וכן הוא בתוס' שם ד"ה באומר כו' והוא עומד מרחוק כו' יעו"ש וזהו דלא כפירש"י שם שדבריו דחוקים, ויעוי' בפי' הרא"ש שם (שנדפס מחדש) שכתב ברחוק ד' אמות אבל באמת פי' הראב"ד שעומד מרחוק באופן שלא נכנס מתחילה בכלל הספק כנ"ל ואלו המה דברים פשוטים ולא כתבתי זאת על ספק רק מחמת שראיתי שהכ"מ והרב בעל ל"מ נתקשו בזה הרבה.

הלכות כלאים פ"ז הל' ט"ז גדר המבדיל בין כרם וירק שנפרץ כו' נפרצו בו פרצות מרובות כו' היה פרוץ מרובה על העומד לא יזרע כנגד כל המקומות הפרוצים עד שירחיק כשיעור ולכאורה יש לעיין דהלא בעירובין ט"ז שנינו ג' מדות בכלאים משלשה עד ארבעה צריך שלא יהיה בין זל"ז כמלואו כו' ואם היה פרוץ מרובה על העומד אף כנגד העומד אסור כו' ולפ"ז צ"ע דהרמב"ם כתב סתם דאם היו פרצות רבות והיה פרוץ

מרובה על העומד רק כנגד הפרוץ אסור אבל כנגד העומד מותר ולא חילק כמה נשאר בעומד משמע בהדיא דאין שיעור להעומד ואף אם העומד כ"ש כנגדו מותר.
והנה י"ל ע"פ המבואר בגמ' עירובין שם פחות משלשה מני רבנן היא דאמרי פחות מג' אמרינן לבוד כו' אימא סיפא כל שהוא שלשה ומשלשה עד ארבעה אתיין לרשב"ג דאמר פחות מארבעה לבוד כו' אמר אביי כו' ומודו רבנן דכל למישרי נגדו אי איכא מקום ארבעה כו' רבא אמר כו' כי אמר רשב"ג כו' אבל למטה הו"ל כמחיצה שהגדיים בוקעין בו ל"א לבוד, ועי' בר"ש כלאים פ"ד משנה ד' שכ' ואם פרוץ מרובה על העומד כו' אבל כנגד העומד מותר אם הוא רוחב ד' אבל פחות מד"ט אף כנגד העומד אסור כדמוכח בעירובין.
והא דסתם הר"ש כאביי ולא כרבא דלדידיה משמע דלדידן דקיי"ל כרבנן דבג' לא אמרינן לבוד גם אם אין בעומד רק ג' חשוב וכנגדו מותר אף אם הפרוץ מרובה, י"ל דס"ל להר"ש דגם רבא לא פליג על אביי בהסברא הזאת דאף רבנן מודו דכל למישרי נגדו אי איכא מקום ד' חשוב ואי לא לא כמו דאשכחן בכמה מקומות לענין שבת ולענין סוכה דל"ה שיעור מקום רק בד' רק דרבא מוסיף דאף כרשב"ג אתיא רישא דמודה רשב"ג שבקיעת גדיים מבטלו מתורת לבוד, זהו שיטת הר"ש ועי' ברע"ב ותוי"ט שסתמו ג"כ כהר"ש.
אבל הרמב"ם נראה שמפרש כפשוטו דרבא פליג על אביי וס"ל דלרבנן אף אם הוא פחות מד' חשוב העומד וכנגדו מותר, ופסק כרבא משו"ה לא כתב דבעינן בעומד ד' להתיר נגדו וכ"ה בריטב"א בעירובין שם שכתב דלרבא פשטא דלישנא נראה דפליג על אביי דלרבנן כל שיש בו ג' טפחים כיון דחשוב לצאת מדין לבוד ואפי' למעלה כך דינו לענין עומד ופרוץ כו' וכן דעת ר"י ז"ל והראב"ד ז"ל כתב דרבנן פליגי כו' יעו"ש אבל עדיין צ"ע דלמה לא כתב הרמב"ם דבעינן שיהיה נשאר בעומד שלשה כמ"ש הריטב"א, וצ"ל דהרמב"ם יפרש בזה דלרבנן גם בפחות משלשה הוי מחיצה להתיר ולא בעינן מקום חשוב כלל דלרשב"ג דס"ל דגם פחות מד' אמרינן לבוד, וגם ליכא בקיעת גדיים הרי דטעם לבוד לא הוי השיעור משום בקיעת גדיים והטעם הוא משום דל"ה מקום חשוב פרצה פחות מד' משו"ה גם בעומד פחות מד' לא חשוב להתיר כנגדו, אבל לרבנן ל"ה טעמו דלבוד משום חשיבות או לאו חשיבות רק דהכי הוי הלכתא במחיצות דכל פרצה שאין הגדיים בוקעין בו אינו מבטל המחיצה, ולא תלי מידי בחשיבות (והא דגבי שבת וסוכה יש חילוק בין שלשה וארבעה לפחות יעוי' בריטב"א שהעיר בזה ותי' דהתם מקום ד' חשוב רשות בפ"ע יעו"ש) משו"ה גם פחות מג' לא בטיל העומד ולרבנן ליכא

ג' מדות כלל ומג' עד עשר ולמעלה אם פרוץ מרובה כנגד העומד מותר כן נראה פשוט ומוכרח בדעת הרמב"ם.

אבל לפ"ז עוד נשאר לברר מש"כ הרמב"ם בפ"ג הל' ט"ו היה שם בין שני המינים כו' או גדר שהוא גבוה עשרה טפחים או חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה כו' או סלע שהוא גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה כו' ועי' בר"ש פ"ד משנה ח' שכ' הא ודאי דמחיצה של סלע עדיפא מכולהו אלא אצטריך לאשמעינן דאפילו בסלע בעינן רוחב ד' דבפחות מכאן אין שמה מחיצה כדאשכחן בעירובין גבי ג' מדות כו' יעוי"ש ובדרך הר"ש הלכו כל המפרשים גם הרדב"ז הביא בקצרה דברי הר"ש על דברי הרמב"ם דאפי' בסלע בעינן רוחב ד' ולפמ"ש למעלה אינו שייך כלל אליבא דהרמב"ם ואין מקום לאמר לדידיה דבעינן ארבעה גבי גדר להפסיק בכלאים ולא הזכיר הרמב"ם שיעור ד' בכלאים רק גבי מחול הכרם דהתם מפורש הטעם משום עיכוב המחרישה ול"ה אלא בשיעור ד.

לזאת נראה דהרמב"ם יש לו גם בהא דסלע דרך אחר שלא כהר"ש דהיה קשה לו לישנא דרחב ארבעה שנקט גבי סלע כמו גבי חריץ עמוק עשרה ורוחב ארבעה דהתם הוי ארבעה על ארבעה רוחב וגבי סלע נאמר דבעי רק באורך השדה ד"ט אבל לא ברוחב שלא כנגד אורך השדה משו"ה מפרש הרמב"ם דגם גבי סלע בעי' רוחב ד' כמו גבי חריץ אבל אם אינו רחב ד' ל"ה כמו גדר כיון דהוי מכלל השדה דבפחות מרוחב ד' שדרידארעא מיקרו ועי' בב"ב ר"פ בית כור ברשב"ם והיו סלעים גבוהים עשרה דפי' דוקא ברחב ד' דחשוב מקום ועי' בפכ"ג מהל' מכירה בהה"מ שכתב כן בשם הרשב"א ועי' בטוש"ע חו"מ סי' רי"ח ובירושלמי פ' בית כור שם ואכמ"ל - וכן מורה פשט המשנה דרוחב ארבעה קאי אסלע ולא על גדר אפי' רחב ארבעה משמע כמו גבי חריץ דהיינו ארבעה על ארבעה ולשיטת הרמב"ם הוא מוכרח וברור דזהו כונת המפרש שהביא התוי"ט בכלאים פ"ק ומיושב פליאת הגרע"א שם, אף שמשמעות דברי הרע"ב המה כדברי הר"ש אבל כונת המפרש הוא כנ"ל בכונת הרמב"ם.

הלכות תרומות פ"א הלכה כ"ב פירות א"י שיצאו חו"ל פטורים מן החלה ומן התרומות והמעשרות שנ' אשר תביאו אתכם שמה כו' ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ חייבין במעשרות מדבריהם והנה פשטות לשון הרמב"ם משמע דמעשרות חלוק בזה מן החלה ומדאורייתא פירות חו"ל פטורין אף אחר שנכנסו לארץ אבל הכ"מ הקשה דכיון דמקרא דשמה ילפינן לפטור מתו"מ כמו מחלה למה לא נחייב ג"כ אם נגמרו מלאכתן בא"י כמו חלה ומשו"ה פי' הכ"מ כונת הרמב"ם דאם נקבעו למעשר ביד ישראל בחו"ל אז אינם חייבין אלא מדבריהם אבל אם נגמרו מלאכתן בא"י חייבין מה"ת יעו"ש.

ולפ"ז אין נ"מ כלל בגידולי הפירות אם המה בא"י או בחו"ל רק העיקר תלוי מקום גמר מלאכה אם היה בא"י או בחו"ל ולכאורא יפלא האיך נפרנס משנה מפורשת במעשרות פ"ג שעומדת בא"י ונוטה לחו"ל עומד בחו"ל ונוטה לא"י הכל הולך אחר העיקר, ולשיטת הכ"מ הלא אין נ"מ כלל במקום גידולי הפרי רק במקום גמר מלאכה והנה נוכל להוציא איזה נפקותא כגון אם נגמרה מלאכתן בסוריא דבפירות א"י שיצאו לסוריא אבל פירות חו"ל פטורין בסוריא וכן לאכול אכילת קבע קודם גמר מלאכה דבפירות חו"ל שנכנסו לארץ כיון שעוד לא נגמרה מלאכתן בחו"ל מותר אכילת קבע אבל בפירות א"י אפשר דאסור אכילת קבע בחו"ל אבל בא"י הלא בודאי אסור ויהיה נ"מ מזה.

ובאופנים האלו מיושב גם מה שיש להקשות ממשנה דחלה סמוך למשנה ההיא שממנה מקור דינו של הרמב"ם שכך היא שנויה בפ"ב דמס' חלה פירות א"י שיצאו לחו"ל כו' עפר חו"ל שבאה לארץ בספינה חייבת במעשרות ובשביעית אר"י אימתי בזמן שהספינה גוששת כו' ולשיטת הכ"מ מה נ"מ אם הספינה כא"י או לא אבל לפי הנ"ל יהיה נ"מ לענין חיובא דמדרבנן גם י"ל דמספינה לק"מ די"ל דלר"י אם אין הספינה גוששת הוה כחו"ל לגמרי גם לענין מירוח ומשו"ה נקט עפר חו"ל הבא בספינה לארץ דמאי נ"מ מהיכן העפר בא אלא מזה נראה די"ל דע"כ לא פליג ר"י אלא כיון דהעפר בא מחו"ל לזאת אם אין הספינה גוששת הוי כחו"ל והא דאמרינן בגיטין המביא גט בספינה באנו למחלוקת ר"י ורבנן היינו כיון לר"י לא הוי המים לא כא"י ולא כחו"ל ואזיל בתר העפר לענין מעשרות ובמסקנא באמת דחי הגמ' דלענין גט אינו תלוי כלל במחלוקת ר"י ורבנן, א"כ יהיה נ"מ בעפר חו"ל שנכנס בספינה לארץ גם לענין מירוח בספינה וצ"ע בזה.

עוד י"ל דיהיה נ"מ לענין הא דאין תורמין מפירות א"י על פירות שבחו"ל ומפירות חו"ל על פירות שבא"י ובזה נראה פשוט דלא אזלינן בתר מקום גמר מלאכה רק במקום צמיחת הפרי דהא ילפינן לה מכל מעשר הארץ מזרע הארץ משו"ה בודאי אזלינן בתר גידול הפרי ויהיה נ"מ גדולה אם אזלינן בתר העיקר ויתיישב מתניתין דמעשרות פ"ג וגם יתיישב בזה הך דאין תורמין מפירות הארץ על פירות חו"ל דהא היינו רישא דאין תורמין מפטור על החיוב.

אבל לפי הנ"ל א"ש דהלא גם פירות חו"ל שנכנסו לארץ הוי חיוב מה"ת לפי שיטת הכ"מ מ"מ אין תורמין ומעשרין מזע"ז דלאו זרע הארץ הוא. ויעוי' בתוי"ט דפי' על דרבנן אך קשה דא"כ קרא למה לי ולפי' שיטת הכ"מ א"ש אך תי' זה לא יעלה להך דספינה דלישנא דמתניתין חייבת במעשרות גם לישנא דהרמב"ם שכתב חייבת במעשרות כאילו צמחו בארץ ועי' לישנא דהרמב"ם בפי המשנה בפ"ב דחלה, גם צ"ע מפ"ב דגיטין כ"ב אילן

מקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל טבל וחולין מעורבין זב"ז וצ"ל כמ"ש למעלה דיהיה נ"מ לענין אכילת קבע טרם שנגמרה מלאכתו (והעיר ע"ז חכם אחד דא"כ האיך אמרינן ע"ז ב"ב כ"ז דר' ורשב"ג פליגי אם יש ברירה וכן פסק הרמב"ם דאין ברירה והלא בדרבנן קיי"ל דיש ברירה אבל באמת טעות הוא דהך ברירה ל"ה ככל ברירה דעלמא דברירה לא שייך רק היכא דנצטרך לאמר הוברר הדבר למפריע משא"כ הכא הלא המחלוקת הוא אם אמרינן לחלוק היניקות דלרשב"ג הצד הגדל בפטור פטור והצד הגדל בחיוב חייב דבאופן כזה אם היה פעם אחת מעורב בודאי לכו"ע לא היינו אומרים ברירה ככל איסור דעלמא שנתערב ול"ש ברירה רק כגון שותפין וכדומה ויעוי' בתמורה ל' ובתוס' והדברים ארוכים, ויעוי' בפ"י בגיטין דלהכי אוקמינן בסורי' הך מחלוקת דר' ורשב"ג לענין שדה של ישראל ושל א"י כי היכי דלהוי רשב"ג אליבא דהלכתא דבדרבנן יש ברירה יעוי"ש אך ברירה דהכא אינו דומה לברירה דעלמא כנ"ל משו"ה מצי לאוקמא אף בא"י).

אך לישוב יותר מרווח נראה ע"פ מה שיש להסתפק לענין הא דקיי"ל בכ"מ דמירוח הפקר ושל הקדש פוטר אם ה"ה בכל הפירות דלית בהו מירוח רק מחובר הרי המה פטורים אם הוה תלישת הפירות כמו מירוח של תבואה ונראה דדוקא מירוח דגלי רחמנא דגנך דדרשינן מינה ולא דיגון הקדש אבל תלישה דפירות נהי דמחובר פטור מ"מ לא הוה תלישה דיגון לפטור דל"ה רק כמו זמן דעד זמן הזה אין איסור טבל עלה (גם יש לאמר דבמחובר לא משכחת לה דליחייב כדאמרינן מנחות ע' אי דגחין ואכיל בטלה דעתו אצל כ"א).

ויש להביא כעין סמך וראיה לזה מהא דאיתא ב"ב פ"א ע"ב וליחוש דילמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה דמקדיש להו כו' ודלמא כו' וקא מפקע להו מתרומה ומעשרות כו' ולכאורא צ"ע דכיון דמקדיש להו הלא הוה גמר מלאכה ביד הקדש ממילא פטורים מתו"מ דבכורים במחובר מפריש להו ואז ג"כ נקדיש אותם אע"כ כיון דבפירות שביכורים נוהג בהו רובן לית בהו מירוח ואף דיכול להפריש קודם שיגיעו לעונת המעשרות ויעוי' ברמב"ם פ"ד מהל' בכורים ובמל"מ והוא מהירושלמי אך דהלא משכחת לה שקנה את האילנות משהגיעו לעונת המעשרות ולבד זה מסתמא מפריש להו כשבכרו כסתמא מתני' דבכורים פ"ג כיצד מפרישין את הבכורים ראה תאינה שבכרה כו') ולא היה ביד הקדש רק התלישה ואין זה גורם פטור (ויש להעיר עוד ע"פ דברי הירושלמי ולומר דרק מירוח ביד גזבר פוטר ולא אם היה מירוח דהקדש ביד בעלים ואכ"מ ובמק"א אבאר יותר בעז"ה).

ולכאורא יש להעיר מסתמא דמתניתין דמעשרות פ"ג . מצא תאינים תחת תאינה הנוטה לדרך פטורים מן המעשרות כו' והלא לא הוה התם ביד הפקררק התלישה מן המחובר ומ"מ פטורים מן המעשרות אבל כבר עמדו ע"ז התוס' ב"מ כ"א ע"ב וכתבו דסתמא דתאינים עומד לקציעות והוה קודם גמר מלאכה וע"כ צ"ל כן דאפ"ל דלא הוה הפקר עד שיתלשן וא"כ הוה כמו הפקר לאחר גמר מלאכה וצ"ל כהתוס' וכן צ"ל בהא דהמפקיר כרמו והשכים לבוקר ובצרו יעוי' בתוס' שם (ועי' בירושלמי פ"ק דמעשרות הפקיר קמה וזכה בה עבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה הפקיר שבלים וזכה בה הפריש ממנה תרומה אינה תרומה מה בין קמה כו' מבואר בהדיא דהפקר שאני מהקדש ואף אם זכה בה במחובר פטור מן המעשרות ויעוי' ברמב"ם פ"ב מהל' תרומות הל' י"ב ובהשגת הראב"ד שם ועי' בתוספתא פ"ק דפאה גר שמת כו' המחזיק במחובר לקרקע חייב בכל בתלוש מן הקרקע פטור מן הכל החזיק בקמה פטור מן הלקט כו' וחייב במעשרות יעוי"ש.

וראיתי בש"מ ב"ק צ"ד שהביאה ופי' בשם רבינו שמחה דשאני מהא דהמפקיר כרמו כו' דחייב בלקט כו' דבעלים שאני כו' החזיק בקמה פטור מן הלקט כו' שחיובו בקמה וחייב במעשרות שברשותו באו לכלל חיוב דאין חייבין אלא בשעת מירוח והכא כיון שתלשן הרי כבר נתחייבו והפקר פוטרן יעו"ש ובדף כ"ח בשם המאירי חילק ג"כ בין הבעלים לאחר לענין פאה וכיון ג"כ להך דתוספתא, אבל באמת בירושלמי דקידושין הגי' בהפך החזיק בקמה חייב בלקט כו' ופטור מן המעשרות יעוי"ש בפ"ק הל' ה'.

ודברי הש"מ בשם ר"ש המה תמוהים דבהדיא אי' בירושלמי ריש פאה אר"י קצירת שבולת הראשונה דומה למירוחו עד שלא נקצרה לא נתחייבה שדהו בפאה משקצר נתחייבה יעוי"ש ועי' ברמב"ם ספ"ה מהל' מתנות עניים שכתב ג"כ כהש"מ לענין פאה דיש חילוק בין בעלים לאחר דאם אחר זכה מן הפקר פטור גם מלקט שכחה ופאה אך פסק דבין כך ובין כך פטור מן המעשרות, וכפה"נ היתה לו הגירסא בתוספתא פטור מן הלקט כו' ופטור מן המעשרות אך כפי הגירסא בירושלמי יש חילוק בין זכה בקרקע או לא דכן הוא הגירסא החזיק בקרקע חייב בכל החזיק בקמה כו' ומשמע ג"כ דהחזיק בקמה חייב במעשרות הטעם משום דהחזיק בכל הקמה במחובר מדפריך על ר"ח דקאמר החזיק בצפונו ע"מ לקנות גם דרומו ולא בינתים ל"ק מהא דהחזיק בקמה ולא אויר יש בין שבולת לשבולת יעוי"ש.

וצ"ל דהרמב"ם פסק דלא כירושלמי דקידושין משום דבירושלמי פ"ק דמעשרות איתא פלוגתא בזה ר"ז ריי"ו בשם ר' אליעזר הזורע שדה הפקר חייב במעשרות ר' יונה מפיק

לישנא בזוכה בשדה הפקר מגידוליה, וס"ל להרמב"ם דר"ז ור"י ס"ל דהך החזיק בקרקע היינו דאח"כ זרעה ומשו"ה פשוט דחייב בכל וכן פסק הרמב"ם בהל' תרומות פ"ב והחזיק בקמה פטור מכל ועי' בר"ש פ"ק דפאה שהביא התוס' הנ"ל גם הירושלמי דקידושין וכתב על התוס' שהוא כפי גירסא דילן פטור בלקט כו' וחייב במעשרות והך סיפא הוי אפכא מהא דתניא המפקיר כרמו.

כו' אבל בירושלמי דקידושין כתובה ביושר כו' וגירסא זו ניחא דהחזיק בקרקע ל"ד למפקיר כרמו דבההיא לא זכה בקרקע מן ההפקר ודמי למחזיק בקמה א"נ במחזיק (בקמה) בקרקע (כצ"ל) קודם הבאת שליש וצ"ע על הר"ש מירושלמי פ"ק דמעשרות שהובא לעיל ואפשר דמשו"ה כתב הא"נ היינו דתליא בפלוגתא דאמוראי דפ"ק דמעשרות הנ"ל ועי' בתוס' תמורה ו' בד"ה המפקיר שכתבו ההיפך מדברי הר"ש וז"ל ואור"י דהחיוב תלוי היכא דזכה בגוף הקרקע אבל היכא דלא זכה רק בפירות פטור וי"ל כונת התוס' דלא זכה רק בפירות היינו בשעת בצירתן לא במחובר וראית ר"י מהירושלמי מדפריך ולא אויר יש כו' משמע דאם לא היה קונה כל הקמה במחובר היה פטור גם מפאה וזהו ברור בכונת התוס' דאם זכה בפירות לאחר תלישתן פטור מכולהו יעוי"ש ולענין דין חיוב פאה משמע בירושלמי דלא כנ"ל וצ"ע עוד בדין זה) ומשמע מהא דהמפקיר כרמו דאף אם הפקיר פירות גמורין פוטרן ממעשר אף דלית בהו מירוח וצ"ל דהפקר שאני ויעוי' בירושלמי פ"ג דמע"ש דגם לאחר מירוח אם הפקיר פליגי ב"ש וב"ה יעו"ש ואף דאנן קיי"ל לאחר מירוח חייב היינו משום דכבר נתחייבו אבל במחובר ל"ה נשמר משו"ה פטור ולא משום דתלישה פוטרן ויעוי' ברמב"ם פ"א מהל' תרומות לענין לקח פירות מן העכו"ם לא הזכיר רק מירוח דמחייב אבל לא תלישה והוא מהירושלמי דפאה יעוי"ש.

ולפ"ז יהיה ניחא הכל דיהיה מיירי בהנך פירות דלית בהו מירוח וראיתי תנא דמסייע לי הוא הגר"א בחידושיו ליו"ד סי' של"א סעיף י"ב שהמחבר כתב כשיטתו בכ"מ שהכל תלוי אחר גמר מלאכה אם בא"י או בחו"ל והגר"א תופס דעת הרמב"ם כדמשמע מלשונו דפירות הגדלים בחו"ל פטורים אף אם היה המירוח בא"י וא"ח אלא מדבריהם וכ' שהרמב"ם למד לחלק בין תרומה לחלה מהא דאילן מקצתו בארץ כנ"ל אבל דבריו צ"ע מ"ש דחלה דחייב מה"ת דהא מחד קרא נפקי וכ"ה בכ"מ ובריייתא הנ"ל י"ל בפירות שא"צ גורן למעשרות עכ"ל ובמלותיו הקצרות טמון מרגניתא דתלישה אינה מעלה ומוריד לענין חיוב תו"מ רק מירוח דדגנך כתיב כנ"ל.

אבל באמת נראה פשוט כונת הרמב"ם דלא כהכ"מ וקושיתם מ"ש מחלה נראה דפשוט לחלק ביניהם דבחלה כתיב ראשית עריסותיכם וכל החיוב הוא משעה שגלגל ומשו"ה המפריש חלתו קמח אינו כלום אבל בתו"מ הלא תבואת זרעך כתיב והאיך אפשר לחייב תבואה שלא נזרעה בא"י רק תבואה הגדלה בא"י אם לא נמרחה שם ילפינן לפטור מקרא דכתיב שמה דלא נוכל לחייב בתרו"מ רק בא"י אבל לא בחו"ל אבל לענין החיוב לא נוכל לחייב רק בפירות הגדלות בא"י כפשטיה דקרא תבואת זרעך דקאמר על א"י דוקא וחלה שאני כנ"ל דעיקר החיוב הוא משעת גלגול משא"כ תו"מ דגם מעיקרא שייך בתרו"מ מהא דקי"ל דהמפריש תו"מ עד שלא נגמרה מלאכתו הוי תרומה ואף להכ"מ יהיה נ"מ בין פירות א"י לפירות חו"ל וגם הפריש קודם שנגמרה מלאכתו דבפירות הגדלים בא"י הוי תרומה אבל בפירות חו"ל שהובאו לארץ קודם מירוח ל"ש בתו"מ כלל ודו"ק.

הלכות מעשר בענין מתנות שלא הורמו צ"ע בדברי הרמב"ם שלא הביא הא דאמרינן בחולין ק"ל מנין לבעה"ב שאכל טבלים כו' שהוא פטור כו' ויעוי' ברמב"ם פ"א מהל' מעשר שהביא הא דאכל טבלים אבל לא הביא דאתא לידיה בטבלייהו וצ"ע הלא בגמ' הקשו ע"ז אי דלא זכה בה כהן למה לי קרא הלא לא גרע ממזיק מתנות כהונה כו' ויעוי' בשעה"מ פ"ה מהל' אשות שהעיר בהא דמתנות שלא הורמו אבל דבריו אינן מספיקין ועדיין קשה למה העלים עין מקושית הגמ' כנ"ל.

והנה בדין אכל מתנות כהונה הקשו התוס' מ"ש מאנס המלך גרנו דקאמר הגמ' קא משתרשי ליה ותי' דאפשר לו להתענות והיינו דמשו"ה לא מיקרי משתרשי דמשתרשי לא מיקרי רק אם תמו"י נמצא החמורה ומשו"ה אם היה מתענה אף שנהנה מ"מ לא מיקרי חילופיו בידוע"כ לפ"ז אם מכרן בודאי מיקרי חילופיו בידו ויעוי' ברמב"ם פ"ט מהל' בכורים שכתב מזיק מתנות או שאכלן או שמכרן פטור וצ"ע דא"כ מה יענה לקושית הגמ' מאנס המלך גרנו דגם מכרן בודאי משתרשי וחילופיו בידו ויעוי' ברשב"א חולין ר"פ ראשית הגז שהקשה על הא דלא הספיק לתנו לו עד שצבעו דאמאי פטור הלא קא משתרשי ונשאר בצ"ע.

ובפשיטות י"ל דהרמב"ם לא יתרץ כהתוס' רק דאזיל לטעמיה שפסק כרב בחולין קל"ד דמתנות כהונה נגזלות ויעוי' ברמב"ם פ"ט מהל' בכורים דמפרש דלא כהתוס' ורש"י רק דאם שקל לו הטבח את המתנות ונטל דמיו המה נגזלות ופטור הטבח אף הלוקח ומיושב קושית התוס' בחולין שם יעוי"ש בד"ה דמר כו' ולפ"ז לא, הקשה הגמ' מאנסו המלך גרנו רק על מזיק מתנות כהונה דזה וזה לא נתכוונו לגזול, ומ"ש דבאנסו חייב לשלם ובמזיק פטור ומשני התם קא משתרשי ליה אבל על אכלן ומכרן לא קשה מידי

דהלא נתכון לגזול וממילא לא קשה גם מהא דלא הספיק לתנו עד שצבעו דהתם מטעם גזילה הוא דקני מדקני בשינוי והטעם י"ל בפשיטות דס"ל להרמב"ם דוהשיב לא נאמר רק בממון שיש לו תובעין בעמיתו כתיב ולפ"ז י"ל דלא היה קשה להגמ' רק לרב אסי דס"ל מתנות כהונה אינן נגזלות א"כ ע"כ הא דאכלן פטור משום דאין לו תובעין א"כ גם בקודם שהורמו למה לי קרא אבל לפי מאי דקיי"ל כרב דמתנות כהונה נגזלות והא דאכלן פטור ע"כ משום גזילה היא ואי לאו גזילה היה חייב משום דמשתרשי כמו דאנסו המלך גרנו והנה.

קודם שהורמו לא שייך גזילה כיון דלא הוי מבורר הלא בודאי לא שייך קנין גזילה ממילא לא קשה מידי קושית הגמ' למה לי קרא ולא צריך לאוקמי בבא לידו בטבלייהו ושפיר אצטריך קרא דפטור אף אם אכל בטבלו ומיושב בזה דברי הרמב"ם. אך באמת לא ראיתי ברמב"ם רמז לדין מזיק מתנות כהונה ומכרן דפטור רק במתנות אבל לא בתרומה ומעשרות.

אדרבא מצינו דהרמב"ם כייל בחדא מחתא אוכל תרומה בשוגג ואוכל תרומה במזיד דחייב לשלם ולא חילק דאוכל תרומה במזיד הוא דוקא לאחר שזכו בה בעלים ולחלק בין אוכל תרומה בשוגג דהוא פשוט דגם באוכל תרומה שלא זכו בה בעלים חייב לשלם וכמו דמבואר במשנה פ"ו דתרומות. וגם יש להוכיח מהא דפסק הרמב"ם פ"י דתרומות דכהן שאכל תרומה ונודע שהוא, ב"ג דפטור מן החומש והקרן חייב לשלם וע"כ דלא איירי בגזל תרומה דהלא אמרינן ע"ז בפסחים ע"ג וביבמות ל"ד משום טועה בדבר מצוה וגם משום דאיקרי עבודה וא"כ אף עכשיו שהוא חלל ולא זכה בתרומה אבל הלא אין להם תובעין כי לא זכה בהם אדם אחר מעולם ומשמע שאין הטעם משום כפרה כיון דפטור מן החומש ויעוי' בשעה"מ הל' תרומות מ"ש בזה (ויעוי' ברש"י יבמות ס"ט ע"ב לענין ב"כ שזנתה ונתעברה דמשלמת קרן וחומש והוא תמוה וי"ל כהרמב"ם דהקרן חייבת וקרן וחומש דנקט הוא שיגרא דלישנא) ואפ"ל דהוא גזה"כ דצריך לשלם הגזילה אף שאין לה תובעין ואף במקום דל"ה כפרה מ"מ גזה"כ דשילום הגזילה לא נתמעט ויעוי' בפסחים ל"ב ודאי כדמעיקרא משלם דלא גרע מגזלן.

ולכאורא צ"ע דהלא בגמ' לא נחת כאן למיבעי אם אכל תרומה של כהן מיוחד האיך משלם רק משום אוכל תרומה בשוגג והיינו אף שלא זכה בהם כהן א"נ מאי שיאטיה דגזלן לכאן אבל לפי הנ"ל ניחא דעיקר תשלום הקרן הוא משום גזילה ודין גזילה עליו ומיושב בזה קושית הגרע"א דהלא נ"מ לענין כפרה יעוי"ש ולפי הנ"ל לק"מ דהלא עיקר תשלום דקרן הוה מדין גזילה לזאת גם הכפרה תלוי בשילום הגזילה וזהו הטעם דלפי

דמים משלם ואם לא היה בהתרומה שאלת דמים פטור כמו דקיי"ל האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג פטור דלאו כסתמא דמתניתין והיינו כיון דאין כאן גזילה.
ולפ"ז יהיה תלוי זה הדין אם לפי דמים הוא משלם דהיינו להני תנאי ריב"נ ור"א בפסחים שם דס"ל דגם חמץ בפסח צריך לשלם ולא ס"ל מטעם גזילה י"ל דתרומה הוי כשאר מתנות אבל לפי מאי דקיי"ל כר"ע וראב"י הוי על תרומה דין גזילה אף שלא זכו בה הבעלים ושפיר השמיט הרמב"ם הך תי' דבא לידם בטבלייהו דלדידן אצטריך קרא אף בלא בא ליד כהן וצ"ע בכ"ז לעת הפנאי כי לא כתבתי רק לעורר א"ע לשוב ולעיין בעז"ה.
ויעוי' בקידושין נ"ד ע"ב בין שניתן לו במתנה כו' אילימא לר"מ כו' והאמר מעשר ממון גבוה כגון דאתי לידיה בטבלייהו וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו כו' וצ"ע על הרמב"ם פ"ג הל' י"ז ופ"ה הל' א' שכ' ג"כ דיכול להקנות לו בטבלייהו והלא הוא פוסק במתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ועי' בכ"מ פ"ג ממש בשם הר"י קורקס, ונ"ל דלק"מ דבאמת אין כאן סברא כלל לאמר דהוי ממון גבוה קודם שהורמו וכמו שכתבתי למעלה דבודאי אין הכהן יכול לחטוף התרומה מעצמו קודם שהורמו ואם חטף לא זכה כיון שלא הוברר חלקו ויעוי' ברמב"ם פי"ב מהל' תרומות ומ"ש אסור י"ל דג"כ הוא מדין גזל דאי איסור בעלמא הלא ג"כ אחר שהורם אינו רשאי ליטול מעצמו כמ"ש הרמב"ם שם רק אם נטל זכה יעוי"ש.
ומצד הסברא אין כאן ממון גבוה כלל מבורר כיון דיכול להפריש ממק"א רק אם הוא מקנה לו המע"ש שבו ואם מייחד לו לקנות חלק המע"ש שבו שפיר י"ל דאם מתנות שלא הורמו כמי שהורמו הוי ממון גבוה. אבל הרמב"ם שיכל לשונו לאמר אם הקנה לו הטבל שכתב בפ"ג אא"כ נתן לו הטבל והוא הפריש המעשר ואם מקנה לו הטבל כולו אין שום ס"ד כלל דלא יהיה יכול להקנות לו והלא בכ"מ אמרינן דמותר לו למכור טבל ובלבד שמודיעו' ועי' בדמאי פ"ג ופ"ה והגמ' דחקי לישנא בין שניתן לו במתנה דמשמע דהמע"ש עצמו הוא שניתן לו במתנה ולא הפרישו כמו שצייר הרמב"ם שדחקו הדין דכמי שהורמו דמיין ויעוי' בפ"ה שכתב בין שניתן לו במתנה בטבלו הוסיף לאמר כמו שביארנו והיינו בפ"ג והיינו שלא תטעה לאמר דהמע"ש עצמו ניתן לו במתנה בטבלו הוסיף לאמר כמו שביארנו ולדעתי בתחילת ההשקפה הוא ברור ואי"ה אשנה פרק זה.
יעוי' ברמב"ם פי"ב מהל' מעשר הי"ז חשוד שהעיד על אחרים נאמן כו' ואצ"ל עם הארץ כו' ותמוה ממשנה פ"ד דמאי לא מצאו כו' מצא אחר שאינו נאמן כו' חשכה לא יאכל עד שיעשר ופסקה הרמב"ם בפרק זה הלכה א' וכבר האריכו בזה ראשונים ואחרונים ולדעתי נראה בפשיטות דהמשנה גם הר"מ לא ירדו שם לבאר דין הנאמנות וכתבו סתם

מי שאינו נאמן להעיד אף על אחרים והיינו ע"כ במומר לדבר זה שכתב הש"ך בסי' ב' ובסי' קי"ט דאף להרמב"ם אינו נאמן להעיד על אחרים וכן משמע בהדיא פי"א מהל' עדות שכתב דחשוד נאמן כמו שנאמן להעיד על' שחיטתו בינו לבין עצמו הרי דהשוה דין הנאמנות לדין השחיטה ובפ"ד מהל' שחיטה כתב בהדיא דחשוד כשר ומומר פסול. וכן גם כאן בפ"ד מ"ח איירי באינו נאמן לדין זה להעיד על אחרים והיינו במומרולפ"ז יש לפשוט הספק שנסתפקו אם הא דאמרינן אימת שבת על ע"ה הוא גם כן בחשוד ידוע או דוקא בסתם ע"ה ולפימ"ש בדעת הרמב"ם גם במומר אמרינן אימת שבת על ע"ה ויעוי' בפר"ח ובמח"א שתירצו דברי הרמב"ם דהא דנאמן חשוד ע"כ איירי בדבר שבידו דאל"כ הלא באתחזק איסורא אינו נאמן ע"א וכוונת הרמב"ם אינו אלא בדבר שהיה בידו ובראש הפרק שם מיירי באחר שאינו נאמן דהיינו שלא היה בידו אך לכאורא עוד צ"ע דהלא כתבו התוס' בכורות י"ט דגבי דמאי ליכא כאן חזקה משום דאימר הכניסו במוץ אבל באמת נראה דלא.

: כתבו התוס' כן רק גבי דמאי דהיינו הפירות עצמן ליכא גבייהו איסור ודאי משום דאימר במוץ אבל זה האדם שאמר מעושרין הן הלא הוא מעיד נגד החזקה וי"ל דאינו נאמן והדברים ארוכים. הלכות מעשר שני פ"ז מהל' מע"ש הל' ו' התמד עד שלא החמיץ אינו נלקח בכסף מעשר מפני שהוא כמים משהחמיץ ניקח בכסף מעשר כיין וכשכר לקחו עד שלא החמיץ והחמיץ קנה מעשר בד"א בנתן ג' מים ומצא פחות מד' אבל אם נתן ג' ומצא ד' ה"ז כיין מזוג כו' ועי' בחולין כ"ה ע"ב כ"ו ע"א התמד עד שלא החמיץ כו' מני מתני' לא ר"י ולא רבנן כו' בשהחמיץ מחלוקת ומתני' ר"י.

ולפ"ז צ"ע דהרי הרמב"ם פסק בהל' מעשר פ"ב הל' ז שמרי יין שנתן עליהם מים וסיננן אם מצא ארבעה מוציא מעשר מזה היתר ממק"א כו' מצא פחות מארבעה ה"ז פטור ואע"פ שמצא יתר ואע"פ שיש בו טעם יין הרי שפסק כרבנן ולפי הגמ' דחולין הנ"ל לרבנן אף משהחמיץ אינו ניקח בכסף מעשר.

וגם בהל' מקואות פ"ז כתב סתם התמד עד שלא החמיץ כו'. גם צ"ע שכתב סתם עד שלא החמיץ והחמיץ קנה מעשר והוא מימרא דר"נ א' רבה בר אבוה שם בחולין ופריך עלה ממתני' ושני ריב"נ הוא משמע דלרבנן דפליגי על ריב"נ לא אתיא מתני' כפשטה והרמב"ם פסק לדר"נ וכתב המשנה כפשטה.

והקושיא הזאת יש ליישב עפמ"ש התוס' לפרש דהקושיא קאי על הא דאינו פוסל המקוה גם י"ל דהרמב"ם ס"ל דרבא לטעמיה אזל דס"ל במכות ד' דרב תני חסר קורטב

ברישא וריב"נ פליג גם ארישא בשלשה לוגין מים שנפל לתוכה קורטב של יין ומראהו כמראה היין דריב"נ ס"ל לא פסל ורבנן ס"ל דפסל.
ולפ"ז שפיר קאמר דהא דתני סתמא עד שלא החמיץ כו' אתיא כריב"נ דרבנן לא אזלו כלל בתר מראה. אבל למאן דתני שלשה לוגין ולא תני חסר קורטב גם רבנן ס"ל אזלינן אחר המראה.
ולפ"ז כאן בתמד אם מראיהן כמראה היין אין נ"מ בין החמיץ או לא החמיץ וע"כ צ"ל דמראיהן כמראה המים, ומשו"ה עד שלא החמיץ אע"פ שיין מעורב בתוכו אינו אלא קיוהא בעלמא ופוסל את המקוה ועכ"ז משהחמיץ אינו פוסל דהו"ל הכל חומץ ויצא מכלל מים. אבל צ"ע דעכ"ז כיון דלקולא פוסק כרבנן לא היה לו לפסול בשלשה לוגין רק לפי חשבון המים שלשה לוגין כמו בג' לוגין מים חסר קורטב שנפל לתוכן חלב דקיי"ל כרבנן דאינו פוסל גם הכא אף ברמא ג' ואתא ג' ומחצה לא היה לו לפסוק סתמא דפוסל בג' לוגין כיון דסופו להחמיץ הוי היין שמעורב בתוכו כמו חלב, גם צ"ע דהרמב"ם לא חילק גבי מקוה בין רמא ג' ואתא ד' גם צריך ביאור מה שבהל' מעשר כתב לדקדק שמרי יין שנתן עליהם מים כו' ובהל' מעשר שני ובהל' מקואות כתב סתם התמד עד שלא החמיץ כו' משהחמיץ כו' ובאמת תמד נקרא בין שנתן מים על גבי שמרים בין שנתן ע"ג חרצנים עי' ברמב"ם פי' המשנה במעשרות.
והנה הא שדקדק הרמב"ם ובהל' מעשר שמרי יין הוא ע"פ הגמ' פסחים ריש אלו עוברין וסבר ר"י תמד לאו בר' עשורי הוא' והתנן המתמד כו' לא קשיא הא בדרווקי הא בדפורצני כו' ועפ"ז כתב הרמב"ם במעשר שמרי יין כו' דבפורצני פטור אבל לפ"ז צ"ע דכיון דהגמ' מדמי הך דניקח בכסף מעשר לחיוב מעשר ע"כ גם התמד שניקח בכסף מעשר צריך לפרש דבשמרים איירי ועי' בחולין בתוס' שם ד"ה התמד שהשיגו מחמ"ז על פירש"י וכ"ז צריך ביאור.
והנראה בזה דהנה בגמ' שם אמרינן ופליגא דר"א דא"ר אלעזר הכל מודים שאין מפרישין עליו ממק"א אא"כ החמיץ קסבר בלא החמיץ' מחלוקת וע"כ לא מחייב ר"י אלא מיני' וביי' אבל מעלמא לא דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור כו' ופשטות דברי הגמ' משמע דבהחמיץ ס"ל לר"א דגם רבנן מודו וכן כתבו התוס' ד"ה ופליגא דר"א ע"ש, אבל צ"ע דלפ"ז אינו מובן דהלא בגמ' שם מקשה בפשיטות אי רבנן אע"ג דהחמיץ אלמא פשיטא ליה להגמ' דמדרבנן תנו סתמא פטור אלמא אע"ג דהחמיץ והיכי קאמר ר"א סתמא ולא פירש חידוש זה, והא דקאמר מתחילה הגמ' אי ר"י אע"ג דלא החמיץ ואח"כ קאמר הגמ' בשהחמיץ מחלוקת ולא קשה אמאי קאמר ר"י סתמא חייב משום דסתמא

דרך התמד להחמיץ כמש"כ רש"י בד"ה דילמא אי שבקי כו' עיי"ש אבל לרבנן אי' מודו בהחמיץ הו"ל לפרש גם אמאי תני' סיפא יתר על מדתו כו' הו"ל לפלוגי בדידי' ואם החמיץ מוציא עליו ממק"א דלפי פי' התוס' גם רבנן ס"ל הכי בשהחמיץ לזאת נראה דהרמב"ם יפרש דברי ר"א הכל מודים שאין מפרישין עליו ממק"א היינו ר"י מודה דבלא החמיץ אין מפרישין עליו ממק"א אבל רבנן גם בהחמיץ פטרי.

וע"כ צ"ל כן דאם כפי' התוס' דלר"א בהחמיץ גם רבנן מודו ואף בכדי מדתו א"כ רבנן ואחרים בב"ב צ"ו ע"ב דרבנן ס"ל דמברכין שהכל על שמרי יין שיצא מהם יין עיי"ש דהגמ' קאמר דאתיא כרבנן דר"י ולר"א הלא בשהחמיץ גם רבנן מודו והתם ע"כ אף בשהחמיץ איירי עיי"ש בסוגיא ומוכרח לפרש דלר"א גם בשהחמיץ פליגי ורבנן פטרי, אך לפ"ז יהיה קשה לר"א מתני' כמאן דאי ר"י אע"ג דלא החמיץ ואי רבנן בהחמיץ ואפ"ל דלעולם כר"י אתיא ובמעשר משום חומרא מחייב בלא החמיץ לר"א דמודה שאין מפרישין עליו ממק"א, והא דאינו ניקח בכסף מעשר הוא ג"כ לחומרא.

ובזה היה מיושב פי' רשב"ם בב"ב על הא דקאמר הגמ' וביתר מכדי מדתו מי' פליג כו' וכ' הרשב"ם והא דלא פריך ובכדי מדתו מי לא פליג דהלא ר"י מחייב בכדי מדתו, י"ל דר"מ רק משום חומרא מחמיר במעשר ועי' בתוס' שם ובחולין כאן דהקשו מהגמ' הכא דמדמי הא דאינו ניקח בכסף מעשר אלמא דאף לקולא קאמר ר"י אבל באמת לק"מ די"ל כר"א ואף דר"א ס"ל דבשהחמיץ אף מפרישין עליו למק"א אבל זאת אינו מפורש בדברי ר"י ולא יכול הגמ' להקשות מזה ומיושב דברי הרשב"ם בפשיטות.

אך דלפי פי' זה נשאר קשה קושית הגמ' מתני' מני כר"י אפי' בלא החמיץ ואי כרבנן אפי' בהחמיץ וא"ל כקושית התוס' דילמא ר"י והתם משום חומרא למעשר, א"כ גם על מתני' קשה אמאי לא קנה מעשר ואין על הדמים קדושת מעשר וראיתי בחידושי הרשב"א שכתב בשם י"מ הפירוש בדברי ר"א כמו שכתבתי.

וכתב דלפ"ז מתני דלא כר"י ולא כרבנן רק כריב"נ והיינו לפי פי'רש"י הא מני ריב"נ עיי"ש אבל הוא דוחק גדול דלענין ניקחין בכסף מעשר אין שייך טעמא דאזלינן בתר מראה (וגם רש"י לא כתב רק אם עתיד להחמיץ עיי"ש). לזאת נראה דר"א יסבור כר' יוסי בירושלמי בפ"ה דמעשרות ובפ"א דמע"ש מתני' דר"י היא כו' א"ר אבהו זימנין אמר לה בשם ר"א וזימנין אמר לה בשם ריב"ח והוא שהחמיץ אר"י דברי הכל היא שכן אפי' מי מלח נקנין בכסף מעשר והיינו כדאתמר בעירובין ר"פ בכל מערבין אבל מים ומלח המעורבין כו' חד מתני אמעשר מיתיבי כו' אבל מים ומלח לא נצרכא אלא שנתן לתוכן שמן כו' אין והתניא בן בג בג כו' ובשכר מלמד שלוקחין תמיד משהחמיץ כו' הרי

דקרי הגמ' סתם מים ומלח ואוקמי לה כשנתן לתוכן שמן ומדמי לה לתמד משהחמיץ והיינו ממש כדברי הירושלמי שמדמי תמד שהחמיץ למים ומלח המעורבין והיינו עם שמן ועי' בעירובין שם אבל תמד משהחמיץ אימא קיוהא בעלמא היא קמ"ל ובשכר.
ומדקרי לה קיוהא בעלמא משמע דלא איירי ברמא תלתא ואתא ארבעה רק בפחות דקרי לה בב"ב צ"ז קיוהא בעלמא עיי"ש. ולפ"ז מיושבין דברי הרמב"ם דפסק לה כר"א דפלוגתייהו אף בלא החמיץ ומתני' ככו"ע והיינו כר' יוסי בירושלמי וכסתם גמ' דעירובין והיינו כברייתא דבן בג בג דמרבינן מבשכר תמד משהחמיץ וזהו שכתב הרמב"ם ניקח בכסף מעשר כיין וכשכר ואינו שייך כלל לפלוגתת ר"י ורבנן דאפי' רבנן דס"ל דאין חיוב מעשר משום דהיתר בטל במים אבל לענין ניקח בכסף, מעשר ניקח כשאר פירות.
והשתא שפיר מדוייק גם לשון הרמב"ם שבהל' מעשר כתב שמרי יין שנתן עליהם מים כסוגיא דגמ' דפסחים שהבאנו למעלה דבפורצני התמד פטור ממעשר ור"י ורבנן לא איירי רק בדרווקני דהיינו שמרים, וכן לענין בפה"ג דמדמי לה הגמ' בב"ב למעשר כתב ג"כ הרמב"ם בפ"ח מהל' ברכות שמרי יין יעו"ש אבל לענין ניקח בכסף מעשר ולענין פסול מקוה דלשיטת הרמב"ם דלא תליא בחיוב מעשר נקט תמד סתם דהיינו סתם תמד שנעשה מהמים הניתנים ע"ג שמרים או ע"ג חרצנים דבתרווייהו משהחמיץ ניקחים בכסף מעשר ואינם פוסלין את המקוה.
ולפי הנ"ל מיושב ג"כ מה שפסק הרמב"ם כר"נ א"ר ב"א דמשהחמיץ קנה מעשר וכתב דין המשנה בסתמא דעד שלא החמיץ לא קנה מעשר ואינו פוסל המקוה ופסק דלא כריב"נ, די"ל דהגמ' לא פריך רק לר"נ א' רבה בר אבוה לשיטתיה דהא דניקחין בכסף מעשר או אינן נקחין תליא בחיובא ופטורא דמעשר ולפ"ז גם בשלא החמיץ כיון דעתיד להחמיץ יש בו חיוב מעשר דבודאי לא נוכל לאמר דמתחלה לא היה בו חיוב מעשר ואח"כ כשהחמיץ נתחייב במעשר והעיקר תליא אם הוא קיוהא בעלמא או טעם מעליא גם אם הוא בטל במים או לא וכיון דכשהחמיץ חייב במעשר גם כשלא החמיץ יש בו חיוב רק דלא ידעינן אם עתיד להחמיץ וכ"ז אם תלי בחיוב ופטור מעשרות, אבל לר"א וכפי אוקימתא דר' יוסי בירושלמי דהא דנקנה בכסף מעשר לא תליא בחיוב ופטור דמעשרות רק אם הוה פרי וזה דוקא אם החמיץ אבל בלא החמיץ לא הוה פירא ולא תליא כלל אם עתיד להחמיץ, וכ"ז שלא החמיץ הוה כמים ולא קנה מעשר ולכשהחמיץ אז קנה מעשר ולפ"ז י"ל דגם גבי מקוה אי פוסלתו בשלשה לוגין לא תליא רק אם מיקרי חמרא כמו דאי' במכות גבי ג' לוגין שנפל לתוכן קורטב יין התם חמרא איקרי וכן בעירובין כ"ח ע"ב התם מי צבע איקרי כו' ועי' בתוס' שם ומשמע בהדיא דהעיקר תלוי אם מיקרי

חמרא או לא ומשו"ה לא תליא כלל בעתיד להחמיץ רק אם החמיץ מיקרי חמרא וכ"ז שלא החמיץ מיא איקרי.

ומסתימת הפוסקים נראה דלא ס"ל כסברת הריטב"א שכ' בעירובין דהא דאמרי' תמד אינו פוסל משהחמיץ דוקא שאין שם שלשה לוגין מים יעו"ש גם י"ל דזהו דוקא בתמד של תמרים דאיירי שם הריטב"א (וצ"ע דהרי בגמ' משמע בהדיא דמתניתין לא איירי לכו"ע רק בשמרי יין ולכה"פ בחרצנים יעו"ש) ובתמד דרמא תלתא ואתא ארבע עד שלא החמיץ צ"ע דכפי הנראה לכו"ע אף בשלא החמיץ לא הוה כמו מים וי"ל דאיירי במראה מים משו"ה עד שלא החמיץ פוסל בשלשה לוגין היינו בשלשה לוגין מים וברמא תלתא ואתא תלתא ופלגא י"ל דאין זה אלא קיוהא בעלמא ועד שלא החמיץ למעורב במים הוה דינו כמים וצ"ע שבשו"ע ורמב"ם לא הוזכר מזה כלל ובמק"א נדבר מזה ואכמ"ל.

וראיתי במרה"פ שהעיר מהירושלמי על דברי הרמב"ם אבל עדיין אינו מיושב שיניח סוגיא שלמה דבבלי אבל לפמ"ש ר"א בבבלי סובר כר"י ופסק כותיה. הלכות מע"ש ונטע רבעי פ"י הכ"א וכן אין מרכיבין בכפניות של ערלה כו' והוא כר"י בסוף פ"ק דערלה ויעוי' בירושלמי שם מלתא דר"י אמרה אסור בכל ר"י שאל מאן תנא אין מרכיבין בכפניות ר' יוסי כו' והיינו דר' יוסי לטעמיה דס"ל שם סמדר אסור מפני שהוא פרי וא"כ קשה על הרמב"ם דפסק דלא כר"י בסמדר האיך פסק כותיה בהא דכפניות וראיתי ברדב"ז שנדפס מחדש שנתקשה בזה ומה שתירץ הוא תמוה מאד שפירש דהרמב"ם לא יפרש כפניות של תמרה רק המה לולבי של תמרה בעודם רכים יעוי"ש והוא נגד המפורש בכמה מקומות דכפניות הוא תמרים שלא נתבשלו.

אבל האמת הברור הוא דהרמב"ם פסק כמו שמפורש בפסחים נ"ב ובברכות ל"ו ע"ב דבכפניות גם רבנן מודו וכן פסק הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל פ"ה דאין קוצצין כפניות של שביעית וכמו דאמרינן בפסחים שם ר' אילעי בדנסחני קץ אבל בלא"ה אסור משום שכפניות הוה פרי וכסתמא דמתני' פ"ג דעוקצין מ"ז וכן פסק הרמב"ם בהל' טומאת אוכלין פ"א ומ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' שו"י הנ"ל דכל האילנות משיוציאו בוסר ולכאורא הוא נגד דברי הגמ' בברכות ובפסחים הנ"ל דלפ"ז מאי ראיה מייתי הגמ' שמודו רבנן לר"י בשאר אילנות וכבר הקשה כן הכ"מ יעו"ש, אבל באמת נ"ל דהרמב"ם יפרש שאר כל האילנות משיוציאו היינו כשיתחילו להוציא פרי ובשאר כל האילנות משיתחילו להוציא פרי הוי בוסר ולא כבענבים דמתחלה הוי סמדר אין הפי' דמודו רבנן לר"י דבשאר אילנות דסמדר הוי פרי רק דלא הוי סמדר כלל רק תיכף משיוציאו הוה בוסר.

וראיתי ברמב"ם בפי' המשנה דערלה ומשמע כמ"ש הרדב"ז ופי' כפניות לולבי תמרה בתחילת צמיחתן יעו"ש אבל באמת לא הועיל בזה לתרץ הקושיא דא"כ מאי מקשה הגמ' בפסחים גם אכתי קשה דברי הירושלמי בערלה וזה בודאי א"א לאמר דהרמב"ם יחלק בין כפניות דערלה לכפניות דהתם גם נצטרך לאמר דהירושלמי יפרש כפניות דלא כפי' הר"מ אך באמת יעוי' בר"מ פ"ז דשביעית שפי' לולבי היינו פרח ויעוי' בעוקצין שפי' כפניות המה עוקצי התמרים בתחלת צמיחתן וע"כ דהפי' הוא ג"כ הכא כן כי לולבי בתמרה המה העוקץ והפרח ושפיר הביאו הגמ' בפסחים ובברכות דכפניות המהתחלת הפרי ואם נאמר דסמדר לא הוה פרי גם כפניות לא הוה פרי דהעוקץ בתאינים לא עדיף מפרח בשאר פירות ועולים דברי הירושלמי והרמב"ם בפי' כפניות כאחד רק שהרמב"ם פוסק כמסקנת הגמ' דבשאר פירות מודו רבנן לר"י (גם צ"ל דסמדר הוא חלק הפרח שממנו יוצא הפרי ולולבי בכל האילנות נקרא העוקצים ושאר הפרח וזהו הענפים הרכים בראש הענפים הקשים) ויעוי' בר"מ פ"ג דעוקצים מ"ב מה שפי' על לולבי זכרים ויעוי' ברמב"ם פ"י מהל' מ"ש ונ"ר שכתב דנ"ר אין נותנין במתנה רק שהוא בוסר ולכאורא הוא נגד דברי הגמ' בקידושין נ"ד הב"ע כשהוא סמדר יעו"ש ומ"ש התוי"ט לחלק בין איסור הפרי לאיסור הנתינה דהפרי אסור כשהוא בוסר אבל ממון גבוה לא הוי רק כשיגמר הפרי לא הועיל בזה ליישב מה דאמרינן קידושין שם ודלא כר"י דאמר סמדר הוי פרי לפי דבריו הלא אף לר"י י"ל דלענין היתר נתינה אף הוא יודה דבעי פרי גמור.

ולכן צ"ל דהרמב"ם פוסק בזה דלא כהגמ' דקידושין רק כהירושלמי דערלה פ"ג דדריש מפרי ולא בוסר וס"ל דבנטע רבעי בעי' פרי גמור או י"ל דס"ל להגמ' בקידושין דר"י אוסר בסמדר קאי על כל מה שמפורש במתני' היינו ערלה ורבעי ונזיר וכיון דס"ל דסמדר אסור גם ברבעי הלא דלא דריש פרי וא"כ גם לענין ממון גבוה הוי כשהוא סמדר ולא נקיט הגמ' סמדר רק לרבותא דר"י אבל לדידן ברבעי גם בוסר לא הוה פרי ויעוי' בתוספתא פ"ב מפאה מי שהיה לו חמש גפנים ובצרן פטור מן הלקט כו' ומן הרבעי וחייב בעוללות, והובא בירושלמי פאה פ"ג ומ"ש בירושלמי ומן הערלה בודאי הוא ט"ס אבל מ"ש ומן הרבעי צ"ע הטעם כיון דמשיגמר הפרי אסור ברבעי מה שאינו בוצר כדרך שאר הבוצרים.

אך הירושלמי והתוספתא יש לאמר דאיירי בפירות שאינם גמורים, ומ"ש בירושלמי שם כאן וכאן בפירות גמורים ושאינם גמורים י"ל דהיינו דוקא גם בגמורים יש לפטור ולקט אם בוצרן לאכל ענבים אבל התוספתא מיירי בשאינם גמורים, אבל אכתי צ"ע דברי הרמב"ם ספ"ד מהל' מ"ע שהביא ג"כ מי שיש לו ארבע וחמש גפנים כו' פטור מן הלקט

ומן הרבעי ולא חילק בין פירות גמורים לשאינם גמורים וצ"ע לעת הפנאי גם למה לא כתב זאת בהל' מ"ש ונ"ר ובהל' מא"ס בדיני ערלה ונ"ר.

הלכות ביאת מקדש פ"ה הל' י"א הטביל כו' בכל הכלים מקדשין בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם רביעית, בהשגת הראב"ד ובקודח מן הכיור שיש בו לקדש ד' כהנים ועי' בכ"מ שכתב שהרמב"ם מפרש כפי' התוס' שפי' בקודח שממלאין הכיור וסמך א"ע על הא דמבואר בהל' י"ג דצריך להיות בכיור כדי לקדש בו ד' כהנים, וממילא משמע דבממלא מן הכיור איירי יע"ש והוא דחוק מאד שיסתום הדברים ואין זה משמע בלשונו כלל.

ע"כ נראה לי דהרמב"ם לא ס"ל דבעי קודח מתוכו ויפרש הגמ' דלא כמ"ש הכ"מ דהכי אי' התם בדף כ"א ע"ב גופא אריב"ח כל כיור כו' מיתיבי כל הכלים מקדשין בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם כו' בקודח בתוכו והא ממנו אמר רחמנא ורחצו לרבות כלי שרת כו' לזאת ס"ל להרמב"ם דהגמ' לא ידע מריבוי כלי שרת ואצטריך לדחוקי בקודח מתוכו ופריך דאכתי לא תיקן מידי דהא בכיור כתיב ממנו (והפי' בקודח מתוכו הוא כפירש"י דקדח בתוך הכיור כדי דלהוי מן הכיור) ומשני ירחצו לרבות כלי שרת, והשתא לא צריך לשינויי בקודח מתוכו דהא דאריב"ת כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים.

הוא דין מחודש גבי כיור דמצות כיור הוא כדי לקדש בו ארבעה כהנים אבל אינו עיכוב גבי קידוש. משו"ה גבי קידוש משאר כלי שרת, א"צ שיהיו בכדי ארבעה כהנים והכי משמע לשון הרמב"ם מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד כלי השרת ה"ז קידש כו' כו' ובכל כלי הקדש מקדשין בין שיש בהם רביעית כו' כו' כמה מים צריכין להיות בכיור אין פחות מכדי לקדש בו ד' כהנים כו' הרי מוכיח סידור לשונו כי רק דין מחודש הוא במצות כיור שיהיה בו כדי לקדש ד' כהנים אבל אין זה שייך למצות קידוש דאם א"י לקדש מן הכיור ומקדש משאר כלי שרת אין עיכוב כדי לקדש בו ד' כהנים ועי' בפירש"י בדף י"ט אריב"ח כל כיור שאין בו כדי לקדש ד' כהנים כו' כפירש"י שאין בו שאין מחזיק מים שיעור ד' כהנים כו' נראה בהדיא מפירושו דהקפידא הוא שתהא הכלי מחזיק שיעור כזה אבל כמה מים יהיו בו אין קפידא (יעוי' חולין ק"ו כל כלי שאין בו רביעית כו' כל כלי שאינו מחזיק) ולהרמב"ם היה קפידא בשיעור מים שיהיה בו כדי לקדש כמפורש בהדיא בלשונו.

ונראה דלהתוס' יש הכרח מהגמ' דמפרשו כפי' הרמב"ם עי' בתוד"ה בין שאין בהם רביעית למאי דס"ד בשאין קודח יש תימא דגרע מנטילת ידים וי"ל כו' והכא בדהוי בו רביעית מעיקרא ע"ש ולפ"ז ע"כ דהקפידא הוא על שיעור המים לא על הכלי דכיון דלפי'

התוס' איירי בשהכלי מחזיק יותר ל"ק מידי על ריב"ח דכיון דלא איירי כלל במדת הכלי ואפ"ל דרש"י לטעמיה לא יוכל לתרץ כפי' התוס', משו"ה כתב בד"ה בין כו' ואע"ג דלית בהו שיעור לנט"י לגבי קידושין לא בעינן שיעור דלפירש"י ע"כ איירי שאין הכלי מחזיק רביעית ובלשון הרמב"ם אין הכרע שהעתיק לשון הגמ' ואפשר לפרש כפי' התוס' דהיינו שאין בהם מים רביעית אך להרמב"ם בהל' מקואות וכן בהל' ברכות דלדידיה לא ס"ל דין דשיורי טהרה ואין לתרץ כתי' התוס' וצ"ל כתי' רש"י דקידוש ידים שאני דלית בהו שיעור אך בחולין ק"ז מוכח דקידוש יו"ר חמירי וצ"ל דהתם מדרבנן ולטהר בעי שיעור רביעית אבל גבי קידוש יו"ר דלא באו לטהר רק מצוה בעלמא לא שייך שיעור רביעית ויעוי' בתוספתא ידים פ"א הנוטל ידיו צריך ליטול מי רביעית וקידוש יו"ר במקדש אין לו שיעור ומפורש כפירש"י וכן הוא סתימת דעת הרמב"ם כנ"ל והא דהביא הרמב"ם אהרן ובניו ובגמ' איתא משה אהרן ובניו עי' בכ"מ ועי' שאלת הכהנים לה"ג ר"ר ואכתוב מזה בעז"ה במק"א ולדעתי הביא הרמב"ם קרא שהביא הגמ' רק דמפרש לה לא כפירש"י ואכ"מ.

הלכות מעשה הקרבנות פט"ו הל"ז האומר דמי פרה זו כו' יעוי' בכ"מ שכתב והאריך בזה ותמוה לי מ"ש עמ"ש הראב"ד וס"ל שהפדיון בכ"ש כו' די"ל דשמואל לא קאמר אלא בקדשי בה"ב דוקא כו' דהאיך אפשר למטעי בזה דהלא בפ"ה דתמורה דף כ"ז מפורש בפלוגתת ר"י ור"ל על מתניתין זו תמורת זו כו' זו מחוללת ע"ז כו' ואם היה הקדש בע"מ כו' בדשמואל קא מפלגי כו' וכ"ה בב"מ נ"ז יעו"ש הלא בהדיא דשמואל קאי אף על הקדש מזבח וצ"ע לעת הפנאי.

גם תמוה דברי הכ"מ שם שכתב עמ"ש הראב"ד דהלא הקדיש זכר לדמיו קדוש קה"ג כו' ולדברי רבינו י"ל כו' ועי"ל דדייק רבינו לאמר פרה ולא שור כו' דלא מיירי אלא בנקיבה שאינה ראויה לעולה וצ"ע דהלא בתמורהפ"ג י"ט ע"ב על מתני' דהמקדיש נקיבה לאשם כו' ולמכור שלא במום כו' א"ר זאת אומרת הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף כו' הרי דעיקר מלתא דרבא נלמד ממקדיש זכר לאשם וק"ו עולה יעוי' בתוס' תמורה שם והוי ג"כ קדושת הגוף ועי' בתוס' שם ד"ה זאת אומרת כו' ועי' בנזיר כ"ו ע"ב תוד"ה אבל בהמה כו' ויעוי' ברמב"ם פ"ה מהל' עירובין הל' י"ד וצ"ע לבאר דבריו.

הלכות פסולי המוקדשין פ"ז הל' ו' וכן עולת העוף שעשאה למטה אפי' מלק סימן אחד למטה וסימן אחד למעלה פסולה כו' וצ"ע הלא אמרינן בגמ' דהיכא דמלק סימן אחד למטה אפי' למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף פסולה לא נחלקו כו' אלא כגון ששחט מיעוט סימנין בחוץ כו' משמע להדיא דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף גם אם

מלק מיעוט סימנין למטה פסול ולמה דייק הרמב"ם סימן אחד למטה ועי' בזבחים ס"ז ע"א כיון דמלק בה סי' א' נעשית חטאת העוף ועי' ברש"י ד"ה נחית כו' ובחטאת הוי גמר עבודה קודם שחל עליה שם פסול עולה משום עשיית מטה כו' ובד"ה רב אשי כו' מכיון שמלק בה סי' אחד ועדיין לא חל עליו שם פסול עולה חל עליו שם חטאת כשרה הלכך נמשכת כו'.

וצ"ע דהלא למ"ד ישנה לשחיטה כו' חל עליו שם פסול עולה מקודם שחל עליו שם חטאת כשרה ועי' בתוס' ד"ה ועולת העוף למטה כו' וא"ת עולת העוף שעשאה למעלה כמעשה חטאת כו' אשכחן תרי פסולי כו' וי"ל שהמליקה מושכתו ובסי' ראשון ליכא פסול של עולה דנימא תמשך כו' ולפי הנ"ל עדיין קשה למ"ד ישנה לשחיטה כו' דאיכא פסול עולה מקודם גם צ"ע בחולין שם דקאמר היכא דמלק סי' אחד למטה כו' לא נחלקו אלא כגון דשחט סי' אחד בחוץ כו' למה שבק הציור ממלק מיעוט סימנין למטה דנחלקו בזה.

לזאת נראה לאמר דבאמת לא ברירה מלתא אם גם במליקה שייך המחלוקת אם ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף דשמא זביחה נקרא גם מתחלה למ"ד ישנה לשחיטה כו' אבל ומלק מודו כ"ע דאינו נקרא מליקה אלא במעשה מיתה בסימן ורוב בשר דהויא כמתה ומיושבים גם דברי הרמב"ם ולא נקיט רק סי' אחד וצ"ע, ויש להעיר ג"כ דכל הסברא דאי' בדף ל"ו דאף אם אינה לשחיטה אלא לבסוף מ"מ מכשיר הדם גם שיצא בתחלת שחיטה אם לא נתקנח לא אמרינן רק גבי הכשר דם דאף לדידי' נעשה דם שחיטה ולא דם מגפתו דהלא הוא בכלל על הארץ תשפכנו כמים אבל לענין חיובי ופסולי שחיטה נשאר הסברא דאינה אלא לבסוף והיה מיושב בפשיטות.

אבל לדעתי א"א לאמר כן דאדרבא קרא דעל הארץ תשפכנו כמים לא שייך רק בסוף שחיטה דלענין כיסוי בעינן דם הנפש דהוי בגמר שחיטה כן לענין זריקת הדם בעינן דם הנפש וקרא דעל הארץ הלא אתי למעוטי זריקה וכיסוי לזאת נראה כמ"ש למעלה ועי' בתוס' כ"ט ע"ב ד"ה כגון ששחט כו' שהשיגו על פירש"י ולשיטתם גם למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף חייב בשחט סי' אחד בבהמה משום שחוטי חוץ משום דעשה בה מעשה חטאת העוף יעו"ש וע"כ דאף לדידי' בסי' אחד ישנה לשחיטה משום דבעוף כשר ובדף ל"ו אמרינן בנתקנח הדם בין סימן לסימן מבואר דגם בסי' אחד אמרינן אינה לשחיטה וצריך לאמר דדוקא גבי שחוטי חוץ במוקדשין כתבו התוס' כן וצ"ע.

פי"ג הל' א' מחשבת הזמן כיצד כגון ששחט את הזבח לזרוק דמו מאחר שתשקע החמה כו' או להקטיר כו' או לאכול כו' ולא הזכיר שפיכת שירים ועי' במל"מ שכ' דה"ה שפיכת

שירים הוי אכילת מזבח ובכלל זריקה שאם שחט או קבל או הולך או זרק ע"מ לשפוך שירים למחר הוי פיגול וכדאי' בזבחים י"ג וכ"כ לקמן פי"ז דין ז שכתב היה עומד בהיכל ואמר אני מזה לשפוך שירים למחר אבל אם היה עומד בעזרה ואמר הריני שוחט ע"מ לשפוך שירים למחר כו' ולא הוזכר בדבריו רק שחיטה וזריקה ולכאורא הדבר פשוט כמ"ש המל"מ דה"ה בקבלה והולכה מפגל במחשבת שפיכת שירים.

אבל באמת הדבר תלוי באשלי רברבי ופי' דברי הגמ' בדף י"ג הנ"ל דהנה ראיתי דבר תמוה בחידושי הרשב"א והרמב"ן חולין ל"ט ומה במקום שמחשבה פוסלת בד' עבודות שהשיגו על פירש"י. ופירשו דהיינו מעבודה לעבודה שהמחשבה בשחיטה לקבל להוליך לזרוק להקטיר חוץ לזמנו או למקומו פגול ופסול מקום שאין מחשבה פוסלת אלא בב' עבודות כו' כגון שמחשב בשעת שחיטה לזרוק ולהקטיר לע"ז כו' ולכאורא הדבר תמוה והוא היפך סוגיא מפורשת בזבחים בדף י"ג הנ"ל דשוחט ע"מ לקבל אינו פוסל ויעוי' ברז"ה בס' המאור ובחי' הר"ן שפירשו ג"כ כהרמב"ן והרשב"א ומצאתי בתורע"א על משניות שהעיר בזה ונשאר בצ"ע, ומש"כ בס' תפא"י ליישב דפסול מיהא הוי תמוה דבאמת מבואר ברמב"ן דגם פיגול הוי ותו דבגמ' מפורש דגם פסול לא הוי.

אבל באמת כל הראשונים הנ"ל פירשו פי' אחר בגמ' הנ"ל והוא פי' הראב"ד בתו"כ פ' ויקרא פרשה ד' קבלה לא עשה בה מחשבה כמעשה בזבחים י"ג רמי לה כו' ומתרץ רבא הא דאמר הריני שוחט ע"מ לקבל דמה למחר כו' הא דאמר הריני מקבל ע"מ לשפוך שירים כו' יש מפרשים כו' כו' (כפירש"י) ויש מפרשים כי השוחט ע"מ לקבל מחר פסלה כו' אבל המקבל ע"מ לשפוך שירים למחר לא פסלה כו' וראיה לזה הפירוש כו' מיהו דוקא במחשב בקבלה עליהם אבל חשב בזריקה עליהם פסולה כו' כו' יעו"ש וכן כתב בפ' צו פרשה ח' והפי' שהסכימה דעתנו שהשוחט ע"מ לקבל דמה למחר פסלה מחשבה כו' יעו"ש דלהאי פירושא בשוחט ע"מ לקבל למחר הוי גם פיגול ואף דפשוטות הגמ' משמע כפירש"י אבל מי יבא להכריע נגד הראב"ד שהעיר במה שיש לדקדק לפי פי' זה ומ"מ הסכים לפירוש זה.

ולפ"ז ברור שגם הרשב"א והרמב"ן והרז"ה והר"ן כולם פירשו כהראב"ד ומשו"ה כתבו דהשוחט ע"מ לקבל הוי פיגול כי לפי פירושם מפורש בגמ' דף י"ג כדבריהם ויעוי' בגמ' שם ואכמ"ל בביאור הסוגיא, אבל לפ"ז יש מקום להסתפק דהרמב"ם לא הזכיר שפיכת שירים רק בפי"ז ורק בשחיטה וזריקה לזאת יש מקום לאמר דבקבלה והולכה לא פסלה מחשבת שפיכת שירים וכפי' הראב"ד, אבל לפי פירוש זה גם במחשב בשחיטה ע"מ לקבל דמה למחר הוי פיגול כי לפי פירוש זה הוא מוכרח בגמ', והרמב"ם דלא כתב רק

שוחט ע"מ לזרוק ולהקטיר ולאכול ולא הזכיר קבלה נראה דלדידי' לא פסלה מחשבת קבלה וס"ל כפירש"י וממילא ס"ל גם שפיכת שירים פסלה בקבלה כנ"ל.
שם או ששחט הזבח שלא לשם בעליו זוהי מחשבת שינוי השם כו' משמע דלא בעינן שיהיה שוחט ע"מ לזרוק שלא לשם בעליו רק בשחיטה עצמה פסלה שינוי שם בעליו כמו בשלא לשמו דהרמב"ם כוללם יחד ובגמ' דף י' אמרינן ומה השוחט לשם פלוני שהוא כשר כו' ובדף ד' מה שלא לשמה שישנו בד' עבודות תאמר בשינוי בעלים כו' וע"כ הפי' שבשלא לשמו המחשבה בד' עבודות גופייהו משא"כבשינוי בעלים שכולן לזרוק דמו לשם פלוני וראיתי להמל"מ ר"פ ט"ו שהעיר בזה.
וע"כ צ"ל שהרמב"ם יפרש שמחשבת שינוי בעלים ע"כ היינו שיתכפר בו פלוני וממילא שאם חישב בפירוש שהשחיטה תהיה לשם פלוני ושאר עבודות חשב בפירוש שיעשה לשם בעל הקרבן ל"ה מחשבה כלל דשחיטה לבד אינה מכפרת אבל אם חושב בשחיטה לשם פלוני סתם ולא פירש במחשבתו שאר עבודות ג"כ פסול ויפרש הר"מ הא דאינו בד' עבודות ג"כ דאינו דומה למחשבת שלא לשמו דאף אם חישב בפירוש שרק הקבלה יהיה לשם קבלת דם זבח אחר פסול דבעינן שיהא לשם אותו זבח אבל בשינוי בעלים לא מהני בכה"ג אם חישב בפירוש שיעשה הזריקה לשם בעל הזבח, וא"ש שסתם הרמב"ם, והא דלא כתב הדין המפורש דאם פירש כנ"ל דאינו פוסל משום דפשוט דמחשבת שינוי בעלים לא הוי רק שיתכפר בו פלוני כמו שמפורש לקמן פ' ט"ו ואין כפרה אלא בדם ועי' מל"מ שם פ' ט"ו שכתב בדעת התוס' רפ"ק דזבחים ששינוי בעלים אינו פוסל בזריקה והדבר תמוה דהרי בדף ד' אי' אשכחן שינוי קדש שינוי בעלים מנ"ל כו' אשכחן זביחה שאר עבודות מנ"ל כו' כו' אשכחן זביחה וזריקה שאר עבודות כו' וכן בדף ח' אי' אשכחן מצוה בשינוי קדש וזריקה בשינוי בעלים בין למצוה בין לעכב כו' הרי דעיקר שינוי בעלים מפורש בזריקה ובתוס' רפ"ק שהביא המל"מ לא מוכח מידי.
לבד זה ראה חידוש בפי' ר"ח בפסחים ס' ע"ב מה לשינוי קדש שכן ישנו בד' עבודות שכ' ר"ח שם שכן שינוי קדש בארבע עבודות בשחיטה בקבלה בהולכה בזריקה בכל אחת מאלו נפסל לאפוקי בשינוי בעלים דאינו נפסל אלא בשחיטה בלבד כדתנן נמנין ומושכין ידיהם ממנו עד שישחט לאפוקי אם נשחט לשם בעלים אע"פ שנזרק לשם אחר כשר כו' והוא פלא נגד סוגיות מפורשות ועי' בדף ז' ע"ב לענין פסח ויעוי' ברש"י ס"א ע"א ואני שמעתי שינוי בעלים אינו בזריקה כו' וא"א לאמר כן כו' אבל מחשבת שלא למנויו דהיינו שינוי בעלים עיקרה בזריקה הוא כדילפינן בשמעתין לקמן מוכפר עליו כו' והא דכלל רש"י שלא למנויו עם שינוי בעלים רש"י לטעמיה דס"ל שלא למנויו היינו

שינוי בעלים, אבל התוס' ס"ל דשלא למנויו לאו היינו שלא לשם בעלים עיי"ש בתוס' ד"ה ואיתקש אוכליו למנויו אבל דברי ר"ח צע"ג, ועי' בתוס' זבחים י"ד ע"א ד"ה ומה שלא לשמן כו' מה שלא לשמן שכן נוהג בד' עבודות כו' וי"ל דהוה עביד ק"ו משינוי בעלים כו' ומיהו קשה מה לשינוי בעלים שכן פוסל בשחיטה בפסח או בזריקה לחודה וי"ל דשלא לשמן יוכיח כו'.

ודברי התוס' תמוהין דמאי תירצו מתחלה דהוה עבד ק"ו משינוי בעלים אטו לא ידעו דשינוי בעלים פוסל בזריקה לחודה כמ"ש אח"כ, והיותר תמוה מש"כ אח"כ לתרץ שינוי קדש יוכיח הלא פשוט דשינוי קדש פוסל ג"כ בשחיטה לחוד, ובזריקה לחודה כמ"ש מתחלה וכבר עמדו בזה המפרשים ונראה לאמר דהתוס' ס"ל כשיטת ר"ח וכמ"ש המל"מ בשיטתם רפ"ק דשינוי בעלים אינו פוסל בזריקה לחודה, ומ"ש דשינוי בעלים פוסל בפסח בשחיטה ובזריקה לחודה י"ל בכונתם דהיינו בפסח קודם זמנו דאמרינן בפסחים ס"א פסח ששחטו בשאר יה"ש בשינוי בעלים נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו ופסול ועי' ברש"י שם ויעוי' בצל"ח דגם פסח בשאר יה"ש פוסל שינוי בעלים ובשינוי קדש גלי קרא וגם י"ל להתוס' דשלא למנויו דהיינו שינוי בעלים פוסל בפסח גם בזריקה לחודה ול"ד לשלא לאוכליו כיון דשייך שינוי בעלים בזריקה לא גרע משחיטה, וע"ז שפיר קאמרי התוס' דשינוי קדש יוכיח דכשר בשאר ימות השנה, והא דלא פרכי מפסח בזמנו ס"ל דהתם שינוי בעלים פסול אחרינא הוא משום שלא למנויו ולא הוי פוסלו לשינוי בעלים דשאר זבחים דלא שייך בו פסול שלא למנויו משא"כ פסח בשאר יה"ש ולעת הפנאי יש להרחיב הדיבור בזה.

מנחות י"ד הקטיר קומץ להקטיר לבונה ולבונה לאכול שירים למחר עי' בש"מ הנדפס מחדש וכן בגליון בשם רש"ק שמחקו תיבת ולבונה והצדק עמהם לפירש"י שפירש שחשב בשעת הקטרת הקומץ על אכילת שירים ועל הקטרת לבונה אבל ברמב"ם פט"ז פה"מ הל' ז' פירש שהקטיר הקומץ ע"מ להקטיר הלבונה למחר ובשעת הקטרת הלבונה חישב לאכול שירים למחר ולפי שיטת הרמב"ם מוכרח הגי' כמו שהוא בש"מ דלעיל ולבונה לאכול שירים למחר וכן העתיק הכ"מ דברי הגמ' וצ"ע על הכ"מ שהעתיק פירש"י על דברי הרמב"ם ולא העיר שהרמב"ם מפרש דלא כפירש"י ועי' עוד ברמב"ם שם שכתב ובשעת זריקתן והכ"מ כתב שהוא ט"ס וצ"ל הקטרתן ובאמת בפ' י"ג כתב ג"כ הרמב"ם בשעת זריקתן וכבר העיר המל"מ וי"ל דדבר גדול השמיענו הרמב"ם דאינו נפסל רק בשעת זריקתן למזבח אבל לא בשעת שכבר מונחין על האש והיפך בהן במחשבה אף קודם ששלט בהן האור מחמת שהקטרת הקומץ ילפינן מזריקה כמו דמבואר לעיל ט"ו

ובזבחים י"ג ממילא אינו מפגל רק כמו בזריקה דאינו מפגל רק בשעה שזורק מידו על המזבח אבל לא אחר שכבר מונח על המזבח אף שעדיין לא שלטה בו האור.

הלכות מעילה פ"ז מהלכות מעילה הל' א' אמר לשלוחו תן חתיכה של בשר לאורחין אמר להם טלו שתים שתים בעה"ב מעל שהרי נעשה דברו והשליח פטור מפני שהוא מוסיף על שליחות בעה"ב ולא עקר את השליחות אבל אמר להם השליח טלו אחד מדעתי שניהם מעלו נטלו האורחים שלש שלש אף האורחין מעלו מפני שכ"א עשה שליחות חבירו והוסיף מדעתו נמצא חבירו חייב מפני שנעשה דבריו ולא נעקרה השליחות והוא חייב ע"ז שהוסיף מדעתו.

ולכאורא תמוהין דבריו דהלא בכתובות צ"ח איבעי' להו אמר לו בעה"ב זבין לתך וזבין כור כו' מוסיף על דעתו כו' או מעביר כו' ת"ש אמר בעה"ב תן חתיכה כו' אא"א מעביר אמאי מעל בה"ב הב"ע כגון שאמר טלו אחד מדעתי כו' וא"כ כיון שהרמב"ם פסק דמוסיף על דבריו הוי למה לא די דיאמר השליח טלו אחד מדעתי וכבר תמה בזה הכ"מ יעוי"ש מ"ש בזה.

ולי נראה בזה בפשיטות ע"פ מה דלכאורא תמוהים עוד דברי הרמב"ם מה שהוסיף בהל' ב' בד"א שהיתה החתיכה מקדשי בה"ב אבל אם היה בשר עולה וכיוצא לא מעל אלא האוכל שהרי הוא חייב באיסור אחר כו' ובכה"ת אשלד"ע חוץ ממעילה כו' והוא מהתוספתא ולכאורא יפלא דנהי דעל האכילה הוי שלד"ע באיסור אחר אבל על הוצאה מרשות גבוה הוי כמו כל הקדש א"כ ימעלו כולם על ההוצאה מרשות הקדש דבזה הלא יש שליח גם דקדוק לשון הרמב"ם שכתב לא מעל אלא האוכל הלא המעילה הוי טרם האכילה, לכן נראה בזה עפמ"ש האחרונים והובא בב"ש אה"ע סי' כ"ח דבנותן לפני אורחים לא קנו עד שיאכלו (והארכתי מזה במק"א ויעוי' בנדרים ל"ד א"נ דאזמניה כו') ולפ"ז נ"ל דהרמב"ם בהל' ב' מפרש גם דבריו בהל' א' דבאומר לאורחים כולם לא מעלו עד שיאכלו האורחים ומטעם שליח לדבר עבירה במעילה נגעו בה אבל לא מטעם הוצאה מרשות הקדש הוי מעילה זו, ולפ"ז י"ל כיון דקיי"ל דלא הוה מעביר על דעתושל בעה"ב רק מוסיף על דבריו, א"כ מה שאמר להם טלו שנים לא אמר אלא מטעם שליחות בעה"ב ולא נתכון הוא בעצמו לעשותם שלוחים א"כ מ"ט ימעול (בשלמא אם נאמר דמטעם הוצאה מרשות גבוה הוא אף אם לא נתכון הוא בעצמו כיון דעל חתיכה זו לא מעל בעה"ב ממילא מועל השליח דלא גרע מנזכר בעה"ב ולא נזכר שליח דהשליח מעל כמו שמבואר במעילה וברמב"ם הל' ה') הלא לא עשאן לשלוחיו משו"ה כתב הרמב"ם שפיר דלא מעל השליח אא"כ אמר להם בפירוש מדעתו דאז נעשו שלוחיו ומדוייק

לשון הרמב"ם והשליח פטור מפני שהוא מוסיף על השליחות כו' מפני שכ"א עשה שליחות חבירו כו' נמצא חבירו חייב' מפני שנעשו דבריו כו' דלכאורא הלא השליח א"צ שיעשה שליחותו ולא מטעם שליחות חייב דהלא ממש מוציא את החתיכה השניה מרשות הקדש.

אבל לפי הנ"ל מיושב שפיר דגם השליח ל"ה מוציא מרשות הקדש רק על אכילת האורחים הוא חייב מטעם שליחות ולא עיינתי בזה רק לפום רהיטא הדברים ישרים וראויים להאמר בכונת הרמב"ם והגמ' בכתובות לא חידשה רק דלמ"ד מעביר על שליחותו על של בעה"ב צריך לאמר להם טלו אחד מדעתו של בעה"ב ואחד מדעתי וזה השמיט הרמב"ם דכיון דפסק דמוסיף הוא על דבריו לענין חיובא של בעה"ב א"צ לאמר להם טלו אחד מדעתו של בעה"ב רק על החתיכה השניה צ"ל טלו אחד מדעתי וה"ה אם אמר להם סתם טלו מדעתי אבל א"צ שיאמר להם טלו מדעת בה"ב כיון דלא עקר שליחותו דהרמב"ם ס"ל דמוסיף על דבריו הוי כנ"ל.

הלכות קרבן פסח חולין י"ז ע"ב אר"ה בר ר"ק ארשב"ל ג' פגימות הן פגימת עצם בפסח כו' הרמב"ם השמיט לדין זה ומפרשיו לא העירו בזה ומצאתי במנחת חנוך שהעיר בדבר ההשמטה ונשאר בצ"ע. ולחומר הענין נראה לאמר ע"פ מה דאי' פסחים פ"ד ע"ב א"ל אביי ולטעמיך משחשיכה נמי ניתי גומרתא כו' אלא מאי אית לך למימר אביי אמר משום פקע רבא אמר משום הפסד קדשים כו' ובדף פ"ה ע"א קולף עד שמגיע לפרק למה לי קולף עד שמגיע כו' נקליף ביה פורתא ונתברי' אביי אמר משום פקע רבינא אמר בקולית וצריך טעמא אמאי לא ניחא לרבא טעמא משום פקע ול"ל דניחא ליה האי גזירתא אכתי למה לא ניחא לרבינא גזירה משום פקע ומוקי בקולית דמשמע בהדיא דלדידי' בעצם אחר לא צריך לקלוף עד שמגיע לפרק רק קולף ביה פורתא ושובר למ"ד עצם שיש עליו כזית בשר שלא במקום שבירה אינו חייב ואמאי לא חיישינן משום פקע דבודאי שכיח ומצוי כידוע ועי' ברמב"ם פ"ו השובר את העצם כו' אפי' אחר כמה ימים כו' ה"ז לוקה כו' לפיכך שורפין עצמות הקדשים בכלל הנותר מבשרו שלא יבא לידי תקלה ופשטות הלשון משמע דתקלת שבירת עצמות הוא ואכתי קשה ליחוש בשריפה משום פקע ועי' במל"מ: לזאת נראה דאביי שחשש משום פקע והיינו שיהיה נעשה סדק בעצם מחמת חום השריפה דזהו שכיח והוא ס"ל כרשב"ל דפגימת עצם מיקרי שבירה ורבא ורבינא לא ס"ל חשש פקע דס"ל שבירת עצמות היא שבירה ממש אבל פגם וסדק אין זה שבירה והרמב"ם פסק כרבא ורבינא לזאת לא הביא הך דרשב"ל, ועי' בפי' ר"ח משום פקע כלומר כששובר העצם אינו מתפרק כמו נסירה אלא נסדק חיישינן שמא

יעלה הסדק במקום בשר כו' ואפ"ל דמשום הכי לא פליג רבא על אביי בדף פ"ה כמו בדף פ"ד דהכא אליבא דרשב"ל קיימי דס"ל פגימת עצם ורבינא אולי לא שמיעא ליה הא דר"ה ב"ק וצ"ע.

ואחר החיפוש לא ראיתי מי שהעיר בזה רק להרש"ש בחולין שם ורוצה לאמר ע"פ מסקנת הגמ' דחולין י"א אע"ג דכתיב אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים וכן לעומת העצה תמימה מ"מ היכא דלייף לית לן בה כן היכא דלייף ל"ה שבירת העצם ולא אמר כלום וחלילה לאמר כן דא"כ אפשר לשבור עצם הקולית ולהוציא המוח והוא נגד הסוגיא ומסקנא דפסחים וכן בחולין י"א שם מביא הגמ' משבירת העצם וקאמר דמנח גומרתא ולא קאמר דפלי לה הרי מוכח בהדיא דאם פותח עצם עד החלל בעצם שיש בו חלל הוי בודאי שבירה ולא נחלק אדם ע"ז.

ועי' ברמב"ם הל' מעה"ק הל' י"ט שכתב וז"ל ולמה לא יחלקו האבר הגדול של שור לחלקים שנ' ונתח כו' ולא נתחיה לנתחים בד"א בקרבנות הציבור אבל עולות היחיד אם רצו להוליך נתחיה בפחות מאלו או ביותר מוליכין ומשמע מלשונו דהאי בד"א קאי גם על ולא נתחיה לנתחים דלא דקדקו בזה בקרבן יחיד ואם היה הרמב"ם מפרש כפירש"י דאסור לנתוח נתחיה לנתחים היה גם עולת יחיד אסור.

לזאת נראה דהרמב"ם מפרש דלאו איסור הוא רק דהלשון וערך נתחיה משמע דא"צ לנתח העולה רק לנתחים ולא נתחיה לנתחים וא"א לא אזלינן בתר רובא הלא מחויב לנתח נתחיה לנתחים אבל איסורא ליכא ומשו"ה בקרבן יחיד דלא זכו הכהנים של בית אב הרשות ביד בעל הקרבן לתן למי שירצה ולחלק לחלקים רבים קטנים וצ"ע ועי' בירושלמי פסחים פ"ז הלכה י"א דאי' התם וכמה ישבור ר"י ור"ז בשם ר' יוחנן עד כדי שתהא היד מחגרת ר' יונה אמר ר"ז ור' בא תריהן בשם ר"י חד אמר כדי שתהא היד מחגרת וחורנא אמר אפי' צפורן מ"ד יד כ"ש צפורן מ"ד צפורן אבל יד לא ועי' בש"ק שהקשה על השמטת הרמב"ם ונשאר בצ"ע.

ואפ"ל עוד ע"פ מה דאי' בירושלמי שם עוד ר"י ורשב"ל דאמרין תריהן לעולם אינו חייב עד שישבור עצם שיש עליו בשר וממקום בשר ר"י בר אחא בשם ר"ש ב"א בעי מעתה לעולם אינו חייב עד שיטול אבן וירסס, ועי' בק"ע ובפ"מ והוא דחוק. ונראה לפרש דכונת רשב"א דאם אינו חייב אלא על מקום בשר א"כ לא נוכל לאמר לחייב על שבירת עצם בפגימה כ"ש דהלא פגימה כ"ש לא משכחת לפרק בסכין או בקופץ לחתוך בעצם הרי מקום הפגימה מגולה בבשר ולא משכחת לה שבירת עצם עד שיטול אבן וירסס והיינו שבירה ממש לזאת כיון דחזינן בש"ס דילן דרשב"ל סבר דאינו חייב אלא על

מקום בשר ור' יוחנן שקיל וטרי עמיה הרי דלא ס"ל הא דאמר ר"ה ב"ק בשם רשב"ל ולא אמרה רשב"ל דפגימת עצם לא משכחת לה עד שיטול אבן וירסס וע"כ סוגיא דגמרא בפסחים דהיא בדוכתה לא ס"ל הא דפגימת עצם רק שבירת עצם הוי שבירה ממש לזאת השמיטה הרמב"ם.

שם בירושלמי עצם לחייב על כל עצם ועצם הדא דתימר בהתריה אחת אבל בשתי התריות שכן אפי' עצם אחד שברו וחזר ושברו חייב שתים והנה חידוש דין הוא לחייב על כל עצם ועצם והשמיטו הרמב"ם וי"ל דהברייתא הזאת אתיא כסומכוס חולין פ"ב והירושלמי ס"ל דסומכוס לא מטעם אוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד מחייב שתים רק דגופין מחולקין ועי' שם דאכל משני גידין מירך של ימין ומירך שמאל סופג שמנים דאתיא כסומכוס דאכל שני זתים בהעלם אחד חייב שתים והירושלמי יסבור דשניגידין כיון דכתיב סתם ע"כ לא יאכלו ג"ה אשר על כף הירך ומטעם זה קיי"ל דג"ה הוא בריה וממילא הוי שני יריכות כמו שני גופין ולסומכוס דס"ל גופין מחלקין חייב שתים.

ומיושב בזה מה דקמ"ל אכל מזה כזית ומזה כזית דלכאורא לסומכוס גם מירך אחד לוקה פ' אם ס"ל דאכל שני זתים בהעלם אחד חייב שתים ולשיטת הירושלמי דס"ל מטעם גופין מחלקין ושתי יריכות הוה כשני גופין א"ש אבל לגמ' דידן לכאורא קשה וצ"ל דקמ"ל דפשיטא ליה לת"ק דר"י דחייב על ירך של ימין וירך של שמאל דלא כר"י וא"כ לדידן דקיי"ל כרבנן דפליגי אסומכוס ולא ס"ל גופין מחלקין אינו חייב על כל עצם ועצם ושפיר השמיטו הרמב"ם.

ועי' ברמב"ם פ"ח מהל' מ"א שהביא דין המשנה אכל מזה ומזה כזית סופג שמנים ולכאורא תמוה דהלא בדף פ"ב קאמר הגמ' דאתיא כסומכוס ולרבנן דקיי"ל כוותיהו אין סופג אלא מ' ועי' בהה"מ שכונת הרמב"ם לשתי התריות ולכאורא צ"ע דא"כ למה הביא הרמב"ם דין זה הלא בכה"ת קיי"ל דאכל בזאח"ז בשתי התראות דלוקה שתים וצ"ל דדרך אגב השמיענו דלוקין על ירך ימין וירך שמאל וצ"ע והנה דרשה כזאת מצינו במכות כ' ע"ב מנין למשרט חמש שריטות על מת א' שהוא חייב על כל אחת ת"ל ושרט כו' ועי' ברש"י שדחק בזה ולכאורא תמוה דא"כ גם גבי קרחה ל"ל להגמ' לדרוש מלא יקרחו קרחה ודריש הגמ' מקרחה יתירא היה להו לדרוש מלא תשימו קרחה דכתיב גבי ישראל כמו מושרט.

לזאת נראה דבאמת גם גבי קרחה דרשינן משרטת יתירא דכתיב גבי כהנים וכ"ה בתו"כ פ' אמור ע"ש פ"א לא יקרחו יכול על חמש קרחות לא יהיה חייב אלא אחת ת"ל קרחה כו' יכול בכהנים כו' אבל ישראל כו' לא יהיו חייבים אלא אחת ת"ל קרחה קרחה לגז"ש

כו' ובבשרם לא ישרטו שרטת יכול על ה' שריטות לא יהיה חייב אלא אחת ת"ל שרטת לחייב על כל שריטה כו' יכול הכהנים כו' אבל ישראל שלא ריבה כו' לא יהיו חייבים אלא אחת ת"ל שרטת שרטת לגז"ש הרי מפורש בתו"כ דמשרט ושרט לא נוכל לחייבו על כל שריטה ועי' בתו"כ פ' קדשים דדריש מושרט כדאי' בגמ' דילן וע"כ דהוא פלוגתא דתנאי.

ולפ"ז י"ל דדרשא דירושלמי מועצם לחייב על כל עצם ס"ל כתו"כ פ' קדשים דדריש מושרט והעיקר כתו"כ דפ' אמור והובא בגמ' דילן כ' ע"א על קרחה ודרשא דושרט לא הובא רק מפני ר' יוסי שהוזכר בתו"כ שם וליתא בפ' אמור עיי"ש ועי' ברמב"ם פי"ב מהל' ע"ז שהביא הא דשריטה אחת על ה' מתים וחמשה שריטות על מת א' וכ' ודוקא שהיתה התראה על כל אחת ובקרחה הביא אם קרח ה' קרחות בב"א חייב על כל אחת בהתראה אחת והו"ל להביא גם על ה' שריטות דאילו בה' התראות מאי קמ"ל ולכאורא משמע דעל ה' שריטות אינו חייב בב"א וצ"ע למה.

לזאת נראה דגם על ה' שריטות בב"א חייב רק כיון דבגמ' לא הוזכר רק על קרחה לא רצה הרמב"ם לכתוב דין שלא הוזכר בגמ' עוד שם בירושלמי ר' ירמיה בעי לית הדא פליגא על רשב"ל דרשב"ל אמר עצם שאין עליו בשר מותר לשוברו לא אמר אלא שלא ילקה הא לאסור אסור ועי' בפ"מ ובק"ע שנדחקו הרבה לפרש דהא דאמר רשב"ל מותר היינו שלא ילקה והוא דחוק מאד לפרש מותר אסור ועוד דא"כ מאי קאמר ר"י לרשב"ל ויחלוף הבשר מן העצם ויהנה מן העצם.

לזאת נראה לפרש דקאי על הא דאמר מתחלה ר' יוחנן ורשב"ל דאמרי תרווייהו אינו חייב עד שישבור עצם שיש עליו בשר כו' וקאמר ר' ירמיה הלא לית הדא פליגא על רשב"ל דאמר מותר היינו הלא ר"י ורשב"ל קיימי בחדא שיטתא וקאמר ע"ז לא אמר אלא שלא ילקה היינו ר"י אינו מודה לרשב"ל אלא שלא ילקה אבל ס"ל דאסור אף באין עליו בשר וכדאתמר לעיל ריש הלכה י' עצם שאין עליו בשר ר"י אמר אסור לשוברו רשב"ל אמר מותר לשורפו.

ושיטת הרמב"ם י"ל ברור דס"ל שאיסור יש אף באין עליו בשר מדכתב דאין חייבין עליו משמע דאיסורא איכא ועי' במל"מ שם שנסתפק בזה ולפי הנ"ל הדבר פשוט דקיי"ל כר"י לגבי רשב"ל דאיסורא איכא אך לכאורא צ"ע דמאי הקשה הגמ' בדף פ"ה מתיבי אבר שיצא מקצתו כו' וא"א אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה יש עליו כזית בשר במק"א מנין בו משום שבירת העצם כו' נקליף ביה פורתא ונתבריה כו' הלא איסורא איכא אבל באמת לק"מ דהקושיא קאי על רשב"ל דהוא קא"ל דאבר שאין עליו כזית בשר במקום

זה כו' אין חייבין עליו והוא ס"ל בירושלמי דאף איסורא ליכא ושפיר הקשה אבל לדידן קיי"ל כר"י דאף באין עליו בשר כלל איסורא איכא, ובזה מיושב מה דלכאורא קשה על מ"ש הרמב"ם פ"ט הל' ב' אבר שיצא מקצתו חותך הבשר כו' וקולף את הבשר כל שבפנים יאכל וכל שבחוץ ישרף כשהוא מגיע לעצם חותך בקופץ אם היה שאר קדשים ואם היה פסח שאסור לשבור בו עצם קולף עד הפרק ומפרק האבר שיצא מקצתו מן הפרק ומשליכו לחוץ ולכאורא צ"ע כיון שכ' הרמב"ם שקולף כל הבשר מה שבפנים יאכל ומה שבחוץ ישרף אמאי אינו שובר העצם ומה שבפנים מותר, בשלמא מה שבחוץ י"ל דהוי שימוש יוצא בשלמא במשנה אינו מבואר דקולף בשר היוצא ואפשר דשורף הבשר עם העצם אבל להרמב"ם שכ' בהדיא דקולף כל הבשר הלא מותר לשבור העצם וראיתי להמנחת חינוך שנתקשה בזה אבל באמת לק"מ דלדידן דקיי"ל כר"י אסור לשבור עצם אפי' שאין עליו בשר וכל השקלא וטריא הוא דוקא לרשב"ל דס"ל מותר.

מ"ש הרמב"ם דמשליך העצם צ"ע הלא כתב בפ"י לפיכך שורפין עצמות הפסח בכלל הנותר שלא יבא לידי תקלה ומשמע אפי' עצמות שאין בהן מוח ועי' בהל' פה"מ פי"ט שכתב בהדיא כל עצמות הקדשים שאין בהם מוח וכ"כ בפי"ט מהל' פה"מ הל' ט' כל עצמות הקדשים שאין בהם מוח אינן טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח ועי' במל"מ פ"י מהל' ק"פ ושם שרוצה לפרש שאין בהם מוח היינו שלקח המוח מהם אבל עצמות שאין בהם מוח אינן טעונין שריפה וכדמשמע פשטות לשון הגמ' פ"ג ע"א העצמות כו' ישרפו בששה עשר כו' דלית בהו מוח כו' נשדינהו כו'.

אבל פשטות לשון הרמב"ם כל עצמות הקדשים שאין בהם מוח לא משמע כן והיה לו להביא אוקימתת הגמ' שמצאן חלוצין וצ"ל דס"ל שמוש נותר לאו מלתא היא לענין שריפה אע"ג דלענין לטמא הידים פסק דהוי מלתא ומשו"ה כתב סתם כל עצמות הקדשים שאין בהם מוח אף שידוע דחלצינהו לאחר זמן איסורו חוץ מעצמות הפסח דאם נתיר להשתמש בהם אם נחלץ מהם המוח יבא לידי שבירת העצם, גם י"ל דאם נאמר שמוש נותר מלתא היא גם לענין שריפה כמו לענין טומאה א"כ שמוש יוצא יהיה טעון שריפה אף דיוצא אינו מטמא הידים מ"מ לענין שריפה אם שמוש נותר מועיל לענין שריפה גם לענין יוצא יהיה טעון שריפה והאיך כתב הרמב"ם ומשליך העצם לחוץ אע"כ דס"ל להרמב"ם דשימוש נותר לאו מלתא היא לענין שריפה רק בעצמות שיש בהם מוח דלא ליתי לידי שבירה דכל עצמות שיש בהם מוח ע"כ באין לידינותר וגם לענין נותר י"ל דעצם שאין בו מוח אף דשימש נותר שהיה עליו בשר נותר מ"מ אינו טעון שריפה ועי' במל"מ מ"ש בזה.

פ"ח מק"פ הל' י"ד פסח נאכל כל הלילה והיינו כר"ע והתו' במגילה כ"א כ' דאיכא תלתא סתמי כראב"ע בריש ברכות וסוף ע"פ הפסח אחר חצות מטמא ובפ' איזהו מקומן ונראה בהקדם הר"מ בפ"ח מהל' מעה"ק כ"ח אינו טעון שבירה אלא בחטאת ולא בשאר ק"ק וקשה א) הא בכל האיסורים אינו יוצא כ"ח מידי דופיו, ב) מתוספתא ערוכה והיא קושית הראב"ד ר"ש אומר ק"ק אינן טעונין מו"ש אלא מדיחן במים משום נ"ט וכ"ח ישבר, ג) מסוגיא דזבחים צ"ה תנור של מקדש של מתכת ולא של חרס משום שירי מנחות דאיכא בלע שמן ועי' פירש"י ומנחת חוטא דאין בו שמן.

ונראה לתרץ דבפי' המשניות כ' הר"מ הא דק"ק טעון מו"ש היינו משום שמנונית בעין והיינו משום דאם נאמר מחמת בעין לא נצטרך לאמר דגזה"כ הוא ומשו"ה א"צ כ"ח שבירה ואף דהר"ן כ' בסוף ע"ז דהרמב"ם סבר אף שמנונית בעין ע"ג הכלי נפגם י"ל דהר"ן כ' לתרץ הא דטעון מו"ש היינו דהבלוע בעצמו אינו נפגם וצריך לבערו מן העולם רק דנ"ט לפגם והרא"ה לא ס"ל כן רק דהטעם בעצמו נפגם וי"ל דהרמב"ם כן ס"ל ומ"מ הבעין אינו נפגם וצריך לבערו מן העולם.

והנה הרא"ם תי' על הקושיא דלמה טעון מו"ש הלא הוה נט"ל משום דבאין כאחד א"כ מוכרחין אנחנו לאמר דגם בשאר קדשים כ"ח ישבר אמנם יש להוכיח דלא אמרינן כן דבסוגיא דזרוע בשלה אתמר אמר רבא לא נצרכא אלא לטע"כ כו' ולגמר מיני' גלי רחמנא גבי קדשים יקדש כו' ופירש"י משום דמשרת אתי להמל"א וי"ל יקדש גבי חטאת רק להמל"א יקשה ל"ל יקדש ת"ל.

מדבעינן מו"ש ומוכח כס' הרא"ש ולא כהרא"מ אמנם לר"ש דס"ל כ"ש למכות וא"כ משרת אתי לטע"כ וא"כ יקדש אתי להמל"א ולענין קרבן דבקרבן ר"ש מודה ושפיר נוכל לאמר כהרא"ח משו"ה אמר ר"ש קדק"ל כ"ח ישבר אבל להרמב"ם דמוכח דלא כהרא"מ. ויש לתרץ גם קושיא מתנור של מקדש בהקדם לתרץ רש"י בפס' כ"ט קדרות בפסח קסבר רבי נ"ט לפגם אסור והקשו התוס' הלא רב מסופק בע"ז אי קסבר נט"ל די"ל כסברת הר"ן הנ"ל דהטעם בעצמו אינו נפגם וצריך לבער הבלוע וה"ה גבי פסח לר"י דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה אבל קשה לפ"ז אמאי כ"ח ישברו לעבד היסק והניחא לפום שינויא בתרא דמהני היסק והשתא י"ל להר"ש דרבא ס"ל כשינויא קמא י"ל סברת הר"ן אבל לשינויא בתרא מוכרח לאמר דרב ס"ל נ"ט לפגם אסור ומתורץ קושית הבה"ז דלס"ד י"ל ס' הר"ן ולא נצטרך לאמר משום בעין ושפיר אף בכ"ח טעון שבירה אף בכל הקדשים והתם קאי לס"ד אבל לפי המסקנא ליכא למימר כהר"ן ומוכרח לאמר משום בעין וא"כ בק"ק כ"ח אינו טעון שבירה.

ועל טעמא דהרא"מ איכא למיפרך מהא דאתמר במכילתא למ"ל בקר שני לומר שנעשה נותר תיכף בעמוד השחר ולהרא"מ תיפוק ליה מדכתב רחמנא כ"ח ישבר ומו"ש בכלי נחושת ומוכרחין לאמר דבאין כאחד ממילא ידענו שנעשה נותר בעה"ש דאל"כ אכתי נפגם מקודם ולע"ל עד בוקר א"ו דלא כהרא"ח ועי' בברכות דלראב"ע צ"ל עד בוקר לאין שורפין קדשים ביו"ט וא"כ שפיר י"ל כהרא"מ אבל לר"ע מוכרח דרשא דמכילתא וא"כ מוכח דלא כהרא"מ ועי' בפי' המשניות להרמב"ם דמפרש סתם מתני' זה חומר בחטאת דקאי אכולהו אף אשבירת כ"ח וא"כ מוכח מסתם מתני' כר"ע וא"כ הוי תלתא סתמי חדא הא ואידך במגילה לאתויי אכילת פסחים דמצותן כל הלילה ושלישית בפסחים צ"ו פסח מצרים לילה אחת ועי' בגמ' שם דהס"ד כראב"ע ויסבור ברייתא דעשר עטרות ומוכרח לאמר תחומין לאו דאורייתא ומוכרח לאמר דשאני כ"ח שאין עליו דין מו"ש וא"כ מנ"ל דאין שלד"ע ומוכרח לדרוש הוא עיין פר"ד דרוש י"ג דמאן דדריש הוא ס"ל לה"פ לשתן ועריכתן בחוץ וא"כ ס"ל למעט מנחת נסכים מחימוץ וא"כ ס"ל או דמי פירות עם מים הוה נוקשה או דמי פירות עם מים מחמיצין ושפיר הוה אפשר דיהיו בחמץ דתודה שמן ונוכל לגמור מיני' ונסתר לימוד דר"ע.

הלכות בכורות פ"ד הלכה י"ד המבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים והבא אחריו בכור כו' ואם חתך אבר והניחו אבר והניחו עד שהשלים רובו הרי כל האברים צריכין קבורה ונפטרה מן הבכורה כיון שיצא רובו בין שלם בין מחותך והרי הוא לפנינו נתקדש למפרע, יצא שליש ומכרו לנכרי כו' נתקדש למפרע ונפטרה מן הבכורה כו' יעו"ש ועי' בחולין ס"ט ע"ב ופסק כר"ה ועי' בתוס' ע' ע"א ד"ה מאי לאו כו' כו' ואמאי דמחתך נמי לא קשה ליה היכי מטיל בו מום דאיכא לאוקמי בנפל כו' א"נ מחתך קודם שיצא לאויר העולם וצ"ע על הרמב"ם שכתב סתם ומשמע דמותר לחתוך קודם שיצא רובו אפי' אם הוא חי ונשארה קושית התוס' כיון דקדוש למפרע הלא מטיל מום ועי' בתוס' ס"ט ע"ב ד"ה ר"ה כו' דהגמ' בבכורות ל"ה ובתמורה כ"ד דמשמע דמותר להטיל מום קודם שיצא רוב ראשו יעו"ש כל זה הוא דלא כר"ה, ומכח זה הוכיח הרא"ש דלא כהרמב"ם והלכה כרבה ולא כר"ה יעו"ש.

והנראה בזה דלכאורא קשה להבין הסברא דמותר להשליך לכלבים הלא כיון שיצא רובו אגלי מלתא למפרע דהוא קדוש ונתקדש בשעה שיצא לאויר העולם מאי נ"מ הא דליתנהו בשעת יציאת רובו ע"כ צ"ל דההסבר הוא כמ"ש למעלה (לענין ישנה לשחיטה כו') דבשעת יציאת רובו אז נתקדש גם מיעוט הראשון שיצא מתחלה אבל קודם יציאת רובו עדיין חולין גמורים היו לזאת מותר להשליכו לכלבים משא"כ מכירה לעכו"ם כיון

דנתקדש למפרע פקע מכירה של א"י ולפ"ז לא קשה קושית התוס' דהלא בשעת יציאת המועט עדיין חולין הוו ורשאי להטיל בו מום ואח"כ בשעת יציאת רובו חלה עליו קדושה אבל הוא קדוש כבכור בעל מום, ושפיר קאמר דמחתך ומשליך ול"ק דהרי הוא עושה אותו בע"מ דהלא בהיתר קא עביד ונתבררה שיטת הרמב"ם שכתב סתמא מחתך אבר אבר ומשליך ולא חילק בין שהוא נפל בין שהוא חי וגם פסק שפיר כר"ה ולא קשה קושית התוס' מסוגית הגמ' בבכורות בתמורה דאף לר"ה רשאי להטיל בו מום קודם יציאת רובו.

והנה התוס' כתבו דלמ"ד מכאן ולהבא הוא קדוש ואם חתך אבר והניח דמותר להשליך מ"מ כשיצא רובו צריך לקבור מהרוב ואילך והא דקתני יצא רובו יקבר דמשמע דוקא רובו כאחת היינו לענין מיעוט הראשון דאפי' מיעוט הראשון צריך קבורה כשיצא רובו כאחת עי"ש בתוד"ה מאי לאו כו' והיה אפ"ל דהיינו דוקא למ"ד מכאן ולהבא הוא קדוש אבל למ"ד למפרע הוא קדוש והקדושה תלי ברוב הראשון בחתך ומשליך הוי כמו יצא שליש הראשון דרך דופן דכולו לא קדוש לר"ה ועי' ברמ"אסי' שי"ט דהגיה על מ"ש המחבר יכול לחתוך אותו אבר ולהשליך לכלבים כו' ומרובו.

ואילך צריך קבורה והמחבר ס"ל כר"ה כמ"ש לקמן דאם חתך אבר והניחו צריך קבורה ואף דלמ"ד למפרע הוא קדוש ביצא שליש ראשון דרך דופן כיון דרובא קמא לא קדיש לא חלה קדושה גם על הנשאר מ"מ בהשליך מיעוט הראשון לכלבים אף דגם לדידי' לא חל קדושה על מיעוט הראשון כיון דליתא לפנינו מ"מ כיון דבר קדושה הוא רק דליתא חל קדושה על מיעוט הנשאר, וכן צ"ל אליבא דמ"ד מכאן ולהבא הוא קדוש לא חל קדושה אליביה רק משיצא הרוב הרי דליכא רובא בקדושה והיכא דיצא דרך דופן מחצה פשוט דגם אליביה לא חל קדושה כיון דליכא רובא דרך רחם מ"מ במחתך חל קדושה על מחצה הנשאר כן אליבא דמ"ד למפרע קדוש חל קדושה על הנשאר כמ"ש רמ"א וכן כתב המעי"ט עיי"ש.

אבל י"ל דכ"ז אליבא דרש"י והתוס' דאף במחתך ומשליך נפטרה מן הבכורה שפיר י"ל דחל קדושה על הנשאר ועי' בטור שכ' כן בשם הרא"ש וכ"ה ברש"י במשנה ונפטרה מן הבכורה בין שיצא ראשון אבר אבר ובין שיצא רובו כאחת וע"כ כונתו על יצא אבר אבר המבואר במתני' מחתך ומשליך אבל לפי מה דביארו בדעת הרמב"ם דס"ל במחתך ומשליך לא נפטרה מן הבכורה.

והבא אחריו קדוש בבכורה פשוט דלשיטה זו ליכא למימר כלל דצריך לקבור הנשאר כיון דאין בו קדושה כלל וזה מוכרח ופשוט בסברא. ולפ"ז צ"ע על הרמ"א שהגיה

הא דצריך לקבור הנשאר אף בחותך ומשליך על דעת המחבר דס"ל הבא אחריו קדוש במחתך ומשליך אם לא דנאמר דהג"ה היתה שלא במקומה וצ"ל אחר דעת י"א דהבא אחריו בכור וזהו לדעת הפוסקים כרבה.

והנה ראיתי בש"ך שם ס"ק י"ב שכ' לפרש הא דיצא חציו ברוב אבר דהבא אחריו ספק בכור דאיירי ביצא הנשאר דרך דופן כו' ונראה מדעתו דס"ל לדבר פשוט כיון דאינו קדוש אינו פוטר הבא אחריו והוא תמוה דהלא הדין פשוט ומבואר במשנה ופוסקים דיוצא דופן והבא אחריו שניהם אינן בכור וא"כ פשוט דאם יצא שליש דרך דופן דהבא אחריו אינו בכור אף למ"ד דאינו קדוש מ"מ פוטר מבכורה ודברי הש"ך תמוהים.

וכ"ז כתבתי לדעת המפרשים וכ"ה בשו"ע ובב"י ובכ"מ שביארו בדעת הרמב"ם דבחותך ומשליך הבא אחריו בכור. אבל הדבר תמוה א) דמאי שיאטיה דקדושת בכורה לפטור הבא אחריו דהלא אף אם אינו קדוש כלל כמו בהפילה שליא ואין לו מקצת סימנין בעז שילדה מן רחל וכדומה וכן יוצא דופן מ"מ פוטר הבא אחריו משום שאינו פטר רחם ולמה לא יפטור גם בחותך ומשליך, גם לדעתו נראה פשוט בסברא דאף אם לא נוכל לאמר קדוש למפרע בהא דליתי' בעולם אבל על הלידה בודאי נשאר הסברא דאיגלי מלתא דהוי לידה ומצטרף לרוב וכיון דהוי לידה בודאי הבא אחריו אינו בכור.

ב) גם הלא מפורש במשנה גבי בכור אדם דהיוצא מחותך הבא אחריו אינו בכור ואינו מחלק בין אם החתיכות קיימות בין אם נאבדו ראשון ראשון ועי' בתוס' ד"ה מאי לאו כו' ועי' בפרישה שכ' דהתם איירי דוקא שהחתיכות לפנינו והדבר פלא לחדש כזאת. ג) לפי הנ"ל צ"ע למה הביא הרמב"ם הא דיצא רובו יקבר ונפטרה מן הבכורה וע"כ הפירוש לפי הנ"ל דיצא רובו כאחד והוא ללא צורך כיון דכתב דמחתך ומניח יקבר ונפטרה מן הבכורה פשוט דיצא רובו עדיפא ובגמ' קאמר למ"ד למפרע קדוש דחותך ומניח הוי כיצא רובו וא"כ הרמב"ם שכ' הא דחותך ומניח יצא רובו כאחד מיותר גם אין זה מקומו כאן לאשמעינן דין דיצא רובו.

ד) מה שהעירו הראשונים לפסוק דלא כר"ה מחמת שלדידי נצטרך לדחוקי במתני' ולאמר דמחתך ומניח הוי כיצא רובו כאחד ולהרמב"ם צ"ע דלמה פסק כר"ה אשר לדידי' נצטרך לשנויי שינויי דחיקי. ולולי דמסתפינא להגיד נגד דעת כל המפרשים היה נ"ל ברור דכונת הרמב"ם הוא שלא כדבריהם וכן הוא ביאור דבריו מחתך אבר אבר ומשליך (היינו כ"ז שלא יצא רובו) והבא אחריו בכור (היינו דלידת האברים אינו פוטר) יצא רובו (היינו במחתך ומשליך אם הגיע לרוב) ה"ז יקבר ונפטרה מן הבכורה וזהו חידוש דין שחדשו רש"י והתוס' דאף ביצא אבר אבר וביציאת הרוב קדוש והנשאר טעון קבורה

והרמב"ם יפרש כונת המשנה יצא רובו היינו לאחר שמשליך מיעוט ראשון ה"ז יקבר הנשאר לאחר השלכת המעוט הראשון ונפטרה מן הבכורה וכן יפורש כונת הגמ' אדתני סיפא יצא רובו כו' לפלוג וליתני בדידי' בד"א במחתך ומשליך אבל במחתך ומניח כו' היינו לפלוג וליתני גם במיעוט הנחתך קודם שיצא רוב דבמחתך ומניח יקבר ולמה ליה לחלק ביצא רובו וקמשני ה"נ קאמר בד"א במחתך ומשליך אבל במחתך ומניח ה"ז כיצא רובו היינו כמו בהנשאר חל עליהם קדושה כן במחתך ומניח כיון דהם לפנינו הרי הם בכלל יציאת הרוב ודינם שוה לחתיכות של אחר יציאת הרוב ואין לחלק ביניהם כלל כיון דהם לפנינו ולפ"ז אין כאן דוחק כלל דלמ"ד למפרע קדוש אין לחלק כלל בין קודם שיצא הרוב לאחר שיצא הרוב כיון דהכל איירי במחתך והם לפנינו ומש"כ אח"כ הרמב"ם ואם חתך אבר והניחו אבר והניחו עד שהשלים רובו הרי כל האברים צריכין קבורה ונפטרה מן הבכורה כיון שיצא רובו בין שלם בין מחותך והרי הוא לפנינו נתקדש למפרע דלכאורא דייק והרי הוא לפנינו משו"ה נפטרה מן הבכורה.

אבל באמת אין מזה ראיה דמשום צריכין קבורה נקט לה, אבל הא דנפטרה מן הבכורה שיאטיה נקט ואזל, כמו דכתב עוד יצא שליש ומכרו לנכרי וחזר ויצא שליש אחר נתקדש למפרע ונפטרה מן הבכורה, אשר האי ונפטרה מן הבכורה הוא ג"כ אין שייכות כלל להא דנתקדש למפרע דהלא גם לרבה דס"ל מכאן ולהבא הוא קדוש פשוט דנפטרה מן הבכורה כמו שהדבר ידוע דאף אם מכרו כולו לנכרי פוטר מן הבכורה אע"כ דאגב גררא נקטיה, וקאי על הא שכתב בהל' י"ד כיון שיצא רובו בין שלם פירש אח"כ דהיינו אף במכר שליש הראשון לנכרי.

ובאשר כל המפרשים נטו מדרך הזה אף כי לדעתי מוכרח לאמר בכונת הרמב"ם כמ"ש צריך הדבר עיון לעת הפנאי ויעוי' ברמב"ן הל' בכורות פ"ג על המשנה דחררת דם. ובזה מיושב דקדוק עצום על סתימת הדברים יצאו רובו הלא גם משיצא רוב ראשו הוי כילוד כדמפורש גבי אשה וכן בבהמה הוי לידה ברוב ראשו ועי' בחולין ס"ח ובבכורות ל"ה ומ"ו והרמב"ם לא הזכיר כלל מרוב ראשו, ואם דפשוט מאשה דהוי לידה ברוב ראשו למה כתב הך יצא רובו, אע"כ דבמחותך איירי דלא הוי לידה גם גבי אשה רק ברוב כמו דמפורש במתני' דנדה כ"ח ועי"ש ועי' פ"י מהל' איסורי ביאה הל' ו' שפסק דגם בנחתך הולד במעיה הראש פוטר ואם יצא ואח"כ נחתך רוב הראש פוטר אך י"ל דהתם דוקא בשלא נחתכו האברים קודם יציאת הראש דבעינן יצא כתקונו לענין שהראש פוטר אבל כ"ז רק לענין רוב ראשו, משא"כ כל הראש פוטר להרמב"ם אף במחותך והא שכתבו רובו ולא הראש דרובו וכל הראש המה שוין כדמפורש בחולין ס"ח עי"ש ובזה מיושב

מש"כ הרמב"ם דגם במחותך כל הראש פוטר,אבל יצא שלם דגם רוב הראש פוטר, הוי רבותא טפי מרוב כולו גם דוחק לאמר דסמך על הא דמפורש גבי אשה, הלא התם פוטר משיצא רוב פדחתו, ובבהמה הלא קרוב לאמר דרוב פדחתו אינו שייך כלל גבי בהמה. לזאת יש הכרח גם מזה דכאן במחותך קאי כנ"ל ועי' בחולין ס"ח ובבכורות מ"ו וברמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ה הלכה ט"ו דבבהמה ביציאת הראש הוי כילוד ומשמע דדוקא כל הראש ועי' בש"ך סי' י"ד דגם ברוב פדחתו סגי וצ"ע דנהי דהראש לאו דוקא וגם ברובו סגי אבל מנ"ל רוב פדחתו דלא הוזכר גבי בהמה, ומצאתי בתב"ש שהעיר בזה ועי' חולין ע' אי דנפק דרך ראשו פטרתי' ועי' במהרי"ט אלגזי פ' יש בכור אות ס"ג מ"ש בזה, ולפמ"ש דיציאת רוב ולידת הראש חשוב כאחד לדידן ניחא ומ"מ צ"ע ובמ"א כתבתי בע"ה עוד בזה.

הלכות תמורה פ"ב מהל' תמורה הל' ד' האומר הרי זו תמורת עולה ושלמים דבריו קיימין כו' אמר ה"ז תמורת עולה ותמורת שלמים אם לכך נתכון מתחילה דבריו קיימין ואם לא נתכון בתחילה אלא לתמורת עולה וחזר ואמר תמורת שלמים אע"פ שחזר בתוך כ"ד אין תופשין אלא לשון ראשון והרי היא תמורת עולה בלבד, ולכאורה תמוה שהוא נגד הסוגיא דב"ק ע"ג ע"ב וסבר ר"י תוך כ"ד כדיבור דמי והתנן אמר ר"י אם לכך נתכון מתחילה כו' ואם משאמר תמורת עולה כו' אמרי תרי תוך כ"ד כו' כאן בשאילת רב לתלמיד כאן בשאילת תלמיד לרב כו' הרי דבתוך כ"ד משאילת רב לתלמיד גם ר"י מודה דמהני חזרתו.

ומסתמות דברי הרמב"ם בודאי נראה דאינו מחלק בזה דהרי להרמב"ם תכ"ד הוא בכדי שאילת (יעוי' בכ"מ בשבועות שהי' גירסתו בהרמב"ם כדי שאילת רב לתלמיד) רב לתלמיד ומ"מ כתב דל"מ חזרתו ויעוי' פט"ו מהל' מעה"ק ששם פסק הרמב"ם ג"כ כר"י גבי ה"ז שלמים וולדה עולה וז"ל בהל' א' ואם אחר שגמר בלבו והוציא בשפתיו שתהי' שלמים חזר בו ואמר ולדה עולה אע"פ שחזר בו בתוך כ"ד הרי ולדה שלמים שאין חזרה בהקדש ואפי' בתוך כ"ד יעוי"ש בש"ך חו"מ סי' רנ"ה ובמל"מ שהאריכו בזה.

ומה שמתרץ המל"מ שהרמב"ם ס"ל כסוגיא דזבחים ל' דר"מ ור"י פליגי אם הוי חזרה או לא דר"מ ס"ל דהויא חזרה ור"י ס"ל דלא הוי חזרה יעו"ש, אבל עדיין הדבר צריך תבלין דלמה פסק כההיא סוגיא ולא כסוגיא דב"ק ב) באיזו סברא פליגי הסוגיא דב"ק וסוגיא דזבחים ג) למה לא הביאו בב"ק רק סיפא דמתני' דתמורה ולא בבא דרישא גבי פרה זו זבחי שלמים וולדה עולה ד) יש להתעורר על שינוי לשון הרמב"ם שבהל' מעשה הקרבנות כתב ואם אחר שגמר בלבו והוציא בשפתיו כו' שאין חזרה בהקדש כו' ובהל'

תמורה לא הזכיר מזה דבר לא מהגמר בלבו ולא מהטעם שאין חזרה בהקדש וכל זה צריך ביאור.
לכן נראה לי בהקדם עוד קושיא מה שהעירו האחרונים לפמ"ש התוס' בנזיר דלב"ש דס"ל אין שאלה בהקדש א"י לחזור בו בתוך כ"ד א"כ גבי תמורה נמי כיון דאתרבי שוגג כמזיד א"כ לא שייך שאלה בתמורה וממילא לא מהני נמי חזרה תכ"ד ויעוי' בקצות ס' רנה שדחה מחמ"ז סוגית הגמ' דב"ק מהלכה וכתב דזהו טעמו של הרמב"ם אבל לא נחה דעתי בזה דעדיין קשה דלמה לא ירדה הסוגיא בב"ק לעומק סברא זו האם לא ס"ל דבתמורה אתרבי שוגג כמזיד.
והנראה בזה דהנה בטעם דמהני בתכ"ד חזרה יש ליתן ב' טעמים, א' שאמרינן כיון דחזר בו תכ"ד בודאי לא היה לבו עליו בשעה שאמר והוי גילוי דעת דנתחרט מעיקרא וגם שאלה לא בעי אבל טעם זה לא היה מהני בעדות ובקנינים דהתם לא מהני חרטה. וכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, לזאת צ"ל עוד טעם ב' דבתוך כ"ד עוד לא נגמר דבורו וכל מה שאומר תכ"ד הוי כמו בדבור אחד ומהני חזרתו ולא הוי חוזר ומגיד ומשו"ה מהני גם בעדות ובקנינים אף דלא מהני חרטה.
והנה בהקדש אם מהני חזרה תכ"ד צ"ל דהוא מטעם חרטה היינו דנאמר שכיון שחזר בו תכ"ד מסתמא לא גמר בלבו להקדיש דאין לאמר משום דהוי כמו שלא נגמר דבורו דהלא בהקדש לא בעינן דבור ואף הקדש בלב הוה הקדש כמו דאמרינן בשבועות כ"ו ע"ב יעו"ש אבל בתמורה ע"כ צ"ל דמחשבה לא מהני כמו דאמרינן בתמורה ג' ב' לא תתני מימר דבדיבורו עביד מעשה ויעוי' בסנהדרין ס"ה שאני מגדף הואיל וישנו בלב כו' שאני עדים זוממין הואיל וישנן באיה (כ"ה גי' רב אלפס וע"ש פירושו הואיל ויכול להתקיים בלא דבור) הרי בהדיא דתמורה א"י לחול במחשבה וא"כ צ"ל בטעם תכ"ד משום דלא נגמר דבורו והוה כמו שלא אמר אם חוזר בו בתכ"ד ומיושב בזה הקושיא למה לא הביא הגמ' בב"ק רישא דמתני' ה"ז שלמים ולדה עולה כו' דקדשים אינו דומה כלל לעדות דהתם בגמר בלבו תליא.
ולפ"ז החזרה צריכה להיות בלב ול"מ חזרת הדבור בלבד ומטעם זה י"ל דגבי הקדש ל"מ חזרה בתוך כ"ד כמו דס"ל להרמב"ם והוא כפי גי' בנדרים פ"ז דמשום חומרא דהקדש אמרינן דגמר בלבו בעת אמירתו אשר לא הניח לו זמן לימלך בו כמו דאמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט (ובמק"א הארכתי בזה דהיינו משום דבהדיוט הא דל"מ דבור משום דלא גמר ומקני ומשו"ה במתנה מועטת מהני והדברים ארוכים) אבל בתמורה הסברא אפכא (אף אם לא נאמר כסברת התוס' דתכ"ד הוי כשאלה וכמו שהבאתי להלן

גם יהיה נ"מ בשארי דוכתי היכא דבעיא דבור כמו שכתבתי מזה בביאורי להירושלמי שהבאתי לקמן והדברים ארוכים בעז"ה) דחזרה בלב לא מהני כלל כיון דבתחילת תמורה בעי דבור משו"ה גם בחזרה לא מהני חזרה בלב רק בדבור כמ"ש הרמב"ם בהל' שבועות סוף פ"ב וז"ל נשבע וחזר בו תכ"ד בלבו אינו כלום כו' וכו' עד שיוציא החזרה מפיו כמו השבועה ויעוי' בכסף משנה שם שכ' כיון דבשבועה גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו משו"ה ל"מ החזרה ג"כ עד שיוציא בשפתיו משו"ה בתמורה ג"כ בודאי ל"מ החזרה רק בשפתיו ולפ"ז בתמורה אם מהני תכ"ד או לא תלוי רק אם הוי חזרה בדבורו, משו"ה לא הביא הגמ' בב"ק קושיא להא דמהני בעדות תכ"ד לר"י רק מתמורה דגם שם תלוי החזרה בלשונו ובהגדתו כמו גבי עדות אבל מהקדש לא היה קושיא כלל לעדות די"ל כיון דהתם בעינן החזרה בלבו **(ור"י אפשר דלא ס"ל הא דבהקדש לא הויא חזרה בתכ"ד רק דגם בתכ"ד מהני חזרה בלב ומשו"ה מהני גבי ה"ז שלמים וולדה עולה מטעם חזרה בלב אף דלא ס"ל לר"י גם בעדות ולפ"ז לא תליא כלל בהא דתכ"ד לגבי עדות דהקדש שאני ואף אם נאמר דגבי עדות תכ"ד א"י לחזור מ"מ בהקדש י"ל דיכול לחזור וכן אפכא דבעדות יכול לחזור ובהקדש א"י לחזור אם נאמר דגמר ומקדיש משו"ה א"י להקשות כלל מהקדש)** ומשום חבת הקודש גמר בלבבו בשעת דבורו ולא הניח זמן למלך כמו דקיי"ל דבהקדש תכ"ד כדיבור דמיא וס"ללהגמ' בב"ק דגבי תמורת עולה הויא חזרה בדבורו אבל הגמרא בזבחים ס"ל דלא הויא חזרה.

וי"ל דיהיה זה תליא בפלוגתת רבה ורבא בנדרים כ"ה ע"ב אמר רבה דכו"ע כל היכא דאמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא דכולהו אסורים ואביו מותר לא נחלקו אלא באומר אילו כו' הייתי אומר פלוני ופלוני כו' ורבא אמר דכו"ע כל היכא דאמר אילו כו' הייתי אומר פלוני ופלוני כו' כולם מותרין לא נחלקו אלא באומר אילו כו' הייתי אומר כולכם אסורין חוץ כו' וב"ה ס"ל כר"י דאמר בגמר דבריו אדם נתפס כו' יעו"ש הרי מצינו פלוגתת רבה ורבא היכא דמעמיד תחלת דבריו ואינו משנה רק בסוף אם מיקרי מעמיד דבריו או לא דרבה ס"ל דמיקרי מעמיד לכו"ע ורבא ס"ל דלר' יוסי דס"ל בגמר דבריו אדם נתפס מיקרי משנה.

ולפ"ז הסוגיא דב"ק דאיירי בה רבא שפיר הוכיח הגמ' דאי תכ"ד כדיבור דמי הוי שפיר לחול תמורת שלמים אף בנמלך דהלא אף שלא חזר בו מדבורו הראשון שאמר תמורת עולה דהלא אף עכשיו רוצה שיחול גם תמורת עולה אבל מ"מ הלא לפי המלכתו עתה היה מסיים ג"כ שיהיה גם חצי תמורת שלמים מיקרי משנה והוי חזרה בתמורה דמהני, אבל הסוגיא בזבחים קאי אליבא דהלכתא דקיי"ל כרבה דהיכא דאינו משנה מתחילת

דבורו ל"ה משנה משו"ה ס"ל דלא היה כאן חזרה כלל בדבורו ואם היה באמת נמלך בודאי לא היה מהני כיון דחזרה בלב בתמורה לא מהני כלל כמו שהוכחנו למעלה רק חזרה מדבורו וחזרה בדיבור אין כאן דל"ה רק מוסיף.

ויעוי' בשיטה מקובצת שם בזבחים אות ג' שכתב בשם תוס' ר"פ וז"ל ואע"ג דתכ"ד יכול לחזור ודאי אי הוה חזר בו רשאי אבל הכא דנמלך והוה כמו דאמר תחול זו ואח"כ תחול זו לא מהני יעוי"ש ולכאורא תמוה כיון דחזרה מהני ותכ"ד כדיבור דמיא הלא כמו בדבור אחד היה מהני אם היה אומר זו תמורת עולה ושלמים כן בנמלך מהני אבל לפי הנ"ל כיון למה שכתבנו דבתמורה לא היה מהני חזרה אף בתכ"ד רק אם היה חזרה בדבורו אבל כאן אין כאן חזרה מדבורו משו"ה לא מהני בנמלך והוה כמו תחול זו ואח"כ תחול זו ולא חיילא ולדעתי הדברים מוכרחים בכונת מוהר"פ.

ולפ"ז מיושבים דברי התוס' בנזיר הנ"ל ובמנחות ק"ב ופ"א שכתבו כיון דלב"ש ל"מ שאלה בהקדש לא מהני חזרה תכ"ד וכדבריהם מפורש בירושלמי שנביא להלן שלא כתבו זאת אלא גבי הקדש דאם היה מהני חזרה תכ"ד היה זה מטעם חזרה בלב וכיון דב"ש ס"ל דאין שאלה בהקדש והקדש טעות הוה הקדש ל"מ חזרה בלב וגם חזרה בדבור לא מהני משום דלב"ש גם טעות (היכא דאיכא גמר בלב והלשון הוי קצת מוכח ומשו"ה בנזיר ל"מ חזרה בדיבור כיון דהוי כמו הקדש דל"מ חזרה על המחשבה ממילא לא מהני גם הא דחזר מדבורו) בדבור ל"מ גבי הקדש כמו דמוכח מהא דהיו מהלכין בדרך ואמר ר"ש כולם נזירים יעוי' בפ' ב"ש בנזיר שם.

אבל בתמורה לדידן אף דל"מ חזרה בלב וגם שאלה לא מהני משום דתמורה בטעות הויא תמורה מ"מ חזרה בדבורו בתוך כ"ד מהני, וא"צ לאמר דסוגיא דב"ק פליגא על סוגיא דזבחים בעיקר הדין רק דלכו"ע היה מהני בתמורה חזרה תוך כ"ד אם היה חוזר לגמרי וכמ"ש תוס' מהר"פ שהבאנו למעלה רק דהסוגיא דזבחים ס"ל דל"ה כאן חזרה כלל מדבורו ומשו"ה לא מהני דחזרה בלב ל"ה בתמורה חזרה כלל.

ולפ"ז מיושבים דברי הרמב"ם בהל' תמורה ובהל' מעה"ק הנ"ל ומדוקדק בלשונו הכל הדק היטב דבהלכות תמורה שפיר אזיל לטעמיה דבהל' נדרים פסק כרבה דאם אמר אילו כו' הייתי אומר כולכם אסורין דהוה מעמיד בדבורו ול"ה משנה דכו"ע מודו בזה דבתחילת דבריו אדם נתפס (יעוי' בדבריו פ"ח מהל' נדרים ואפשר לאמר דמכאן הוכיח הרמב"ם דלא כרבא בנדרים שם דמ"ש הר"ן משום דעד רבא הל' כרב במקום התלמיד ולא אזלינן בתר בתרא הדברים מפוקפקים ובמק"א הארכתי בזה והבאתי מכמה מקומות שמוכח מהרמב"ם שפוסק כרבא נגד רבה ויעוי' בגה"ש שהעיר על הר"ן מדבריו בסוכה

ובמק"א הארכתי בזה ליישב אבל לפי האמור למעלה הוכיח הרמב"ם מסוגיא דזבחים לפסוק כרבה ועוד יש לעיין בזה).

ומשו"ה דקדק בלשונו בהל' תמורה וכתב אע"פ שחזר בתכ"ד אין תופשין אלא לשון ראשון והויא תמורת עולה דזהו עיקר הטעם בתמורה דכיון שלשון הראשון נשאר קיים תופשין אותו והולכין אחריו ול"ה חזרה אבל במעה"ק דקאי בהקדש דל"מ חזרה תכ"ד משום דגמר בלבו ולפ"ז אם היה מהני חזרה תכ"ד לא היינו צריכין שיהיה חזרה ניכרת מתוך דבורו כמ"ש למעלה מדבריו בהל' שבועות דהא דבעינן חזרה בדבור משום דבעינן בתחלת השבועה שיוציא מפיו וא"כ בהקדש דמהני בלבו היה מהני גם חזרה בלב משו"ה דקדק הרמב"ם לכתוב אע"פ שחזר בו בתכ"ד הרי ולדה שלמים משום שאין חזרה להקדש ואפי' בתכ"ד דאילו היה מהני חזרה בהקדש בתכ"ד לא היה מהני מה שנשאר לשון ראשון קיים ולא היינו תופשין אותו והיה חזרה מעלייתא רק הטעם מפני שחזרה בהקדש בתכ"ד לא מהני דבהקדש גמר ומקדיש כמו שכתבנו למעלה והוא מסוגיא דנדרים פ"ז ובכל הדברים שכתבנו למעלה נראה לי לפרש סוגית הירושלמי בדמאי פ"ז.

בכורות ט"ז ע"א עיין ברמב"ם פ"ג מה' תמורה ה"ד לאחר פדיונן תמורתן מתה עין בלח"מ שם שנעלמה ממנו סוגית הגמ' כאן ומתמיה על הרמב"ם מנין לו דכן זה שהוא ברייתא וגמ' שלמה ודרשא מקרא וקושית הלח"מ מולדות הוא קושית התוס' ד"ה ותמורה ומ"ש מרש"י חולין ק"ל שפירש ועושין תמורה לפני פדיונן צ"ל דכונת רש"י דעושין תמורה לקרב היינו לפני פדיונן ויש להאריך בכונת רש"י ואכ"מ.

פ"ד מהל' תמורה הל' ג' השוחט את החטאת ומצא בה בן ד' חי ה"ז נאכלת כבשר החטאת שולדי הקדשים במעי אמן הם קדושים ובכ"מ כך היא הגירסא הנכונה וכ"ה בתמורה י"א (ובא לאפוקי מגי' מהר"י אבוהב ובן שמנה לגסה דחטאת נקיבה ליכא רק בדקה) אבל לכאורא דברי הרמב"ם צ"ע דהלא התוס' תמורה שם כתבו דלהכי נקיט בן ד' דאילו בן ה' חי אינו ניתר לר"מ בשחיטת אמו וא"כ לדידן דפסקינן דאפי' בבן ה' שחיטת אמו מטהרתו למה נקיט הר"מ דדוקא בן ד' וכבר העיר בזה הלח"מ אך מ"ש לתרץ דבריו תמוהים דמ"ש דבן ה' חי אף אם בהוייתן הם קדושים הרי יצא לאויר העולם וכלו לו חדשיו דהדברים מתמיהין דאם חלה עליו קדושה בפ"ע משום דנולד א"כ הוי ולד חטאת דלמיתה אזלא.

והיה נראה לכאורא מדברי הרמב"ם דהא דשחיטת אמו מטהרתו הוא דוקא שחיטת חולין דהשחיטה מתרת אבל שחיטת קדשים דהויא שחיטה שאינה ראויה רק דהזריקה מתרת כמבואר חולין פ"א אינה מתרת הולד אבל בבן ד' דלא כלו לו חדשיו א"צ קרא

דממילא הוי כבהמהעצמה, אבל לכאורא לא משמע כן ברמב"ם הל' שחיטה פ"ב האומר ה"ז זבחי שלמים וולדה חולין ושחטה בעזרה ולדה מותר באכילה לפי שא"י לשחוט אותו בריחוק מקום והוא מגמ' דתמורה י"א הרי דאף שחיטת קדשים מתרת, ויעוי' בתוס' תמורה שם דכתבו דהוה מצי למפשטיה מהא דתניא השוחט חטאת ומצא בה בן ד' חי נאכלת לכ"א והיינו למ"ד בהוייתן קדושים ויעוי' בש"מ שכתב בשם הרא"ש דהוה מצי לחלק בין כלו לו חדשיו ללא כלו הרי דאף בכלו חדשיו שחיטת אמו מטהרתו (ועפ"י דברי הרמב"ם הנ"ל תמוהים דברי הלח"מ פ"ד מהל' פה"מ הל' ו' שכתב ועי"ל דרבינו פוסק אם שיירו אינו משוייר ומ"מ פסק כר"י גבי מפריש חטאת מעוברת מטעמא דאדם מתכפר בשבח הקדש והלא בפ"ב דשחיטה מפורש דס"ל אם שיירו משוייר וצע"ג).

אך הרמב"ם אינו מוכרח לזה ויש לפרש דבלא כלו לו חדשיו איירי אך סתימת לשונו משמע דאף בכלו חדשיו איירי, וכן מוכח להדיא ברמב"ם ספ"א מהל' מעה"ק שכתב שם בהל' י"ט היתה הבהמה מעוברת כו' אע"פ שכלו חדשיו אפי' נמצא חי אינו מעלה חלבו כו' והרי העובר כאחד מאבריה וצ"ע דברי הרמב"ם בהל' תמורה הנ"ל במה שדקדק לכתוב בן ד' חי.

ודרך אגב ראיתי להעיר על דברי הרמב"ם בפ"ב מהל' שחיטה דהלא הוא בעיא דלא אפשיטא בחולין ע"ד הושיט ידו למעי בהמה ושחטה כו' והרמב"ם לא הביא הך בעיא וכן הרי"ף ויעוי' בר"ן שכתב דקיי"ל ד' סימנים אכשר בה א"כ האיך פשיטא להגמ' בתמורה דלא קרינן כאן כי ירחק כו' הלא אפשר לשוחטו במעי אמו ויעוי' בט"ז יו"ד סי' כ"ד שהקשה על שיטת הר"מ דתחת מטלית פריס הוה חלדה א"כ גם במעי אמו להוי חלדה ויעוי' בתב"ש שם, אבל הלא גם זה הוא בעיא דלא אפשיטא ופסק הרמב"ם דל"ה אלא ספק נבילה א"כ גם הכא אפשר לשוחטה בכה"ג וי"ל דמ"מ שחוטה כה"ג בשחיטת סימני אמו ל"ש כי ירחק והלא ד' סימנין אכשר בה ונהי ובשחיטת סימנין דידה איתא בריחוק מקום מ"מ כיון דבשחיטה זו ל"ה בריחוק מקום ל"ש אי אתה זובח בריחוק מקום.

ובישוב דברי הרמב"ם פ"ד מהל' תמורה י"ל דאיירי אף בהקדישה מעוברת כסתם חטאת כדי דלא לבוא לידי מעילה מביאה בעזרה ומקדישה דאם הוה כלו חדשיו הוי כהפריש חטאת לאחריות ולא דד' סימנין אכשר בה רחמנא כיון דהוי לה חיות בפ"ע וכמש"כ למעלה למ"ד בהוייתן הם קדושים כן הכא בהפריש חטאת מעוברת למ"ד שיירי משוייר ובפ"א מהל' מעה"ק איירי בשאר קדשים בלא הפרישה מעוברת וצ"ע.

ודברי הרמב"ם ספ"א מהל' מעה"ק שהבאנו למעלה צע"ג דהלא אי' בחולין ע"ה פלוגתא דר"י ור"ל דתלש חלב מבן ט' חי דר"י ס"ל דחייבין עליו ור"ל פוטר וקאמר התם מה חלב ושתי כליות האמורות באשם כו' כו' אלא לדידך ליקרב א"ל מידי דהוה אמחוסר זמן יעו"ש דאף לל"ק לר"י ל"ה הטעם משום דלאו חלב הוא.

א"כ האיך כתב הרמב"ם הטעם משום דהוה העובר כאבר מאבריה דז"א אלא לרשב"ל והו"ל לכתוב הטעם כמו לר"י דהתורה מעטי'. ועוד צע"ג דהלא הרמב"ם פוסק בפ"ז מהל' מאכלות אסורות דאף בשוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי דהחלב אסור א"כ האיך כתב כאן הטעם על החלב דאינו קרב משום דהוי העובר כאבר מאבריה.

וכ"ז צריך ישוב לעת הפנאי ויעוי' בלשון הרמב"ם בהל' מ"א שעל עובר שלא כלו חדשיו דהחלב מותר כתב הטעם משום דהוה כאחד מאברי הבהמה וכאן בהל' מעה"ק כתב זה על כלו חדשיו וצ"ע. הלכות טומאת מת נדה ע"א תוד"ה מקור מקומו טמא כו' ולא לענין שיהא הדם כו' טמא טומאת מגע דאפילו בלא מקור ליטמא אפילו פחות מרביעית משום דנגע במת כו' וכבר תמה התוי"ט דלפ"ז כל דם המת פחות מרביעית הי' ליטמא טומאות מגע בפחות מרביעית ולמה תנן בפ"ב דאהלות רביעית דם מן המת אם חסר טהור וכן פסק הרמב"ם ומשמע דטהור לגמרי וכן במשנה פ"ג דאהלות רביעית דם שנבלעה בכסות אם מתכבסת ויצאה תמנה רביעית דם טמאה ואם לאו טהורה ואמאי לא יאסרו הדם שפחות מרביעית ויטמאו הבגד מטעם משקין טמאים וא"ל כיון דיצא רביעית שלמה שבע לה טומאה דהלא כיון דטומאת מגע וטומאה חמורה באין כאחת לא שבעה לה טומאה ועין בחולין ע"ב ובתוספות שם.

גם הלא בנדה ס"ב ע"ב אמרי' על הך מתניתין דרביעית דם שנבלעה כו' שאני דם תבוסה כו' והלא דם תבוסה בודאי תהי' טמאה לכה"פ טומאת מגע דהלא יצאה לאחר מותו פחות מרביעית גם לשון הרמב"ם פ"ג מה' ט"מ משמע בהדיא דס"ל דאינו טמא אפילו טומאת מגע. והנה התוספות בחולין פ"ז ע"ב הקשו על הא דתניא כל משקין היוצאים מן המת טהורים דליטמאו טומאת מגע ומה שתירצו התוספות דאחרי שיצאו ע"י שפופרת הוא דחוק דא"כ למה צריך הגמרא לדחוקי למה לא גזרו במת הלא פשוט משום דלא שכיחא וגם ברמב"ם בה' ט"מ משמע דודאי לא ס"ל תירוץ התוספות דהלא העתיק סתמא כל משקה המת טהורין וכל כה"ג הו"ל לפרושי.

ולישב כ"ז נ"ל לברר בקצרה שיטת הרמב"ם בענין דם אימתי הוה משקה שדעת הרמב"ם בזה מחולק מדעת התוספות הרבה דהנה התוספות בחולין ועוד בשאר דוכתי ס"ל דדם הקזה של אדם הוה משקה אף בסתיא דהקיז לרפואה ודם הקזה של בהמה טהור

לרפואה ודעת הרמב"ם פ"י מהל' טומאת אוכלין הוא דדם הקזה של בהמה לא הוה משקה לעולם והא דחילקה המשנה פ"ו דמכשירין בין לרפואה או לשתיה הוא באדם ולרפואה גם באדם ל"ה משקה.

(ויעוין בתוי"ט סוף מכשירין שהקשה על שיטת הרמב"ם מהא דתנן א"ל מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא והמקיז לרפואה טהור והתם בבהמה קיימינן ולשיטת הרמב"ם גם המקיז לשתיה טהור יעו"ש. אבל באמת לדעתי ראית הרמב"ם ממשנה זאת דלכאורה מה מהני האי שינויא הלא אכתי נשאר שאין ללמוד מחלב האשה שכן דם מגפתה טמא.

אבל הרמב"ם יפרש דחכמים לא השיבו לר"ע על הק"ו מטעם שמצינו חומרא באשה דהרי אנן חלב מחלב ולפי' רק דטעמא דרבנן שמשו"ה חלב האשה מטמא שלא לרצון שכן דם מגפתה טמא והיינו שלא לרצון והלא דם נעכר ונעשה חלב משו"ה גם חלב מטמא שלא לרצון ושפיר השיב ר"ע מחמיר אני בחלב מבדם שהרי מקיז לרפואה טהור וא"כ ע"כ דם מגפתה ג"כ ל"ה משקה בטהור שלא לרצון והא דדם מגפתה הוי משקה בזב ע"כ צ"ל בזה כמ"ש להלן בזה.

והא דחלב האשה טמא שלאלרצון ע"כ ל"ה טעמא כדרבנן משום דדם נעכר ולא נפיק מתורת דם רק דחלב דין בפ"ע הוא דהוי משקה בכל גונא ושפיר נלמוד חלב בהמה מק"ו ומשו"ה פוסק הרמב"ם שפיר בזה כר"ע דדם האדם שלא לשם שתיה ל"ה משקה מדלא השיבו רבנן ע"ז כלום רק השיבו תשובה אחרת מסלי זיתים וענבים כו' ויעוין שבת קמ"ד ע"א בתוספות ד"ה מחמיר כו' שפי' ג"כ כמ"ש להרמב"ם דקאי אחלב אדם ומוכרח דס"ל להתוספות בשבת כהרמב"ם דגם באדם המק"ז לרפואה טהור.

וזהו דלא כשיטת התוספת בחולין ל"ה יעו"ש. ומה שסיימו התוספות וה"ה דהוה מצי למימר מחלב בהמה גופה דהדם טהור א"כ הא דמטמינן החלב לאו משום דם הוא קשה להבין כונתם דאכתי מה הכרח יהיה דהא דחלב האשה מטמא שלא לרצון אינו מטעם דם נעכר כו' ושפיר קאמרי רבנן דבבהמה דהדם טהור והחלב אינו טמא משום הדם אינו מטמא שלא לרצון וצ"ע.

ולפי הנ"ל ניחא דבל"ז תיקשה אם נפרש דעל חלב בהמה קאי מנ"ל דהחולב לרפואה טמא דע"כ יהיה הפירוש לרפואה היינו לרפואת הבהמה שלא יזיק לה החלב שבדדיה ומנ"ל דבאמת שהוא טמא לרבנן דס"ל חלב בהמה שלא לרצון טהור. וזהו הוי שלא לרצון כמו המקיז לרפואה וא"ל דהחולב לרפואה היינו לרפואת אדם א"כ דומיא דהכא גם המקיז לרפואה לשתיית אדם ומנ"ל דל"ה משקה ואינו מטמא אע"כ דעל חלב האשה

קאי וזהו ברור) הרי דשיטת הרמב"ם דגם דם האדם לא הוי משקה רק אם חשב עליו לשתי' אבל בלא"ה ל"ה משקה א"כ דם מן המת ל"ה משקה כיון דלא חשב עליו ולא עדיף מדם הקזה לרפואה.

רק שעדיין צ"ע מהא דאיתא נדה נ"ה וכריתות כ"ג תשעה משקין הן כו' דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמאין טומאת משקין כו' הרי דדם מגפתו הוה משקה וצריך להבין מכ"מ עדיף דם מגפתו מדם הקזה לרפואה אבל יעוין ברמב"ם פ"ו מהלכות טומאת אוכלין שכתב וז"ל וכן דם מגפתו של זב וחבריו וחלב של אשה ודמעת עינים עם שאר תולדות המים היוצאין מהם מטמאים במשקין טמאין שמטמאין בלא כונה שמשקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון כו' הרי שדברי הרמב"ם ברור מיללו שעד כאן ל"ה דם מגפתו משקה רק בזב ושאר טמאין שמשקין טמאין מטמאין שלא לרצון אבל בטהור ל"ה דם מגפתה משקה.

אבל היותר נראה בזה דגם בזב וכיוצא ל"ה דם מגפתה משקה מה"ת דהכי איתא בחולין פ"ז תנן התם כל היוצא מן המת טהור כו' מאי קלין מאי חמורין כו' זב דלא בדיליה אינשי מיניה גזרי ביה רבנן מת דבדילי אינשי מיניה לא גזרו ביה רבנן ויעוין בתוספות שם למה לא נטמא משקה המת בנגיעה ותירצו דאיירי שיצאו ע"י שפופרת והנה מסתימות דברי הרמב"ם שכתב סתם בפ"ז מה' ט"מ כל משקה המת טהורין ולא כתב דאיירי שלא נגעו ביה משמע בהדיא דלא ס"ל כהתוספת אך באמת ל"ק דל"ה משקה כיון דלא חשב עליו וכאן דאיירי שלא ע"י שפופרת אלמא דל"ה משקה רק מדרבנן וצ"ע עוד לברר הדבר בלשונות הרמב"ם.

ובזה מיושבים דברי התוספות הנ"ל דהנה איתא בתוספתא דשבת פ' הגורר מנין לדם נדה שהוא משקה שנאמר ביום ההוא יהיה מקור נפתח כ' לנדה והביאה התוספות בנדה דף י"ט ע"ב יעו"ש וע"כ נתרבה דהוה משקה אף במקור וכן משמע מריבוי הקרא ולפ"ז עולים שפיר דברי התוספות דעד כאן לא כתבו התוספות דנטמא בנגיעת המת רק הכא דאיירינן בדם הנדה דהוה משקה אבל כל דם המת בפחות מרביעית דל"ה משקה לא נטמא בנגיעת המת ולא הוה משקה מת טמא חוץ מרביעית דם שטומאתו חושבו ומיושב שפיר קושית התוספות ודו"ק.

הלכות פרה אדומה פ"ד מהל' פרה הל"ג שחטה ע"מ לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשרה לפי שלא נאמר בה ריח ניחוח. וכ"ה בפי' המשנה פ"ד מפרה ואשר חייב שנרשיר אותה אם חשב לאכול ממנה ואפי' אצל חכמים לפי שלא באה לריח ניחוח ועי' בתוי"ט ולכאורא תמוהים דבריו דבשאר זבחים הבאים לריח ניחוח היו פסולים במחשבה כזו

והלא קיי"ל כחכמים דפליגי על ר' אליעזר זבחים פ"ג ואם חישב לאכול דבר שדרכו להקטיר אינו פוסל וכן פסק הרמב"ם בפי"ד מהל' פה"מ ועי' בר"ש וברא"ש כתבו לפרש כן הטעם משום דהוי דבר שאין דרכו לאכול ואם חישב להזות מדמה למחר גם בפרה פסול לרבנן ובמחשב לאכול מבשרה כשר גם בכל הקרבנות כדתנן זבחים ל"ה חישב לאכול דבר שאין דרכו לאכול ועי' במל"מ שהעיר בזה ונשאר בצ"ע.

גם צריך לבאר אם שייך פיגול בפרה מדקרי' רחמנא חטאת גם במשנה לא הוזכר רק אם חישב שלא לשמה בשחיטה והזאה ומחשבת פיגול לא מצינו. והנה אם חישב להזות מדמה למחר דפשיטא להו להר"ש והרא"ש דפסולה צ"ע ועי' במנחות ה' אין מחשבה מועלת אלא כו' בדבר הראוי לעבודה ובמקום הראוי לעבודה כו' בדבר הראוי לעבודה לאפוקי מנחת העומר ועי' בתוס' שם דפירשו משום דחידוש הוא דאפי' לגבוה אסור להקריב חדש קודם לעומר.

ולפ"ז ה"נ במקום הראוי לעבודה בודאי ל"ה גם גבי פרה דחידוש הוא שנעשתה בחוץ והוא מקום שאינו ראוי לעבודה. אך לפ"ז גם שלא לשמה מהראוי שלא תפסול בה ולא יהיה מהני גם מה דקרי' רחמנא חטאת וע"ש בתוס' דמשמע דאם היינו מפרשים דבר שאינו ראוי לעבודה מה שבאה מן השעורים כדפי' רש"י גם מנחת קנאות לא היה פוסל בה שלא לשמה אע"ג דחטאת קרי' רחמנא.

ובאמת הלא גבי פרה מפורש במשנה דמהניא בה מחשבת שלא לשמו ויהיה ראיה מזה לפירש"י והרמב"ם דהחידוש הוא משום דהעומר באה מן השעורים ומנחת קנאות שאני דקריה רחמנא חטאת ועי' בתוס' שם שהסכימו ג"כ בסוף לפרש"י, ועי' בראב"ד פי"ד מהל' מעה"ק שכ' כהתוס' דהחידוש הוא משום דהותר איסור דחדש והוכיח מהא דמנחת קנאות דפסל בה מחשבה וצ"ע מההיא דפרה (ועי' ברמב"ם שם פי"ד דלא הזכיר גבי מנחת העומר רק דשלא לשמה אינו מעכב בה אבל באמת נראה דה"ה מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו כמו שכ' בהל' ב' גבי מי שאינו ראוי לעבודה וכ"ה גם בהל' ג' שכ' וכן המחשב במנחת קנאות והלבונה עליה כו' ובזה מבואר בפי' דגם שארי מחשבות לא פסלו בה וכ"ה בתוספתא מנחות עיי"ש פ"ה) לזאת אין מקום לאמר דלא יהיה מחשבה פוסל בפרה מטעם דלא הוי מקום הראוי לעבודה כיון דחטאת קרי' רחמנא והוי כמו מנחת קנאות לפירש"י והרמב"ם וכמו דמפורש לענין מחשבת שלא לשמה דפוסל בפרה.

אך מטעם אחר נראה דאין מחשבת פיגול בפרה דאמרי' בזבחים מ"ד ע"ב פיגל בדבר הנעשה בחוץ פיגל בדבר הנעשה בפנים לא פיגל כו' אריב"ל מאי קרא כאשר יורם משור זבח השלמים וכי מה למדנו משור זבח השלמים אלא מה שור זבח השלמים עד שיהיו

מעשיו ומחשבותיו על מזבח החיצון אף פר כהן משיח עד שיהיו מחשבותיו ומעשיו על מזבח החיצון ונראה פשוט כמו דילפינן משלמים דל"ה פיגול במעשיו ומחשבותיו על מזבח הפנימי מכש"כ דל"ה פיגול בדבר שמעשיו ומחשבותיו חוץ לעזרה ואף שכ' התוס'שם דכמו דמודה ר"ש דפסול מחשבת פיגול בפרים ושעירים הנשרפים כן לרבנן בפיגל בדבר הנעשה בפנים מ"מ הכא גבי פרה י"ל דגם פסול לא הוי ועי' בתוס' זבחים י"ד מודה ר"ש לפסול מק"ו מה שלא לשמה כו' והקשו מה שלא לשמה דפוסל בד' עבודות ותי' דילפינן משינוי בעלים דהוי כמו חוץ לזמנו דאינו פוסל אלא בזריקה ולפ"ז בפרה אם נלמוד בק"ו משלא לשמה יהיה ג"כ קושית התוס' ומשינוי בעלים לא נוכל למילף דלא שייך בה שינוי בעלים.

גם אין סברא למילף מחשבת פרה משאר מחשבת קדשים דיש לאו על המחשבה שאינה נכונה עי' בזבחים כ"ח וברמב"ם פי"ח מהל' פה"מ. ולכאורא יש להוכיח דמחשבת חוץ לזמנו פוסלת בפרה מהאי סוגיא דזבחים י"ד שהזכרנו למעלה דהאיך יליף חוץ לזמנו משלא לשמה מה שלא לשמה שכן פוסל בפרה אבל באמת אין זה ראיה דהנה מחשבת חוץ למקומו י"ל בודאי לא שייך בפרה אף דיש לה מקום קבוע במערכתה נגד פתח ההיכל מ"מ אין יציאה פוסל בה כדאי' בתוספתא דפרה והביאה הראב"ד בהשגות פ"ד דפרה וכן משמע להדיא ברמב"ם.

ולפ"ז יקשה על מאי דקאמר הגמ' שם חוץ למקומו מנ"ל וכ"ת משלא לשמו מה שלא לשמו דפוסל בבמה שלא לשמה במאי בפסח וחטאת פסח וחטאת לא קרבו בבמה ואכתי לפרוך מה שלא לשמו דפוסל בפרה וחיץ למקומו אינו פוסל אע"כ דליכא למיפרך מפרה דאינה קדשי מזבח ולא שייך לא לעשות פרכא ולא יוכיח מזה (וגוף הפסול דשלא לזמנו אינו שייך בפרה אינו מפורש בהדיא והנה בבשרה מצינו בהדיא בספרי ובתוספתא דאינו פוסל בה לינה וה"ה בשאר הדם.

אך בהזייתה אינו מפורש רק מלשון הרמב"ם שכ' לינה אינה פוסלת בפרה ואם שחטה היום והזה דמה כהלכתה ונשרפה אפי' אחר כמה ימים כו' משמע דהזאה בעינן ביום שנשחטה). ולפ"ז צ"ע על המחשבה הזאת לאכול מבשרה מה פסול יש בה אם חוץ לזמנו הלא אין זמן כלל לבשר הפרה כמבואר למעלה גם אין מקום כלל לפסול בה יציאה ולא שייך בה מחשבת מקום לא על אכילה ולא על שריפה.

וצ"ע על הר"ש והרא"ש למה נחתו לטעמא דהוי מחשבה על דבר שאין דרכו לאכול. לכן נראה בזה שיטת הרמב"ם ע"פ מה שכ' בסוף פ"ד מהל' מעה"ק וצריך שתהיה מחשבתו בשעת שחיטה כו' ושיקטירו לאישים ושהקטרתו לריח בלבד ושיהיה ריח זה נחת רוח

כו' ואם שחט סתם כשר כמו שביארנו משמע מלשונו דאם שחטו שלא לשם ריח ניחוח אינו מרצה וכן כתב הל"מ שם.
ולפ"ז בפרה ששחטה לאכול מבשרה ולשתות מדמם הלא הוי כמי ששחטה שלא לאשים ושלא לריח ניחוח אשר לפי הנ"ל בכל הקרבנות לא היה מרצה, אבל בפרה כשרה ומרצה לפי שלא נאמר בה ריח ניחוח. ומיושב מה דלכאורא יפלא מה שיאטיה דריח ניחוח לפסול מחשבה הלא לא מצינו זאת בשום מקום אבל לפי הנ"ל מדוקדק בלשונו יפה.
אך לכאורא דברי הל"מ תמוהים כמו שתמה המל"מ שם וגם הל"מ בעצמו כתב שפשטות דברי הרמב"ם בפי"ג משמע שאין מחשבה אחרת מעכבת. ואפילו דאינו דומה שריפת פרה להקטרת אימורין שאינם מעכבין והכא עיקר מצות פרה שריפתה וה"ז דומה ולהקטרת הקומץ ואף שגם בהקטרת הקומץ אמרו לאכול דבר שדרכו להקטיר כשר י"ל דהתם לא כתיב גבי קומץ והכא כתיב גבי שחיטה.
אבל הדברים אלה יש סיוע למה שמשמע מדבריו ספ"ד מהל' מעה"ק ובא זה ולימד ע"ז. שם הל' י"א י"ב שרפה חוץ ממערכה שנשחטה כו' פקע מעורה ומבשרה ומשערה כזית יחזיר ואם לא החזיר פסולה.
פקע חוץ ממערכתה מרבה עליו ושורפו במקומו כו' והנה בתוספתא איתא פקע חוץ מגיתה יחזיר ואם לא החזיר פסולה חוץ למערכתה מרבה עליו עצים ושורפו במקומו. ופשטות התוס' מורה כפי מש"כ הראב"ד בחוץ לגיתה אם לא החזיר פסולה וחוץ למערכתה יכול לשרוף במקומו.
אבל שיטת הרמב"ם אינו מובן שהלא לפי' שהוא לפנינו אינו מחלק כלל בין גיתה למערכתה מה זה שחילק וכתב מתחילה פקע יחזיר ואם חוץ למפרכתה שורפו במקומו ותמוה על הכ"מ שלא ביאר דבריו וע"כ צ"ל דהוא מפרש הכונה יחזיר היינו שצריך לשורפו. וחוץ לגיתה היינו ממקום שריפתה ותנא והדר מפרש דאינו צריך דוקא להחזירו אבל בתוספתא לענין יציאת הדם ראב"י אומר חוץ לגיתה פסולה חוץ למערכתה יחזיר כו' משמע בהדיא כהראב"ד ולפנינו ברמב"ם אי' הוציא את הדם חוץ למערכתה והזה פסולה משמע דפסק כראב"י דדוקא הזייתו פסולה אבל אם החזיר הדם כשר.
וצ"ע אמאי לא הביא הא דחוץ לגתה פסולה ועי' בכ"מ ועי' לעיל בפ"ב שמקום שריפתה היה תחתיו חלל מפני קבר התהום לזאת היה נראה דאם הוציא חוץ לגתה פסולה מפני מעלה שחששו במעשיה מפני קבר התהום אבל לפ"ז מאי מהני חזרה ואולי בפקיעין לא חששו רק בדם וכ"ז צ"ע לעת הפנאי.

פ"ו מפרה הל' ח' נתן את החבית במים ודחק את החבית בידיו או ברגליו או בעלי ירקות כדי שיעברו המים לחבית הרי אלו פסולין כו' זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה אם סייע בו המים כדי שימלאו הכלי המים פסולין כו' והוא מהמשנה פ"ו דפרה נתן ידו או רגלו כו' ועי' בזבחים כ"ה ע"ב תנן התם נתן כו' ארחב"א אר"י זאת אומרת אויר כלי ככלי דמי (עי' פירש"י דאי לאו ככלי דמי הו"ל כנותן ידו בצינור משוך מן הקילוח עשר אמות) א"ל ודלמא בשותת א"ל כו' כדי שיעברו מים לחבית תנן כו' ולכאורא להרמב"ם דס"ל דכל שסייע בדבר המקבל טומאה אף רק שיגבהו המים ויעלו לחבית פסול ע"י דבר המקבל טומאה האיך יפרש הוכחת הגמ' דאויר כלי ככלי דמי.

לזאת נראה דהרמב"ם לא יפרש הגמ' כפירש"י והוכחת הגמ' אינה מהא דפסול כשנתן ידו או רגלו רק ההוכחה היא כמו דאמר לעיל לענין דם מהפר יקבלנו אויר שאין סופו לנוח כו' אויר שסופו לנוח מאי כו' שא"א למזרק בלא זינוק וגם כאן הוי ההוכחה כיון דתנן במתני' דאם סייע שירדו המים לכלי ע"י דבר המקבל טומאה פסול.

זאת אומרת דאויר כלי ככלי דמי דאם לאו ככלי דמי הלא כיון דעוברין המים לכלי דרך אויר כלי חרס הלא הולכין ע"י דבר המקבל טומאה ואף בכל מילוי או שאם נתן עלי אגוזים ג"כ פסול. וע"ז קאמר דלמא בשותת כו' כדי שיעברו המים לחבית תנן ומשמע בהדיא דלא בשותת איירי רק בהולכים דרך אויר הכלי.

ופשטות הגמ' מורה ג"כ כפי' זה דלפירש"י קשה דאף אם אויר כלי לאו ככלי דמי לא הוי המשכה הא דיורד דרך אויר כלי ולא שמענו מעולם המשכה כזו דרך אויר. ועי' בת' הרא"ש כלל ס"ו דהביא באמת ראי' מזה דהמשכה הוי אפי' דרך אויר אבל לפי פירוש הרמב"ם אין ראיה כלל מזה אדרבא יש להוכיח איפכא, גם לפי פירש"י צריך לחלק בין המשכה זו להמשכת שאובין דל"מ בודאי המשכה דרך אויר ועי' ברמב"ם הל' מקואות פ"ט לשיטת הרמב"ם דפסול דבר המקבל טומאה אינו רקלענין דבר דבעי מים חיים אבל לא למקוה ומשמע דהא דסייע להגביה המים ג"כ אינו פסול רק לענין פרה משום דבעי מילוי בכלי אבל גבי טבילת זב דלא בעי רק מים חיים אינם נפסלין רק אם הולכין דרך דבר המקבל טומאה יע"ש.

הלכות מטמאי משכב ומושב מס' עירובין כ"ז ע"א תוד"ה כל שהזב כו' מספקא ליה לר"י כו' דעליונו של זב כו' אי הוי דומיא דמשכב ומושב שאינו נוהג אלא בדבר הראוי לכך או לא. כונת התוס' להסתפק אי דומיא דמשכב שאינו מטמא אלא בראוי למשכב כן בעליונו ש"ז דוקא בראוי להיות עליונו של זב אבל בודאי עליונו של זב מטמא אף אוכלין ומשקין ומדף כמו דאי' בהדיא במשנה ב' פ"ה דזבים אוכלין ומשקין ומדף מלמעלה

מטמא כו' אוכלין ומשקין ומדף מלמטה טהורין יעוי"ש וכ"ה בתוספתא ריש פ"ה דזבים החמירה תורה באוכלין ומשקין מלמעלה מאוכלין ומשקין ומדף של מטה.
וכ"ה בתו"כ וכל כלי עץ ישטף מה בא זה ללמדנו כו' אלא אלו אוכלין ומשקין וכלים שע"ג הזב כו' מלמד שהוא עושה ע"ג מדף יעוי"ש ויעוי' בר"מ ובר"ש פ"ד דזבים מ"ו.
ועי' בר"ש פ"ה ריש מ"ב שכתב בהדיא להסתפק כנ"ל אבל מסתימת לשון הרמב"ם משמע דעליונו ש"ז נוהג בכל דבר ויעוי' בהשגת הראב"ד פ"ו מהל' מטמא מו"מ שדעתו דעליונו ש"ז מטמא כלי שטף.
ולכאורא דבריו סותרים לגמ' מפורשת נדה ל"ב מה עליונו ש"ז אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין וכ"ה בפ"ד מ"ו דזבים (וכבר העיר בזה הכ"מ בשם הר"י קורקס ומ"ש הכ"מ בראש דבריו דכיון דס"ל להראב"ד דעליונו ש"ז הוא מה"ת הוה הוא ראשון לטומאה דמטמא כלי שטף לא אבין דבריו דהלא אדרבא קיי"ל דאין ראשון מטמא כלים וצ"ע) ובפ"ו דעדיות יעוי"ש והנראה בזה דלכאורא עוד יש לדקדק על הראב"ד דנקט כאן כן בהל' ה' כבר כתבנו למעלה שעליונו ש"ז מטמא כלי שטף במגע מ"ש כלי שטף דנקט הלא היה לכתוב סתמא את הכלים וגם כלי חרס בכלל דמ"ש.
לזאת נראה דלהרמב"ם והראב"ד היה קשה להו קושית התוס' בנדה ל"ב דאם ילפינן עליונו של זב מקרא דהנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב דהלא קרא איירי בכלים דבני טבילה נינהו והלא עליונו של זב אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין לזאת ס"ל להרמב"ם דבאמת לא ילפינן עליונו של זב רק כמו דאמרינן בתו"כ מוכל כלי עץ ישטף במים דהיינו עליונו ש"ז וס"ל דל"ה אלא אסמכתא, אבל הראב"ד ס"ל כפשטות הגמ' דמכל אשר יהיה תחתיו נפקא ממילא ע"כ מטמא כלי שטף אבל אין זה אלא בשעה שהוא עוד עליונו של זב דהיינו שהוא מחובר לטומאה אבל אם פירש גם הראב"ד מודה דאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין והוי דינו בעת שהוא מחובר לטומאה כמו אדם הנוגע בזב שבשעת מגעו מטמא כלי שטף במגע ואינו מטמא אדם וכ"ח.
וי"ל דהיה הכרח להראב"ד לחדש דין זה ממשנה מפורשת לפי גי' דידן בפ"ה דזבים האוכלין והמשקין ומשכבות ומושבות ומדף מלמעלה מטמאים שנים ופוסל אחד ר"י מטמא אחד כו' והוא תמוה דהלא כללא כייל בראש הפרק כל שהוא מטמא בגדים בשעת מגעו מטמא שנים כו' והאיך הכלים שהם למעלה מן הזב מטמאים שנים אע"כ שעליונו של זב ג"כ מטמא בגדים (דהיינו כלי שטף) בשעת מגעו, ומשו"ה מטמא שנים בשעת מגעו ודיוקא דמתני' ריש אהלות ג"כ מסייעא להראב"ד דהכי תנן אדם ובגדים מטמאין בזב חומר באדם שאדם הנוגע בזב מטמא בגדים ואין בגדים הנוגעים בזב

מטמאין בגדים הרי דדוקא בטומאת מגע אבל בטומאת עליונו של זב כל מה שהוא למעלה מן הזב מטמאין בגדים בשעת מגען אבל הרמב"ם לא גריס בפ"ה דזבים מטמאים שנים וכן משמע מדבריו הל' ו' הא למדת שכל מה שיהיה למעלה מן הזב כו' הרי הוא ראשון לטומאה כו' ועי' בתוי"ט פ"ה שם.

הלכות אבות הטומאה פ"ג מהל' אבות הטומאה הל' ג' פרה אדומה ושעירין נבלת עוף הטהור כו' ואם חישב עליה לאכילה ה"ז מטמאה טומאת אוכלין כו' וא"צ הכשר פרה אדומה ושעירין הנשרפין אינן כן אע"פ שמטמאין העוסק בהן אם חישב עליהן לאכילה צריכין שתגע בהם טומאה כו', וכ' ע"ז הראב"ד חיי ראשי כאשר עיינתי בהאי סוגיא לא מצאתי כדבריו כו' עד והאי פירושא ליכא פלוגתא בין פרה ופרים לנבלת עוף טהור ועי' בכ"מ מש"כ בזה לפרש מ"ש בגמ' צריכין הכשר טומאה ממק"א והוא דחוק מאד בלשון הגמ' לפרש צריכין הכשר טומאה ממק"א דקאי אריש"ש דלא הוי טומאה חמורה לענין דלא בעי הכשר רק אם מטמאים בנגיעה בלא עסק ואין לשון ממקום אחר משמת כדבריו.

ומה שהביא מדברי הרמב"ם בסוף זבים לא משמע שם כלום כיוצא כדבריו ע"ש. גם לא תירץ הכ"מ כלום על עיקר קושית הראב"ד למה חילק בין נבלת עוף הטהור לפרים ושעירים הנשרפים ובגמ' משמע דדינם שוה, וגם לפמ"ש הכ"מ שצריך שיהיה מטמא הנוגעים בו בלא התעסקות והלא גם נבלת עוף טהור אינו מטמא במגע בלא אכילה וצ"ע שלא סיים הכ"מ לתרץ מה שהתחיל והנראה בזה דהרמב"ם יפרש מ"ש בגמ' צריכין הכשר טומאה ממק"א דקאי על רבנן דר"מ בדין פרה ופרים דהגמ' הקשה אי אית להו דרי"ש היינו דשייך גם בפרה ופרים ואית בהו סברת רי"ש אפי' שעיר נמי.

ואי לית להו היינו דלית בהו סברת רי"ש משום דאינם מטמאין רק העוסקים וא"צ שיהיו ראוים לאוכל כמו נבלה ונבלת עוף טהור (ואף שמת ג"כ איקרי סופו לטמא ט"ח אף שאינו אוכל מ"מ העור וכ"ד שאינו עיקר גופו אינם מטמאין) אפי' פרה ופרים נמי וע"ז קאמר צריכין הכשר טומאה ממק"א והיינו כפי' הראב"ד (רק דהראב"ד סבירא ליה שזה דלא כרי"ש והרמב"ם ס"ל דאף בפרים ושעירים הנשרפים מודה דלא הוי סופו לטמא ט"ח כלל) דמ"ש רבנן דמטמאין טומאת אוכלין היינו אם קבלו טומאה ממק"א וקמ"ל דלא כר"ש דבעי אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים וכיון דבעי הכשר מים ושרץ לא מטמאו כשהם חיים כמו שארי אוכלין והא דמשמע בגמ' דנבלת עוף טהור ל"ה סופו לטמא ט"ח רק לר"מ יעו"ש.

נ"ל דלק"מ להרמב"ם דהא דבעי מרחב"א נבלת עוף טהור לר"מ מהו שיטמא בכזית. הא דנקט לר"מ הוא משום דבכזית לרבנן בודאי לא מטמו ט"א רק בכביצה ולר"מ דלא בעי בשעיר המשתלח ראוי לקבל טומאה משו"ה בעי בנבלת עוף טהור בכזית וה"ה דמצי למיבעי בשעירי ובפרים הנשרפים ואפ"ל דהתם הוי כמו דנקט בפומיה.

ומה דאי' בגמ' בנוסחי דילן והא קתני רישא צריכה מחשבה וא"צ הכשר ומאן שמעת ליה האי סברא ר"מ ומדרישא כו' כבר כ' בש"מ דבכל ס"י ליתא להאי גירסא וכ"ה בד"ס וכן הי' גי' תוס' ורש"י והר"ש וכ"ה בתוס' ב"ק ע"ז ד"ה פרה כו' ומסולק קושית הגרע"א שם, וכן מה דאיתא בספרים דילן רישא וסיפא ר"מ כו' אין רישא וסיפא ר"מ כו' בס"י ליתא רק הכי גרסי' מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ מידי אריא סיפא ר"מ ורישא רבנן וכ"ה בד"ס והא דא"ל רב המנונא לר"ז לא תיתב אכרעיךכו' נבלת עוף טהור לר"מ מונין לה ראשון ושני או אין מונין ראשון ושני א"ל כל היכא דמטמא אדם במגע מונין בו וכל היכא דאינו מטמא כו' אמאי קא בעי דוקא לר"מ.

מזה משמע לכאורא כהראב"ד אך באמת גם לדידיה קשה דאכתי איכא דתנא דבי ר"י דהזכיר בהדיא נבלת עוף טהור ולמה נקט לר"מ שלא הזכיר בדבריו כלל נבלת עוף טהור והנה בפירושא דהאי מונין בו ראשון ושני לא הזכיר רש"י ע"ז כלום ויש לפרש אם מונין בו ראשון ושני כמו איבעי' דרשב"ל צריד של מנחות מונין בו ראשון ושני כו' עי' בחולין ל"ו ובשארי דוכתי ואף דהתם בחולין איירי בקדש והכא ל"ד קדש מ"מ יש לפרש כנ"ל.

ונראה דיהיה תלוי במחלוקת רמב"ם ורש"י דהנה עוד איבעי ליה לר"ז שם הא דתנן חבורי אוכלין ע"י משקין חיבור לטומאה קלה ואינו חבור לטומאה חמורה מונין בו ראשון ושני והנה הרמב"ם מפרש כגון שני אוכלין שחבורם ע"י משקין ונטמא אחד מהם שנגע בו טומאה אם השני ע"י חבורם הוי ג"כ ראשון או שהוא נעשה שני עי' פי"א מהל' אבות הטומאה ובהשגת הראב"ד.

אבל לרש"י דמפרש דהאיבעיא הי' אם שני חצאי זית נבילה שחבורם ע"י משקין הא דמטמאין טומאה קלה אם מונין בו ראשון ושני ולפירושו ע"כ א"א לפרש כהרמב"ם דאם המה מטמאין ע"כ נעשה ראשון דמאיזה צד יעשו שני אע"כ דהאיבעיא היא כמו בצריד של מנחות אם מונין בהם ראשון ושני כלל.

ולפ"ז גם באיבעיא ראשונה י"ל דלרש"י היה האיבעיא אם מונין בו ראשון ושני כלל ולשני הפרושים הנ"ל י"ל דלא קא מיבעיא ליה רק לר"מ לפירש"י הוה האיבעיא כמו גבי צריד של מנחות דלא הוה אוכל מוכשר אם הוה ראשון כמו כן לר"מ אף דס"ל דט"ח

משוי שאינו אוכל כאוכל אם מהני לממני ביה ראשון ושני אבל לרבנן דבעי' שיהי' כביצה פשוט דמהני ביה לממני ראשון ושני ואף להרמב"ם דהאיבעיא הוא אם עושה ראשון או שני ג"כ י"ל דלא מיבעי ליה רק לר"מ דחמיר ליה לעשות שאינו אוכל כאוכל אם חמיר ליה ג"כ לעשות ראשון כמו ט"ח עצמה ופשיט ליה דאינו עושה אלא שני וכ"ה ברמב"ם פ"ג מהל' אה"ט דאינו עושה אלא שני דהוא עצמו הוה ראשון לטומאה.

הא דכתב הרמב"ם דכזית נבילה צריכה מחשבה להצטרף לטמא ט"א וכן מ"ש התוס' גבי אבמה"ח שהבשר בשעת חבורן מטמא ט"א משום ט"ח ומצטרף לכביצה היינו משום דכל שטומאתו ושיעורן אינו שוה אינו מצטרף אפי' אם חמור ממנו כמו שמפורש במעילה י"ז וברמב"ם פ"ד מהל' ט"א לזאת ההכרח לאמר דמטמא ט"א משו"ה מצטרף לפי המבואר בחולין קנ"ט דאם לאו בה"ס היה נטמא המטמא ט"ח מבשר ועצם שעמו צ"ע א"כ יהי' נטמאים פרים ושעירים הנשרפים ובזבחים ק"ו מפורש דפסול טומאה פוסל בפרים ושעירים הנשרפים וצ"ל דלא הקפידה התורה על טומאת עצמו ולא על טומאה מהפוסקים ועי' בתוס' ד"ה מחוסר יציאה כו' ומה שתירצו שם אינו שייך על פרים ושעירים ופרה אדומה שמתטמאים מכ"מ, וע"כ דעל טומאת עצמן לא קפדו, ואף שיש בהם טומאת עצמן אם נטמאו בשרץ נפסלו ועי' ב"ק ע"ז בתוס'.

שוב ראיתי שהראב"ד פ"ח מהל' אבות הטומאה הל' ג' כתב להשיג על הרמב"ם שכ' דפיגול ונותר מונין בהם ראשון ושני מהא דאמרינן בזבחים פ' טבול יום כל היכא דמטמא אדם במגע מונין בו ראשון ושני כו' הרי דמפרש הגמ' כמו שכ' לדעת רש"י ולפמ"ש הרמב"ם לטעמיה אזיל דכונת הגמ' דכל היכא דאינו מטמא אדם אינו עושה ראשון כנ"ל ולענין גוף השגת הראב"ד ופ' דברי הרמב"ם פ"ח מהל' אה"ט ה"ג הכל כתבתי במק"א מ"ש על הרמב"ם לענין פרים ושעירים הנשרפים ראיתי בח"צ סי' ק"ז שכ' ג"כ לפרש צריכין הכשר טומאה ממק"א היינו שצריכין לקבל טומאה ע"ש ובאמת לא חידש הוא בפי' הגמ' שגם הראב"ד פי' כן בדברי רבנן כמו שהבאתי למעלה.

נזיר נ' ע"א בעי מיני' אבייי כו' יש נצל לבהמה כו' ת"ש המחהו באור טמא בחמה טהור ואס"ד עד לכלב כו' אימת ממחי ליה בתר דאסרוח בחמה כיון דאסרח הויא ליה עפר כו' והנה הך המחהו באור לגבי נבלת עוף טהור מתניא וכן העתיק הרמב"ם פ"ג מהל' אבות הטומאה ומדפשיט הגמ' מנבלת עוף טהור על הא דיש נצל לבהמה ש"מ דנבלת בהמה ונבלת עוף טהור כחדא הוא, ולפ"ז יש לתמוה על הרמב"ם שפסק דנצל בהמה הוא ספק ונצל עוף טהור יעוי' פ"א מהל' אה"ט ופ"ג ויעוי' בכ"מ ומל"מ שהאריך בזה.

ונ"ל ליישב בפשטות דס"ל להרמב"ם דהמחה בחמה הוי קודם נימוח משלא בחמה ולפ"ז כיון דע"י אור ל"ה נצל והמחה בלא אור כיון דבעוף הו"ל עפרא בעלמא וטהור מכלל דבבהמה לא הו"ל עפרא בעלמא ומשו"ה סתם וכתב דבבהמה הו"ל ספק ובעוף לא הו"ל נצל כיון דאי אפשר אלא שלא עט עור והו"ל עפרא בעלמא ויעוי' בתוס' פסחים כ"ד ע"ב לענין אוכל חלב חי שכתבו התוס' בד"ה פרט לאוכל חלב חי דהא דתניא הקפה את החלב ע"כ איירי ע"י אור דאי ע"י חמה הו"ל אוכל חלב חי משמע בהדיא דרק משום שלא כדרך אכילתן פטור אבל לא הוה עפרא בעלמא ויעוי' בחולין ק"כ דג"כ על נבלת עוף טהור קאמר בחמה אסרוחי מסרח יעוי"ש.

פ"ו מהל' אבות הטומאה הל' ג' קצץ אבר ממנה אפי' היה כמרדע ה"ז טהור שע"ז אינה מטמאה לאברים כו' מה דוה אינה מטמאה לאברים כו' כקולי אבות הטומאות דנו בה כו' נתפרקה ע"ז אע"פ שההדיוט יכול להחזירה והרי כל אבריה קיימים אינה מטמאה וכ' הכ"מ בפרק ר"ע כו' בעיא דלא אפשיטא ועי' במל"מ שתמה דהלא בפי"ב מהל' כלים פסק בטומאת ע"ז דחזרה לטומאה ישנה מספק אף דהוא בעיא דלא אפשיטא בע"ז נ"ג הרי דבטומאת ע"ז אף שהוא מד"ס מחמיר מספיקא.

עוד הקשה דהלא לא אצטריך הקישא לנדה רק בהדיוט יכול להחזירה או אף באינו יכול להחזירה אבל היא של פרקים, דאי גם בנשתברה אצטריך הקישא לנדה מנ"ל בשל פרקים דהלא בנדה אין יכול להחזירה כמ"ש התוס' שם פ"ג ע"ב. והנה הקושיא הזאת לק"מ להרמב"ם לטעמיה שכתב בפ"ח מהל' אבות הטומאה דנדה וכיוצא בה אינה מטמאה לאברים.

היינו שאם הכניס אב הטומאה את ידו לאויר כלי חרס לא טמאהו מפני שאינה לאברים יעו"ש הרי לטעמיה אף האבר כשהוא מחובר אינו מטמא בנדה וכי"ב. מכש"כ בשנפרקה אף בשל חוליות וההדיוט יכול להחזירה דאינה מטמאה אך דלפ"ז יהיה תמוה האיבעיא גם בהדיוט יכול להחזירה לרבנן דאקיש ע"ז לנדה ואינה מטמאה לאברים דמה מהני בהדיוט יכול להחזירה וע"כ דכ"ז אינו אלא לר"ע ויעוי' במל"מ שכ' ליישב דברי הרמב"ם דלרבנן פליגי בזה רב חמא ואיכא דבעיא לה יעו"ש ולפי שיטת הרמב"ם לכאורא א"א לאמר כן.

גם בלא"ה דברי המל"מ דחוקים ומשמע פשטות הגמ' דאיכא דבעיא לה ג"כ לרב חמא הוא והנה משמע בפ"ח מהל' אה"ט דהא דאינו מטמא אם הכניס ידו דהיינו אינו מטמא לאברים דזה דוקא אם לא נגע בתוכו, אבל אם נגע מטמא וכן הוא מוכרח במשנה ח' פ"ד דמכשירין קדרה שהיא מלאה מים ונתונה לתוך המקוה ופשט אה"ט את ידו ולתוכה

טמאה כו' ולכאורא סותר לדינו של הרמב"ם ומוכח דבכה"ג מטמא לאברים, אבל באמת נשמר מזההרמב"ם בפירושו ובהלכות פי"ג מהלכות טומאת אוכלין שהוסיף לאמר ונגע בתוכו אשר לכאורא מיותר דהלא בכ"ח איירי ומטמא באויר.

ולפי הנ"ל מוכרח הוא לרעתו דאילו באויר אינו מטמא לאברים רק היכא דנגע. וכן מוכח בכלים פ"ה מ"ח הרחיק ממנו את הטפלה כו' בזו אמרו הנדה והטהורה מסיקין בו כו' והעתיק הר"מ פי"ו מהל' כלים ופשוט דאין החששא רק בהכנסת אבר ממנה לתוך התנור ומכח הוכחות אלו הוכרח הרמב"ם לחלק בין אויר כ"ח להיכא דנגע בתוכו.

ואף דלכאורא שוה מגע כ"ת לאויר ואין חילוק ביניהם בטומאה שהם מה"ת, ע"כ לענין מגע מקצת דהוא כמגע כולו אינו אלא במגע ממש, וההלכה כך הוא דאם נגע במקצת אבר אחד הוי כמגע כולו. אבל באויר אינו נדון אלא מה שהכניס ועי' בחולין כ"ו ובכלים פ"ח ובשבת קל"ח דלא חזינן לתנור כמאן דמלי טומאה הרי דלא דנין הטומאה כמאן דמלי דמיא רק הכ"ח חשבינן כמאן דמלי לטמא כל מה שבתוכו יעו"ש.

(גם צ"ל דדין זה אינו אלא בטומאה היוצא מגופו אבל באה"ט מטומאת מגע ישנו לאברים אף באויר כ"ח ודין זה מוכרח ממשנה פ"ה דזבים האוכל נבלת עוף טהור והיא בבית הבליעה והכניס ראשו לאויר התנור טהור התנור והוא משום דאינו מטמא כלי חרס וכן העתיק הרמב"ם באבות הטומאה שלא העתיק המשנה כצורתה רק שכתב סתם דכשהיא בבית הבליעה דאינו מטמא כ"ח והיינו כמו שכתב בפירוש המשנה שם דאינו מטמא התנור משום דאינו מטמא אדם וכ"ח משמע בהדיא דאילו היה מטמא כ"ח היה מטמא באוירו מוכח לפ"ז דאם ע"ז אינה מטמאה לאברים אף אם נפסקה והדיוט יכול להחזירה ונאמר דהיא כמחוברת מ"מ אין אבר ממנה מטמא אף במגע כיון דלא נוכל לאמר מגע מקצתה כמגע כולה כיון דמ"מ היא עתה מפורקת.

ולפ"ז ע"כ צ"ל דכל השקלא והטריא של רב חמא הוא לר"ע דמטמאה לאברים והרמב"ם יפרש דלא כרש"י ותוס' דלר"ח איבעיא ליה לר"ע אם מטמאה לאברים דזה היה פשוט לר"ח דר"ע לא מקיש לנדה לקולא ובודאי מטמאה לאברים. רק בנפרקה מבעיא ליה ומיושב קושית התוס' פ"ב ע"ב ד"ה ולר"ע יעו"ש ובמל"מ, אבל לרבנן דאינה מטמאה לאברים לכאורא אין שום מקום כלל לחלק בין הדיוט יכול להחזירה כיון דאין אבר ממנה מטמא אף כשהיא מחוברת כמו נדה והא שהוצרך הרמב"ם להביא קצץ ממנה אבר היינו דבקצץ הויא טהורה לגמרי ואינה מטמאה כלל אף במגע.

אבל אכתי צ"ע למה הביא הך דהדיוט יכול להחזירה דאם אינה מטמאה לאברים ל"ה רבותא כלל כנ"ל וגם דברי הכ"מ צ"ע שכ' דהוי בעיא דלא אפשיטא. לזאת נראה לפרש

בכונת הרמב"ם דהלא עדיין יהיה נ"מ אם הכניסה כולה לאויר כלי חרס דכיון דנחשבה כמחוברת הלא מטמאה באויר, ואף דבמגע אינה מטמאה כיון דבעינן מגע כולה ואין טומאת מגע לחצאין כמו בכזית מת ונבילה שנחלק אינה מטמאה במגע דאינה מגע כולה כאחת.

אבל לענין אויר כלי חרס שכתבנו למעלה דאף במחובר אין אנו דנין מה שנכנס מקצת כהכנסת כולה ממילא גם בנחלק אם נכנסו כולה אם אנו דנין בה דין טומאה היה לה לטמא באויר כ"ח (וצ"ע דלפ"ז יהיו שני חצאי זיתי נבילה אם הם מרודדים דיש בהם טומאה או שני חצאי זיתי מת מטמאים באויר כ"ח אף דאינם מטמאים במגע רק במשא או באוהל) ולפ"ז יפרש בעיא דרב חמא לר"ע דמטמאה לאברים מסתפקא ליה באבר אחד אם מטמאה או לא כיון דנחשבה כמחובר אף אבר אחד מטמאה אבל יהיה נ"מ גם לרבנן דאינה מטמאה לאברים.

אם הכניסה כולה לאויר כלי חרס דאם יש בה טומאה, לא מיקרי זה לאברים וגם בנפרקה מטמאה, אבל אם נחשבה כמפורקת אין בה טומאה כלל ואף אם הכניסה כולה אינה מטמאה. אך לפ"ז יהיה קשה על סוגית, הגמ' דקאמר רב חמא לר"ע קא מיבעיא ליה הלא האיבעיא שלו יכול להיות גם אם אינה מטמאה לאברים וגם אליבא דרבנן.

לזאת צ"ל דפשיטות דברי רב חמא משמע דמיבעיא ליה אם מטמאה לאברים ואם ילפינן מנדה לקולא והא דלא קא מיבעיא ליה בנשבר' דלהרמב"ם אי"ל כתירוץ התוס' דהלא גם בקצץ הוצרך להקישא דנדה וי"ל דרב חמא ס"ל דע"ז שנשתברה מאליה מותרת ובביטלה בודאי טהורה (ועי' בע"ז י"ג די"ל לענין טהרה גם בע"ז של ישראל מהני ביטול כמו בתקרובות אוכלין ועי' בריטב"א שם).

והא דהעתיק הרמב"ם הך דינא דהדיוט יכול להחזירה אף דלדידיה גם במחוברת אינה מטמאה לאברים י"ל דנ"מ אם הכניס כל האברים דאם הוה כמחוברת מטמאה באויר כ"ח כנ"ל ומשו"ה דקדק הרמב"ם לכתוב והרי כל אבריה קיימים אינה מטמאה היינו דגם כל האברים ביחד אינם מטמאים כיון שנתפרקה.

דאינה כמחוברת. והא דפסק הרמב"ם הך בעיא לקולא י"ל עפמ"ש להלן מדברי הרמב"ם פ"י מהל' כלים הל' ט"ו דס"ל להרמב"ם דאף בהדיוט יכול להחזירה הוי כמפורקת וטהורה דפסק כרבא בשבת נ"ח וא"כ ע"כ צ"ל דבעיא דר"ח אזלא בשיטת אביי שבת שם או כיון דמטמאה לאברים יש לה טומאה כיון דל"ה ביטול ושפיר קא מיבעיא ליה בע"ז אם הדיוט יכול להחזירה אם מטמאה לאברים לא אזל מינה טומאה דל"ה כנשתברה

אבל לדידן דקיי"ל כרבא גם אינה מטמאה לאברים פשוט דאזל מינה טומאה כיון דלא הוה כשלימה ואינה מטמאה לאברים וזהו ברור לדעתי.

פ"ו מאבות הטומאה הל' ט"ו השורף פרה כו' אע"פ שבשעת מעשיהן מטמא בגדים כמו שביארנו אם נגעו באוכלין ומשקין אפילו בשעת מעשיהן הרי הן שני לטומאה עי' בכ"מ שכ' הדבר תימה האיך אפשר שיטמאו בגדים ולא יטמאו אוכלים אלא להיות שני לכך נראה דאפרה ופרים ושעיר עצמו קאי כו' ומ"מ צריך לימוד מנין לו שאינן מטמאים אוכלין אלא להיות שני, וע"ק שנראה מדבריו ששעיר המשתלח ג"כ מטמא כו' ולמה פסק כר"מ.

ודבריו תמוהין מאד הלא הר"מ בעצמו פסק בהדיא פ"ג דפרה ופרים ל"ה סופו לטמא ט"ח, ואם כונת הכ"מ אם קבלו טומאה ממק"א עדיין קשה למה כתב ומ"מ צריך לימוד כו' הלא אינם אלא ראשון ובודאי אינם עושים אלא שני וצ"ל דט"ס בדבריו ועי' בח"צ סי' ק"ז שתמה עליו וכ' שט"ס ברמב"ם וצ"ל אם נגעו באוכלין שלא בשעת מעשיהן כו' וגם דבריו תמוהין דהלא כבר כתב זה הרמב"ם בכמה מקומות דלאחר פרישתן אינן אלא ראשון לטומאה, וגם קשה לעשות ט"ס.

אבל באמת דברי הרמב"ם מפורשים במקום אחר והוא בפירוש המשנה פ"ה דזבים שכ' בפירוש מ"י ודע כי שורף פרים כו' אינם מטמאים אוכלים לטמא ב' ולפסול אחד כו' כמו כל ראשון לטומאה ואינו סותר הכלל שאמר ר"י כל המטמאין בגדים בשעת מגעו כו' ולא אמר מטמא בגדים גרידא ואלה לא במגע יטמאו בגדים אלא בהתעסקם עסק מיוחד ע"כ ועי' במל"מ דרמז לדבריו, אבל עדיין לכאורא הדבר מתמיה כמו שתמה הכ"מ מנין לו להרמב"ם חידוש דין זה שהבגדים נטמאו והוו ראשון ואוכלים לא יעשה ראשון ואין לחדש דין כזה מפני שלא הוזכרו במשנה ולא מנאם בכלל המטמאים שנים כו'.

ונראה שהרמב"ם הוציא דין זה מגמ' מפורשת בזבחים ק"ה ע"בנבלת עוף טהור לר"מ מונין בו ראשון ושני כו' א"ל כל היכא דמטמא אדם במגע כו' כל היכא דאינו מטמא אדם במגע אין מונין בו ראשון ושני כו' ועמ"ש למעלה דהרמב"ם יפרש האיבעי' אם כל שסופו לטמא ט"ח עושה ראשון ופשיט ליה ע"ז דכל טומאה שאינו מטמא אדם במגע אינו עושה ראשון.

ולכאורא כעורה לי' להגמ' להביא כלל שאר"י כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא אוכלין להיות תחלה, והביא כלל אחר כל המטמא אדם במגע והוא לכאורא סותר כלל שאמר ר"י ומה שמפורש במשניות הרבה במס' זבים דמונה והולך כל העושים תחלה ואינם מטמאים אדם במגעם וע"כ צריך לאמר להרמב"ם דכל אלה העושים תחלה בשעת

חבורן לטומאה לא האדם הוא העושה את הבגדים ואת האוכלין להיות תחלה רק זהו דין מדיני חבורי טומאה דכל הכלים והאוכלין והמשקין אשר יגע האדם בשעת חבורו לטומאות מיוחדות הרי הן כאילו נגעו באבות הטומאות בעצמן וחבורן לאדם הנוגע הוי כאילו נגעו בטומאה ולא נאמר חידוש דחיבור רק בכלים ואוכלין ומשקין ולא באדם וכ"ח ולפ"ז כלל שאמר ר"י (והמשניות מפרש לה והולך) אינו סותר הכלל דאי' בגמ' כל המטמא אדם כו' ושאינו מטמא אדם כו' רק דלכאורא קשה מנבלת עוף טהור דהאדם הבולעה מטמא אוכלין להיות תחלה ואינו מטמא אדם.

ולכאורא בזה אין לאמר דנבלת העוף המטמא האדם היא שמטמאה את האוכלין להיות תחלה, דהרי נבלת עוף טהור עצמה אין בה טומאה רק להאדם הבולעה לזאת צריך לאמר דגם באוכל נבלת עוף טהור לא האדם הוא המטמא האוכלין להיות תחלה רק שנבלת עוף טהור היא המטמאה וזהו חידוש שחידשה התורה בנבלת עוף טהור שאינה טומאה המטמאת רק בהיותה כזית בבית הבליעה של אדם, אבל כשהיא בבית הבליעה היא המטמאה את האדם ואת הבגדים ואת האוכלין.

ובזה אפ"ל כונת המשנה זבים שם האוכל נבלת עוף טהור והיא בבית הבליעה מטמא ב' כו' הכניס ראשו לאויר התנור הטהור טהור התנור (עיי"ש בפה"מ ובתוי"ט) ולכאורא למה לא חידשה המשנה דין זה בכל מה שהוזכר למעלה שאם הנוגעים הכניסו ראשיהן לאויר התנור. ולפי הנ"ל מיושב שפיר דכיון שהזכירה המשנה דהאוכל נבלת עוף טהור עושה אוכלין להיות תחלה וע"כ היינו דהנבילה עצמה חוזרת להיות טומאה ומטמאה, תטמא ג"כ התנור לזה השמיענו דכיון שאינה נעשית טומאה רק בבית הבליעה אינה מטמאה כ"ח אף שהיא בעצמה היא באוירה, ולאביי דאמר בנדה מ"ג דהוי בלוע בודאי ניחא ואפי' לרבא דאמר בה"ס גה"כ הוא וכ"ז הוא בנבלת עוף טהור אבל המשלח השעיר והשורף פרה ופרים בודאי לא השעיר הוא המטמא רק שגזה"כ הוא על העוסק והוא המטמא את האוכלין הרי הדבר חוזר להכלל המפורש בגמ' דכל שאינו מטמא אדם אינו עושה תחלה וכיון דהעוסקים אינם מטמאים אדם אינם עושים אוכלין להיות תחלה.

ובזה יובן טעם הרמב"ם שכ' דנבלת עוף טהור מיקרי סופו לטמא ט"ח ופרים ושעירים הנשרפים ל"ה סופן לטמא ט"ח ולפי הנ"ל הדבר פשוט דנבלת עוף טהור בבית הבליעה היא עצמה נעשתה טומאה אבל לא פרה ופרים ושעיר דאינו טמא אלא העוסק ואפ"ל דזהו כונת הכ"מ שרמז בפ"ג מה' אה"ט אל דברי הרמב"ם בפה"מ ולכאורא אין ענין כלל לדבריו ולפמ"ש ניחא וצע"ג מ"ש לפי' דבריו כמו בפ"ו.

פי"ד מהל' אבות הטומאה הל' ז' ח' ספק משקין לטמא אחרים טהור כו' חבית שהיא מלאה משקין ופשט הטמא את ידו לאוירה ספק נגע במשקין כו' המשקין טמאין והחבית טהורה (ואיירי במגע טמא מת שאינו מטמא הכלים וקמ"ל דאף שהספק לטמא ולטמא באים כאחד עכ"ז לטמא טמא ולטמא טהור) וכן אם נכנסו משקין שהן טמאין מספק לאויר החביות הרי החבית טהורה והמשקין שבתוכה טהורין שאינן מתטמאין אלא מן החבית.

וצ"ע דלמה לו להרמב"ם האי טעמא הלא אפי' אם היו מתטמאין שלא מחמת החבית הלא ספק לטמא אחרים אף במשקין טהור כמ"ש הרמב"ם בהל' ז וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין אלו הטמאין במשקין אחרים כו' הרי המשקין אחרים טהורין כו' ואפ"ל דס"ל להרמב"ם דע"כ לא ספק משקין לטמא אחרים טהור רק אם הספק בנגיעה אבל ספק משקין טמאין כיון שהחמירו על ספיקן לטומאת עצמן ממילא גם אחרים מטמאין.

והיה מיושב בזה דקדוק לשון המשנה טהרות פ"ד ספק משקין לטמא טמא כיצד טמא שפשט ידו כו' היה בידו ככרות טמאים וזרקן כו' לטמא אחרים טהור כיצד היה בידו מקל ובראשו משקין טמאין וזרקן כו' למה לו להמשנה ציור אחר לענין לטמא אחרים הלא היה להמשנה לאנקוטי בקצרה שאם המשקין האלה שהן טמאין מספק אם נגעו באוכלין או במשקין אינם מטמאין אע"כ כיון דנטמאו מספק שוב מטמאים אחרים ויעוי' בפוסקים לענין חד בחד שנתערב ואח"כ נתערב אחד באחרים, וכן לענין ספק אחד בגופו וס' אחד בתערובות וצ"ע דא"כ אמאי החבית טהורה ואפ"ל משום דבכלי הוי עיקרו מדרבנן אבל א"כ גם משקין הוי עיקרו מדרבנן דאין טומאה עושה כיוצא בו.

הן אמת דגם בתוספתא איתא הך טעמא אבל התוספתא י"ל דקאי אליבא דר"י דס"ל ספק לטמא אוכלין ומשקין טמא ויהיה מפורש מהתוספתא הלזו דלא כהצל"ח שכתב דבספק לטמא משקין אחרים כיון דאין טומאה עושה כיוצא בו גם ר"י מודה משו"ה צריך טעמא דאין המשקין מתטמאין אלא מחמת התנור אבל להרמב"ם דפסק דגם ספק לטמא אוכלין משקין טהור צ"ע.

במשנה רפ"ו דטהרות מ"ב ובפ"ג דעדיות ארבעה ספיקות ר"י מטמא וחכמים מטהרים טמא עומד כו' הטומאה ברה"י וטהרה ברה"ר כו' וטומאה ברה"ר כו' יעוי' ברמב"ם בפה"מ שפי' דנגע באחד וא"י אם בטומאה שברה"י או בטהרה שברה"ר וכן כתב בהל' אה"ט פ' ט"ו הל' ט' יעוי"ש והראב"ד פי' כגון שהטומאה ברה"י והטהרה ברה"ר ספק נכנס ברה"י ונגע וכן טומאה ברה"ר וטהרה ברה"י.

והא דלא פי' הראב"ד כהרמב"ם י"ל דלטעמייהו אזלי למעלה דהנה לטעמי' דהראב"ד בטומאה דרה"ר נראה דהא דטהור ברה"ר אף בזמן שאין רבים מצויים שם הוא ג"כ דהוי דבר שא"י להשאל עליו כיון שרבים הולכים שם ומצויים לנגע, ולפ"ז תליא אם יכולים רבים לנגע הוי ספק טומאה ברה"ר ואם לאו הוי ס"ט ברה"י משו"ה בין שטהרה ברה"ר וטומאה ברה"י או איפכא כיון דהספק אם נכנס מרה"ר לרה"י או איפכא וזה הספק הלא יכול להסתפק בהרבה בני אדם ההולכים ברה"ר משו"ה ספק טהור וכן בבא דרישא טמא עומד וטהור עובר כו' וטהור עומד כו' שפי' הראב"ד שהטומאה מצומצמת ברה"י שהטהור העובר ברה"ר ספק נגע וא"כ הוי הספק בעוברים ברה"ר וכן איפכא דהוי הספק מטומאה דברה"ר ספיקו טהור כרבנן אבל בציור הרמב"ם דהאדמנכנס ברה"י וברה"ר ונגע באחד וא"י אם בטומאה אם בטהרה שאין הספק אלא בנכנס ברה"י ממילא הוה דבר שיכולים להשאל עליו ולהראב"ד בכה"ג טמא אבל הרמב"ם ס"ל דאנחנו לא נוכל למילף מסוטה רק אם הספק ברה"י גרידא אבל אם יתערב גם ספק דרה"ר לא נוכל למילף מסוטה ונשאר על דינא דספק טהור.

ובזה יובנו דברי הרמב"ם והראב"ד בספ"כ מהל' אה"ט הל' ט' שכתב הרמב"ם וז"ל חנות שהיא טמאה ופתוחה לרה"ר ספק נכנס כו' טהור שכל החנות כמו שרץ המונח ברה"ר כו' היו שתי חנויות אחת טהורה ואחת טמאה נכנס לא' מהן כו' ספיקא טמא שזהו ספק רה"י שהחנות רה"י כו' ועי' בהשגת הראב"ד שכתב הפירוש הזה חושך ולא אור ומה בין זה לזה אבל רישא ספק לא נכנס כלל טהור דהוה ספק רה"ר אבל סיפא ודאי נכנס לרה"י הלכך ספיקו טמא ואע"פ שאמרו חז"ל כל ספיקות שאתה יכול לרבות כו' מ"מ והוא שיכנס למבוי או לבקעה שיש בהם הספק אבל אם לא ידע אם נכנס כו' טהור וזה דומה כו' ויעוי' בכ"מ שכתב וא"י למה חרד כו' ועוד מ"ש ומה בין זה לזה כו' הלא כבר ביאר רבינו יעוי"ש.

אבל באמת לפי הנ"ל הדברים פשוטים דהראב"ד לטעמי' שפיר הקשה דכיון דנקטינן שהחנות הפתוחה לרה"ר הוה כשרץ המונח ברה"ר א"כ אם היו שתים אחת טמאה ואחת טהורה הו"ל כשרץ וצפרדע המונחים ברה"ר וספק נגע בשרץ הלא ספיקו טהור משו"ה מחלק הראב"ד דהנ"מ הוא אם נכנס בודאי לרה"י א"כ אין זה הספק אלא בהאדם הנכנס הו"ל ספק טומאה ברה"י ומשו"ה בנכנס לבקעה כיון דנכנס לבקעה דהיא רה"י ואף אם ספק אם נכנס לשדה שיש בה טומאה הו"ל טמא אבל אם א"י אם נכנס לבקעה הוה הספק כמו שיולד בכל העוברים ברה"ר דהו"ל ספק טומאה ברה"ר וטהור ומשו"ה מדמה הראב"ד זל"ז.

אבל הרמב"ם לטעמי' שפיר מחלק לפי דרכו בספק נכנס לחנות דהו"ל החנות כשרץ המונח ברה"ר כיון דהספק אינו ברה"י דהלא החנות ודאי טמא והספק הוא אם נכנס מרה"ר או לא נכנס אבל בב' חנויות ונכנס לאחת מהם דהו"ל כשתי חנויות שנתערבו והוה כספק טומאה ברה"י והרמב"ם לטעמיה היה מוכרח לאמר בחנות אחת דהוה כשרץ ברה"ר דאם היה הספק בהטומאה שבחנות אבל נגע בודאי אף שהספק נולד בהעוברים ברה"ר היה טמא לדידיה כיון שעיקר הספק הוא ברה"י שספיקו טמא דמה לו אם הוא עובר ברה"ר או לא אנן בתר עיקר הספק אזלינן אבל להראב"ד בכה"ג טהור כיון דהספק הוא רק בהעוברים דרך רה"ר אף שבודאי מדי עוברם מכניסים במקצת לרה"י ונגעים הו"ל ספק טומאה ברה"ר.

ויצא לנו מזה דיצמח נ"מ גם לחומרא להרמב"ם בכה"ג שהספק הוא ברה"י מדי עוברם דרך ז"ר דרך הילוכו שלהראב"ד הו"ל ספק טומאה ברה"ר ולהרמב"ם הו"ל ספק טומאה ברה"י דלהרמב"ם לא תליא כלל ביכולים להשאל ויעוי' בר"ש פ"י מ"ג שהביא תוספתא פ"ז והעתיקה הרמב"ם ספ"כ דברים שהם בר"ה הרי הם כרה"ר כיצד קופה ברה"ר גבוה י"ט והטומאה בתוכה ספק נגע כו' טהור הכניס ידו לתוכה כו' ספיקו טמא היתה כפישה נתונה על כתיפו וככר של תרומה כרוך כו' ונתון לתוכה ספק נגע כו' ספיקו טמא והשיג הראב"ד לי' מהו זה ובתוס' אמרו ספק כו' ספיקו טהור הכניס ידו לתוכה ספיקו טמא (וכ"ה הגי' בר"ש ובתוספתא שם) והכ"מ כתב ע"ז ואני אומר שגי' רבינו בתוספתא לא היתה כגי' הראב"ד והטעם מבואר מאחר שככר שהוא מקבל טומאה נתון לתוכה הוי כרה"י ועוד שכיון שהיא על כתיפו הוה כרה"י כמו ששנינו פ"ד דטהרות שני רוקים כו' וכיון שהוא מונח על (כתיפו הוה יש בו דעת לשאל כו' ואיזה סופר טועה הגיה ואם הכניס ידו כו' ותמיהני על הראב"ד שלא דקדק בכך כו' ולא זכיתי להבינם מ"ש שהוא נתון לתוכה הוי כרה"י מ"ש ברישא שהטומאה בתוכה הוא כרה"ר ודוחק לחלק בין בתוכה או לתוכה.

ומ"ש כיון שהוא על כתיפו הוה כרה"י הלא בסיפא בהל' י"ג תינוק טמא מורכב על כתיפו של אביו תינוק טהור מורכב על כו' ספיקו טהור הרי דגם על כתיפו הוה רה"ר ומה שהביא הכ"מ מטהרות פ"ד שני רוקין כו' התם שאני דלגבי עצמו הוה כרה"י כיון שעולה עליו אבל לגבי אחר הנוגע בו כל שהוא ברה"ר הרי הוא כרה"ר גם מ"ש מיש בו דעת לשאל הוא אינו מובן דבכל הבבות אלו לא חשו לזה בתוספתא גם הרמב"ם לא הרגיש בזה, והוא דהלא מצי לארויי בנוגע בו טמא שיש בו דעת לשאל ובשני תינוקות הלא איירי בנעשה ע"י אדם הנושאן ומ"מ טהור דבכל הבבות האלו לא קמ"ל אלא דברים שהם

ברה"ר הרי המה כרה"ר, אבל לפי האמור למעלה הרמב"ם והראב"ד אזלי לשיטתייהו דברישא גבי קופה שהטומאה בתוכה כו' ובהל' י"ב גבי חמור וסלע שהטומאה על גביהן (וכן בהל' י"ג גבי זב וזה רוכב על חמורו ושני תינוקות שגם הטהור מורכב על כתיפו של אביו) כיון שהטהרה ברה"ר אע"פ שהטומאה ברה"י מ"מ אם נגע דרך הילוכו ברה"ר הו"ל ספק טומאה ברה"ר וספיקו טהור אבל גבי כפישה כיון שהככר של תרומה נתון בתוכה דהויא רה"י אע"פ שהמטמא היה ברה"ר דרך הילוכו מ"מ טמא לשיטת הרמב"ם כיון שהטהרה ברה"י, והראב"ד אזיל לשיטתו דאפילו הטהרה שברה"י כיון שנולד בה הספק דרך העברת המטמא ברה"ר דרך הילוכו ה"ל ספק טומאה ברה"ר שספיקו טהור אא"כ הכניס ידו לתוכה דל"ה דרך הילוכו ברה"ר ושפיר השיג הראב"ד ומיושב לדידיה גי' התוספתא ומסייע לדידיה כפי שיטתו הנ"ל והרמב"ם לטעמיה שהיה לו הגי' כפי הכתוב בהלכה י"א לא הויא תיובתא והדברים ישרים.

הלכות טומאת אוכלין פ"ב מהל' ט"א הל' ט' קישות שנטעה בעציץ והגדילה אע"פ שיצאה חוץ לעציץ אינה מקבלת טומאה כו' ובהשגת הראב"ד אין כאן אע"פ אלא כיון שיצאה חוץ לעציץ טהורה שאע"פ שהעציץ אינו נקוב כיון שיצאה כו' הרי הוא כמי שנטעה בחוץ כו' ועי' בכ"מ שהרמב"ם מפרש המשנה בעציץ נקוב כו' שבתוספתא מבואר כפי' הראב"ד כו' ולדעת רבינו צ"ל שמה ששנינו בתוספתא דין אחר הוא כו' ואינו מובן ועי' במל"מ פ"ב מהל' ביכורים שתמה ג"כ על הכ"מ.

ומ"ש ליישב דעת הרמב"ם אינו מספיק דאם נאמר בדעת התוס' דמה שיצא חוץ לעציץ נעשה כמחובר מאויר הקרקע ל"ה רבותא כלל מה דנקט המשנה שהגדילה ויצאה חוץ לעציץ גם מ"ש הא דלא מותיב בגטין כ"ב מהתוס' לאביי דס"ל דאזלינן בתר נקבו אינו מובן דאף אם אמרינן דאזלינן בתר הנוף ונאמר בהתוס' דיניקת הנוף משוי גם לזה שהוא בתוך האינו נקוב כמחובר מ"מ אם נקבו בארץ ס"ל דהוי כנטוע בארץ דגם הנוף נגרר בתר העיקר ועי' בתוס' בגיטין ובחולין.

פ"ג מהל' טומאת אוכלין ה"ה החותך בשר מאבר מן החי של בהמה ואח"כ חישב עליו צריך הכשר חישב עליו ואח"כ חתכו אינו צריך הכשר מפני שמטמא טומאה חמורה כו' ובהשגות טעה בכל זה שאין סופו לטמא טומאהחמורה כששימש מעשה עץ שימש ומה שאמרו חישב עליו ואח"כ חתכו טמא מוקים לה בשהכשרו כו' וכ"ז אליבא דר"מ דאמר טומאת בה"ס מטמא כו' אבל הוא תפס התוספתא שמצא.

והנה בתוספתא פ"ג דעוקצין אי' באמת כלשון הרמב"ם כפי הגי' בס"י החותך בשר מאמה"ח ואח"כ חישב עליו צריך הכשר חשב עליו כו' כלשון הרמב"ם אבל הפלא

שבגמ' חולין קכ"ח ע"ב אי' החותך כו' חתכו ואח"כ חישב טהור חישב ואח"כ חתכו טמא רב אסי אשכחיה לר"ז כו' מאי קשיא לך כו' טומאת בה"ס כו' א"ל ר"א ב"מ הא מני ר"מ כו' א"ל אף לדידי כו' וא"ל לא שני ליה לר"מ בין טומאה דבעי הכשר לטומאה דלא בעי הכשר אמר רבא מאי קושיא דילמא בשהוכשר א"ל רבא בר ר"ח לרבא ל"ל הכשר הרי מטמא ט"א א"ל כשימש מעשה עץ שימש והמה דברי הראב"ד.

ומה שתי' הכ"מ דחוק מאד, שכ' דהרמב"ם ס"ל דלאו טבה"ס הוא משום דקיי"ל כרבינא אוכלא דאפרת או בשעת פרישתו דהלא סתמא קתני דאף בלא נשאר על האבר בשר להעלות ארוכה וכמ"ש הרשב"א גם מ"ש דהרמב"ם פסק כרבא בר חנן הדוחק מבואר דהרמב"ם יפסוק כהמקשה ולא כרבא שתירצה. יש להסתפק הא דקיי"ל כל שסופו לטמא ט"ח אינו צריך הכשר, אם הוא דוקא כגון נבילה גם נבלת עוף טהור שכבר הוא מטמא, וגם פחות מכזית נבילה הלא ראוי להצטרף לטמא ט"ח או גם שלא היה מטמא מעולם רק שסופו להיות מטמא, אף שעכשיו אין עוד סופו לטמא.

מ"מ כיון שמתחילה היה סופו לטמא ט"ח א"צ הכשר, והנה לכאורה משמע מדברי רש"י חולין קכ"ז דזה מיקרי סופו לטמא ט"ח שכ' בד"ה וצריכין הכשר כו' ליכא למימר בהאי אבר שסופו לטמא ט"ח כו' ושמא לא יבא לידי טומאה חמורה דשמא ישחטנה ואין שחיטה עושה ניפול הרי מפורש דאם היה שחיטה עושה ניפול אף קודם שחיטה לא היה צריך הכשר כיון שסופו לטמא ט"ח אף שעוד לא טימא מעולם.

אבל לכאורא תמוה דהרי בדף ע"ג ע"ב אי' אר"י ב"י אר"י הכל מודים ששחיטה אינו עושה ניפול מיתה עושה ניפול כו' מיתה תנינא שחיטה תנינא כו' נשחטה בהמה הוכשרו בדמיה כו' אי מההיא הו"א מאי הוכשרו אבשר והא הוכשרו קתני חד לבשר הפורש מן הבהמה וחד לבשר הפורש מן האבר כו' ועיי"ש בפירש"י הרי בהדיא דאף אם ס"ל שחיטה עושה ניפול מ"מ צריך הכשר ולא מיקרי סופו לטמא ט"ח, וכן משמע בזבחים ק"ה גבי פרים ושעירים הנשרפים דס"ל להגמ' שם דמיקרי מטמא טומאה חמורה וא"צ הכשר ואיבעי' לר"א בפנים מהו כו' הדר פשטה מחוסר יציאה כמחוסר מעשה דמי הרי דאע"ג שסופו לטמא ט"ח מ"מ כ"ז שלא יצא צריך הכשר.

ויעוי' ברמב"ם פ"ג מהל' טו"א שם הל' ט' החותך בשר מאדם חי להאכילו לכלב אם חישב עליו למאכל אדם ה"ז צריך מחשבה וא"צ הכשר ובהשגות זה שיבוש שצריך הכשר ועי' בעוקצין וחתיכתו לאדם זהו מחשבתו, והתמיה חזקה דמשנה מפורשת בעוקצין פ"ג ואלו צריכין מחשבה והכשר החותך מן האדם והבהמה וחי' ועוף כו' ומ"ש הכ"מ דבחותך לכלב א"צ הכשר תמוה מאד מאי אולמא בחתיכתו לכלב דלא יהיה צריך

הכשר ומ"ש אם חתך לכלב או שנחתך ממילא שלא ע"י אדם והדבר תמוה מאד שהוא כהלכתא בלא טעמא.

פ"ג מהל' טומאת אוכלין הל' ה' החותך בשר מאבר מה"ח של בהמה ואח"כ חישב עליו צריך הכשר חישב עליו ואח"כ חתכו אינו צריך הכשר מפני שמטמא טומאה חמורה כנבילה וכל המטמא טומאה חמורה א"צ הכשר ובהשגת הראב"ד טעה בכל זה שאין סופו לטמא טומאה חמורה כו' ומה שאמרו חישב עליו ואח"כ חתכו טמא מוקים לה בשכוכשרו כו' וכ"ז אליבא דר"מ דאמר טומאת בה"ס מטמא כו' ועי' בכ"מ שכ' כי באמת קושיותיו על רבינו המה חזקות עיי"ש מה שהאריך.

והתמיה על הרמב"ם במקומה עומדת שכתב ואע"ג דשני ליה רבא כששימש מעשה עץ שימש שינויא בעלמא ולא סמכינן עליו כו' דהאיך נוכל לדחות דברי רבא מסברא בעלמא גם מ"ש לתרץ על ההיא דבית הסתרים דכאן הגמ' לא שמיע לי' ההיא דעולא בפ' בהמה המקשה יעו"ש דעדיין הו"ל להרמב"ם לפרש דאיירי בנשאר באבר לבד מה שחותך כשיעור להעלות ארוכה והוא סתמא קאמר ולבאר הדברים נראה בהקדם להציע הסוגיא והדקדוקים שיש בזה.

חולין קכ"ח ע"ב ת"ר החותך כזית בשר מאבר מה"ח חתכו ואח"כ חישב עליו טהור חישב עליו ואח"כ חתכו טמא ר' אסי כו' אשכחיה לר' זירא א"ל כו' בה"ס היא א"ל כו' הא מני ר"מ דאמר בה"ס מטמא א"ל כו' שני ליה לר"מ בין טומאה דבעיא הכשר ובין טומאה דלא בעיא הכשר אמר רבא ומאי קושיא דילמא בשהוכשר א"ל רבה בר ר"ח לרבא למה לי הכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו א"ל כששימש מעשה עץ שימש, א) עי' בתוס' שהקשו אמאי לא פריך למה ליה לאוקמי כר"מ הלא סופו לטמא ט"ח וא"צ לא הכשר מים ולא הכשר שרץ, ב) בפירוש מעשה עץ שימש נדחקו רש"י ותוס' בפירושו רש"י כתב שאינו מטמא כשהוא אבר משום אוכל רק עם הגידין ועצמות שהן כעץ ול"ד לנבלת עוף טהור שהיא מטמא אדם ע"י אכילה.

והדוחק מבואר דעכ"ז לאו בתורת אוכל מטמא דאוכל נבלת עוף טהור טמא ולטמא טומאת אוכלין צריך מחשבה בכפרים כמבואר והתוס' כתבו מחמת דנשתנה שמו וגבי פרים הנשרפים שם פר עליהן, ולשון מעשה עץ לא משמע כן ועי' בתוס' ע"ג ע"ב ובפסחים י"ח ע"א דמשמע דהתוס' מדמי להדדי וחזרו מפירושם ומפרשים כרש"י ודחקו לחלק בין מי חטאת לבשר הפורש מן האבר, ג) קושית התוס' ולא שאני ליה הלשון אינו מיושב אלא הול"ל הכא לא הוכשר, ד) צ"ע הלא הקושיא דבעיא הכשר היה לו להקשות מתחלה ולמה לו להקשות מטומאת בה"ס דהוא פלוגתא ולא היה לו להמתין

עד שתירץ לו ה"מ ר"מ היא, ה) סתירת התוספתא עוקצין פ"ג לסוגית הגמ' דאי' שם כלשון הרמב"ם וכמו שכתב הראב"ד החותך בשר מאבר מן החי חתכו ואחר כך חישב צריך הכשר חשב עליו ואחר כך חתכו אינו צריך הכשר עיין שם.

יש לחקור ולהסתפק בדין דסופו לטמא ט"ח דלא בעיא הכשר מים ושרץ, א) אם הוא דוקא בעת שסופו עוד לטמא ט"ח או אפילו אם היה מטמא אף אם אח"כ אינו מטמא עוד ט"ח לא בעיא הכשר מים ושרץ, ב) הפי' דסופו לטמא ט"ח אם הוא דוקא כמו בנבלת עוף טהור ומכש"כ נבלת בהמה שכמו שהוא עתה מטמא טומאה חמורה או אפי' אם הוא עתה אינו מטמא ט"ח רק שסופו להיות מטמא ט"ח אף אם הוא עתה אינו מטמא ט"ח שוב לא בעיא הכשר מים ושרץ.

והנה בדין הב' יעוי' ברש"י קכ"ז סוף ע"א וצריכין הכשר כו' וליכא למימר בהאי אבר שסופו לטמא ט"ח דאינו מטמא טומאת אמה"ח עד שימות ושמא לא יבא לידי ט"ח דשמא ישחטנה ואין שחיטה עושה ניפול משמע בהדיא דאילו שחיטה עושה ניפול למ"ד דס"ל הכי לעיל לא בעיא הכשר מים ושרץכן בטמאה ועי' לעיל ע"ג ע"ב דקאמר הגמ' דהמשנה וצריכין הכשר אתיא אף למ"ד שחיטה עושה ניפול וצ"ע דברי רש"י ועי' בדף קכ"א ע"א א"ר אסי שונין ישראל בטמאה ועכו"ם בטהורה צריכין מחשבה והכשר מים ממקום אחר הכשר למה לי והא סופו לטמא ט"ח כו' אחר חזקיה הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על פחות מכזית הרי דאף שקרי לה סופו לטמא ט"ח הואיל וסופו למות ולטמא טומאת נבילות מ"מ הואיל ויכול לגוררה אינו מטמא ט"ח ועי' בתוס' שם ד"ה הואיל כו' וצ"ע דברי רש"י.

גם צ"ע על הרמב"ם שפסק בפ"ג מהל' ט"א דישראל בטמאה וא"י בטהורה לא בעי מחשבה והכשר ועי' בכ"מ שם שהעיר בזה ומ"ש צ"ע דהלא הכא אם גוררה לא תצטרף לכזית כמ"ש התוס' דבשר מן החי לא מטמא ועי' בתוס' שם ד"ה פחות מכזית ודברי הרמב"ם צריכין ישוב ולמטה נדבר מזה עי' בכריתות כ"א והא תנן החותך מן האדם צריך מחשבה והכשר וגי' ר"ח הוא צריך מחשבה וא"צ הכשר ועי' שיטה מקובצת בגי' מתני' כפי גירסא דילן וגי' הברייתא א"צ הכשר ועי' בר"ח משום שסופו לטמא טומאה חמורה וע"כ היינו משום דסוף אדם למות מיקרי סופו לטמא ט"ח ולפ"ז גם בשר בהמה טמאה מיקרי סופו לטמא ט"ח.

אבל לפ"ז יהיו סותרין המשנה עם הברייתא דבמשנה רפ"ג דעוקצין מבואר דהחותך מן האדם צריך מחשבה והכשר ורמז ע"ז רש"י בכריתות שם צריך מחשבה והכשר גרסי' במס' עוקצין ויש להעיר עוד מזבחים ק"ה בעי ר"א פרים ושעירים הנשרפים מהו

שיטמאו בפנים כבחוץ מחוסר יציאה כמחוסר מעשה דמי הדר פשיט מחוסר יציאה כמחוסר מעשה דמי הרי דאף שסופו לצאת משום מצוה כל כמה דלא יצאו לא מיקרי סופו לטמא ט"ח מכש"כ אדם החי לא יהיה נקרא סופו לטמא ט"ח וצ"ע, ויש לחלק דגבי פרים הנשרפים שאני דהתם י"ל דלא מיקרי כלל סופו לטמא ט"ח דהלא לא המה מטמאים ט"ח רק העוסקים בהם וגזה"כ הוא על העוסקים וכמו דאמרינן ע"ז מטמאיך לא טמאוני (ובאמת הרמב"ם פסק דפרים הנשרפים לא מיקרי כלל סופו לטמא ט"ח ובמק"א דברתי מזה) לזאת אף אם הסוגיא דזבחים אזלא לר"מ ס"ל דמקרי סופו לטמא ט"ח מ"מ אם עוד לא הגיע זמנן לעסוק בהם לא מיקרי סופו לטמא ט"ח.

וע"ד החקירה הא אם היה מטמא ט"ח ועתה אינו מטמא ט"ח אם בעי הכשר מים לכאורא ג"כ סוגיא מפורשת דבעי הכשר מים ועי' בדף ע"ג וחד לבשר הפורש מן האבר ומאי אולמא סד"א הואיל ומטמא טומאה חמורה אגב אביו לא ליבעי הכשר קמ"ל ועי' פירש"י ד"ה קיי"ל כו' דוקא סופו אבל תחלתו כי האי דתחלתו טמא ט"ח ואין סופו לטמא ט"ח משפירש צריך הכשר ע"ש הרי דכה"ג בעי הכשר מים ועי' בתוס' דהיינו משום מעשה עץ שימש וכדאמרי' בדף קכ"ט ועמ"ש התוס' שם לפרש לרש"י דהיינו דוקא אם אין עוד סופו לטמא ט"ח אבל אם עוד ראוי לטמא ט"ח ל"א סברת מעשה עץ שימש ומרש"י ותוס' לקמן קכ"ט לא משמע כן דלפי דבריהם הכא לא צריכין לדחוק מנבלת עוף טהור ופרים הנשרפים כמו שנדחקו בדף קכ"ט והבאתי דבריהם למעלה.

והנה לפי גי' ר"ח בכריתות כ"א דהחותך מן האדם א"צ הכשר מפני שהיה סופו לטמא ט"ח ואף שלא בא עוד לעולם לכלל טומאה חמורה וגם עתה כשחתך בשר מן החי אין עוד סופו לטמא ט"ח מ"מ לא בעי הכשר ואף דהתם שייך ג"כ סברא דמעשה עץ שימש דאם יבא לכלל טומאה חמורה לא מטעם אוכל נטמא גם אין שמו עליו כמובן דבשר הפורש מן החי לאו שם מת עליו ואין שייך כאן טעמא דמפרש רש"י גבי נבלת עוף טהור ולא טעמא דהתוס' כמבואר והוא סתירה למה שמפורש בגמ' ע"ג כנ"ל.

והנראה בזה דבאמת יהיה בזה פלוגתת אמוראי דהלא במשנה דף קכ"ז מפורש האבר והבשר המדולדלין צריכין הכשר אף שסופו לטמא ט"ח ולמ"ד שחיטה עושה ניפול כבר תירץ רש"י דאין סופו כלל לטמא ט"ח דאם ישחט הבהמה לא יהיה סופו אמה"ח אבל למ"ד שחיטה עושה ניפול בודאי היה סופו לטמא ט"ח (אם לא סברת חזקיה שהבאנו למעלה) גם מסיפא דמתניתין נשחטה בהמה הוכשרו בדמיה דלמ"ד שחיטה עושה ניפול צריך לאמר הוכשרו דקתני חד לבשר הפורש מן האבר דאף שהיה ראוי לטמא ט"ח מ"מ צריך הכשר אבל למ"ד שחיטה אינה עושה ניפול אין ראיה מהמשנה אף לדין זה

נמצא דשני הדינים אלו למ"ד אין שחיטה עושה ניפול י"ל כגי' ר"ח וממילא בין שסופו לטמא ט"ח בין שתחלתו היה ראוי לטמא ט"ח א"צ הכשר אבל למ"ד שחיטה עושה ניפול צ"ל דמתניתין פליגי על ברייתא וס"ל דבכה"ג צריך הכשר וכמפורש בדף ע"ג ע"ב ובדף קכ"ט שהובא למעלה.

והנה בדעת הרמב"ם בזה ברור שהיה לו הגי' בכריתות כגירסת ר"ח שכן מפורש בדבריו בפ"ג מהל' ט"א הל' ט' החותך מן האדם החי להאכילו לכלב אם חישב עליו להאכילו לאדם ה"ז צריך מחשבה וא"צ הכשר והראב"ד כתב ע"ז זה שיבוש שצריך הכשר וחתיכתו לאדם זו היא מחשבתו ויעוי' בכ"מ שלפניו היתה ג"כ הגי' בכריתות כגי' ר"ח (וצ"ע שלא העיר כלל שגי' רש"י היתה כמו שהוא לפנינו) אך מה שכתב דבחותך לכלב א"צ הכשר וחותך לאדם צריך הכשר תמוה מאד ואין מקום בראש לאמר כן והוא דברי נבואה בעלמא וליישב דבריו התמוהין והסותרין זא"ז שבהל' א' הביא מתניתין דעוקצין שצריך מחשבה והכשר ובהל' ט' הביא גי' הגמ' דכריתות שא"צ הכשר, ומ"ש הכ"מ לחלק בין חותך לכלב הוא תמוה לאמר דחתיכתו לכלב הוא הכשרו נראה לאמר בהקדם סברא אחת דהא דמהני סופו לטמא ט"ח דלא ליבעי הכשר מים הוא דוקא שם בעת שהיה סופו לטמא ט"ח היה עליו שם אוכל כמו דמצינו בהכשר מים ושחיטה דבעינן דוקא שיהיה עליו שם אוכל ועי' בחולין קכ"ח ובתוס' עוקצין פ"ג עיי"ש דבחולין הגי' שלא כגי' התוספתא וכמו שהגי' בתוס' באור הגנוז הוא יותר מתוקן ע"ש ובנדה דף נ' דאם הוכשר ואח"כ חישב עליו למאכל אדם בעי הכשר שני והתוספתא דעוקצין פ"ג מפורש כדברינו דאחר ששנה בתוספתא חזר ר"ע להיות שונה כדברי ר"י ומסיים דינא דחלב סמך לה בתוס' החותך בשר מאמה"ח חתכו ואח"כ חישב עליו צריך הכשר חישב עליו ואח"כ חתכו א"צ הכשר שלכאורא אינו מובן דאם א"צ הכשר משום שהיה סופו לטמא ט"ח מ"ש חשב ואח"כ חסך בין חתך ואח"כ חישב אבל לפי דברינו מוכרח הוא דאם חישב ואח"כ הוי עליו שם אוכל בעת שהיה סופו לטמא ט"ח משא"כ בחתך ואח"כ חישב.

והשתא עולים דברי הרמב"ם כראוי ומיושבים היטב דלכאורא עוד יש דקדוק בדבריו ששינה מלשון הגמ' דכריתות והוסיף אם חישב עליו לאדם וסיים ה"ז צריך מחשבה וא"צ הכשר שהלשון תמוה וכמו שתמה הכ"מ ולפי הנ"ל יש לאמר דהגי' בכריתות ס"ל בהברייתא דאתיא כס"ד דר"ע וכדס"ל לר"מ אליבא דר"פ חולין קכ"ח דמהניא הכשר אף קודם מחשבה ומשו"ה בחתכו לכלבמהניא מחשבה דאח"כ א"צ הכשר אבל לדידן דקיי"ל כר"י בעינן מחשבה מקודם והרמב"ם קאי על הא דהתחיל בפ"ג יש צריכין

מחשבה והכשר כו' הכשר ולא מחשבה ופירש מתחלה דין המשנה בשר הנפרש מן האדם כו' צריך מחשבה והכשר דכיון דבעת שהיה סופו לטמא ט"ח שהיה מחובר לאדם לא היה עליו שם אוכל צריך הכשר ובהל' ט' רצה לאמר דבכה"ג צריך מחשבה ולא הכשר והוא דינא דהברייתא דחותך לכלב אם חישב עליו לאדם היינו קודם לכלב והוי סופו לטמא ט"ח בעת שהיה עליו שם אוכל אף חתכו אח"כ לכלב לא בטל הכשרו וה"ז צריך מחשבה ולא הכשר ולא נקט החותך לאדם דחתיכה זהו מחשבתו ולא שייך ה"ז צריך מחשבה וכמו שכ' הכ"מ על המשנה וזהו ברור ולפ"ז עולים לנכון גם דברי הרמב"ם בהל' ה' שהקדמנו.

ומתחילה ההכרח לפרש דברי הגמ' שתמוה מאד כנ"ל ונקדים ונאמר פי' הראב"ד בזבחים ק"ה דאי' התם כי אתא ר"ד אמר אמרי במערבא צריכין הכשר טומאה ממקום אחר ועי' ברש"י שם ותוס' ב"ק ע"ו אבל הראב"ד בפ"ג מהל' אה"ט פי' דס"ל לרבנן דפליגי על ר"מ דכל הראוי לטמא ט"ח לא בעי הכשר מים אבל הכשר שרץ בעי עי"ש (וכ"כ רש"י בנדה נ' ע"ב עיי"ש) ור"מ ס"ל דלא בעי לא הכשר מים ולא הכשר שרץ ולפ"ז אם נגע שרץ בדבר שסופו לטמא ט"ח הוה ר"מ לקולא וחכמים לחומרא כגון בבשר הפורש מאמה"ח שכ' התוס' בבהמה המקשה ע"ג ע"ב דבשעה שהן מחוברים והוי סופו לטמא ט"ח ל"א סברא דמעשה עץ ומטמא טומאת אוכלין דלר"מ לא מהני מידי נגיעתו בטומאה בשעה שהיה סופו לטמא ט"א ואם אח"כ פירש בשר מן האבר ואין סופו עוד לטמא ט"ח אינו מטמא עוד ט"א ובעי הכשר מים ושרץ מחדש דכשם שבטל הכשר טומאתו כן בטל הכשרו לקבל טומאה ובעי הכשר מים ושרץ מחדש אבל לרבנן דס"ל (לפי הראב"ד) דהכשר מים לא בעי אבל הכשר שרץ בעי ומהני נגיעתו בשרץ למיהוי ראשון לטומאה דל"א שבע לה טומאה בטומאת אוכלין כמ"ש התוס' בחולין ע"ב יעי"ש ולפ"ז גם אח"כ בשעה שאין סופו עוד לטמא ט"ח נשאר לטומאת אוכלין כמו שהיה מקודם ולא בטלה טומאת מגע שיש בו.

והנה מש"כ למאן דס"ל דלא בעי הכשר מים ושרץ דיהיה נ"מ אם הוכשר או לא הוכשר דאם הוכשר במים לא בטלה טומאת מגע שרץ שיש בו ואם לא הוכשר בטלה גם טומאת מגע הוא מוכרח לפמש"כ התוס' בחולין ע"ג ע"ב שהבאנו למעלה דאמה"ח מיקרי סופו לטמא ט"ח רק דכשפירש הבשר בטלה ט"ח שיש בו מחמת דאמרינן מעשה עץ שימש ואמרינן שם למה לי הכשר וע"ז משני מעשה עץ שימש ול"מ תו ט"ח שהיה בו ועכ"ז אם הוכשר במים ונגע בטומאה למ"ד בה"ס מטמא נשאר בטומאת מגע שיש בו ומבורר הכל בין אם לא הוכשר ונגע בטומאה במת שהיה סופו לטמא ט"ח דאם בטלה הט"ח

בטלה גם טומאת מגע וגם אם הוכשר דלא בטלה טומאת מגע (ועי' ב"ק ע"ז ע"א בתוד"ה פרה כו' ואין לאמר דנ"מ אם חשיבא אוכל לאחר שנפסלה כו' נשאר בה טומאת אוכלין א"נ כו' דכאן לא יתכן לאמר כן מדבריו במנחות.

למ"ד כל העומד לשרוף כשרוף כו' הרי שכ' דנשאר בה ט"א וי"ל דאיירי ג"כ בשהוכשר ומדברי התוס' משמע דס"ל כמ"ש בדף ע"ג דבשעה שסופו לטמא ט"ח ל"א מעשה עץ שימש מדהביאו ראיה לפרים הנשרפים לאחר שנפסלו אינם מטמאים ט"א משום ט"ח שהיה בהו מחולין ע"ג ע"ב והיינו מהא דקאמר שם יחד לבשר הפורש מהאבר מה"ח והיינו כמש"כ התוס' שם (וט"ס בתוס' ע"ב וצ"ל ע"ג) דאילו לפמ"ש התוס' בחולין קכ"ט ורש"י שם אין ראיה מבשר הפורש מה"ח מפרים הנשרפים עיי"ש ולפ"ז הלא מוכרח דאם לא הוכשר בטלה גם טומאת שרץ שיש בו וצ"ל דכונת התוס' דהפרה ג"כ הוכשרה משום חבת הקודש) או דהוכשרה במים ולאח"כ כיון שנפסלה לא הויא תו עפרא בעלמא אבל נראה כיון דמה"ת היה עפרא בעלמא דהיתה עומדת לשרף לא היה מהני בה הכשר וא"כ שפיר פריך הגמ' במנחות דכל העומד לשרוף כו' וצ"ע (אם לא שנאמר דנטמא במשקה הזב וכדומה דמטמאין ומכשירין בבת אחת ונפסל ממילא כמש"כ התוס').

ונבוא להסבר דברי הגמ' חולין הנ"ל דלקמן אי' א"ר אסי א"ר יוחנן מ"ט דר"ש א"ק מכל האוכל אשר יאכל כו' א"ל אמציעתא נשחטה הבהמה הוכשרו בדמיה א"ר אסי אר"י מ"ט דר"ש א"ק מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים כו' אוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחרים אינו קרוי אוכל והקושיא בדברי הגמ' מבואר דהלא אבר המדולדל אין בו אלא מצות פרישה ולקצת פוסקים לב"נ מותר לגמרי אמאי הוה אוכל שאין יכול להאכילו לאחרים והמחוור דרב אסי ס"ל דשחיטה עושה ניפול וממילא לדידיה הוה אבר המדולדל כאמה"ח לאחר שחיטה ושפיר קרי ליה שא"י להאכילו לאחרים ועי' בחי' הר"ן וכיון דרב אסי ס"ל שחיטה עושה ניפול ממילא לדידיה מוכח מהא דצריכין הכשר דל"א כיון שסופו לבוא לידי ט"ח מטמא ט"א וכן מהא דנשחטה הוכשרו דע"כ לדידיה קאי אבשר הפורש מן האבר כמ"ש בדף ע"ג (ובזה יש להבין דברי רש"י ד"ה שני ליה לר"מ כו' אבל משנתנו תנן הבשר צריך הכשר וכיון דצריך הכשר לא הוכשר קודם חתיכה והאיך מקבל טומאה מאביו ע"ש ולכאורא תמוה דמאי ראיה מייתי מהבשר צריך הכשר דקאי אמתה הבהמה דהבשר המדולדל הוי כבשר הפורש מן החי דהוא טהור לגמרי ובודאי בעי הכשר והכא בבשר הפורש מן האבר י"ל דא"צ הכשר משום דהיה סופו לטמא ט"ח ולפי הנ"ל מיושב שפיר דהא לרב אסי קיימינן דס"ל שחיטה עושה ניפול ולדידי' מבואר במשנה דבשר הפורש מן האבר צריך הכשר

וכמ"ש בדף ע"ג כנ"ל) הרי מפורש לדידיה דבכה"ג לא מטמא ט"א משום דהיה סופו לטמא ט"ח.

ולפ"ז י"ל דלכאורא אמאי לא נפרש הברייתא כהתוספתא דחתך ואח"כ חישב טהור היינו דצריך הכשר דבלא הכשר מים ושרץ טהור חשב ואח"כ חתך טמא והיינו דא"צ הכשר שבתוספתא דטמא ממילא מחמת שהיה סופו לטמא ט"ח בעת שהיה שם אוכל עליו וכנ"ל וכמ"ש הרמב"ם בהל' ט' אלא רב אסי לטעמיה א"י לפרש כנ"ל דהלא לדידיה ל"מ מה שהיה סופו לטמא ט"ח אח"כ לכשיפרוש הבשר מן האבר ולזה הקשה רב אסי טומאת בית הסתרים דלדידיה ע"כ צריך לפרש טמא שבברייתא משום מגע אביו ורב אסי דהוא ממערבא ס"ל כדאמרי במערבא דלרבנן אף שבשעה שהיה סופו לטמא ט"ח צריך הכשר שרץ וממילא לדידיה אף אחר שפירש ואין סופו לטמא ט"ח לא בטלה טומאת מגע שבו אף אם לא הוכשר ולא היה קשה ליה רק דלרבנן טומאת בה"ס הוא וא"ל ר"ז כו' ר"מ היא דאמר בה"ס מטמא א"ל ר' אסי לאו זמנין סגיאין כו' ואמרי ליה שני ליה לר"מ בין טומאה דבעיא הכשר ובין טומאה דלא בעי הכשר היינו דטומאה דבעיא הכשר כגון הכא בבשר הפורש מן האבר אף אם בשעה שהיה סופו לטמא ט"ח לא היה בעיא הכשר מים ולא הכשר שרץ לר"מ מ"מ כיון דבשעת מעשה לא היה עליו שם טומאה רק משום סופו לטמא ט"ח ממילא אח"כדבטלה ט"ח בטלה גם טומאת מגע שהיה בו דלא היה מהני לא מידי טומאת מגע שבו בעת שהיה סופו לטמא ט"ח ואח"כ כשבטלה ט"ח בטלה גם טומאת מגע כמ"ש למעלה וע"ז קאמר רבא דלמא בשהוכשר דחידש רבא דל"א בטלה טומאת מגע שבו אף דלא היה מהני מידי רק אם לא היה מוכן לקבל טומאה רק משום שסופו לטמא ט"ח אבל אם הוכשר במים והיה מוכן לקבל טומאה בלא ט"ח שבו גם כשנתבטל ט"ח שבו לא בטלה טומאת מגע, והא דלא נחית ר' אסי לזה י"ל דהלשון חשב ואח"כ חתך משמע דלא היה שהות בנתים להכשיר רק חישב וחתך והא דקאמר רבא דלמא בשהוכשר י"ל דהוכשר בעת שהיה קודם מחשבה ור"מ לטעמיה דס"ל לר"פ למעלה קכ"ח ע"א לר"מ דס"ל כר"ע קודם חזרה דהכשר קודם מחשבה מהני (עי"ל דס"ל לר' אסי דר"מ לא פליג על הלכה המקובלת דנגיעת בה"ס לא מטמא ולא פליג ר"מ רק אם שני הטומאות באין כאחד טומאת מדרס וטומאת מגע כמו בשלשה על שלשה שנחלק וסדין שעשאו וילון דבכה"ג דהוו טומאת עצמן בב"א גם טומאת בה"ס מטמא.

ובזה י"ל מה דאמרינן לעיל ע"ב לימא ר"מ לטעמיה דאמר טומאת בה"ס כו' עולא אמר עובר שאני והלא אליבא דר"מ קיימינן רק דשקיל וטרי בזה גופא אם גם הכא ס"ל לר"מ

טומאת בה"ס מטמא וקאמר עולא עובר שאני דבזה גם ר"מ לא מטעם בה"ס מטמא ולפ"ז י"ל דגם רב אסי ידע די"ל בשהוכסר רק דהיה קשה לו דהלא בה"ס לא מטמא ובשעת פרישתו מן החי שעדיין לא חישב עליו ל"מ הכשר וזה הוא דקאמר שני ליה לר"מ בין טומאה דבעי' הכשר ובשעה שבאה עליו ט"ח לא חל עליו טומאת מגע דלא היה אוכל דלא חישב עליו ובין טומאה דלא בעי הכשר כמו בשלשה על שלשה ובסדין שעשאו וילון דחל טומאת מגע ומדרס בב"א וקאמר רבא דילמא בשהוכשר והיינו בעת שהיה האבר מדולדל ואף דלא חישב עליו ור"מ לטעמיה כמו שאמר ר"פ למעלה דס"ל כר"ע קודם חזרה וכנ"ל).

ומיושב קושית ג' ד' שכתבנו למעלה וקאמר רבא דילמא דלטעמייהו קאמר אבל לדידיה פי' הברייתא באופן אחר דס"ל בעלמא שחיטה אין עושה ניפול א"ל רבה ב"ח לרבא למה לי הכשר ולא קאי כלל רבה ב"ח על שקלא וטריא דר"א ור"ז רק על גוף הברייתא וס"ל לרבה ב"ח כסוגיא דכריתות וכגי' ר"ח וכמו שפסק הרמב"ם בהל' ט' דבכה"ג הוי סופו לטמא ט"ח ולדידהו ס"ל שחיטה אין עושה ניפול ואין הכרח ממתניתין דבשר הפורש מן האבר צריך הכשר ולדידהו פי' הברייתא טהור ומטמא כהתוספתא דהיינו צריך הכשר וא"צ הכשר ופריך על רישא דברייתא חתך ואח"כ חישב למה צריך הכשר והלא היה סופו לטמא ט"ח וא"צ הכשר א"ל כששימש מעשה עץ שימש והכונה כהסברא שכתבנו למעלה דהא שהיה סופו לטמא ט"ח מהני מטעם הכשר והוי ככל הכשר דעלמא דבעינן שיהיו בשעת הכשר שם אוכל עליו משא"כ קודם מחשבה דכששמש לטמא ט"ח מעשה עץ שימש ל"מ מידי להכשירו לטומאה ובעינן הכשר שני אחר שיעשה אוכל והוי פי' מעשה עץ שימש ממש כמו סברת הרמב"ם בהל' ט' ומובן היטב ולא צריך לכל הדוחקים ומיושב הערת א' ב' ה' שכתבנו למעלה.

ולפ"ז דברי הרמב"ם בהל' ה' מובן היטב שפסק כרבה ב"ח ורבא דהברייתא שבגמ' והתוספתא עולים בקנה אחד לזאת כתב הרמב"ם כלשון התוספתא ודבריו בהל' ה' ובהל' ט' עולים כאחד שסופו לטמא ט"ח לא מהני לאח"כ רק אם היה שם אוכל עליו בשעה שהיה סופו לטמא ט"ח אבל אם אז לא היה עליו שם אוכל צריך אח"כ לכשפירש טומאה והכשר מחדש ודבריו מבוארים היטב ומדוקדקים בסוגית הגמ' ומיושב ג"כ דברי הרמב"ם שהשמיט דברי ר' אסי בדף קכ"א שונין ישראל בטמאה ועכו"ם בטהורה צריכין מחשבה והכשר כו' אמר חזקיה מפני שיכול לגוררה והרמב"ם בפ"ג מהל' ט"א הל' ג' כתב סתם דא"צ הכשר ומ"ש הכ"מ הוא דוחק גדול דהלא פחות מכזית היה מטמא ט"ח וגם עתה ראוי לטמא ט"ח ע"ש אבל לפי הנ"ל מיושב שפיר דהרמב"ם לטעמיה דפסק

כסוגיא דכריתות דהחותך מאדם חי א"צ הכשר ולא עדיף ממפרכסת דבהמה טמאה ולא פסק כר' אסי דר' אסי לטעמיה אזיל דס"ל שחיטה עושה ניפול ולדידיה לא עדיף מפרכסת מאבר המדולדל בבהמה דג"כ סופו לטמא ט"ח ועכ"ז מפורש במשנה דצריכין הכשר ולהכי קאמר שונין כו' צריכה מחשבה והכשר אבל לדידן דקיי"ל אין שחיטה עושה ניפול אין מהמשנה ראיה כלל כמ"ש למעלה והסוגיא דכריתות מכרעת דבכה"ג הוי סופו לטמא ט"ח וסברת חזקיה שיכול לגוררה י"ל דאתיא כר' יוסי אהלות פ"ד דל"א סוף טומאה לצאת מפני שיכול להוציא לחצאין או לשורפה במקומה כן כאן ל"א סוף לטמא ט"ח מפני שיכול לגוררה אבל אנן קיי"ל כרבנן דפליגי עליו כן גם כאן ל"א סברא זאת והוי סופו לטמא ט"ח וצריך הכשר.

זבחים ק"ה ע"א רש"י ד"ה אף כל שאין סופן לטמא כו' אבל הני פרה ופרים ושעיר כו' הלכך מטמאו מחיים ואע"ג דלא מטמאו שאר בע"ח דעלמא וצ"ע דהלא משמע בכ"מ דרק בשעיר המשתלח דהמשלחו כשהוא חי מטמא בגדים והוי סופו לטמא ט"ח כשהוא חי ס"ל לר"מ דמטמא כשהוא חי אבל לא בפרה ופרים ואפ"ל דרש"י לא כתב זאת רק קודם דפשט ר"א דפרים ושעירים כשהם בפנים אינם מטמאים אבל לבתר דפשיט ר"א דכשהם בפנים אינם מטמאים בודאי אין לאמר דכשהם חיים המה מטמאין אבל לשון הגמ' מחוסר יציאה כמחוסר מעשה דמי משמע דמחוסר מעשה פשיטא ליה דלא מטמא ט"ח ואפ"ל דכונת רש"י למאן דס"ל דישנה לשחיטה א"כ מטמאו פרה בגדים גם להעוסק בהם חיים עי' חולין דף כ"ט ול' ולפ"ז בפרים לפי מסקנת ר"א בודאי אינם מטמאים בגדים כשהם חיים דהא מחוסרי יציאה אבל פרה תטמא בגדים לר"מ כשהיא חיה וצ"ע.

רמב"ם פ"ג מהל' ט"א הל' ז' פחות מכזית מבשר המת שהשלים עליו כביצה משאר אוכלין הכל צריך מחשבה שהרי בטל הכל אצל כל אדם ואין הכל צריך הכשר מפני בשר המת שבכללו ובהשגות מגמ' דכריתות נראה שאפי' חישב עליו בטלה דעתו אצל כ"א ובכ"מ ואני אומר שאין זה מוכרח ויש מקום לפי' רבינו עי' בכריתות כ"א מפורש כהראב"ד אוציא דם מהלכי שתים שיש בהם ט"ח ואין בהם טומאה קלה כו' כו' פחות מכזית נבילה כיון דאילו מצרף ליה כזית לא בעי הכשר לאפוקי מת אע"ג דממליא ליה לא מטמא ט"א משום דבטלה דעתו אצל כל אדם הרי מפורש כהראב"ד.

ומ"ש הכ"מ אין לו מובן וי"ל דמפרש דזהו הנ"מ בין מהלכי שתים למהלכי ד' דהיינו נבלת בהמה דבנבילה אם חישב עליה לאכילה וצירף לה אוכלין א"צ מחשבה מחדש על האוכלין וכן דייק לשון הרמב"ם דבהל' ו' גבי נבילה כתב שחישב עליו ואח"כ השלים כו' וגבי פחות מכזית מן המת כתב שהשלים עליו הכל צריך מחשבה משמע בהדיא

דאף שמתחילה חשב על פחות מכזית ואח"כ השלים עליו סתמא שאר אוכלין הוי הני אוכלין סתמא שלא לאכילה וצריך מחשבה מחדש והא דהני אוכלין אינומקבלין טומאה אף שהיה מתחילה ראויין לאדם י"ל דהרמב"ם לטעמיה שכ' בפ"ב דאף אם היה מיוחדים לאדם אם נפסלו מאוכל אדם אף אם ראויין לכלב אינם מקבלים טומאה עיי"ש בהשגת הראב"ד.

אך צ"ע למה שינה הרמב"ם לשונו דבגמ' אי' בטלה דעתו אצל כ"א דהלשון משמע דדעתו לא מהני כפי' הראב"ד, והרמב"ם כתב בטל הכל אצל כ"א והשמיט תיבת דעתו גם אינו מיושב לפ"ז הלשון אוציא מהלכי שתים שאין בהם טומאה קלה הרי יש בהם טומאה קלה אם חישב עליו לזאת נראה לאמר דס"ל להרמב"ם דרב חנני' פליג על הא דקאמר לעיל לאפוקי מת כו' ומוקי בנבילה בפחות מכזית ורב חנני' מוקי בכזית משום סיפא דבמהלכי שתים דהיינו מת לא משכחת לה בכזית משום דטומאה בוקעת ועולה כו' דמשמע בהדיא דאם לא האי טעמא גם במת משכחת לה טומאה קלה והוא דלא כמ"ש הגמ' מתחילה דבטלה דעתו אצל כ"א ולא קשה א"כ משכחת לה טומאה קלה בפחות מכזית י"ל דפחות מכזית לא מיקרי מת כלל דכיון דליכא שיעור ומשום זה ג"כ נאדי מלאוקמה הא דנבילה מטמא ט"א בחצי זית דחצי זית ליכא שם נבילה עלה אבל לא פליג רב חנני' גם על פחות מכזית נבילה דא"צ הכשר דמיקרי סופו לטמא ט"ח משום דכיון דאילו מצרף ליה כזית ומשו"ה הביא הרמב"ם שפיר בהל' ו' אוקימתא דגמ' פחות מכזית נבילה ואוקימתא דר' חנני' בכזית נבילה וחפהו בבצק דלא פליג ר"ח ע"ז, וגם בהל' ז' ח' העתיק דברי ר' חנני' בכזית דל"ש ט"ק ובפחות מכזית שייך טומאה קלה גם במת אדם והא דהקשו התוס' דאם ס"ל לרב חנני' דגם בפחות מכזית נבילה מיקרי סופו לטמא ט"ח למה ליה לרב חנניא לאמר דבמשא מיהת ליטמא והי' לו לאסור בפשיטות כיון דאילו מסלק ליה להבצק והכריחו מזה דר"ח פליג ומ"ש הכ"מ ע"ז דחוק.

אבל באמת י"ל דהרמב"ם ז"ל מתרץ לה במתק לשונו שכ' ואין הבצק צריך הכשר דחידש לאמר דגם הבצק א"צ הכשר כלל והיינו משום דגם הבצק סופו לטמא ט"ח ע"י משא וממילא א"י לאמר דאילו מסלק ליה להבצק דהלא זה הטעם יהיה מועיל להזית נבילה אבל לא להבצק לזה קאמר דבמשא מיהת מטמא דממילא מועיל גם להבצק, ואפשר דמכאן יצא לו להרמב"ם חידוש דין זה ועי' בתוס' ב"ק ע"ז ע"א ד"ה פרה וברש"י תולין ריש פ"א ע"א וברי"ש ריש מס' טהרות לגבי נבילת עוף טהור דפסיקא להו דצריכי האוכלין הכשר שרץ וממילא גם הכשר מים וכן הוא בשיטה מקובצת כאן בכריתות בשם הראשונים ופשיטא להו לכולהו דין זה דהאוכלין צריכי הכשר ומאין לו להרמב"ם

חידוש דין זה אע"כ כנ"ל דאל"כ למה הוצרך לאמר במשא מיהת ליטמא ועיין בלשון הרמב"ם לגבי פחות מכזית שכתב ג"כ ואין הכל צריך הכשר דמשמע ג"כ דגם האוכלין א"צ הכשר לא הכשר שרץ ולא הכשר מים ולכאורא אינו מובן הטעם והמקור אבל לפי הנ"ל י"ל דכיון דפשיטא ליה דבכזית נבילה א"צ הבצק הכשר.

א"כ גם ממילא פחות מכזית דמיקרי לטמא ט"ח דאילו משלים ליה לכזית א"כ ממילא גם האוכלין שעמו מיקרי סופם לטמא ט"ח דאילו משלים להנבילה שבכללם לכזית הוי גם סופם לטמא ט"ח וזה נכון בסברא ומוכרח בלשון הרמב"ם להמדקדק בדבריו וצ"ע שלא העירו בכ"ז מפרשיו ולעת הפנאי נאריך בזה בעזהי"ת ועי' בכריתות כ"א א"ל ה"מ באוכלין דעלמא דלית בהו פחות מכזית נבלה אבל הכא דאיכא בגויה פחות מכזית נבלה כיון דאילו מצרף כו' ולישנא דאית בהו כו' דאיכא בגויה כו' משמע בהדיא כהרמב"ם דגם אוכלין המצטרפין אפי' לפחות מכזית נבלה לא בעי הכשר וצ"ע על רש"י ותוספת והר"ש שלא הרגישו בזה.

פ"י מהל' טומאת אוכלין הל' ג' השוחט וניתז דם על האוכלין ונתקנח הדם בין סימן לסימן ה"ז ספק לפיכך תולין עליו לא אוכלין ולא שורפין ועי' בכ"מ פ' השוחט ל"ו כדמסיק ר"א שם, ולכאורא הוא פלא דהלא בגמ' שם הטעם משום דמספקא ליה אם יש לשחיטה מתחילה ועד סוף או אינה לשחיטה אלא לבסוף והלא הרמב"ם פסק בהל' פסה"מ פ"א הל' י"ח שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ומשמע מלשונו שלא מחמת ספק הוא (ומ"ש פסול ולא כתב חייב משום שחוטי חוץ כמו דאי' בגמ' יבואר לקמן) והנה יש להסתפק למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דעכ"ז פשוט בגמ' דכ"ז אם נגמרה השחיטה בכשרות אבל אם אירע פסול בשחיטה אין כאן שם שחיטה על תחילת שחיטה כמו דאמרינן נתקלקלה בשחיטה קאמרת כו' עי' חולין דף כ"ט ע"ב ולפ"ז אימת מחשב שם שחיטה על תחילת שחיטה אם כשגמר השחיטה אז נעשה גם תחילת השחיטה או תיכף שמתחיל לשחוט שם שחיטה עלה רק אח"כ כשלא יגמור השחיטה כראוי יפקע שם שחיטה מתחילתה.

לכאורא יש להוכיח בפשיטות דאין כאן מקום ספק דהלא מבואר בדף ל"ו דבלא נתקנח הדם עד גמר שחיטה אף למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף מכשיר וע"כ הטעם דאף לדידיה אם גמר השחיטה בהכשר נעשה גם תחילת השחיטה גמורה ולפ"ז כל המחלוקת הוא דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף תיכף כשמתחיל לשחוט הויא שם שחיטה עלה רק אח"כ כשתתקלקל השחיטה יפקע שם שחיטה ממנה ולמ"ד אינה לשחיטה אלא

לבסוף לא הויא שם שחיטה על תחלתה עד שתגמר השחיטה מהני כשנגמר השחיטה נעשה גם תחילתה שחיטה.

מיהו לפ"ז תהיה מבוכה בדברי הגמ' דף כ"ט ודף ל' . דהנה לכאורא צריך להבין דאמרינן בדף ל' לפלוג אליבא דראב"ש כגון דשחט חד גברא בשני סודרים כו' ולמה לא יהיה נטמא הסודר הראשון בגמר השחיטה דאגלי מלתא למפרע דגם תחילת השחיטה נעשתה שחיטה גמורה אף למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף וכבר העירו בזה המפרשים, אבל אי משום הא לא איריא דהלא למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף לא הויא שם שחיטה על תחילתה עד גמר השחיטה ומשו"ה בנתקנח הדם קודם גמר השחיטה לא הוכשרה אלמא דכ"ז שלא נגמרה השחיטה לא הויא שם שחיטה עלה רק אח"כ שיוגמר נעשתה גם תחילתה שחיטה משו"ה בלא נתקנח הוכשרה דעכשיו שם שחיטה עלה והכא נמי כיון דבשעת גמר השחיטה אין נוגע עוד בהסודר הוי כמו נתקנח הדם בין סימן לסימן וכן צריך לאמר כגון דשחטוה בתרי גברי דגברא קמא לא מטמאה אף דכיון דגמר השני השחיטה גם שחיטת הראשון שם שחיטה עלה, ועלה עליו דין מתעסק ושוחט הפרה דהוא מטמא בגדים אך דכיון דבעת שחיטתו סימן ראשון הבגדים שנגע בהם טהורים דהוי כנתקנח ואח"כ הלא אינו מטמא בגדים דאינו מטמא רק בשעת עשייתו אבל הלא אוכלין ומשקין מטמאין אף לאחר פרישתו כמו שמבואר למעלה אם הוי ראשון או שני ולגבי גברא לא שייך הסברא דכיון דבעת שנעשתה שחיטה אינו עתה בעסיקתה דהשוחט בעצמו הוי כמו הדם דאמרינן כיון דנגמרה השחיטה שם דם שחיטה עליו אף דיצא קודם הגמר וזהו פשוט, מ"מ יש לומר דהגמ' אירי כאן לענין טומאת בגדים המבואר במשנה ובגדים בודאי לא מטמא השוחט סימן ראשון כנ"ל.

אבל יש להעיר מהא דאמרינן עולת העוף דמלק סימן אחד למטה למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף לאמפסלא ואף למסקנת הגמ' רק בסימן אחד כיון דעשה מעשה חטאת העוף למטה אבל היכא דמלק מיעוט סימנין למטה כשרה למ"ד אין שחיטה אלא לבסוף ואמאי הלא הלא בגמר מליקה גם תחילת המליקה נעשתה מליקה גמורה ופסול אף לדידיה וכן "אם שחט" מיעוט סימנין בחוץ דמשמע בגמ' בהדיא דכשר לדידיה וכן משמע להדיא ברמב"ם בהל' פסה"מ שהובא למעלה ולפי הנ"ל תמוה דאף למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף בעת גמר השחיטה שם שחיטה גם על תחילתה והיה להיות פסול בחוץ וכן יש להתעורר מב"ק ע"ב לענין טביחה ומכירה יעו"ש.

לזאת נראה לפרש בפלוגתת רבי ור"ח בדף ל"ו דאין פי' מחלוקתם כמו המחלוקת למעלה אם יש לשחיטה מתחילה ועד סוף או אינה לשחיטה אלא לבסוף דלמ"ד לעיל

אינה לשחיטה אלא בסוף לא הוי שם שחיטה על תחילתה אף לאחר גמר שחיטה רק המחלוקת בכאן למ"ד ישנה לשחיטה אלא לבסוף דרבי ס"ל דישנה לשחיטה מתחילה היינו כיון דמתחיל לשחוט שם שחיטה עלה וכ"ז דלא נתקלקלה בשחיטה שם שחיטה גם על תחלתה משו"ה מכשיר הדם אף בנתקנח קודם גמר שחיטה ור"ח ס"ל דאף אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מ"מ לא הוי שם שחיטה על תחילתה עד שתגמר השחיטה בהכשר אז גם תחילתה שם שחיטה עלה ומשו"ה בלא נתקנח הוי דם דם שחיטה ובנתקנח לא מכשיר.

ולפ"ז א"ש למעלה דלמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף ל"ה תחילתה שחיטה כלל ואף אם נעשה בחוץ בקדשים כשר וכן בשלא לשמו ומיושב דברי הרמב"ם דאף דפסק דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף פסיק שפיר דתולין בנתקנח דכל הספק הוא למ"ד דישנה גם מתחילה כנ"ל. ובזה מיושב דברי הרמב"ם בפ"א מהל' פה"מ הל' י"ח שחט מיעוט סימנין בחוץ וגמרן בפנים כו' שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ולכאורא קשה דשינה לשון הגמ' חולין כ"ט הנ"ל דקאמר התם כגון ששחט מיעוט סימנין בחוץ כו' למ"ד ישנה לשחיטה כו' מחייב ועי' רש"י ותוס' דחייב משום שחוטי חוץ והרמב"ם שינה וכתב לפסול ולפי הנ"ל יש לומר דהגמ' קאי הכא בשיטת רבי דס"ל דהפי' ישנה לשחיטה כו' היינו דתחלת השחיטה שם שחיטה עלה וקאי חיוב שחוטי חוץ על סימן ומיעוט ראשון רק דלא מחייב עלה עד שיגמור השחיטה בחוץ או בפנים אבל לר"ח דס"ל דהפי' ישנה לשחיטה מתחילה כו' אין שם שחיטה על מיעוט ראשון עד שיגמור אז חל עלה שם שחיטה לדידיה ליכא לחיובי על מיעוט הראשון כיון דבעת שעשה מיעוט הראשון אין חל חיוב עליו (ועי' בתוס' שבת ד' ובשבועות ד') ומשו"ה הרמב"ם דפסק כר"ח לא כתב הך דשחט מיעוט סימנין בחוץ רק לפסול.

ועי' ברמב"ם הל' שחיטה פ"ד שכתב בהל' י"ג התחיל העכו"ם לשחוט מיעוט סימנין וגמר ישראל כו' ה"ז פסולה ישנה לשחיטה מתחילה עד סוף ולכאורא תמוהים דבריו שהרי מבואר בגמ' דזה לכו"ע פסול משום דנעשה מעשה טריפה ביד א"י, וי"ל דהרמב"ם לטעמיה שכתב הטעם באיסור שחיטת עכו"ם משום ואכלת מזבחו כו' אבל כ"ז מדאורייתא אבל מדרבנן ודאי דעשאהו נבילה גמורה ולא רק משום תקרובת עכו"ם לבד כמ"ש בהל' י"ב וגדר גדול גדרו בדבר שאפי' עכו"ם (ועי' בש"ך סי' ב' משמע שהיה הגי' כאן כותי ועי' בת"ש) שאינו עובד ע"ז שחיטתו נבילה הרי דמדרבנן לבד תקרובת ע"ז הוי נבילה.

ולפ"ז י"ל דלענין איסור דאורייתא משום תקרובת ע"ז דבעינן ואכלת מזבחו דהיינו זביחת ע"ז ולפ"ז אפי' אם עשה בה מעשה טריפה עדיין אינו מיקרי זביחה אבל לענין איסור דרבנן כיון דעושה נבילה כיון דעשה בה מעשה טריפה אסירא אף למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף ולפ"ז שפיר קאמר רבא דאפילו למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף מ"מ אסירא משום דעשה בה מעשה טריפה ביד עכו"ם אבל הרמב"ם לענין דינא רוצה לאמר דהוה בה איסורא מדאורייתא משום ואכלת מזבחו הוכרח לכתוב הטעם משום דישנה לשחיטה מתחילה כו' וקרינן ביה מזבחו והא דקרי לה הגמ' מעשה טריפה והרמב"ם כתב מעשה נבילה שסיים בלשונו אבל אם שחט העכו"ם דבר שאינו עושה אותה נבילה כגון שחט חצי הגרגרת כו' י"ל דהרמב"ם לטעמיה דס"ל נקיבת הושט נבילה אבל כ"ז אינו למסקנת הגמ' דף ל"ב ורמינהו אלו טריפות נקיבת הושט כו' כאן קודם חזרה כו' אבל לרבא דמשני כאן שפסק ולבסוף שחט כאן ששחט ולבסוף פסק כו' וכן לרשב"ל דמשני כאן ששחט במקום חתך כו' לדידהו נקיבת הושט ופסיקת הגרגרת טריפה הוי משו"ה בגמ' רבא אליבא דרשב"ל קרי לה מעשה טריפה והרמב"ם העתיק מעשה נבילה והוא פשוט.

הלכות כלים פ"י מהל' כלים הל' ט"ו החצוצרות שמפוצלת חוליות כו' אם א"י להחזירה אלא אומן ה"ז מקבלת טומאה כשהיא מחוברת ואם יכולין הכל לפרקה ולהחזירה אינה מקבלת טומאה ועי' בהשגת הראב"ד זאת הפסקא כו' ומה שאמר שאם אין יכול להחזירה אלא אומן כו' אבל אם הדיוט יכול להחזירה כו' דבר זה רחוק מאד ובהפך נמצא במשנה פכ"ו סנדל עמקי כו' אמר ר' יוסי והלא כל הכלים כו' אלא אלו אע"פ שמותרין טמאים שההדיוט יכול להחזירה וכן בגמ' דשבת לגבי ענבל כו' אמרינן הואיל וההדיוט יכול להחזירו אפילו נטלו ענבל כו' אלמא כיון שההדיוט יכול להחזירו כ"ש שהוא כמחובר ואפי' נתפרק וכ"ש בשעת חבורו ועי' בכ"מ והדבר צריך ראיה.

והנה הקושיא מגמ' דשבת לגבי זוג וטנבל רק אבייי קאמר לה ורבא פליג עלה אבל עדיין צריך תבלין במה פליגי וגם דברי הכ"מ אינם מובנים דאמאי גרע אם עשוי חוליות מכשהם מפורקים והדיוט יכול להחזיר דמקבל טומאה. לזאת נראה ע"פ דברי המשנה בר"פ כ"ו דכלים דאי' התם סנדל עמקי כו' מטמאין ומטהרין שלא באומן א"ר יוסי והלא כל הכלים כו' אלא אלו אע"פ שמותרין טמאין מפני שההדיוט יכול להחזירה ולא אמרו אלא בכפיפה כו' כיס של שנצות שנטלו שנציו טמא נפשט טהור טלה עליו מטלית כו' ולכאורא סותר למ"ש למעלה אע"פ שמותרין טמאין ועי' בר"ש ורע"ב דלרבנן מיירי שלא נטלו לגמרי ולר"י מיירי אפי' נטלו לגמרי ועי' בכ"מ ורע"ב דהלכה כר"י.

והרמב"ם בפ"ז דכלים הל' ט' כלי עור שיש לו לולאות ושנצות כגון סנדל עמקי וכיס של שנצות אע"פ שכשהן מותרין אין עליהם צורת כלי הרי אלו מקבלין טומאה כשהן מותרין הואיל וההדיוט יכול להכניס כו' וכן אם נטמאו והסיר השנצות מהן טהורין אע"פ שאפשר להחזירן שלא באומן כיס של שנצות שנטלו שנציו עדיין הוא מקבל טומאה שהרי הוא מקבל נפשט כו' ולכאורא סותרין דבריו זא"ז שבהל' ט' טיהר אם הסיר השנצות ובהל' י' כתב אם ניטלו השנצות טמא אבל פשוט שמפרש המשנה כך דר"י קאמר דאלו אע"פ שהן מותרין טמאין היינו בכיס שהוציא הלולאות נפשט לגמרי מ"מ כיון שהלולאות עוד המה מחוברים וההדיוט יכול להכניסן בלולאות עדיין הוא כלי כמו שהיה אבל אם הסיר מהם השנצות והמה מפורדין אע"פ שההדיוט יכול להחזירוולחברו ולהכניסו בלולאות עדיין הוא טהור והנפרד אינו מחובר ואח"כ דין המשנה אם נטלו השנצות ונשאר כפוף ויש לו קיבול טמא ואם נפשט טהור ומשנה א' מיירי שאם ניטלו הלולאות הוא נפשט וזהו ברור בפי' המשנה.

ולפ"ז לא נזכר כלל דין שההדיוט יכול להחזירו אם הוא נפרד לגמרי דהנפרד לא יצדק להיות מחובר בשביל שההדיוט יכול להחזירו ובזה פליגי אביי ורבא שבת נ"ח ואנן קיי"ל כרבא ואביי אתותב ולפ"ז שפיר עולין דברי הרמב"ם גבי חצוצרות ודבריו המה לפי פירושו משנה מפורשת כלים י"א קרן עגולה טמאה פשוטה טהורה והיינו פשוטה כיון שאין צריך אומן לפורקה לא הויא חיבור כלל ולא הוה כלי בהיותה מחוברת וקושית הראב"ד לק"מ לפי פירוש הר"ש דבסנדל עמקי לא הוזכר כלל דבשביל שההדיוט יכול להחזירה הוי חבור בנפרד דהתם איירי כשהלולאוה מחוברין בכיס אבל אם אינם מחוברין כתב הרמב"ם בהדיא דטהורין וגבי זוג ופנבל הלא כשהם מחוברין הוי חבור ודבוק כגוש אחד ואף אם הדיוט יכול לדבק לא גרע משום זה וכמו דאר"י והלא כל הכלים מטמאין ומטהרין שלא באומן.

והתוספתא שהביא הראב"ד מפרש לה הרמב"ם כמו המשנה שהביא בהל' ט"ז היתה מצופית שלה של מתכת טמאה הקב שלה ר"ט מטמא וחכמים מטהרין ובשעת חבורן הכל טמא וזהו גם כונת התוספתא נתפרקה העליון טמאה והתחתון טהורה והיינו בחצוצרות של מתכת ובקרן עגולה דבשעת חבורה כולה טמאה וכשננתפרקה המצופית דהיינו העליון טמא והתחתון טהור והדברים פשוטים והתימה שלא העירו בזה מפרשי המשנה והרמב"ם ועי' תוספתא ב"ב פ"א הספסלין שבפונדקאות אע"פ שנקובין ומכניסין בהם הרגלים כו' הספסלין של מלמדי כו' קבען במסמר טמאין והביאה הרמב"ם בספ"ה מכלים והיינו ג"כ משום שההדיוט יכול להכניסן ולהוציאן ול"ה חיבור

ועי' פ"כ דכלים מקל שעשאו בית יד לקורדם חבור לטומאה כו' וצ"ל דבית יד שאני ועוד צריך לברר הדברים.

פי"ד הלכה ו' ספוג שבלע משקין טמאין אף על פי שהוא נגוב מבחוץ אם נפל לאויר כ"ח טמאה מפני שסוף משקה לצאת ובהשגת הראב"ד יש כאן שבוש וכן שנינו בתוספתא פתילה כו' אבל ספוג בין כך ובין כך טמא מפני שהוא עשוי למיכנס כו' אלמא שאני ספוג שארי בולעים מפני שהוא כלי שמצניעין בו משקין כו'.

נראה פשוט דהרמב"ם והראב"ד אזלי לטעמייהו בפ"כ מהל' טומאת מת שהרמב"ם ס"ל דאין בלוע טהור רק בלוע בבעלי חיים אבל בלוע בכלים ובעץ ובאבן טמאים ומטפאים כפשטא דמתניתין פ"ח ופ"ט דכלים והראב"ד השיג עליו ודעתו דבלוע בכלים אם אינם נראים הוי כבלוע בבע"ח וגם כאן השיג על הרמב"ם שכ' טעמא דספוג מפני שסופה לצאת וע"ז השיג מהתוספתא שטעמא דספוג הוא מפני שהוא כאילו כנוס בכלים ואע"פ שגם במשנה היא כלשון הרמב"ם מפני שסוף משקה לצאת ס"ל להראב"ד דהתוספתא הוא פירוש להמשנה דלא רק מפני שסופה לצאת רק מפני דמכניסים בה לכתחילה ע"מ להוציא ועי' בהראב"ד פ"כ מהל' ט"מ שהקשה על הרמב"ם מהא דספוג על פי הרמב"ם מלמד שבלע דרבן וכוש שבלע צינורא ולבנה שבלעה טבעת דאף לפירוש הרמב"ם הטעם מפני שסוף משקה לצאת אבל באמת דמת הרמב"ם לחלק בין בליעת משקין היינו דבר לח ובין בליעת דבר גוש ויעוי' פ"ג ובפרוש הר"מ שם ועי' בכ"מ שכ' שלא ידע כונת הראב"ד אבל לפי מ"ש דבריו פשוטים.

פכ"ג הלכה ז' הבגד שארג בו שלשה על שלשה נטמא מדרס חזר והשלים עליו כו' נטל חוט אחד מתחלתו וחזר והשלים עליו את הבגד טמא מגע מדרס ועי' בהל' ט' שכתב שלשה על שלשה שנטמא במדרס ואח"כ נחלק טהור מן המדרס ואין בקרעים אלו טומאה כלל כו' והיינו כר' יוסי דפליג על ר"מ ואמר וכי באיזה מדרס נגע זה ועי' בר"ש ורע"ב שכתבו על מתניתין דארג שלשה כו' ניתק חוט אחד וחזר והשלים כו' דאתיא כר"מ דלר"י כיון שנתמעט ל"ש לאמר דבשעת פרישתו נגע כיון דנתמעט אין בו טומאת מדרס וכבר תמהו בזה התוס' יו"ט ומה שתירץ בזה כבר כתב המל"מ שאין דבריו מובנים ועי' בתו"ח.

ואפ"ל ע"פ מה דאי' במשנה ספכ"ז שלשה על שלשה שנקרע אם בשרו נוגע בכסא טהור ואם לאו טמא (עי' ברמב"ם פכ"ב הל' כ"ד) שלש על שלש שנמהה ממנו חוט אחד או שהיה שני חוטים מתאימים כו' טהור הרי דבשלשה על שלשה אם נפרד חוט אחד מן הארוג ונתרחק קצת עכ"ז עוד הוא מטמא משום שלשה על שלשה כיון דראוי עוד

לתשמישו משא"כ בשלש על שלש דבשיעור תליא לזאת אם היה בו שני חוטין מתאימין נתמעט שיעורו.

ולפ"ז י"ל דגבי ניתק חוט אחד קודם שמנתק החוט ידוע שמתחילה יתפרד קצת מן הארוג והלא טעמא דר' יוסי דקאמר וכי באיזה מדרס נגע זה הוי דס"ל בית הסתרים אינו מטמא ולפ"ז אם יצויר דיהיה לו עוד דין שלשה על שלשה ולא יהיה בה"ס מודה לר"מ ומשו"ה בניתק חוט אחד דמתחלה יתפרד ול"ה בה"ס ועוד דין שלשה על שלשה עליו טמא אף לר' יוסי ויעוי' בתוי"ט אפשר לכון זאת בדבריו אבל הוא דוחק.

נ"ל לאמר בכונת הרמב"ם דהנה בדין שלש על שלש שיטת הרמב"ם דצריך מחשבה ויחוד עי' פכ"ב ולפי גרסתו הוא גמ' מפורשת בזבחים צ"ד פחות משלשה על שלשה צריך יחוד ע"ש אך באורג בגד כיון שארג בו שלש על שלש משמע מדבריו דמקבל טומאה וא"צ מחשבה ויחוד שכן משמע מלשונו כאן פכ"ג בגד שארג בו שלש אצבעות ונטמא בט"מ ולא נאמר מחשבה ויחוד רק במטליות שפחותים משלשה על שלשה עי"ל דגם בבגד גדול שלש על שלש חשיב ולא בעיא יחוד וסמך לזה בזבחים צ"ה דקאמר הגמ' גבי מעיל מכניסו פחות משלש על שלש והא תנן העבים והרכים אין בהם משום שלש על שלש אגב אביהן חשיב ואף די"ל דאין זה רק לענין חשיבות בגד לענין כניסה לעזרה מ"מ י"ל דלהרמב"ם גם לענין יחוד חשיבי ולא בעיא יחוד.

ולפ"ז יפרש הרמב"ם דברי הגמ' חולין ע"ב ל"ש בשלשה על שלשה אבל בבגד כו' לא יפרש כפי' רש"י משום דנשאר שלשה על שלשה לבד הקרע והוא יפרש דהחילוק הוא דבשלשה על שלשה ג"כ כיון שהתחיל להבדיל עוד הוא מחובר עם השלשה ועוד הוא טמא מדרס ואין כאן בית הסתרים ושפיר היה נטמא השלש על שלש בטומאת מדרס אבל לא יטמא משום דשלש על שלש לא מקבל טומאה בלא יחוד משו"ה בשלשה על שלשה שנחלק אינו טמא מגע מדרס אבל בבא מבגד גדול דאגב אבוהן חשיבי שפיר נטמא.

ואפשר לכון זאת בדברי הכ"מ שכתב דרבינו מפרש דלא כפי' רש"י אשר אינו מובן כונתו וכמ"ש המל"מ ומשו"ה גם בבגד שארג בו שלשה על שלשה וניתק חוט אחד מתחילתו דטמא משום דא"צ יחוד כנ"ל. ויש להעיר עוד בהא דסדין שעשאו וילון שכ' הרמב"ם דטהורמן המדרס ולא כתב דטהור מכל הטומאות כמו גבי שלשה על שלשה. ולפי הנ"ל מדוקדקים דבריו שכתב גבי גע"ג ואין בהם טומאה כלל כשברי כלי שנטמא דהוספה זו למותר דהלא הא דאינו מטמא משום דאין לו במה לטמא ואיך סתם וכתב דהוה כשברי כלי שנטמא אבל לפי הנ"ל י"ל דמשו"ה טהור משום דאינו מקבל טומאה

כלל דבעי יחוד וגבי סדין י"ל דהלא שיטת הרמב"ם גבי חמת שעשאו תורמל דדוקא בכלי עור אם שינה מכלי לכלי טהור אבל בבגד אף אם שינה מפשוט לקבול נשאר בטומאתו עי' פכ"ד הל' ט' וא"כ הכא בסדין שעשאו וילון אמאי טהור והלא בכל כלי המיוחד למדרס שביטל יחודו משמע דאינו נטהר מטומאתו.

ועי' שבת כ"ח נ"ט ועי' בסנהדרין מ"ח דהגי' אבל טמא מגע מדרס גבי כפה שנתנתו על הספר ועי' פירש"י שם וצ"ל דבמדרס שאני דאומרים לו קום עמוד בו גם לענין דנטהר מטומאה ראשונה ולפיכך דוקא כר שעשאו סדין דל"מ ביה שינוי כיון דעוד הוא מיוחד למדרס אבל תמוה לפ"ז מ"ש הכ"מ בפירוש אם נגע בו הזב אחר ששמוהו וילון הלא אם קודם שפשאהו וילון נטמא במגע טומאות היה להיות טמא משום דלא מהני שינוי מכלי לכלי בבגד וצריך לברר הדברים.

הלכות מאכלות אסורות פ"ה הל' י' הוציא מקצת האבר ונשאר מקצתו בפנים אפי' לא נשאר אלא מיעוטו היוצא אסור ושבפנים מותר כו' ופי' בכ"מ שכ' ובגמ' אמרו לדברי האומר אין לידה לאברים הוציא העובר את ידו והחזירה וחזר והוציא את ידו והחזירה עד שהשלימה לרוב מהו כו' ולא ידעתי למה לא הזכירו רבינו ואולי היה שהיה גורס למ"ד יש לידה לאברים ואתיא דלא כהלכתא כו'.

והנה מובן שזה אינו ישוב כלל לדברי הרמב"ם כיון שאין הגי' כך בכל הספרים כמו שכתב הכ"מ בעצמו וע"ש דלמ"ד אין לידה פשיטא לק"מ דהרי כעין איבעיא זו הוא לקמן בדף ע' ע"א אלא כגון שיצא חציו ברוב אבר וקא מיבעיא ליה ההוא מיעוט דבגואי מהו למשדיה בתר רוב אבר כו' וע"כ צ"ל דאין זה סותר לדברי האומר אין לידה לאברים דאף אם אין לידה לאברים מ"מ היכא דכבר יצא חציו יש טפי סברא לאמר דשדינן המיעוט בתר רוב האבר ולהוי כולו כילוד, ול"ד לאם נולד אבר אחד דבזה אמרינן דל"ה לידה כלל ול"ש כלל לאמר דהוי לידה לענין מיעוט הנשאר דמאי חזית למשדיה בתר רוב אבר לסדיה בתר רוב ולד אבל אם אין כאן רוב ולד נשאר מבפנים יש סברא לאמר דאזלינן בתר רוב אבר וכן צ"ל להרמב"ם דפסק אין לידה לאברים ואם יצא רוב אבר מותר המיעוט הנשאר מבפנים מ"מ פסק בפ"ד מהל' בכורות הל' ט"ז דאם יצא חציו ברוב אבר הוי ספק אם הוי לידה עיי"ש וע"כ צ"ל כנ"ל.

ולפ"ז שפיר קא מיבעיא ליה למ"ד אין לידה מ"מ אם כבר יצא רוב עובר הוי לידה וכמו דאמר ר"ה בדף ס"ח ע"ב דכיון שיצא רובו הוי לידה למפרע ומכש"כ לפי פירוש הרמב"ם למ"ד אין לידה לפי מ"ש הכ"מ דס"ל להרמב"ם כפי' הרי"ף דמ"מ היוצא אסור בודאי יש סברא לאמר דאף אם החזירו מ"מ אם יצא רובו כך הוי לידה, ועוד דאכתי תיקשי למה

לא הביא הרמב"ם איבעיא שניה הוציא ידו וחתכה וחזר כו' עד שהשלימו לרובו כו' ועי' בתוס' הוציא כו' מתניתין בפ' המפלת יצא מחותך כו' וי"ל דודאי אשה טמאה לידה ברוב ולדה אבל לא שמעינן מהתם דמיעוט שבפנים ה"ה כילוד הרי דהאיבעיא זאת ודאי יש לשאול גם למ"ד אין לידה ועי' למעלה שהבאתי דברי הרמב"ם בהל' בכורות דאף בהוציא אבר וחתכה עד שהשלים רוב ג"כ ס"ל להרמב"ם דנפטרה מן הבכורה ואף לשיטת המפרשים בהרמב"ם דס"ל דלא נפטרה מן הבכורה כה"ג מ"מ אין ראיה מזה להתיר הנשאר וי"ל דהתם שאני דלא חל קדושת בכור על הרוב משו"ה אינו פוטרו אבל מ"מ י"ל דהנשאר הוה כילוד ולא נקרא עוד בהמה בבהמה.

ועוד יש להעיר לשיטת הכ"מ אליבא דהרמב"ם מאי פריך הגמ' זה הכלל לאתויי מאי הלא י"ל זאת לרבות יצא אבר והחזיר אבר והחזיר כו' עד שהשלים רובו דאמרינן כיון דהדר הדר ומותר הנשאר בשלמא לפירש"י לק"מ דאף דלמ"ד אין לידה י"ל דאמרינן כיון דהדר הדר (גם נוכל לאמר דאתי לרבות מיעוט הנשאר אחרי יציאת הרוב דלמ"ד אין לידה אף אם לא החזירו מותר אך ע"ז י"ל דכיון דלשיטת רש"י לר"י דס"ל אין לידה לאברים אף אם לא החזירו מותר פשיטא דלא הוי כלידה וכיון דלדידיה זה מפורש במשנה ממילא מיעוט הנשאר מותר ולא צריך לרבות בזה הכלל) ומרבי כה"ג בזה הכלל וע"ז אין לאמר דהוה מלתא דפשיטא כיון דאיבעיא להגמ' מתחלה די"ל לשיטת רש"י אה"נ דלמ"ד אין לידה לא הוה קאמר הגמ' זה הכלל לאתויי מאי רק דהפשיטות הוא למ"ד יש לידה דלדידיה מיעוט הנשאר אסור ביצא רוב אבר לבד גם בהחזיר אבר אבר ויצא רוב לשיטת רש"י הלא לדידיה ל"א כיון דהדר הדר והוה כילוד ומיעוט הנשאר אסור ולדידיה שפיר פריך זה הכלל כו' ע"כ לרבות הוציא ידו וחתכה כו' וכיון דלמ"ד יש לידה לאברים ע"כ ס"ל ממתניתין דכה"ג לא הוה לידה ממילא פשיטא דמ"ד אין לידה ס"ל דבחתכה ל"ה לידה.

ובזה יש לכון בכונת רש"י שפירש על איבעיא שני' דקאי גם למ"ד יש לידה דהוצרך רש"י לפרש כן ליישב פשיטות הגמ' מהא דזה הכלל לאיתויי מאי דל"ה רק למ"ד יש לידה כנ"ל (ועי' בתפארת שמואל שהקשה על שיטת הרמב"ם הו"ל להגמ' לאמר ולטעמיך למ"ד אין לידה זה הכלל לאתויי מאי כיון דגרס למ"ד יש לידה אבל באמת לק"מ דהלא למ"ד אין לידה י"ל דאתא לרבות מיעוט הנשאר ולדידיה ל"ה מלתא דפשיטא כיון דס"ל להרמב"ם דגם למ"ד אין לידה אם החזירה אסור א"כ אינו מפורש במתניתין דלדידיה ל"ה לידה לאברים כמו לשיטת רש"י ובודאי י"ל דאתא לרבות מיעוט הנשאר להתירא)

אבל לגי' הכ"מ להרמב"ם דאף למ"ד יש לידה הוה הפשיטות כיון דהדר הדר שפיר יש להקשות כנ"ל.

לזאת נראה בישוב דברי הרמב"ם דלעולם היה גרסתו כגרסא שבכל הספרים רק דהיה מפרש הך דבמערבא מתני מחלוקת רב ור"י כפירש"י דלר"י דס"ל אין לידה גם האבר מותר כשהחזירו, ולרב דאמר יש לידה אף המיעוט הנשאר אסור וכן דייקא לשון מאי ביניהו דלא קאי על רב ור"י דמפורש פלוגתתם בהדיא רק על סוגית הגמ' מתחילה דלא אמר רב לשון יש לידה רק ואבר עצמו אסור ולדידיה מיעוט הנשאר מותר ועי' ברגמ"ה דפי' ג"כ כפירש"י.

וי"ל דהרמב"ם מפרש ג"כ כרש"י ופסיק כסתמא דהגמ' אליבא דרב זה מיעוט הנשאר מותר ודחה הא דר"י דאמר אין לידה ואבר עצמו מותר אם החזירו דהא איתותב ר"י ולפ"ז שפיר מפרש דהאיבעיא קאי לר"י דס"ל אין לידה כלל אף להיוצא וכיון דלא פסק כר"י וס"ל דיש לידה להיוצא ואם הוחזר אסור ממילא שפיר י"ל דל"א כיון דהדר הדר גם י"ל דלשיטת רש"י ורגמ"ה (והרמב"ם לפמ"ש)אין סברא כלל לאמר דלמ"ד דל"מ חזרה ורוב הולד לא יתירנו שחיטת הבהמה דיהיה מהני השחיטה להתיר מיעוט הולד ועי' ברמב"ם לענין שליא שיצתה מקצתה דס"ל להרמב"ם דאם הולד ניתר בשחיטת אמו גם השליא ניתרת ואם הולד כבר יצא ואינו ניתר בשחיטת בהמה השליא אסורה כן י"ל לענין מיעוט הולד אף דל"ה כילוד מ"מ אין סברא להתיר מיעוט הולד ול"ד לחתך ראשון ראשון דאיבעיא ליה להגמ' דהתם כיון דחתך י"ל דמיעוט הנשאר נידון בפ"ע אבל כשכל הולד שלם אין סברא לאמר דיהיה ניתר המיעוט בשחיטת אמו והרוב יהיה אסור ומכש"כ דאם הוא חי אין סברא לאמר כך ולפ"ז יהי' ס"ל להרמב"ם לדינא דל"א כיון דהדר הדר ויעוי' בשו"ע דהביאו בפשיטות לדינא הך דאי הדור הדור דאינהו קאי בשיטת הרי"ף ופסקו כפשיטות הגמ' אבל בדעת הרמב"ם צ"ע.

והא דהשמיט הרמב"ם בעיא שני' הוציא ידו וחתכה כו' עד שהשלים לרובו דלכאורא הבעיא זאת בודאי יש להסתפק גם למ"ד אין לידה לגי' הכ"מ אליבא דהרמב"ם ועי' לקמן ע' ע"ב בפלוגתת ר"ה ורבה לענין קדושת בכור בחותך ומניח ועי' למעלה מה שהארכתי בזה בדעת הרמב"ם הל' בכורות גם לשיטת רש"י האיבעיא זאת לכו"ע, וי"ל דהנה התוס' הקשו ממשנה מפורשת בנדה פ' המפלת דיצא מחותך משיצא רובו הו"ל כילוד ותירצו דאכתי י"ל דאף דהוי לידה לטמאות האשה מ"מ לא הוי לידה למיעוט הנשאר וצ"ע דבריהם הלא ר"פ בהמה המקשה רמי יצא ראשו דבהמה אם הוי לידה לבכורה לנחלה ובר"פ יש בכור קמדמי לידת הבכור לענין פיטור להא דתנן גבי לידה

דתנן בנדה יצא כדרכו משיצא רוב ראשו וקאמר הגמ' בהמה מאשה לא יליף הרי דמדמי הגמ' הא דטמאה לידה לענין דאף מה שנשאר הוה כילוד.
לזאת נראה לישב דהאיבעיא זו אינה אלא לרבה דס"ל לקמן ע' ע"ב דמחתך ל"ה לידה למפרע ועי' ברש"י ותוס' שם ועי' בתוס' שם דהקשו ג"כ מהא דיצא מחותך משיצא רובו עיי"ש וי"ל דלכאורא הו"ל להתוס' לתרץ כמו דאמרינן בגמ' דבהמה מאדם לא ילפא אך דז"א אלא לגבי הראש דשאני אדם דיש לו פרצוף אבל לענין רובו ככולו ל"ש זאת, לזאת י"ל דביצא מחותך י"ל דשאני אדם דרבי רחמנא אשה כי תזריע וילדה זכר אף לא ילדה אלא כעין שמזריעה עי' בנדה כ"ז ודף מ' ועי' בתוס' שם דאף דל"א אלא לר"ש מ"מ גם רבנן מודו בדרשה זאת ותרתי ש"מ עיי"ש הרי דגלי רחמנא גבי טומאת לידה דהוי לידה אף בנימוח הולד ואף דביצא כולו גם בבהמה פוטר מבכורה לא נשמע זאת אלא מפטר שגר כמו דאי' בבכורות ג' אבל לא שמענו דהוי לידה ושפיר י"ל דביצא מחותך ל"ה לידה.
וי"ל דהרמב"ם כנ"ל ס"ל לרבה דאף לאחר יציאת הרוב ל"ה לידה ושפיר בעי לה הגמ' אבל לפי מה דפסק הרמב"ם כר"ה דאף בהוצא אבר וחתכו משיצא הרוב קדוש למפרע והוי לידה ממילא גם מיעוט הנשאר הוי כילוד דכלל זה הוא בכ"מ דהוי לידה דאמרינן רובו ככולו. עוד היה מקום לאמר דע"כ איירי כאן בשיצא דרך מרגלותיו דהלא ביצירת הראש בודאי פוטר וא"כ אין כאן פרסות בהמיעוט הנשאר והרמב"ם לטעמיה דס"ל דלא כהתוס' דסגי במין פרסה רק דבעינן פרסות ממש עי' בב"י יו"ד סי' י"ד.
ולפ"ז במיעוט הנשאר אם ליכא פרסות בודאי אסור ולא הותר בשחיטת אמו עי' באחרונים סי' י"ד דנסתפקו לענין אם נחתך הולד במעיה אם הוי לידה כיציאת רוב חתיכות או דאנו דנין על כל חתיכה בפ"ע. ולכאורא יש להביא ראיה משליא לדעת הרמב"ם אך יש לחלק וראיתי בפלתי שהעיר בזה ודחה דברי הפרי תואר מהא דשליא ולכאורא אין ראיה כלל מהא דשליא דהרי קיי"ל כרבנן דאמרינן נימוק הולד משיצא ועי' בתוס' נדה דף י"ח ובזה י"ל גם הא דלא הביא ראיה מהא דשליא דאף בנחתך הוי לידה ביציאת הראש או הרוב ועי' ברש"א ויש להאריך בזה לעת הפנאי.
הלכות גניבה שבת צ"א מתיב רב ביבי כו' היה מגרר ויוצא כו' אי דאפקיה דרך פיו כו' הרמב"ם פ"ג מהל' גניבה הביא הך דהיה מגרר ויוצא והשמיט כל הנך תירוצים והוא פוסק כר"י דאגד כלי שמיה אגד. ונ"ל לתרץ בפשיטות דהנה באמת צריך להבין הלא בכתובות פריך הגמ' דאיסור שבת קדים והוצרך הגמ' לשנויי או דמשיכה מהני בר"ה

לענין גניבה או שצירף ידו למטה משלשה והנה הרמב"ם לא הביא גם הנך תירוצי דהגמ' בכתובות וכפה"נ לא ס"ל גם תי' (ועי"ש ע"ז בדף כ"ח ע"ב) דרבינא לענין משיכה ברה"ר. ונראה דלשיטת הרמב"ם דס"ל דבעיא שיהיה גם האבידת הכיס בעת דקלב"מ בזה לשון הרמב"ם דחיוב והגניבה וההיזק באים כאחת והטעם הוא משום דאם לא הוזק א"כ בא החיוב אח"כ בעת שהיה ברשותו כיון דקיי"ל כ"ז שהוא בעין ל"ש קל"מ א"כ כ"ז שהוא בעין נתחייב באחריות החפץ והדברים ארוכים וכיון דעד ההיזק לא נתחייב ל"ש קושית הגמ' דכתובות וי"ל דאיירי בפשיטות ברה"ר דל"ק משיכה וגם החיוב דשבת לא נגמר עד ההנחה וזה היה בעת ההיזק וממילא ל"ק קושית הגמרא הכא בשבת כיון דאיירי ברה"ר דל"ק משיכה ומשו"ה השמיט הרמב"ם הנך תי' דכתובות ושבת.

וצ"ע דברי הסמ"ע שכתב בסי' שנ"א על דברי השו"ע שהם כדברי הרמב"ם ועיי"ש שצ"ל דאיירי בצירף ידו יעויי"ש ולפי הנ"ל אינו מוכרח גם לשון הרמב"ם לא משמע כן דא"כ הלא נתחייב משום שבת מקמי ההיזק והא דפריך הגמ' בכתובות ובשבת היינו לפי מה דמשמע מפשטות הברייתא דפטור אף אם לא נאבד הכיס והיינו כרב בסנהדרין ע"ז כרב דאמר בדמים קנינהו ושפיר תלוי אם בשעת קניית הגניבה בא חיוב שבת אבל לפי מאי דקיי"ל דלא כרב וצריך הרמב"ם לאמר דחיוב התשלומין וההיזק באים כאחד וממילא לא צריך לשינויי הגמ' והדברים ברורים אך צריך לעיין באחרונים מה שדברו בזה.

ויעויין בסנהדרין ע"ב דמקשה הגמ' מהך דהגונב כיס לרבא דפליג על רב ומסיק והלכתא דשדינהו בנהרא ויעוי' פירש"י וי"ל דהרמב"ם מפרש דהך והלכתא לאו לתרוצי הברייתא רק שהוא מסקנת הגמ' דלא כפשטות הברייתא והגמ' דשבת וכתובות אזלא לפי הנראה מפשטות הברייתא ודע דהה"מ בפ"ג מהל' גניבה ס"ל בדעת הרמב"ם דפטור אף אם נאבד לאח"ז שלא כדעת הרמב"ן והרי"ף.

אך לענ"ד נראה מלשון הרמב"ם שלא כדברי הרה"מ הנ"ל ובמ"ש למעלה דלפי מה דקיי"ל דלא כרב א"כ היה לו להתחייב באחריות החפץ יש לאמר בדעת הנך פוסקים דס"ל דפטור דהנה מטעם גנב אין לחייבו כיון דבשעת הגניבה לא נתחייב ואח"כ הוי כמו גונב מבית הגנב דלאו שם גנב עליו משום דוגונב מבית האיש כתיב כדאי' ב"ק ס"ט לראשון לא מ"ט לפי שאינה ברשותו וגם כתבתי במק"א להוכיח דגם שומר ל"ה אם לקח לרשותו דבר הנגנב והדברים ארוכים כי תליא ברבוותאובסוגית הגמ' ב"ק ע"ט ויעוי' בש"מ שם וברמב"ם ויעוי' בש"מ כתובות ל"ד ע"ב ובריטב"א שכתב דאם גנב בשבת חייב אח"כ בחול אם טבחה גם משום גניבה וצ"ע בזה ויעוי' בתוס' סנהדרין ע"ב שכ' דגם לרבא פטור אפי' שיבר אח"כ ולכאורא יפלא הלא כיון דאם הוא בעין חייב להחזיר

אם שיבר למה יפטר ויעוי' ברז"ה שכתב דהא דלא קננהו רק קנס מדרבנן הוא וי"ל דגם התוס' ס"ל כן אך במק"א הארכתי בכל פרט מענינים האלו ולא באתי רק להעיר.
שם פ"ד מהל' גניבה הל' י' שומר שגנב מרשותו כגון שגנב טלה מעדר שהופקד אצלו כו' אם יש עליו עדים חייב בכפל כו' עי' בראב"ד שהשיגו והמ"מ הסב ג"כ דברי הרמב"ם לכונה אחרת וגם הכ"מ לא עמד על המקור ונראה שהרמב"ם לפי גרסתו היא גמ' מפורשת בכתובות ל"ד ע"ב אר"פ היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור כו' ועי' ברש"י שכתב ול"ג שאם אין גניבה אין טביחה דגבי שואל ל"ש כפל כו' ואין קנס אלא בגנב או בש"ח שטוען טענת גנב כו'.
והנה ברמב"ם פ"ג מהל' גניבה הל' ד' כתב היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת דרך גניבה פטור אף על הכפל שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחת ואם אין גניבה אין טביחה כו' הרי שהרמב"ם היה לו גירסא שמחק רש"י ולדידיה מפורש שאף שואל שגנב מרשותו חייב בכפל ודו"ה וזהו ברור.
אך עדיין אני תמה דהלא פשוט דל"ש דינו של הרמב"ם רק אם הניחו הבעלים במקום מיוחד והוא רק שומר על הדבר במקום שיחדו לו הבעלים כמו שדקדק וכתב מן העדר שהופקד אצלו ומן הכיס שהופקד כו' אבל אם לא יחדו לו הבעלים מקום משמע דגם הרמב"ם מודה דל"ש גנב א"כ הלא בשואל בודאי ל"ש יחוד מקום ולמה שייך דין גניבה.
וראיתי בש"מ כתובות שם שהביא לדברי הרמב"ם בדין היתה לו פרה שאולה והשיאו לכונה אחרת שפירש שהרמב"ם יפרש כפי' הראב"ד שהביא בש"מ שם דהיינו שטען אח"כ טענת גנב ולא שואל אני עליו אלא ש"ח ואשתכח דאיהו טבחה בשבת ואפי' נודע שהוא שואל עליו יעוי"ש ולא אבין דבריהם כלל דהלא מפורש ב"ק ק"ז דאם טען ע"ג אחר ששלח בה יד א"ח כפל ויעוי' בדף ק"ו ע"ב דע"כ הא דתנן והעדים מעידים אותו שאכלו איירי אחר שטען ט"ג ואפי' אם נאמר דס"ל להראב"ד דר"פ יסבור דש"י חייב כפל בטוען ט"ג מ"מ שואל בודאי פטור ולפי דבריו האיך פסיקא ליה להגמ' ב"מ מ"ב ודף צ"ה וב"ק ס"ח דליכא כפל רק בש"ח וצ"ע.
וביותר תמוה דברי הש"מ שהסב גם דברי הרמב"ם בפ"ג שכיון לפירוש זה דהרי עוד לחלוחית דיו קיימת שכתב הרמב"ם בעצמו בריש פ"ג שם דבשלח בו יד פטור מכפל בטוען ט"ג וצע"ג גם נ"ל דאפי' לרב חייא בריה דר"א ב"ק ק"ז דש"י חייב בטט"ג אבל לא בטבחו מקודם דהלא הוי כמו גנב שטבחו בבית בעלים ומצאתי בש"מ בדף ק"ו שם שכתב כן בשם הרא"ש יעו"ש.

הלכות גזילה ואבידה פ"ג מהל' גזילה הלכה ד' גזל פרה כו' או שהיתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך ומחזיר אותה בעצמה והוא כסתם מתניתין דפ' הגוזל צ"ו ע"ב ולכאורה יפלא בדף צ"ח ע"ב דתליא בפלוגתת ר' יעקב ורבנן אם משנגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר וכיון דהרמב"ם פסק בפי"א מהל' נזקי ממון כרבנן דמשנגמר דינו החזירו שומר לבעליו אינו מוחזר האיך פסק כאן כסתם דאתיא כר' יעקב ויעוי' ברש"י צ"ח ע"ב ד"ה דא"כ כו' אבל סיפא דמתניתין דקתני יוצא ליסקל ודאי כרבי יעקב אתיא ויעוי' בל"מ שכתב דבפי"א מהל' נזקי ממון איירי כגון דאתפסיה לתורא בידים לב"ד והוא דבר שקשה להאמר דהא לא היה לו לסתום אלא לפרש והלא לא חילק רק בין החזיר עד שלא נגמר דינו ובין משנגמר דינו וכן כאן בהל' גזילה היה לו לפרש בלא אתפסי' בידים.

אשר ע"כ נ"ל בזה דלהרמב"ם היה קשה לו סוגית הגמ' פירש"י דמה הוא השקלא וטריא מאן תנא דאומרים באיסורי הנאה כו' ר"י היא כו' לא דכו"ע אומרין כו' כיון דסיפא דמתניתין ע"כ כר' יעקב אתיא וכבר תמה בזה בישׁ"ש ב"ק פ"ט סי' כ' יעוי"ש ובש"ך סי' שס"ג (ובפשיטות י"ל דהרמב"ם יפרש ליה שהוא יוצא ליסקל לאו בשור שנגמר דינו למיתה רק שהוא יוצא ליסקל ע"פ או ע"פ ב"ד משום ובערת הרע בלא גמר דין ומשו"ה יכול לאמר הרי שלך לפניך ולא תליא כלל במחלוקת ר' יעקב ורבנן ומשו"ה לא הוזכר בגמ' כלל הך סיפא דמתניתין כמאן אתיא לכן מורין הדברים דהך דינא דמתניתין לאו בנגמר דינו איירי דא"כ ל"ל שהיתה יוצאה ליסקל ליתנו שנגמר דינו כמו דקתני בברייתא בפלוגתת ר"י ורבנן אע"כ דהכא לאו בנגמר דינו איירי ולא פגע ונגע כלל בפלוגתת ר"י ורבנן וככו"ע אתיא ויעוי' בש"ג בשם הריא"מ).

ונ"ל ליישב דברי הרמב"ם ע"פ דרך הרש"ל לחלק בין שומר לגזלן אבל לא מטעמיה דהנה יש להסתפק אם בא ליד אחד חפץ שהוא ביד גנב או גזלן ולא נתיאשו הבעלים אם נעשה שומר עליו או לא והנה אם בא ליד אחד שהוא נאמן ונטלו ע"ד להחזירו לבעליו י"ל דהוי כמו שומר אבידה אבל אם בא לידו באופן שצריך להחזירו להגנב כגון שהגנב הוא אלם או באופן אחר אם הוא נעשה שומר לבעלים שאם פשע או אם הוא ש"ש או שואל מיד הגנב אם הוא חייב בדיני שמירה די"ל כמו שנתמעט מדיני גניבה כמו שנ' וגונב מבית האיש והגונב אחר הגנב פטור זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו כן נתמעט גם מדיני שמירה וי"ל דזה תליא באשלי רברבי בפירושא דהך סוגיא ב"ק ע"ט נתנו לש"ח לשואל לנושא שכר כו' יעוי' בפירש"י ותוס' ובש"מ בשם הרמב"ן שפי' דהוי שומר ונתחייב לשלם להבעלים (ויעוי' בשיטה שם שהביא בשם איזו מפרשים שאם

מסר לשומר אחר שאינו בעלים ולא שומר אינו נעשה שומר כלל ויעוי' ב"מ מ"ב תוס' ד"ה הכא בספסירא כו' ומשמע דעתם דאינו נעשה שומר רק אם מסרו לו בעלים או שומר אחר ועיי"ש והארכתי במק"א).

ודעת הרמב"ם נראה דס"ל דאם מסר לו הגנב לאחר שהכניסו לרשותו לא נעשה שומר להבעלים ע"פ מה שנ"ל בדברי הרמב"ם פ"ב מהל' גניבה הל' ט"ז שכתב הגונב ברשות הבעלים כו' פטור מן הכפל כו' ואם הגביה הגניבה כו' נתנו שם בבית הבעלים כו' או לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר והיה מושכו זה שנותן לו ומת פטור השומר הגביהו או שהוציאו מרשות בעליו ומת חייב השומר או בעל החוב שניתן לו מפני שעדיין לא הוציא הגנב מרשות בעליו.

ונראה לפרש דברי הרמב"ם התמוהין כמו שתמה הראב"ד לפה"ג מפרש הרמב"ם דהשומר והבע"ח הוי גנב בעצמו האיך פשיט הגמ' דתיקנו משיכה בשומרים ומה שתירץ המ"מ אינו מובן לפ"ז סוגית הגמ' שם וגם אין במשמע לשון תיקנו משיכה בשומרין רק שומרים דעלמא אבל לא שומר דמתניתין דיתחייב מטעם גנב כמו שרוצה לפרש המ"מ.

אשר ע"כ נ"ל בזה דהנה יש להביא ראיהכי לא נעשה שומר על דבר הנגנב או נגזל עפמ"ש התוס' ב"ק נ"ו ע"ב דגזלן נשתנה דינו להקל משומר דשומר חייב בהרקיבו מקצתן ע"י פשיעה ול"י לאמר הש"ל וגזלן פטור משום דלאו שומר הוא ולכאורא יפלא אמאי לא נעשה שומר כמו כל שומר אבידה כיון דמונח במקום שהוא אבוד מן הבעלים ואף דלא הוה ש"ש מטעם פרוטה דר"י אבל ש"ח מיהא להוי.

וכן קשה על הרא"ש שכתב בפ' מרובה על הא דאמר רב קרן כעין שגנב כו' כי קאמר רב כגון דמעיקרא שויה ארבעה כו' ואפי' איתבר בפשיעה דגזלן לא מקבל עליו שמירתה כו' ונהי דלא מקבל עליו שמירתה נהוי שומר בע"כ מטעם שומר אבידה אע"כ דל"ה שומר כיון דאין ברשות הבעלים וכמו דלא נעשה גנב וגזלן עליו כן לא נעשה שומר עליו ולפ"ז ממילא גם אחר שבא החפץ לידו לא נעשה שומר עליו.

ולכאורא יש סתירה לזה מדברי המרדכי פ' המוכר הספינה ומדברי תשובת הרא"ש הובא בטור סי' שמ"ח ופסקם הג"ה רמ"א שם סעי' ז' ראובן שראה שמעון כו' אם ידע שהחפץ גנוב ואין לו טענה חייב ראובן שהחזירו ליד שמעון מפני שהיה לו להשיב החפץ לבעליו י"ל דהתם הוי כמו דקליה בידים דגם גזלן בעצמו חייב משום מזיק ויעוי' ב"מ מ"ד ע"ב וה"נ כיון דבא לידו ומסרו ליד הגנב הוי כמו קליה בנורא וכן הוא הטעם

במרדכי בשם ר"י בר משה יעוי"ש אך בשם ה"ר מב"ב כתב דהוי שומר אבידה וחייב בפשיעה יעוי"ש.
ולכאורא פליגי בזה דא"כ למה הוצרך הרמב"ם לאמר משום דהוי מזיק בידים (ויש מקום לאמר דגם הר' מב"ב לא יפליג על גנב וגזלן דעלמא והכא גבי אשה שגנבה משל בעלה כיון דכל מה שקנתה אשה כו' אינו יוצא הדבר מרשות בעלים כ"ז שהם ביד האשה משו"ה האחר שבא לידו מיד האשה הוי ליה דין שומר) ויעוי' בסמ"ע סי' שנ"ד סעי' ז' וס' שס"ב סעי' י' שכ' דחייב בפשיעה וצ"ע וכבר השיגו עליו הקצות והנתיבות בסי' שנ"ד יעו"ש.
עוד י"ל פשוט דאם אחד נטל מיד הגנב החפץ הנגנב ע"מ להחזירו להגנב היה (ויעוי' במלחמות פ' הגוזל בתרא לענין מציל עצמו בממון חבירו וז"ל שאחר שאנסוהו להביא ממונו של פלוני כו' ואסור להציל כו' הלכך מכיון ששלח בו יד נעשה עליו כגזלן להתחייב באונסין כו' עיי"ש והוא כמ"ש) חייב באונסין כמו גזלן כיון שנטל חפץ חבירו להשליכו באור ויעוי' בש"ך סי' שצ"א דהמגביה פירות חבירו לתן לבהמת חבירו) הוי עליו דין גזלן וכ"ה ב"ר מב"ב שבמרדכי פ' הספינה הנ"ל דכיון שנטלה מיד האשה להלוותם לטובת האשה הוי שואל שלא מדעת כו' רק דעכ"ז י"ל דאינו חייב באונסין משום דל"ה עליו דין גזלן להתחייב באונסין דגונב מבית האיש כתיב ומדר"י כנ"ל (ויש להעיר בזה עוד מדברי הש"מ פ' מרובה על הא דוגונב מבית האיש ולא מבית הגנב והקשה למ"ד בטוען טענת גנב האיך שייך לדרוש זאת ותי' כגון דנתן לו הגנב לשמור וטען טענת גניבה יעוי"ש ואם אין עליו דין שמירה למה צריך קרא למיעוטיה אך י"ל כיון דמיעטיה קרא י"ל דהוא מחמת דאין עליו דין שמירה ויש להרחיב הביאור בזה).
ובזה מיושב קושית הראשונים על המפרשים נתנו הגנב לש"ח כו' דהאי פטור וחייב אשומרים קאי א"כ למה ש"ח חייב במת סתמא דלאו מחמת פשיעה הוא ולפי הנ"ל יש לאמר כיון דידע שהוא גנוב ולקחו ע"מ להחזיר להגנב הוי כמו שואל של"מ וגרע מזה אך המה הקשו שפיר כיון דלפי שיטתם איירי דל"י השומר שהוא גנוב.
עוד הקדמה אחת די"ל הא דאר"י גזל ולא נתייאשו הבעלים שנוהם א"י להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דאם באה הגזילה ברשותו של הנגזל אף באופן דעדיין ל"ה השבה דהגזלן עומד ליטלו בחזרה מ"מ יכול להקדישו כיון דברשותו הוא וגם שלו הוא. ועפ"ז מיושב שפיר דברי הרמב"ם הנ"ל דבפ"ב מהל' גניבה הנ"ל ולא כפי' המפרשים שהרמב"ם איירי בלא משכו הגנב ולא הגביהו רק דהרמב"ם קאי על הגביה הגנב דסליק מיניה שכבר נתחייב הגנב וקמה ליה ברשותיה לענין גניבה ומ"מ

אם נתנו שם ברשות הבעלים לש"ח ולשואל כו' ומת אם עד שלא עשה השומר ובע"ח משיכה או הגבהה פטור אבל אם הגביה או שהוציא מרשות הבעלים ומת חייב ואי דהא יצא מרשות הבעלים בקניית הגנב ולא נעשה שומר כלל סיים הרמב"ם מפני שעדיין לא הוציאו הגנב מרשות הבעלים היינו אף שהגביהו ונעשה גנב עליו מ"מ כיון שלא הוציאו ועודנו ברשות הבעלים הוי עוד ברשותו לענין דנעשה שומר עליו וגם גזלן והא דפשיט מינה הגמ' לתיקנו משיכה בשומרין י"ל דאילו לא תיקנו משיכה בשומרין רק היכא דנתכון לקנותו לגמרי גם בשואל של"מ לא הוי גזלן במשיכה ול"ק גזלן במשיכה רק היכא דנתכון לקנותו לגמרי אבל גבי שואל של"מ לא היה גזלן עד דנשתמש בו ושפיר הביא הגמ' ראיה לשואל ושומרין דתקנו משיכה.

ועוד י"ל והוא העיקר דהכא לא הוי שואל של"מ כיון דלא נטלה להשתמש בה להנאתה רק לאבדה ובכה"ג לא הוה שואל של"מ רק ש"י בפקדון דאינו נעשה גזלן איש אחר רק שומר ומשו"ה הכא כיון דהוא שומר אבידה דבכה"ג כו"ע מודו דנעשה שומר כיון דהוא ברשות הבעלים כמ"ש לדעת הרמב"ם א"כ חייב מטעם שולח יד ונעשה גזלן ומשו"ה אם מתה חייב אבל אם לא תקנו משיכה בשומרין ול"ה עוד שומר בהגבהתו גם משום ש"י אינו מחייב ויעוי' בת' הרא"ש סי' ס"א דהכא א"א לחייב השומר מטעם מסייע להגנב כיון דכבר קנה הגנב והיה אפשר לו להוציא אף בלא הגנב ובודאי א"א לחייבו רק משום שומר ושולח יד (ועי' באחרונים שהאריכו בזה ויעוי' בנתיבות סי' רצ"ב ס"ק ה' ועי' ב"ק צ"ח תוד"ה וה"מ ועי' בסי' שצ"ו ס"ג ובש"ך ס"ק א' ובב"ק כ"ו ובתו' ד"ה ולסטים ובש"ך סי' שצ"א ס"ק א' בנוטל ע"מ לאבדה אם הוי גזלן ויעוי' בש"ך סי' שצ"א ויש להאריך בזה) והיינו דוקא ברשות הבעלים אבל לאחר שהוציא הגנב מרשותו שוב אינו נעשה שומר כנ"ל בדעת הרמב"ם.

הקדמה ב' ע"פ מה שכבר האריכו האחרונים לפלפל אם השומר והגזלן חייבים על היזק שא"נ והנה אכ"מ להאריך בזה אבל אנקיט בקצרה. שיטת התוס' ב"ק נ"ו דשאני שומר מגזלן וחייב אף בהרקיבו מקצת דגזלן יכול לאמר הש"ל וכבר תמה בספר דברי משפט סי' שס"ב על דברי התוס' הנ"ל כיון דגם שומר פטור על היזק שא"נ כמ"ש התוס' ב"ק מ"ה א"כ מ"ש שומר מגזלן לענין הרקיבו מקצתן ממ"נ אם הוי היזק שא"נ גם שומר לפטר ואם הוי היזק ניכר גם גזלן ליחייב כמ"ש התוס' גיטין נ"ג ע"ב.

אבל באמת אין כאן קושיא כלל דנראה בשיטת התוס' דהשומר חייב גם על היזק שא"נ אם פשע והא דא"ח בשור שנגמר דינו אם היה היזק שא"נ כמבואר בתוס' שם י"ל משום דשם אין לחייבו על פשיעתו דל"ש לקנוס אותו ויעוי' באו"ח סי' תמ"ג ובהג"ה רע"א אבל

כ"ז אם לא היה פושע רק על התפסתו לב"ד אבל אם היה פושע גם על הנגיחה שפיר חייב מטעם פושע בהיזק שא"נ בשומר שחייב גם על פשיעה כן אפ"ל בדעת התוס'.
אבל דעת הרמב"ם נראה שס"ל דגם בנגמר דינו חייב משום פשיעתו ואף דהוה היזק שאינו ניכר מ"מחייב על פשיעה כמו בהרקיבו מקצתן וכן משמע לשון הגמ' אתפסתיה לתוראי כו' אבל כ"ז אינו אלא בשומר שחייב על פשיעה חייב גם על היזק שא"נ משא"כ בגזלן שא"ח בפשיעה פטור על היזק שא"נ ומשו"ה פסק הרמב"ם גבי שומר דחשנגמר דינו אינו מוחזר ובגזלן פסק כסתם מתניתין דשור שיוצא ליסקל יכול לומר לו הש"ל.
ופלוגתת התוס' והרמב"ם אם הוא חייב על פשיעה בהיזק שא"נ י"ל דתליא אם ילפינן קנסא מקנסא בכל היזק שא"נ ותוס' ס"ל כשמואל בדינא דלא ילפינן אבל הרמב"ם לשיטתיה שפסק בכל היזק שא"נ דילפינן קנסא מקנסא מחייב במזיד בכ"מ כמ"ש בפ' ז' מהל' חובל ומזיק יעו"ש והא דתני בברייתא דרבה בר שמואל דגם בגזלן א"י לאמר הש"ל רק עד שלא נגמר דינו י"ל דהרי אם גזלן נעשה שומר או לא תליא בפלוגתת ר"י ור"ל אם גזל ולא נתיאשו הבעלים אם יכולין להקדישו והלא דצנועין סבירא להו כר"ל דברשות בעלים קאי וממילא לדידהו גם לגזלן דין שומר עליו וחייב בפשיעה אף בהיזק שא"נ ושפיר א"י לאמר הש"ל אכל לפי מאי דקיי"ל כר' יוחנן אין דין שומר על הגזלן ושפיר פסק הרמב"ם דבגזלן יכול לאמר הש"ל.
והנה מ"ש ליישב דעת התוס' ב"ק מ"ה דסבירא להו דבשומר שפשע חייב בהיזק שא"נ רק באתפסיה לתורא בי דינא שאני א"א לאמר כן בדעת התוס' ממה שסיימו בדבריהם לגבי שור תם שהזיק בפשיעתו שחייב מטעם דהוי היזק שניכר משמע דאם הוי היזק שא"נ היה פטור והא דחייב בהרקיבו מקצתן ע"כ צ"ל מטעם אחר דבהרקיבו מקצתן הוי היזק ניכר והא דגזלן פטור הוא מחמת דגזלן א"ת רק היכא דהוי שינוי בידו אבל אם לא הוה שינוי פטור אף אם הוה היזק ניכר כמ"ש התוס' גיטין נ"ג וברי"פ הגוזל דף צ"ה ולפ"ז י"ל דהרקיבו מקצתן אף דהוה היזק ניכר מ"מ ל"ה שינוי שיתחייב הגזלן וכן י"ל גבי התפסת השור לב"ד אף דהוי היזק ניכר כמ"ש התוס' מ"מ רק שומר חייב אבל לא גזלן דל"ה שינוי לגביה, דהנה זה הכלל דגזלן אינו חייב על היזק דממילא רק היכא דקנאו מחמת שינוי ומשו"ה בכחשא דהדרא כיון דהוה שינוי החוזר ובשינוי החוזר לברייתו ל"ק משו"ה פטור וא"כ גם הכא בנגמר הדין בבית שומר אף דבעת שהשור בב"ד הוי ניכר וממילא הוה שינוי אבל לא הוה רק כמו שינוי החוזר דהלא תיכף מיציאת השור מב"ד ל"ה ניכר והנה אם נעשה היזק שהוא ניכר בעת ההיזק ואח"כ אינו ניכר במזיק פשוט שחייב כיון דהוה ניכר בעת מעשה אף שאח"כ לא יהיה ניכר וכ"ה להדיא בתוס'

ב"ב ב' ע"ב שכ' דאע"ג דבמטמא בעת שהשרץ ע"ג הוא ניכר ט"מ מי יודע אם הוכשרו כו' עיי"ש.

הרי אף דתיכף נסתלק השרץ מ"מ אם היה בעת מעשה ניכר היה חייב משו"ה אבל כ"ז אינו אלא במזיק או בשומר שחייב מחמת פשיעה אבל בגזלן שאינו חייב מחמת פשיעה כנ"ל רק אם הוה שינוי בידו אינו חייב רק אם יהיה נשאר ניכר קיים אבל אם הוא חוזר לברייתו ל"ק וממילא לא נתחייב הגזלן אף אם בא בפשיעה ומשו"ה פסק הרמב"ם גבי שומר דמשנגמר דינו א"י לאמר הש"ל דהתחייב בזה שהתפיסו לב"ד וחייב בפושע דהות היזק ניכר בעת ההיזק אבל בגזלן יכול לאמר לו הרי שלך לפניך כיון דעל הפשיעה לא נתחייב וגם אינו קונה משום השינוי כיון דאינו ניכר רק בעת שהוא בב"ד פשוט דלא עדיף משינוי החוזר והתוס' דלא חלקו בין שומר לגזלן י"ל דאזלי לטעמייהו דס"ל בסוכה ל' וכן בדף ס"ה בב"ק דגם שינוי החוזר קונה מדרבנן יעו"ש.

אבל הרמב"ם לטעמיה דפסק בפ"ב מהל' גזילה דשינוי החוזר לא קנה אף מדרבנן ושפיר פסק דא"י לאמר הש"ל כסתם מתניתין דהגוזל והא דבברייתא דרבה בר שמואל תני גם גבי גזלן דדוקא עד שלא נגמר דינו יכלו לאמר הש"ל צ"ל או כמ"ש למעלה דאתיא כמ"ד דצסעין דגזל ולא נתייאשו הבעלים יכולין הבעלים להקדישו ממילא הוה ברשות הבעלים ויהיה לגזלן דין שומר וממילא חייב הגזלן בפשיעה.

א"נ י"ל דאתיא כמ"ד שינוי החוזר קונה וראיתי בש"ג על מתניתין דיוצא ליסקל שמשמע דס"ל כמ"ש למעלה דשאני שומר מגזלן דשומר חייב משום קנס כמו כל היזק שא"נ ובגזלן לא קנסו מפני תקנת השבים וסעד יש להמחלקים בין שומר לגזלן מתוספתא פ"ה דב"ק דבהל' ב' גבי שומר קתני סתמא דעד שלא נגמר פטור ומשנגמר דינו חייב ור"י פליג ובהל' ג' תני גזלן שהמית ומסרו לבעלים בין עד שלא נגמר דינו בין משנגמר דינו (פטור כן הגיה במנחת ביכורים וכן ע"כ צ"ל דאי חייב הוא דלא כמאן ואפ"ל דחייב היינו חייב מיתה ולא אמרינן דהוה כמו נשתנו הבעלים אבל לכאורא דבר פשוט הוא ולא צריך לאשמעינן) ואם הגירסא פטור נכונה היא היא סייעתא להרמב"ם דמשמע בהדיא דמחלק בין שומר לגזלן וכן הוא בתוספתא פ' הגוזל (פ"י) בהמה ונעבדה בה עבירה כו' אומר לו הש"ל כו' נעבדה בה עבירה ונסקלה משלם כשעת הגזילה הרי ג"כ קתני סתמא דבגזלן פטור אף לאחר גמ"ד ומשמע דהתוס' מפרש סתם דנעבד עבירה היינו אף בשנגמר דינו.

והנה לפי מה דרצה הגמ' לאמר דרבנן יסברו אף בכל איסורי הנאה דא"י לאמר הש"ל י"ל דהיינו טעמא משום דאיסורי הנאה אינם ברשות בעלים וכיון דיצא מרשות בעלים

שוב א"י לאמר הש"ל דל"א דנתקיים בו מצות השבה רק היכא דהגזילה היא שלו אבל לא אם יצאת מרשותו וי"ל דבזה יפלינו הס"ד והמסקנא דהס"ד יסברו דאיסורי הנאה הוי כמו הפקר ובאמת איסורי הנאה ל"ה כמו רק כמו יאוש דגזלן יכול לאמר הש"ל אם לא היכא דקונה הגזלן אבל אם הוה כהפקר א"י לאמר הש"ל כיון דיצאת מרשות בעלים לגמרי ולפ"ז לא יהיה הדין הזה דא"י לאמר בחמץ בפסח הש"ל רק גבי גזלן דאיכא ביה חיוב דוהשיב כו' אבל גבי שוטרים דליכא גבייהו חיובא דוהשיב א"כ מה לו אם הפקיר ויצאת מרשותו יכול לאמר לו הש"ל דבשומר אינו תלוי אם יצאת מרשות הבעלים רק אם היה פושע וחייב משום פשיעתו אבל בחמץ בפסח כיון דלא פשע אף אם יצאת מרשות הבעלים פטור.

ובזה מדוייק לשון רש"י ב"ק צ"ח א"ה אדמיפלגי בשור הנסקל לפלגי בחמץ בפסח ופרש"י אם גזל חמץ ועבר עליו הפסח למה שינה רש"י ממה דקאי תנא גבי שומר אע"כ דהך סברא דבאיסורי הנאה א"י לאמר הש"ל היא דוקא גבי גזלן אבל לא גבי שומר דאינו חייב רק אם נוכל לחייבו מחמת פשיעתו משא"כ גבי גזלן כיון דיצאת מרשותו א"י להתקיים בו והשיב או כפמ"ש התוס' ב"ק מ"ה דגבי שור תם כיון דהוחתלט השור א"י לאמר הש"ל כיון דיצא מרשות הבעלים ה"ה גבי איסורי הנאה לפי מה דס"ד הגמ' דיצא מרשות הבעלים לגמרי הוי כמו היזק ניכר דבכה"ג א"י לאמר הש"ל כמו דאמרינן בגטין נ"ג דלמ"ד היזק ניכר שמיה היזק א"י לאמר בא"ה הש"ל ומכש"כ אם הוה ניכר מחמת דיצאת מרשותו וזהו פשוט לדעתי בכונת רש"י.

ולפי זה י"ל דשומר פטור שלא מכר החמץ דהלא גם הבעלים היו יכולים למכרו וא"כ שמירה כזו לא קיבל עליו כיון דיכולים הבעלים לעשותו ויעוי' בא"ח סי' תמ"ג במ"א ובאחרונים משא"כ גבי שור הנסקל דהלאפשע השומר בנגיחת השור משו"ה אם נגמר דינו ונאסר בהנאה א"י לאמר הש"ל דכבר נתחייבו בו משעה שפשע בו ויעוי' בח"י ובאה"ע שהעירו מדברי רש"י הנ"ל.

והנה אכתי צריך לברר גבי גזלן אם אתפסיה הגזלן בידים את השור לב"ד דאז הלא היה לו להיות חייב דנהי דאינו חייב על פשיעה אבל מזיק חייב. אבל האמת נראה לי לאמר בדעת הרמב"ם דלא ס"ל דהוה פשיעה במה שמסר שורו לב"ד רק עיקר הפשיעה היה בנגיחה ממילא הוא מתחייב בהיזק הניכר מגמר דין א"כ ממילא גבי גזלן שא"ח על הפשיעה א"ח גם אם אתפסיה בידים לב"ד ויעוי' בתוס' גיטין נ"ג הנ"ל שמשמע ג"כ מדבריהם דא"ח על פשיעת השומר אם הוה היזק שא"נ כמ"ש בלשונם דאם הוה היזק שא"נ פטור אף אם אתפסיה בידים כדמוכח הכא והיינו דמוכח התם דכל היזק שא"נ

שפטור בגזלן אם נעשה ממילא פטור בכל אדם מדינא אם עושה בידים רק מטעם קנסא וקנסא שלא יהא כ"א הולך כו' ל"ש היכא דאיכא פסידא לדידיה והכא גבי המית אדם הוי השומר מפסיד לעצמו דחייב בכופר רק אם אין גומרין דינו של שור אלא בפניו הוה היזק ניכר וחייב השומר הואיל ונעשה בפשיעה וגם בגזלן חייב לפי שיטת התוס' מטעם דהוה היזק ניכר והוה כמו שינוי ויעוי' במלחמות ב"ק ס"פ שור שנגח ד' וה' שהסביר דכ"מ שהוא מהלך הוי כמו ברשות ב"ד ונראה דרוצה לאמר שיהיה היזק ניכר תמיד אבל לפי מה שהוכחנו משיטת התוס' אין אנו צריכין גבי שומר שיהיה ניכר תמיד רק גבי גזלן יש מקום לאמר כן אבל לפי שיטת הרמב"ם נראה דס"ל דאם הבריחו מב"ד תו לא הוה ניכר ולעת הפנאי נצרך עוד לברר הדברים.

ב"מ י"א ע"ב אמר רבא שפיר עביד דלא קבלה וכי לא היה להם סודר כו' אלא טובת הנאה אינה ממון לקנות הימנו בחליפין ה"נ טו"ה אינה ממון לקנות עג"ק רש"י ד"ה אינה ממון כו' אלא אפקורי בעלמא אפקורי גבייהו וכי אוגר להו מקום כו' בתורת חצר כשאר הפקר. ולכאורא צ"ע בכוונת רש"י דאיזה הפקר שייך הכא ויעוי' במח"א שכ' בשם הישו"ש דאפקר טו"ה שיש לו בזה אך אכתי אינו מובן דמה שייכות הפקר בכאן אף אם נאמר דאינו רשאי הכהן או הלוי ליטול מעצמו אף אם טו"ה אינה ממון מ"מ אינו צריך להפקיר כיון דנותן להם מדעתו ונהי דקנין אינו שייך כאן אבל גם הפקר אינו צריך כיון דמדעתו נוטלם.

גם צ"ע להבין דאם נאמר דלמ"ד טו"ה אינה ממון אין שייך שום הקנאה בתרומה ומעשרות מהבעלים רק הכהן והלוי זכו בהם מתורת הפקר א"כ בודאי לא שייך בזה שום תנאי מצד בעלים א"כ האיך אמר רבא בקידושין מתנה ע"מ להחזיר בתרומה הוה מתנה ואסור משום כהן המסייע בבית הגרנות דאיזה דין תנאי שייך בזה הואיל דל"ה רק כמו הפקר.

ונראה לאמר בכונת רש"י בזה ע"פ מה דאי' בחולין ק"ל ע"ב ת"ש מנין לבעה"ב שאכל טבלים כו' ה"נ דאתו לידיה בטבלייהו וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמיין ופי' רש"י זכה בהן מן ההפקר שהרי קדם ל"א שמסר לו את הטבל לזכות בתרומה שבו וצ"ע במה פליגי הני תרי לשונות שברש"י ונראה לאמר דבאמת יש להסתפק דאף אם נאמר דאם טו"ה אינה ממון יוכל הכהן לזכות בתרומה בלי דעת הבעה"ב אבל אין זה אלא לאחר הרמה אבל קודם הרמה האיך יכול לזכות הלא אין חלק התרומה עדיין מבורר גם הלא מיעט הכתוב דאין לכהנים אלא משעת הרמה.

וי"ל דבזה פליגי תרי לשונות שברש"י דלל"ק כיון דכמו שהורמו דמיין יכול לזכות בהם הכהן אף קודם הרמה ולל"א דוקא אחר הרמה יכול לזכות בהם אבל לא קודם הרמה, ומיושב בזה מה דמקודם שהביא הגמ' ברייתא דריב"ב משפט מלמד שהמתנות דין כו' דאתו לידו בטבלייהו וקסבר מתנות שלא הורמו כו' ופירש"י דאתי לידיה בטבלייהו וזכה בהם מן הפקר ומדקדקים מדוע לא הביא רש"י גם בזה הך לישנא אחרינא ולפי הנ"ל מיושב דבמתנות כיון דגם קודם הרמה מבורר חלק הכהן בודאי כיון דכמי שהורמו דמיין למ"ד טו"ה אינה ממון יכול לזכות בהם חן ההפקר (וכ"ה שיטת רש"י בשארי מקומות ותוס' ב"מ ז) רק בתרומה בזה בודאי קודם הרמה א"י הכהן לזכות מעצמו קודם שיבורר חלקו ומשו"ה ה"נ בב"מ גבי עובדא דר"ג והזקנים דשיטת רש"י בזה דלא היה כאן אלא קריאת שם בעלמא ועוי' ברש"י ותוס' קידושין כ"ז א"כ הלא עדיין אינו מבורר חלק הלוי והעני אינם יכולים לזכות מעצמם גם א"י להקנות להם המעשרות כיון דט"ה אינה ממון לזאת פירש"י דהפקיר להם והמה זכו מן ההפקר.

ובזה האופן יש ליישב גם הא דאמר רבא דיכול להתנות בתרומה ע"מ שתחזירה לי דהיינו קודם הרמה ודאתא לידיה בטבלייהו (ויש ליישב בזה גם קושית הגרע"א דמה מהני תנאי בזה הלא יכל הכהן לתפוס כמו שכתבו התוס' ורש"י למ"ד טו"ה אינה ממון ורבא הלא ס"ל טו"ה אינה ממון די"ל דאיירי דאתא לידיה בטבלייהו כנ"ל, גם י"ל כיון דהתורה נתנה לו רשות לתן למי שירצה ורשאי ליטול דינר מישראל לתן לבן בתו כהן א"כ שפיר הוי חיוב מהכהן להחזיר לו התרומה והתנאי קיים מצד חיוב ממון ויעוי' באבני מלואים סי' ל"ח שכתב ג"כ בתנאי דע"מ להחזיר דא"צ כאן דיני תנאי דהוא חיוב מעליא כמו כל חיובי ממון וממילא א"י לתפוס את התרומה מצד החיוב, ונוכל לאמר עוד דאפי' אם נאמר דבאתרוג וכדומה אם יתן לו מתנה ע"מ להחזיר לא יהיה עליו חיוב רק מצד תנאי אבל גבי תרומה כיון דלא שייך דיני תנאי יהיה עליו חיוב בעלמא שהתחייב עבור זכותו שויתר לו לתן לכהן זה ואעפ"כ הוי נתינה מעליא רק הוי ככהן המסייע בבית הגרנות).

יעוי' במפרשים שהקשו על הרמב"ם והרי"ף שפסקו דטו"ה אינה ממון גם פסקו דלא כר"פ דבדעת אחרת מקנה אותו לא בעינן חצר המשתמרת א"כ איך הקנה ר"ג את המעשרות כיון דטו"ה א"מ לא קנו באג"ק גם מטעם חצר לא קנו דלא הוי חצר המשתמרת. וי"ל בזה דהנה כתב הקצות בסי' רע"ג להוכיח דהפקר קונה באגב והוא מסוגיא דב"ק דף קי"ב אר"פ בגזל שדה והיתה בהמה רבוצה ומב"ק מ"ט בעי רב ייבא סבא מר"נ הזוכה בשטרותיו של גר כו' ויעוי' ברשב"א דהיינו שאם הזוכה בקרקע יכול

להוציא השטרות מיד הזוכה דכיון שזכה בקרקע זכה בשטרות מטעם דשטרות אפסרא דארעא כו' ועיי"ש ויעוי' בקידושין כ"ז וב"ב ע"ב דהוא מטעם אגב הרי מוכח דאגב קונה בהפקר.

אך נ"ל להוכיח דרבא בודאי לא ס"ל כנ"ל דהפקר נקנה באגב והוא דאמר רבא בקידושין כ"ז לא שנו אלא שנתן לו דמי כולן (היינו דמטלטלין לא נקנה באגב רק אם נתן לו דמי המטלטלין) לימא מסייע לו החזיק בשדה אחת כו' במד"א שנתן לו דמי כולן כו' הרי דמדמה הגמ' הא דעשר שדות לקנין דמטלטלין אג"ק דכשם שבעשר שדות לא קנה בהחזיק בשדה אחת כל השדות רק בנתן לו דמי כולן כן במאג"ק לא קנה את המטלטלין, רק בנתן לו דמי המטלטלין.

והנה אי' בב"ב דף נ"ג דבנכסי הגר אם החזיק בשדה אחת לא קנה כל השדות ויעוי"ש ברשב"אשם דהיינו משום דבהפקר הוי כמו לא נתן את דמי כולם יעוי"ש וא"כ לרבא ע"כ צ"ל דלא ס"ל הא דאגב קונה בהפקר כיון דס"ל דלא קנה באגב עד דיתן את דמיו והפקר הרי הוי כמו לא נתן את דמיו הרי דלדידיה בודאי לא קנה הפקר באגב ויעו' בתוס' ב"ב שם שכתבו דמתנה ג"כ הוי כמו הפקר דבהחזיק בשדה אחת לא קנה שאר השדות.

ולכאורא תמוה מאד לשיטתם דא"כ האיך קונה אגב במתנה (ומה שרצה אחד להוכיח מכאן דאין מתנה נקנה באגב הוא דבר שלא ניתן להאמר) והלא עיקר אגב נאמר במתנה מערי מצורות ביהודה גם כל הברייתות שנשנו בקידושין שם איירי במתנה. וי"ל עפמ"ש הרא"ש ב"ב שם דגם הוא ס"ל כהתוס' דלא קנה במתנה בהחזיק שדה אחת את כל השדות מ"מ אם א"ל בהדיא חזוק בשדה זו וקני את כל השדות דקנה א"כ אפ"ל דהא דקנה במתנה אגב דווקא בא"ל אגב וקני.

אבל יש לעיין עוד לפי מה דרצה לפשוט בגמ' דלא בעי אגב וקאמר ת"ש דקתני כל הני ולא קתני אגב כו' הרי דאף במתנה לא בעי אגב ולכאורא הלא במתנה דהוי כמו לא נתן דמי כולן בודאי בעי אגב ויש לדחות מטעם קני. אך עדיין צע"ג דהלא שיטת הרא"ש והטור דאף בדבורן בעי אגב וקני א"כ אכתי תיקשי לשיטתייהו מה אמר רבא ל"ש אלא שנתן לו דמי כולן כו' דהלא ממ"נ אם אמר לו אגב וקני הלא מהני גם בלא נתן לו דמיו דאי בלא א"ל גם בנתן לו דמיו לא מהני (ובפשיטות י"ל דהרא"ש לא היה לו הגירסא שבגמ' דילן וכמו שכתבו בגי' הרי"ף ויעוי' ברא"ש שהעתיק כהרי"ף אך כל דברינו לגירסתנו) וצ"ל דיסבור הרא"ש דרבא כנ"ל דלא בעי אגב וקני משו"ה חילק בין נתן לו דמים או לא אבל לפי מאי דפסיק גמ' בהדיא והלכתא אגב וקני בעינן ליתא לדינא דרבא ולפיכך לא הביאו להא דרבא לא הרא"ש ולא הטור.

אך הרמב"ם לא ס"ל כשיטת התוס' ופסק בהדיא דבמתנה החזיק בשדה אחת קנה כולן כמו במכר. ונראה לי להביא ראיה מתוספתא לשיטת הרמב"ם דהכי אי' בתוספתא דכתובות פ"ב יפה כח חזקה שאם מכר לו עשר שדות כו' אבל אם לא נתן לו אלא דמי אחת מהן או לא כתב לו אלא על אחת מהן לא קנה אלא אותה שדה והנה לכאורא יפלא דאם היה לו כסף ושטר בודאי קנה ויעוי' בתוס' קידושין שהקשו דכיון דנתן לו דמי כולן ותי' דאיירי במלוה או באתרא דקנו בשטרא אבל לפי התוספתא דמצריך שיהיה כסף או שטר הלא קנה גם באתרא דכתבו לזאת צ"ל דהתוס' חדא חדא קתני במכר דנתן לו דמי כולן ובמתנה דכתב לו את כולן ואיירי בשטר ראיה דלא קנה ויהיה מזה ראיה חזקה להרמב"ם דבמתנה קנה.

וי"ל דהרמב"ם והרא"ש ודעימיה לטעמייהו אזלי דלהרא"ש והתוס' י"ל דאיירי במכר ובמלוה ושטר ראיה דלא קנה אלא בחזקה אבל להרמב"ם א"א לאמר כן דהלא הרמב"ם ס"ל דמלוה קנה א"כ במלוה ובשטר ראיה קנה אף באתרא דכתבי שטרא וע"כ צ"ל דחדא חדא קתני כו' גם במתנה קני בהחזיק בשדה אחת.

אך עדיין צ"ע דהלא בטור מבואר בהדיא דאף בלא כתב לו שטר החזיק בשדה אחת קנה כולן ואף די"ל דכונת הטור הוא רק בשדה עצמה לענין אם החזיק בה אבל מהרא"ש והתוס' משמע בהדיא דאף אם לא כתבו השטר קנה ואף במקום דנהיגי לכתוב שטרא ועי' בב"י מחלוקת הפוסקים לענין חזקה בלא שטר ויעוי' בריו"ו ומשמע דחדא מהני לקנות כולן או כסף או שטר.

ולפ"ז י"ל דהאי או שבפוס' לישנא קייטא הוא וצ"ל לא נתן לו אלא דמי אחת מהן ולא כתב לו אלא אחת מהן ולפ"ז אף במתנה בודאי מהני אם כתב לו על כולן אף בשטר ראיה ואיך שהוא הרי נתברר שיטת הרמב"ם דבמתנה קנה אף בהחזיק שדה אחת ולק"מ מהא דמטלטלין נקנה באגב אבל בהפקר בודאי החזיק שדה אחת לא קנה כולן ולפ"ז אם היה צריך בקנין אגב ג"כ לתן דמי כולן ולא היה שייך בהפקר קנין אגב.

ולפ"ז י"ל הא דהשמיט הרמב"ם והרי"ף דינא דרבא דנתן לו דמי כולן כיון דאנן קיי"ל דבהפקר קנה אגב כמ"ש למעלה מב"ק קי"ד ומדף מ"ט ממילא ליכא ליה הא דרבא דל"ק באגב עד דיתן את דמיו ורבא לטעמיה אזיל בב"מ י"א דהיכא דקנה מהפקר אינה נקנה באגב אבל אנן קיי"ל דלא כרבא בהא רק דבהפקר ג"כ נקנה באגב ממילא לא נוכל לאמר ג"כ דבמכר צריך לתן דמיו ומשו"ה השמיטו הרי"ף והרמב"ם להא דאמר רבא ל"ש אלא שנתן לו דמי כולן ויתיישב נמי מה דהקשינו למעלה האיך יפרשו הרי"ף והרמב"ם הך עובדא דר"ג כיון דפסקו טובת הנאה אינה ממון וגם מטעם חצר לא היה מהני כיון דלא

היה משתמר לדעתם אבל לפי הנ"ל יתיישב שפיר דלדידן גם הפקר נקנה באגב ממילא אף אם נאמר טובת הנאה אינה ממון מ"מ נקנה באגב וי"ל דזהו גם טעמו של הרמב"ם דפסק דלא בעינן אגב בצבורין כמו דמצינו בעובדא דר"ג וזקנים שלא מצינו שאמר להם קני ואגב אע"כ משום דצבורין היה לא בעינן אגב ויש לעיין באחרונים בזה.

הלכות חובל ומזיק פ"א מהל' חובל ומזיק הל' ו' לא היו שם עדים כלל כו' הודה מעצמו שחבל פטור מן הנזק והצער וחייב בשבת ברפוי ובבושת כו' ולמה חייב בשלשה דברים אלו שהשבת והרפוי ממון ולא קנס שמחסר ממון כו' שהוא בטל ממלאכתו והבושת לא הגיעה לו אלא בשעה שהודה לו שהוא חבל בו כו' נמצאת למד שאין הפרש בין בושת המגיע לו בעת שחבל בו בפני אחרים ובין הבושת כו' בעת שהודה כו' יעו"ש ובהה"מ ובהשגת הראב"ד.

והנה י"ל פשוט דהא שכתב הרמב"ם דנזק הוא קנס ולא ממון היינו דווקא בכה"ג דאיירי הכא שחבל בו ולא חסרו אבר המבטלו ממלאכתו דאלו חסרו אבר המבטלו ממלאכתו בודאי הוה ממון והיינו טעמא דהרי בהא דשמין אותו כעבד כמה היה יפה וכמה הוא יפה יש בזה להקל ולהחמיר היינו אי מחסרו אבר המבטלו ממלאכתו בודאי אי היינו מחייבים אותו לתן לו שבת כל ימי חייו היה חומרא יתירה מזה ששמין אותו הפחת שהיה נפחת עבד למכור אבל אם חבל בו חבלה שאינה חוזרת ואין כאן ביטול מלאכה כלל הרי באמת אין כאן חסרון ממון דאינו עומד להמכר ולכו"ע אין דמים לב"ח כה"ג ואינו אלא חומרא הא דמחייבין אותו לשלם נזק המפחתתו מדמיו והוי יותר מכפי שהזיק ומשו"ה באופן א' היינו שחסרו אבר ליכא למימר דהוה קנס דבודאי הוה ממון ולא גרע משבת ויעוי' ב"ק פ"ו דקרי לה הגמ' שבת גדולה והיינו בכה"ג ולא קאמר הרמב"ם רק בכה"ג דאיירי הכא דאיירי בחבלה כמו שעלתה לו נשיכה בגבו וכה"ג לפניו ואף דהוה חבלה שאינה חוזרת מ"מ ל"ה נזק רק קנס ולא ממון כיון שלא חסרו דאין ב"ח עומד להמכר.

ובזה א"ש מה שחילק הרמב"ם בין נזק לפגם שכ' גבי נזק דהוה קנס וגבי פגם דהיינו נזק כתב דהוא ממון כמו שהיא משנה מפורשת ס"פ אלו נערות ופ' שה"פופסקה הרמב"ם ויעוי' בהה"מ שנתקשה בזה אבל לפי הנ"ל א"ש דהרי בפגם איכא חסרון ממון שהיא עומדת להנשא וקולא היא ששמין אותה כשפחה ושפיר הוה ממון ולא קנס, וגם מרווחנא בזה ליישב מה דלכאורא תמוה להרמב"ם למה גבי אנסת ופתית כו' פ' שה"פ פליג ר"ש וגבי חבלת בי לא פליג (ואף די"ל משום דהכא גם היזק והצער לא קיץ אבל מ"מ יקשה למאן דלא ס"ל טעמא דקיץ) וכן הרמב"ם סתם ולא פירש גבי חבלת בי

כו' בהל' שבועות פ"ט דהוא מטעם שבת וריפוי, ולפי הנ"ל א"ש דחבלת בי יש לפרש גם חסרון המבטלו ממלאכתו ויעוי' ספ"א מהל' טוען אתה חבלת בי להד"מ ה"ז נשבע היסת שאע"פ שאינו משלם קנס ע"פ עצמו משלם שבת וריפוי ובושת כו' והנה הא שכ' דכאן הוה קנס הנזק ואף דאיירי בסתם חבלה י"ל דע"כ איירי בחבלה שאינו ניכר כעת מדקאמר להד"מ והיה לו לאמר לו חבלתי בך כמו שהוא הלשון במשנה פ' שה"פ וברמב"ם פ"ח מהל' שבועות רק דהכא איירי באינו ניכר ואין כאן נזק.

אבל מ"ש הרמב"ם גבי בושת שמשביעין אותו צ"ע טובא כיון דלא הודה הרי אין כאן בושת למה משביעין אותו ע"ז שאילו יודה יביישו ויתחייב לו ממון אתמהה, מיהו היה מקום לאמר דאגב גררא דשבת וריפוי נקטיה כיון דאין נ"מ מזה לדינא דהלא מחויב שבועה בעד השבת והריפוי אבל הלא יפלא מה שסיים הרמב"ם א"ל ביישתני להד"מ אם היה במקום שגובין בו הקנסות ה"ז נשבע היסת שאילו הודה היה משלם הבושת למה ישביעהו ע"ז לא יודה ולא יביישו כנ"ל, ונ"ל דהכא מיירי אחר שתיקנו חכמים ממון קצוב לכמה מיני בושת כמו התוקע כו' סטרו כו' פגם באזנו כו' ר"פ החובל כמו לפנדא דמרא כו' דר"פ המניח ויעוי' באחרונים דמודה בקנס ל"ש באלו הקנסות שהמה מדרבנן משו"ה חייב שבועת היסת שאילו הודה היה משלם.

ובזה באים על מכונם ומיושבים דברי הרמב"ם שכ' אם היה במקום שגובין בו הקנסות דהיינו כמ"ש בפ"ה מהל' סנהדרין וכן הקנסות שקנסו חכמים כמו בתוקע לחבירו ובסוטר כו' אין גובין אותו דייני חו"ל אבל באתה חבלת בי דעיקר משום שבת וריפוי נקטיה לא התנה במקום שדנין כי שבח וריפוי דנין בכ"מ כמ"ש בהל' סנהדרין שם ובושת אגב גררא נקטי' כנ"ל אבל עוד קשה במש"כ הרמב"ם בהל' נערה בתולה פ"ב הל' י"ב בת שאמרה לאיש אנסת או פתית אותי והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי ה"ז נשבע היסת שאילו הודה היה משלם בושת ופגם וצער ע"פ עצמו והמה סותרים דבריו בה' חובל ומזיק הנ"ל הלא כתב שם בפירוש דצער הוה קנס ואינו משלם ע"פ עצמו וגם על בושת יפלא כנ"ל דלפי שיטת הרמב"ם הבושת הוא בעת ההודאה.

ואף כי היה מקום לאמר דבכה"ג דאיכא פגם ובושת שיודע להנושא אותה אף בלא הודאתו אבל מ"מ הלא נראה מדברי הרמב"ם דאילו לא היינו מחייבין אותו על מה שמביישו בעת ההודאה לא היינו מחייבין אותו על פי עצמו. אשר ע"כ נ"ל שיטת הרמב"ם דאונס ומפתה שאני מכל חובל בחבירו דהלא נהנה מחבירו ואף כי אין השכר קצוב מ"מ כיון דחייבה התורה אותו בושת ופגם וצער זהו שכרו ואף שהבושת והצער לא מחסר ממון מ"מ כיון שמחסרה מקצת חייב לשלם הכל כמו בדר בחצר חבירו שלא

מדעתו ויעוי' בתוס' ב"ק כ' ובכתובות ל' ע"ב ושפיר כתב הרמב"ם דכל השלשה דברים הוי ממון ולא קנס לבד מקנס הקצוב בתורה כיון דשוה בכל אדם הוה קנס ומודה פטור כנ"ל והא דאמרינן בכתובות ע' הנאת שכיבה חמשים כו' היינו רק למעוטי שאינו כלול בזה הבושת והפגם אבל לא פסקה עליו שאין כאן הנאה יותר מזה.

והיה מיושב בזה לשון הרמב"ם פ"ה מהל' סנהדרין הל' י"ד שכתב ולא כל המשלם ע"פ עצמו גובין ממנו דייני חו"ל הרי הפגם והבושת והכופר משלם אדם ע"פ עצמו כגון שאמר פתיתי בתו של פלוני והמית שורי את פלוני ואין גובין אותו דייני חו"ל דעל בושת למה נקט דוקא כגון פתיתי כו' אבל לפי הנ"ל ניחא דלא משכחת לה בושת שמשלם ע"פ עצמו רק בכה"ג.

ויעוי' בש"ך סי' שפ"ח לענין קנסא דרבנן אם אמרינן מודה בקנס פטור ונ"ל להביא ראיה לדעת הש"ך ודלא כרש"ל מהא דאמרינן בגמ' קט"ז ע"ב א"ל דינא או קנסא כו' מאי נ"מ כו' והלא יהיה נ"מ אם מודה פטור וכן מוכרח מכל הנך פוסקים דס"ל דד"ג הוי קנסא ומ"מ מודה חייב. ולכאורא היה מקום ליישב דברי הרי"ף פ' החובל שכתב איכא מ"ד האי דחייביה ר"ג להאי גברא י' זהובים קנסא הוא דקנסיה ולא גמרינן מיניה לדינא אחרינא וכד מעיינת בגמ' לא משכחת להאי סברא דאס"ד קנסא הוא דקניס (ר"ג כנ"ל) ולא גמרינן מינה לדינא אחרינא אמאי קא גמר מינה לרב להא דתנן נטיעותי קצצת אתה אמרת לי לקוצצן פטור דשמעינן מינה טעמא דאמר הכי הא לא אמר הכי חייב אלא לאו דינא הוא וגמרינן מיניה, והוא תמוה דהלא הא דלא ילפינן קנסא מקנסא הוא פלוגתת רב ושמואל פ' הנזקין דלרב דאמר מנסך ממש ס"ל דגמרינן קנסא מקנסא והנך רבוותא דס"ל דקנסא הוא ולא גמרינן מינה לדינא אחרינא ס"ל כשמואל ומאי קושיא מרב דגמר מינה לדינא אחרינא וראיתי במל"מ פ"ו מהל' חובל שנשאר בצ"ע.

ולפי הנ"ל היה מקום לאמר דס"ל להרי"ף דנטיפותי קצצת מיירי בלא עדים כדמשמע הלשון דאילו בעדים היה למיתני ההורג שורו של חבירו והקוצץ נטיעותיו והוא אומר אתה אמרת כו' אלא לאו שלא בעדים מיירי (ויסבור הרי"ף דבשור שאינו עומד להריגה אף בלא עדים א"נ לאמר אתה אמרת דהוי מיגו במקום עדים) וראית הרי"ף הוא דאס"ד קנסא האיך מפרש רב להא דנטיעותי קצצת משום האי קנסא הא הו"ל מודה בקנס, אבל באמת אין מורין כן לשון הרי"ף לכן י"ל דהנך איכא מ"ד ס"ל דקנסא היא דקנסיה ר"ג להאי גברא הוראת שעה ומשו"ה לא ילפינן מינה לדינא אחרינא אף בבא אחר וכיסה ושפיר הקשה הרי"ף גם לרב.

ולפ"ז י"ל דגם הרי"ף ס"ל לדינא דגמרינן קנסא מקנסא וכמו דס"ל להרמב"ם פ"ו מהל' חובל הנ"ל ודלא כהמל"מ שנתקשה בזה שפסק הרמב"ם דלא כהרי"ף ושינה את דרכו בקודש בכ"מ לפסוק כהרי"ף וגם מ"ש השיבת ציון בתשובה סי' ק"ט להכריח מדעת הרמב"ם דס"ל מודה בקנס דרבנן פטור המעיין יראה דלא אמר כלום דמ"ש דהעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת כיון דבעינן עד שיתכון העושה לא משכחת לה רק במודה, ובזה מצאו מקום ליישב דברי הרמב"ם שהמה נגד הגמ' יעוי"ש שהאריך בזה לפי מ"ש הרמב"ם פ"ה מהל' חובל הדברים הנ"ל אינם ראויים להאמר דאפילו אם יש עדים על רגלים לדבר כגון שנכנס שלם ויצא חבול מהני הודאתו לחייב קנס כמו שמבואר ברמב"ם שם בפירוש שכתב על האי בבא דאם יש עדים שחבל חייב בה' דברים שהרי יש עדים שנכנס שלם ואם אין עדים והודה אינו משלם נזק וצער כנ"ל הרי מפורש דבכה"ג לא מיקרי מודה בקנס (ויעוי' בסוגיא ס"פ המניח ומ"ש הרש"א ר"פ שור שנגח את הפרה ובאחרונים ובאמת הדברים מפורשים ברמב"ם כנ"ל) וממילא בטלו דברי השיבת ציון שם.

ולבד זה אין לדבריו קיום כלל דשיטת הרמב"ם דלא בעינן כלל שיהיה לו הנאה מהמלאכה רק אם הוא עושה מלאכה בכונה פוסל את המים ואת הפרה ואיקאנו צריכין להודאתו ואין שום הכרח מהרמב"ם שיסבור מודה בקנס דרבנן פטור ואדרבא סתימות דברי הרמב"ם גבי היזק שאינו ניכר משמע דמודה חייב וכן משמע בסוגיא שם דאל"כ הוה פלוגתא חדשה אם נאמר היזק שא"נ ל"ש היזק או א"נ שמיה היזק דהלא אם שמיה היזק עיקר הפטור בשוגג הוא כדי שיודיעו הרי דאיירי בינו לבין עצמו וע"ז היה עיקר התקנה ולמ"ד ל"ש היזק הפטור משום דלא קנסו שוגג אטו מזיד משמע דג"כ בכה"ג איירי דאילו אם קנסו היה חייב אף בלא עדים וצ"ע בכ"ז לעת הפנאי.

ויעוי' בב"ק קט"ז שלפי פירש"י הגמ' שם תמוה דמאי קאמר ומנא אמינא דלא ילפינן קנסא מקנסא הלא לפי פירש"י דאם קנסא היינו משום דרגיל היה א"כ פשוט דלא ילפינן היכא דאינו רגיל ומשו"ה פי' הש"מ בשם הראב"ד דאם קנסא והיינו שקנס ר"נ משום דאחוי אחויי וממילא כל היכא דאחוי אחויי גמרינן מינה אך קא מיבעיא ליה שאר דד"ג אם גמרינן מינה ומשו"ה מיבעיא ליה דינא או קנסא וא"ל מתניתין היא ולא קנס חדש וממילא ידעינן דדינא הוא ולא קנסא דאי קנסא הא לא דיינינן בבבל (ואי קנס חדש הוא דיינינן אף בבבל דהלא שליחותייהו קא עבדינן למגדר מלתא ומשו"ה דנינן גם בבבל כל הקנסות שעושה ציבור וב"ד למגדר מלתא אבל קנס הקצוב מרבותינו שבא"י לא נוכל למידן בבבל) והרשב"א מפ' סוגית הגמ' דקא מיבעיא ליה דינא או קנסא היינו הוראת

שעה ופשוט ליה דלאו הוראת שעה רק מה שחייב הוא מכח מתניתין דתנן ואם מחמת הגזלן חייב ובין דינא או קנסא הוא מכח מתניתין וקא דאין בבבל משום דהוי שכיחא וחסרון כיס וע"ז מבעיא ליה מ"נ לך מינה אי דינא או קנסא כיון דדיינינן בכ"מ א"ל למגמר מינה דינא אחרינא כו' והיינו לפי הפשיטות דלאו הוראת שעה הויא כן נ"ל ברור לפי' הראב"ד והרשב"א, ומשו"ה העירותי דאי מודה בקנס דרבנן פטור מאי קמיבעיא ליה פנ"מ אי דינא או קנסא כנ"ל ופירש"י ג"כ יש ליישב דג"כ לא כתב משום דרגיל היה רק אם לא ילפינן קנסא מקנסא והיינו טעמא דקנסא לא נוכל למילף רק דוקא בכה"ג אבל לא דבר אחר משום דנוכל לחלק כל מה שנמצא לחלק משו"ה לא נוכל למילף גם למק"א משום דנוכל לאמר דהכא שאני דרגיל היה אבל אם ילפינן קנסא מקנסא לא נאמר דהכא משום דרגיל היה ונילף מינה לכל מקום וצ"ע לעת הפנאי.

ב"ק מ"ו ע"ב מנין שאין נזקקין אלא לתובע תחילה שנ' מי בעל דברים כו' אמרי נהרדעי פעמים שנזקקין לנתבע כו' כגון דזיילי נכסיה ולכאורא תמוה על השמטת הרמב"ם הך דינא ומה שנרשם בעין משפט רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ב הל' כ' וכפי' התוס' הוא תמוה דהרמב"ם לא הביא שם רק הא דאין נותנים זמן לחבלות והוא מימרא דר' חנינא ב"ק צ"א והתוס' אין כונתם לר"נ א' רבה בר אבוה יהיה הך דינא דר"ח דאין משמעות הדברים כך ומה לישנא דאין נזקקין רק כונת התוס' דאין נזקקין לנתבע על חבלות לשמוע דבריו שיגיד להביא עדים וע"ז הביאו התוס' דמיון לזה וחיזוק להסברא ממימרא דר"ח דאין נותנים זמן לחבלות אבל הרמב"ם שלא הביא הך מימרא דר"ח א"כ אין זכר לדברי ר"נ אמר רבה בר אבוה גם על דינא דר"ח לא יתכונו הך דאמרי נהרדעי אי זיילי נכסיה נזקקין לו דגם אי זיילי נכסיה אין נותנים לו זמן ומשו"ה סתם הרמב"ם שם בהל' חובל ומזיק וכתב דאין נותנין לו זמן כלל וגובין ממנו מיד ועי' בש"ך חו"מ סי' כ"ד שכתב ג"כ בפשיטות דאין נותנין זמן אף דזיילי נכסיה וא"כ פשוט דאין שייכות לדברי הרמב"ם להך דינא דר"נ וצ"ע על בעל עין משפט מה ראה להסמיך הדברים.

והיה אפשר לאמר דרך פלפול וחידוד הלכה דלכאורא צ"ע על רב אשי דפריך בפשיטות על הא דארשב"ג מנין להמוציא מחבירו עליו הראי' שנ' מי בעל דברים כו' ואמר רב אשי כו' א"ל רבא סברא הוא מאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא הלא גם להנתבע כאיב ליה כאיבא דאיכא עליו ספק איסור גזל והלא כבר כתבו הפוסקים דלא סמכינן אחזקה במקום דאפשר לברורי א"כ גם הכא אף דאית ליה חזקה דממונא מסייע ליה מ"מ כיון דאפשר לברורי ע"י עדים עליו לברר יעוי' ברש"א יבמות ס"ט ע"ב על הא דאמרי' וליחש שמא עוברה שכ' דהא דלא אזלינן בתר חזקה משום דכיון שעתיד להתברר לא אזלינן

בתר חזקה (אך לכאורא דברי הרש"א צריך עיון דהלא על כיוצא בזה אמרינן בר"פ האשה והלכה רוב נשים מתעברות וצ"ל דכיון דאיכא חזקת היתר לתרומה ויש להאריך בזה).
ועי' במ"א הלכות פסח סי' תס"ב שרצה לאמר דלא אמרינן היכא דאפשר לאברורי מבררינן רק היכא דליכא חזקת היתר אבל באמת לאו כללא הוא וגם המג"א בעצמו תבריה לגזיזיה בהל' ציצית וכבר האריכו האחרונים בזה ועי' בספר חמד"ש אה"ע סי' י"ט שרצה לאמר דהוי חה"ת עיי"ש וברובא משמע דא"צ לברורי לרבנן דפליגי אר"מ ועי' בספר גינת ורדים כלל ס"א שהאריך בזה.
וי"ל דתליא אם ילפינן הא דאזלינן בתר חזקה מקרא אי מהלכה דלרשב"נ דיליף מקרא בחולין י' ע"ב מויצא הכהן כו' דילמא אדנפיק בציר ליה שיעורא א"כ תיקשי לדידיה למה לי קרא דאזלינן בתר רובא תיפוק ליה מק"ו מחזקה נצטרך לאמר דלא אזלינן בתר חזקה היכא דאיכא לברורי שפיר אצטריך קרא לרובא דאזלינן בתריה אף היכא דאפשר לברורי אבל לראב"י דס"ל דליכא ילפותא מקרא רק מהלכה א"כ לא קשה ויליף רובא מק"ו דאין דנין ק"ו מהלכה שפיר י"ל דאזלינן בתר חזקה אף היכא דאיכא לברורי ועי' בתוס' חולין י"א ד"ה מנא הא מילתא, והנה רב אשי קאמר התם ע"ב אתיא משחיטה עצמה דילמא במקום נקב קא שחיט כו' הרי דרב אשי לא סגי ליה למילף הא דאזלינן בתר רובא מק"ו מחזקה אף היכא דלא אפשר לברר וע"כ ס"ל כראב"י דלא ילפינן חזקה מקרא רק מהלכה וא"כ שפיר י"ל לדידיה דאזלינן בתר חזקה אף היכא דאפשר לברורי אבל לרשב"נ דיליף מקרא ע"כ צ"ל דלא אזלינן בתר חזקה היכא דאיכא לברורי ולזה י"ל דרשב"ג לטעמיה שפיר קאמר דבעי קרא דהמוציא מחבירו עליו הראיה דאי לאו קרא הו"א דעל המוחזק לברר ליצא מאיסור גזל ואף דחזקת ממונא מסייע ליה מ"מ היכא דאיכא לברורי מבררינן ורב אשי לטעמיה דלדידיה י"ל דאף היכא דאיכא לברורי אזלינן בתר חזקה כמו שכתבתי למעלה.
הלכות רוצח רמב"ם פ"א מהל' רוצח הל' ט' אף זו מצות ל"ת שלא לחוס על נפש הרודף לפיכך הורו חכמים עוברה שהיא מקשה ללילד חותכין את העובר מפני שהוא כרודף אחריה להורגה ואם משהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש וזהו טבעו של עולם. ולכאורא תמוה דהלא בסנהדרין ע"ד רצה הגמ' לפשוט דקטן הרודף לא ניתן להצילו בנפשו מהא דהוציא ראשו ומשני הג' שאני התם דמשמיא היא דקרדפו לה וכבר נתקשה בזה בנוב"י מה"ת תרו"מ סי' נ"ט ובחו"י סי' ל"א.
ונראה בזה דהרמב"ם ס"ל דשניהם מיקרו רודפים זה את זה וכ"ה בירושלמי בפ' בן סורר אין אני יודע מי רודף את מי וא"כ הוי שניהם רודפין זא"ז ומשו"ה כשהוציא ראשו אין

דוחין נפש מפני נפש אבל כשהוא עודה במעיה כיון דהאשה רודפת את הקטן העובר לא ניתן להציל בנפשה אף ביושבת על המשבר דהוה כחי לענין לחלל עליו את השבת עי' במג"א סי' של"א מ"מ הרודף אותו לא ניתן להציל בנפשו דעד כאן לא מרבינן בסנהדרין שם רק הרודף את הקטן דחייבין על הריגתו אבל כל שפטור על הריגתו י"ל דפטור גם הרודף אותו ומשו"ה יש לפטור גם הרורף את הטריפה כשם שפטורין ממיתה על הריגתו וממילא כיון דהאשה לא מיקרי רודפת מיקרי העובר רודף את האשה אבל בלא זה בודאי אין אנו רשאין להורגו כיון דביושבת על המשבר עסקינן ועי' בש"מ ערכין ז' ע"א בשם הרא"ש הלכך נראה דחשיב כספק פקוח נפשות ומותר להרגו כמתניתין דאהלות דדוחין ספק נפש מפני ודאי נפש והכי אמרינן בגוסס לר"י בן בתירא דהורגו פטור ומחללין עליו את השבת כו' הרי דגם הוא אתי עלה משום דדוחין ספק נפש מפני ודאי נפש אבל באמת דינו של הרא"ש צע"ג אם בכ"מ הורגין ספק חי ספק מת להציל אתי הודאי ומשו"ה הסביר לה הרמב"ם משום דהוי ליה דין רודף וכמ"ש למעלה ולדעתי המה דברים ברורים.

ובזה יש מקום ליישב קושית התוס' סנהדרין ע"ה שהקשו על רשב"א דס"ל המחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו הלא הוא בעצמו יחלל את השבת עייי"ש שתי' בדוחק, ולכאורא באמת הדבר יפלא איך נאמר חלל את השבת כדי להציל את חבירו מלחלל את השבת, ולפי הנ"ל משכחת לה בהך גונא דהוא רודף את היושבת על המשבר להרוג את העובר במעיה דמטעם רודף פטור אך מי שיציל את העובר ניתן לחלל עליו את השבת כמבואר בערכין ז ע"ב אבל אינו רשאי להרוג אותו מטעם רודף דלא ניתן להצילו בנפשו אך לרשב"א ניתן להצילו בנפשו מטעם מחלל את השבת והוא לא יחלל את השבת דהוי מציל את העובר וכן משכחת לה ברודף אחרי הטריפה גם י"ל ברודף אחר ספק עכו"ם ספק ישראל דמבואר בערכין שם וביומא פ"ד ובכתובות ט"ו דמפקחין עליו את הגל ומטעם רודף פטור ועוד צ"ל בכמה אופנים אחרים אך מחמת שהעירני אחד בדברי התוס' הנ"ל בקושיתם העירותי האמור למעלה ולעת הפנאי צ"ע.

סוטה מ"ה ע"א א"ל ההוא מדרבנן לאביי שני חללים זעג"ז מהו כו' מעליון הוא מודד או דילמא מין במינו הוי טמון ומב"מ הוי צף ולא מתחתון ולא מעליון כו' ויעוי' ברמב"ם שכתב נמצאו שנים זעג"ז מודדין מן העליון כמו שהן מונחין עי' בפ"ט מהל' רוצח ועי' בהראב"ד שהשיגו ויעוי' בכ"מ שנשאר ג"כ בצ"ע דהלא בגמ' לא איפשטא דלא הוי צף ונהי דיש להוכיח דהוי טמון אבל מנ"ל דל"ה צף והערני אחד ע"ז.

ואמרתי דלהרמב"ם ס"ל דנהי דלא אפשיטא האבעיא הכא אפשיטא ליה ממק"א דהנה בנזיר דף ס"ד איבעיא להו לענין שרץ צף ע"פ המים דאם שרץ בכלי וכלי צף ע"פ המים דהוי כמונח כו' שרץ ע"ג שרץ כו' ואת"ל שרץ ע"ג שרץ כיון דמספקא ומנחא בכלי דמיא כו' ויעוי' ברמב"ם הל' אה"ט פי"ד הל' ד' שכתב שרץ שהיה צף בכלי וכלי ע"פ המים הוי כמונח ע"ג הארץ כו' היה שרץ ע"ג שרץ צפה ע"פ המים ה"ז כטומאה עבה כו' ועי' בכ"מ שכתבו דהרמב"ם היתה לו נוסחא אחרת באת"ל דלנוסחא דידן דאפשיטא לחומרא דל"ה צף ולהרמב"ם היה לו גירסא דאפשטא לקולא דהוי צף וכיון דהכא אמרינן דהוי כטומאה סמיכתא וכמו דצף ע"פ המים דמי ממילא גם שני חללים זה עג"ז אמרינן דגם העליון הוי כמונח על הארץ והא דבירושלמי רוצה לאמר דהוי טמון וצף ואמרי משמיה דרבי כי ימצא חלל ולא כי ימצאו י"ל דלרבי אפי' אם נמצאו זה בצד זה אין מודדין והרמב"ם פסק כמ"ד דאם נמצאו הרבה חללים מודדין מכל אחד (והא דפשיטא ליה להרמב"ם דהוי טמון ג"כ יש להאריך בזה) ויעוי' בחולין פ' שילוח הקן מצא קן בראשו של אדם כו' ואדמה על ראשו יעוי"ש והא דאין מודדין לתחתון אמרתי עוד טעם אחר להרמב"ם דלא משום טמון הוא וכתבתי במק"א.

חולין י"א ר"ש בריה דר"א אמר אתיא מעגלה ערופה דאמר רחמנא הערופה כשהיא שלימה תהוי וליחוש דילמא טריפה אלא לאו משום דאזלינן בתר רובא רש"י ד"ה שלימה תהוי אפי' לאחר עריפה עולמית אלמא לא מצינו למתבר גרמי ולמבדק כו' ולכאורא מפורש בגמ' איסור לנתח העגלה ומצותה שתקבר שלמה והרמב"ם השמיט זה והוא פלא.

וכל נו"כ לא העירו כלל בזה. והנראה לאמר בזה דהנה כבר הקשו המפרשים מה ראיה מייתי מעולה דאזלינן בתר רובא וכן משארי קרבנות דלמא משום דליכא תקנתא יביא מספק ותירצו דראית הגמ' הוא מהא דרשאי להקריב העולה ע"ג המזבח וכן האליה והיתר אכילת הפסח והקרבת אמוריו דאסור להקריב טריפה אע"כ דאזלינן בתר רובא וכן הא דהביא מפרה אדומה אף דנעשתה בחוץ מ"מ יש הוכחה מהא דמטהרת טמאים כמש"כ התוס' דיש הוכחה מזה דרובא עדיף מחזקה אבל מעגלה ערופה קשה מאי ראיה מכאן דלמא לא אזלינן בתר רובא ומספק יביא עגלה כיון דליכא תקנתא.

לזאת נראה לפרש דאין כונת הגמרא דאיסור יש בדבר לנתח העגלה ולמתבר בה גרמי רק מדכתיב ורחצו ידיהם על העגלה הערופה מדקרי לה רחמנא עגלה הערופה. משמע דהיא עוד כמו שהיתה מ"מ גומרים מצותה וענו ואמרו כו' ורוח הקודש מבשרתן ונכפר להם הדם ולמה לא יהיו מחויבים לחתכה מקודם ולבדקה אם היא טריפה כיון דאין איסור

בדבר ואין מצותה דוקא לקברה כך אע"כ דאזלינן בתר רובא ומשו"ה השמיט הרמב"ם ולא הביא כלל כשהיא שלמה תהוי דאין כאן לא איסור ולא מצוה רק הוכחה מלישנא דקרא דאין חייב לחתכה וכמו שכ' למעלה שיטת הרמב"ם גם גבי ולא נתחיה לנתחים. ובדרך הזה נוכל לאמר ליישב הקושיא המפורסמת על הרמב"ם פ"ה מהל' עבודת יוה"כ הלכה י"ח שכ' היה השעיר המשתלח טריפה פסול שנ' יעמד חי והקשו עליו וכי כעורה לו דרשא המפורשת חולין י"א אתיא משעיר המשתלח כו' ורחמנא אמר שיהיו שניהם שוים כו' וכ"ת מאי נפקא ליה מיניה והא אמרינן אין הגורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם והנה כתבו לתרץ דהרמב"ם בחר בקרא דיעמד חי לפוסלו אם נעשה טריפה אחר שקבעו הגורל וא"ל דראב"י אזיל לטעמיה דס"ל טריפה חיה דהרי מוכח בע"ז ו' דאפי' מ"ד טריפה חיה ממעט טריפה מכל החי ועי' לקמן ק"מ בתוס' דתירצו לחלק בין חי לחיות דמחי ממעסינא טריפה לכו"ע ועי"ל דהתם לאו ממשמעותא נפקא דאיצטריך למעט שחיין ראשי אברים שלה.

לזאת נראה לאמר דהגמ' לא מצי לאמר מקרא דיעמד חי דאף אם שעיר המשתלח פוסל בו טריפה מ"מ אין ראיה דאזלינן בתר רובא דלעולם נוכל לאמר דלא אזלינן בתר רובא רק דמספיקא צריך להביאו דאין עבירה בדבר אף אם הוא פסול כיון דאין בזה עבירה לזה מביא קרא דאין הגורל קובע אלא בדבר הראוי לשם ויהיה מדויקלשון הגמ' וכ"ת מאי נפקא לה מיניה הא אין הגורל קובע כו' וי"ל דזהו כונת הגמ' דלולי היה פוסל גם שעיר הפנימי אין נ"מ כלל בפסול שעיר המשתלח דנוכל להביא אותו מספק כיון דאינו נעשה בפנים אבל באמת ס"ל להגמ' דידן דפסול שעיר המשתלח מיעמד חי והוי פסול מחמת עצמו ונפסל גם אם נעשה טריפה אחר הגורל וכן אי' ביומא פ' שני שעירי לענין פסול מחוסר זמן עיי"ש.

ובדרך הנ"ל יש לאמר גם גבי דרשא דפרה אדומה ושחט ושרף מה שחיטתה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלימה דג"כ אין כונת הגמ' דמצותה דוקא שתהא שלימה רק שאינו מחוייב לחתכה ולבדקה ועי' בר"ש על המשנה פרה פ"ד הפשיטה ונתחה כשרה וכ' הר"ש דאת עורה ואת בשרה כתיב רצה בהפשט וניתוח רצה במחובר ולכאורא הוא נגד הגמ' דחולין הנ"ל אבל לפי הנ"ל י"ל דהר"ש מפרש גם גבי פרה דאין כונת הגמ' לדרוש דמצותה כשהיא שלימה דוקא ועי' במל"מ הל' פרה אדומה פ"ד הל' י"ב שהעיר על הר"ש מגמ' דחולין.

ולפי הנ"ל לק"מ ואפ"ל דגם דעת הרמב"ם כן ומה שדייק המל"מ מלשון הרמב"ם שכ' הפשיטה ונתחה ואח"כ שרף את כולה כשירה דמשמע דוקא דיעבד אינו דיוק כל כך

שהרמב"ם העתיק לשון המשנה וכמו שנפרש המשנה כן נפרש גם לשון הרמב"ם ועי' בילקוט את עורה ואת בשרה עורה מחובר לבשרה והוא מספרי זוטא והלשון משמע דהוא למצוה מ"מ אין הכרח להקשות מזה על הר"ש דאפשר לפרש ג"כ דקמ"ל שאין מצותה בהפשט כמו בקרבנות שבפנים ועי' ברע"ב שהעתיק ג"כ דברי הר"ש והתוי"ט לא העיר כלום.

הלכות טוען ונטען יש להעיר בהא שתמהו המפרשים על הרמב"ם פי"א מהל' טוען ונטען שפסק שם בהל' י"ב אכלה ערלה שביעית וכלאים ה"ז חזקה אע"פ שנהנה מעבירה הרי שפירש מימרא דר"י כתובות פ' וב"ב ל"ו דלא כפי' הר"ש והתוס' ז"ל שפירשו שאכל זמורות בהיתר וזהו הפך מדברי הגמ' כתובות הנ"ל שהביאו מימרא דר"י על אכלו זמורות כפי' הר"ש ז"ל דהכי אי' שם בעל שאכל מנכסי אשתו אפי' הוציא הרבה ואכל קימעא מה שהוציא הוציא כו' עבד ר"י עובדא בחבילי זמורות ר"י לטעמיה דאר"י אכלה ערלה שביעית וכלאים ה"ז חזקה ועי' במ"מ שתי' בדוחק.

ואפ"ל דהנה ג' שני חזקה לר' יהודא דאמר משמיה דרב ג"ש מיום ליום פשיטא דבעינן שיחרש ויניר ויעשה כו' מלאכת השדה ואפי' לשמואל דאמר עד שיגדור ג' גדירות כו' מ"מ בעינן שיעשה גם מלאכת השדה והאילן הצריכה וכן מבואר בשיטה מקובצת דף ז"ך ע"ב וי"ל דרב ושמואל חכמים דמתניתין לאו טעמא דנפשייהו כו' וא"כ אם שדה אילן הוא לא תסגי ליה בג' פירות מחולקים כו' שצריכים ג"כ עבודת שנה שאף האילנות חורשים את השדה בשבילם ומובלים ומנכשים ומזהמין כמו שאמר במ"ק כו' וכן צריך לנכש ולעדר ולפרנס את השדה כדרך שהבעלים מפרנסים אותה כדי שלא יראה שאוכל אותם בדרך גזילה כו' וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שהשוה שדה הבעל לשדה האילן עי' בדבריו ריש הפרק שם ובשדה הבעל הלא בודאי בעינן שיזרע ויעשה כל מלאכת השדה בכל הג' שנים א"כ ממילא ש"מ דה"ה בשדה האילן ולפ"ז בשני ערלה כיון דהפירות אסורין אף אם נאמר כהרמב"ם אף אכילת איסור הויא הנאה אבל האיך מצטרף הניר ועבודת האילנות בשלמא בשאר שנים אמרינן דאין אדם רואה חבירו נכנס לתוך שדהו ושותק והא דאמרינן ניר ל"ה חזקה היינו כיון שאח"כ ראה שאינו אוכל ואינו זורע השדה ל"ה חזקה אבל הכא בערלה כיון דהפירות אסורים האיך יצטרף עבודת האילן הלא הבעלים היה ניחא להו שיעמול זה בכרמו חנם כיון דהפירות של שנה אסורים בהנאה אע"כ דגם בשני ערלה ניחא להו להבעלים שיהיה הוא עובד במלאכת השדה אף בשביל הנאת זמורות ושפיר הוי חזקה דבודאי לא ניח להו למרייהו שיהיה אוכל הזמורות ויהיה בעל השדה אבל עיקר החזקה סבירא ליה להרמב"ם דהוי אכילת הפירות

כמו בכל שנה וקמ"ל ר"י דמהני אף שהוא של איסור והגמ' מביא שפיר ראיה דניחא ליה לאינש לעבוד ולעמול בשדה בשביל אכילת הזמורות דאל"ה לא היה מצטרף שני ערלה לשני חזקה דחסר כל זמן עבודת השדה אשר בינתים ג' זמני בצירות שלמות בעינן אף לדידן וכ"ש לר"י דמשמיה דרב אמר ג' שנים שלמות בעינן והראיה היא להרמב"ם חזקה כמו להמפרשים דבאכילת זמורות סגי כנ"ל בזה.

וראיתי בנתיבות סי' קמ"א שכתב לתרץ דשביעית כיון דהפירות הוה הפקר צ"ל דאיירי דאכל זמורות לא אוכל להבין דהלא גם ערלה כיון דאסור בהנאה הוה הפירות כמו הפקר ולא בדוקא להנך רבוותא דס"ל דאיסורי הנאה הוה הפקר כי בענין זה שאנחנו בו אין אנו צריכים לזה דפשוט דהבעלים לא איכפת להו אם יקחם זר והוא יטפל בהם לקוברם או לשורפם וא"ל בשביל קפידת המצוה א"כ מכש"כ שביעית.

ועוד י"ל דהסברא היא איפכא דבשביעית מקפיד הוא דגם אם יהיה הפקר היה הוא אוכל בתורת שביעית דהלא הקפידא היא רק שלא לשמור את הפירות וזה שנכנס לשדה ושמרה שלא יקח אחר בודאי ראוי למחות טפי מבפירות ערלה וכלאים גם לבד זה משמע מפשטות דברי הרמב"ם דאכילת זמורות ל"ה חזקה כלל דא"כ לא היה שותק להשמיענו חידוש דין זה ועי' במ"מ שרצה לאמר כן בערלה ושביעית וכבר כתבו שפשטות דברי הרמב"ם לא משמע כן לכן נ"ל כמו שכתבתי רק שעוד צריך להמתיק הסבר הדברים.

הלכות מלכים יעוי' בש"א הל' מילה שהקשה על הרמב"ם שכ' דבני קטורה בזה"ז חייבין למול את בניהם ביום השמיני והוא מגמ' סנהדרין נ"ט דלא כפירש"י עיי"ש ותמה הש"א הלא קיי"ל דמיום שעלה סנחריב ובלבל את העולם גר עמוני מותר משום דכולם הוי ספקות ומעורב וכן פסק הרמב"ם בהל' איסורי ביאה א"כ גם ב"ק פטורין יעו"ש.

ולכאורא הדבר פלא דהלא דייק הרמב"ם בלישניה שעכשיו נתערבו בני ישמעאל עם בני קטורה ולמה נשתנו בני ישמעאל משאר כל האומות שלא נתערבו עם בני קטורה אבל כונתו פשוטה כי שאר כל האומות לא יוכלו להתערב עם ב"ק דהו"ל נימולים ושאינם נימולים רק בני ישמעאל וב"ק שגם בני ישמעאל נימולים המה אף שלא נצטוו והמה יכולים להתערב עם ב"ק והוא ברור ופלא על הג' בעל ש"א שנשאר בקושיא ואחריו נתקשה בזה הרב מוהר"ש בת' נוב"י תנינא אה"ע סי' מ"ב עיי"ש.

וראיתי בקו"א לש"א שהביא בשם רבים מקשים כנ"ל דהלא נימולים אינם מתערבים וכתב לתרץ בהא דאמרינן ביבמות צ"ח הא דאין אב לנכרי ל"ת משום דשטופי בזימה דלא ידוע כו' וע"פ דאמרינן בסוטה כ"ז דבפרוצה ביותר ל"א רוב בעילות הולכין אחרי הבעל יעוי"ש ואסנאמר כנ"ל יש ליישב תי' הרב מוהר"ש בנוב"י הנ"ל שכ' משום דבב"נ

לא אזלינן בתר רובא ולכאורא תמוה דא"כ קשה איפכא נחייב את כל האומות משום תערובות בני קטורה וכבר ראיתי שתמה בזה בעל מנחת חינוך.

אבל לפי הנ"ל י"ל דאף אם לא אזלינן בב"נ בתר רובא ה"מ חד רובא משום דילפינן מקרא אבל היכא דליכא אלא מיעוטא דמיעוטא דמצד הסברא אין חוששין וכמו ר"מ דאף דס"ל חיישינן למיעוטא מ"מ במיעוטא דמיעוטא מודה בכה"ג אף בב"נ אזלינן בתר רובא משו"ה בבני קטורה דליכא כ"א חד רובא דעלמא לא אזלינן בתר רובא וחייבין אבל בשאר האומות דהלא גם בפרוצה ביותר לא הוה אלא ספק דהיינו מחצה על מחצה רוב ביאת הבעל ורובא דעלמא א"כ ל"ה בני קטורה לגבי שאר האומות רק מיעוטא דמיעוטא ולא חיישינן כן היה אפ"ל לפי הנ"ל.

אבל באמת הדבר תמוה דאם נאמר לדינא דבגוי הוי ספק אב כמו שנראה מפשטות הגמ' א"כ הא דקיי"ל עכו"ם יורש את אביו הלא ל"ה רק ספק יורש ואיך יכול להוציא משאר אדם שזכה בנכסים הלא ל"ה מוחזק גם הא דקיי"ל כר"י יבמות ס"ב ופסקה הרמב"ם בפט"ו מהל' אישות דגר שנתגייר והיה לו בנים בגיותו דפטור מפו"ר והלא לא הוו רק ספק בנים ולמה לא יתחייב גם הלא קיי"ל דחייב הא"י על אשת האב ופסקה הרמב"ם בהל' מלכים האיך נוכל לחייבו מצד ספיקא גם הא דאמרינן יבמות ע"ח ע"ב דבאומות הלך אחר הזכר כו' מהם תקנו כו' למה ל"א לאו אביו הוא אע"כ דגם בא"י אמרינן רוב בעילות הולכין אחרי הבעל.

וכן מצאתי בתשובת בשמים ראש סי' ה' שכתב בפשיטות דגם בא"י אמרינן רוב בעילות כו' ובחזקת אביו הוא יעוי"ש גם הלא שיטת בה"ג הובא ברא"ש והביאו האחרונים אה"ע סי' ד' דגם בפרוצה ביותר אמרינן רוב בעילות הלך אחרי הבעל ול"ח לולד והגמ' ל"ק לחוש בפרוצה ביותר רק להולד אך הרמב"ם ושארי פוסקים חולקין וחיישי אף לולד ולפי הנ"ל יש לדחות גם מה שהבאתי מדברי בעל בשמים ראש שהוא מהרא"ש (שחתום בסוף התשובה) וי"ל דהרא"ש לטעמיה דס"ל כבה"ג (יעוי' באה"ע בח"מ וב"ש ס"ק כ"ו) אך באמת ע"כ כו"ע מודו בא"י דהולד הוא בחזקת האב כמו שמבואר מהרמב"ם הל' אישות הנ"ל והל' מלכים הנ"ל.

והא דאמר רבא משום דלא ידוע נ"ל בזה כונה אחרת דהנה לכאורא תמוה הלא אם אין אב לע"ז הוא מה"ת ובכל גוני אף אם בכה"ג שהוא ידוע דהוא אביו בודאי או שחבושין בבית האסורים או בשאר גוני דאפשר למצוא שהוא ודאי וגם מה מהני הא דלא ידוע (כיון דנקטינן דאף ספק אסור בא"י כמ"ש מוהר"ש והפר"מ דאף בתר רובא לא אזלינן להקל ובמק"א הארכתי בזה).

אבל באמת כונת רבא לאמר הא דאין אב לע"ז לגבי גר שגזרו חכמים בשאר האם לאסור בגר אף דכקטן שנולד דמי משום דלא אתי לאחלופי בישראל גמור ועכ"ז לא אסרו בשאר האב משום אתי לאחלופי וע"ז קאמר רבא ל"ת הא דלא גזרו משום דשטופי בזימה ולא ידוע א"כ ל"ש גבייהו קורבת האב כמו גבי ישראל ולא אתי לאחלופי אלא אפילו תאומים כו' אבל לא אתא רבא לדרוש טעמא דקרא שלא אסרה שאר האב אצל ב"נ.

ובזה יש ליישב דברי רש"י בדף צ"ז ע"ב גבי בני יודן אמתא בתר אביו שדינן ליה כו' ומידע ידעי כו' דסתם נכרית זונה היא ומאיש אחר הוא עיי"ש. ולמה לא פי' רש"י כמסקנא משום זרמת כו' אבל לפי הנ"ל ניחא דבאמת עיקר טעמא דלא גזרו משום דאינו דומה ודאי של ישראל לודאי של א"י ולא אתי לאחלופי וזהו עיקר הטעם רק ממילא גם בתאומים מותר משום זרמת כו' וכן משמע מדיוק לשון רש"י במשנה צ"ז ע"ב וגר אין לו שאר האב דרחמנא אפקריה שכ' וזרמת כו' והיינו כנ"ל דהך טעמא אינו אלא דמשו"ה לא גזרו גבי גר (ועי"ל בשיטת רש"י דס"ל דהורתו שלא בקדושה ל"א כקטן שנולד דמי כמו דמשמע בלשונו צ"ז ע"א ד"ה הא דאמר כו' ובזה יש ליישב דברי רש"י התמוהים בדף נ"ב ע"א אשר כבר תמה עליהם הרש"א שם יש להאריך בזה) אבל באמת הבן שנתגדל אצל אביו איכא רובא וחזקה ומחזקינן ליה בחזקת בנו גמור אף בא"י ואין שום מקום לדברי בעל קו"א ודברי הרמב"ם בהא דבני קטורה צודקים ומיושבים כנ"ל.

ויש להביא ראיה לזה דב"ק חייבים מהא דאמרינן בע"ז כ"ז ומי איכא למ"ד אשה לא מחייבא והכתיב ותקח צפורה צור כו' ולכאורא תמוה דהנה יש לחקור אי היה שייך גירות קודם מ"ת ונראה בפשיטות דא"נ לא יצאו מכלל ב"נ ל"ש גירות כלל א"כ מה מקשו הגמ' למ"ד דאשה פסולה הלא אשה נכרית לכ"ע לא עדיפא מעכו"ם דהוא מחלוקת ר"י ור"מ והאיך קאמר הגמ' ומי איכא למ"ד כו' דמה יענה למ"ד דמילה בא"י פסולה אבל אם נאמר דב"ק חייבים י"ל דהלא צפורה היתה בת יתרו דהוא ממדין דהיינו מב"ק ועדיין יש להעיר אם קודם מ"ת הנשים בכלל מולים המה דאפ"ל דהיינו דוקא לאחר מ"ת דאף ערלים בכלל מולים המה וצ"ע.